TUDOR ARGHEZI • SCRIERI • 19

Supracoperta și coperta de *Petre Vulcănescu*

TUDOR ARGHEZI

SCRIERI

19

PROZE

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

PROFILURI

ADVERSARII

Blînzi de o timiditate naturală, ei căptuşeau, ascunși, podina și pereții, încuibați în grinzi, strecurați în cărți. Oul lor tăinuit aștepta în scoarțele unui Homer căldura trebuincioasă clocirii desăvîrşite. Ei aveau să se rezolve cîndva în ploşnițe ca să străbată uscatul, și-n molii ca să se ridice pe àripi pulverulente pînă la Sfîntul Spirit, care li s-a înfățișat ca un porumb alb, împăiat cu vată, deasupra bibliotecii.

Către seară, omul, ostenit, se așează, calm, în jilț, visînd un cîntec cu stihuri de rugă. Mîța lui plecase, cîinele murise. Ploua. Fantoma imaginilor familiare pribegea prin odaie ca o spumă alburie de fum transparent de tutun. Tăcuse și flașneta uliții reci, cu trotuarele de catran și ulei. Singur bombănitul ursuz al unui bețiv sprijinit de zăbrelele porții, mai putea fi auzit, rupt din gura lui greoaie de mîzgă, ca o voce de tobă.

În depărtările înghețate, închipuirea muncitorului căuta făptura omului viitor, victorios, acoperit acum cu platoșe lucii și pieptare de zimți, purtător de arme și speranțe noi. Ochiul lui, plăsmuitor de ființe depline, se bucura de prefacerea omenirii în legea puterii și a datoriei. Prin foc și tăiş, el le vedea regenerate, mînate de o voință întreagă, stăpîne pe destinul lor prins ca o sabie de șoldul viguros. Vor înceta, în sfîrșit,

să se mai arate viciile de trîndăvie ale neamurilor putrede şi gălăgioase. O tinereţe neobişnuită nici gîndirii, va străluci în ochii popoarelor, şi urmaşii vor fi chemaţi să zămislească veacurile cele mai grele şi mai mari. . .

Un păduche însă, pe furiş, se ivi să-şi reclame dreptul la aristocraţie, şi, după el, păduchele următor. Şi puii lor şi rudele lor. Înnăbuşindu-şi duhoarea, ei înnaintară, siguri de inutilitatea prudenţei la un ceas atît de înnoptat. Iată-i suind pe încălţăminte. Asaltul larvelor infecte, corcite din întuneric şi umezeală, începu. Varietăţi contradictorii se găsiră strînse într-o logică alianţă. Instinctul îl împinge către cap, adversarul neiertător al păduchelui orgolios dar modest. Urcuşul accidental începe să fie populat. Ura!

Dar ochiul muncitorului e deschis. El măsoară efortul bestiolei şi aşteaptă cîrdul s-ajungă mai sus. . .

Veniţi, gingaşi paraziţi, pe care timpurile eroice vă favorizează. Păianjeni cu braţele imense, cloporte, gîngănii cu sute de picioare agile, ieşiţi din găuri, populaţi odaia şi începeţi! Omul din jilţ ar putea să vă strivească sub tălpile lui grele.

OMUL-OM ŞI NEOMUL

E o poveste veche şi-ntodeauna nouă. O uită unul şi o retrăieşte altul, şi, ca şi cum nu s-ar fi repetat în toate zilele, se înmulţeşte la nesfîrşit. Neînţelegîndu-i rostul, jignit de continua ei reeditare şi de un dezechilibru într-adevăr uimitor, şi concepînd pe omul din poveste monstruos, graiul poporului l-a pus între animalele ce i se părea că au trecut în el printr-o migraţiune odioasă, stabilind identificările cum s-a priceput: porcul, măgarul, şarpele.

Omul se naşte idealist şi naiv, cu o părere bună de oameni. Zac în simţirile lui frăgezimi inuzabile şi capacităţi de bună-credinţă, pe care nicio decepţie nu ajunge să le ştirbească. El şovăie să tragă la răspundere omul, şi-l face animal, ca să scuze moralul şi să se mai poată încrede în el.

Omul-om nu vrea să rătăcească singur împrejurul lumii, are nevoie de tovarăşi: tovarăşii-l mint, ucenicii-l fură, prietenii-l necinstesc. Porcul îşi păstrează firea şi caracterul fără să şi le izmenească, măgarul e un om detreabă, şarpele a fost numai în metaforă încălzit la sîn. Animalul nu iese din personalitatea lui ca să ţi se facă plăcut, amabilităţile perfide îl dezonorează: viu ori ucis, mîngîiat sau bătut, el rămîne el. Singur omul cunoaşte şi exploatează trecerea dintr-o clasificare într-alta şi prefăcătoria. Onest e numai dobitocul — şi semenul lui omul-om.

Subt oblăduirea zisei inteligențe, omul vulgar poate să fie dublu, triplu și la nesfîrșit variabil, în acelaş timp şi obiect, zbătîndu-se între aparențe şi samsar al tuturor stărilor sufletești, lucrînd fără marfă proprie şi capital. El riscă o mască luată de la altul. O mască plînge și alta înșeală: cîte cinci obraze suprapuse, lepădate și reîmpărechiate: sentimentalul și licheaua, devotatul şi canalia. Viața e o problemă de expedient şi de secundă. Un antrefileu, pieziș: totalizare irealizabilă.

Povestea e una şi aceeaş în toate vremile, în toate limbile.

Era nefericit, era hulit și l-ai ajutat să-și vie sufletul lui în fire. L-ai adunat din zdrențe și bube, zăcînd pe o margine de drum, uitat dincolo de ciulini și bozii. I-ai dat din plosca ta rachiu, ca să-i înzdrăvenești cumpătul rupt, i-ai uns rănile cu undelemn, l-ai urcat întins pe spinarea àsinei tale, de călător pe nisipuri, și l-ai dus acasă la tine, l-ai culcat, l-ai oblojit, i-ai cîntat din ghitară lîngă ureche.

S-a vindecat, bietul, și te-a pizmuit că putuși să-l ajuți. Pe la răspîntii s-a dat în vorbă cu hòții de noapte, care-ți pîndeau ograda să-i dea foc, şoptindu-le pe unde-i trecerea printre ghimpi mai lesnicioasă, și l-ai văzut otrăvindu-ți cîinii de pază, după ce nu a putut să-i alunge. A vrut să-ți răzvrătească slugile și a început să-ți poruncească. Ți-a-ntors prietenii de la uşe. Şi-a şters nasul de mămăliga ta şi ți-a scuipat în fiertură, să te spurce. Şi-a făcut bîtă, să te aștepte-n pădure. Ai aflat cum s-a surpat lîngă tine stejarul prăvălit, de la fîntînă. L-ai auzit din somn ascuţindu-şi cuţitul. Te-a vîndut pe nesimțite cui a vroit să te piardă. L-ai trimis să ducă vorbele bune, și el s-a dus și te-a pîrît. Iuda sta la masa ta de taină, cînd s-au arătat în zarea ferestrei, prin perdeaua

de borangic, sulițe și coifuri. L-ai frînt pîinea ta și i-ai dat-o binecuvîntată, a sorbit din paharul tău.

Nu e șarpe omul cu chibzuiala piezișe, dar pe furiș — e om, om ce numai se despoaie ca șarpele. Uită-te la el: pielea i s-a zbîrcit și joacă pe hîrca uscată, ca un ciorap lăbărțat, cîrpit în găurile strîmbe. Îi bate pleoapa vînătă pe care-o atinge cinstita-ți căutătură. Îi tremură buzele crăpate de-o ciudă fierbinte, îi arde urechea și-i țiuie conștiința. Ești milostiv și blajin: bunătatea ta îl face bolnav. Ar fi vrut să rămîie mai bine unde l-ai găsit zăcînd, să-mbuce ciorile din el și să nu le poată goni cu brațul obosit, — și te urăște pentru că l-ai iubit. Ce bine nu i-ai făcut?

Într-o zi de fantezie ironică, natura zămislea miazmele, putreziciunea, muștele, viermele, ploșnița, ciupercile veninoase și fierea.

DEDESUBT

Da, e foarte adevărat. Oamenii din preajma noastră sînt covîrşiţi de necazuri. Să-i ajutăm cel puţin să le suporte, dacă nu putem mai mult. Viaţa nu e numai bun-trai, mai e şi bunăvoinţă. Să ne silim să le sporim puterile sufleteşti...

Te ascult, ai dreptate, dar nu ştiu de ce vorbele dumitale sună a gol. Îmi dau osteneala să consider cu gravitate banalităţile morale pe care mi le administrezi, şi nu pot.

Binele semenilor noştri te pasionează, te-ai jertfi pentru el bucuros, numai să folosească jertfa la ceva. Urmăreşti domnia legii lui Dumnezeu în lume. Zici Tatăl Nostru la fiece masă, şi nu te scoli fără să mulţumeşti cu altă rugăciune. Sună a gol şi rugăciunea.

Tu nu crezi că ai venit pe lume ca toată lumea, ca să termini un drum, pe care te-ai pomenit umblînd între două fatalităţi, ca toţi. Vrei să fii mai mult şi să însemni nu ştiu ce epocă, într-un petec de întuneric din întunericul fără margini. Vorbeşti, vorbeşti, vorbeşti... şi sună a gol.

M-ai îndemnat să mă alătur de tine, să ne devotăm amîndoi, să ducem lupta mare şi curată laolaltă. Visul tău e frumos şi e şi visul meu. Ce folos! Sufletul tău sună a gol şi nu pot să merg cu golul alături. Golul îmi dă sfîrşeală.

Tu urmăreşti altceva. Nu eşti deloc şi rîvneşti să fii mai mult decît eşti în stare. Singur, tu nu

te poți întinde atît cît ai nevoie, și, singur, tu ești puțin și aproape nimic. Îți trebuiesc tovarăși, însă tovarăși care ascultă, subalterni tăcuți. Cum poți tu crede că aș putea să cad în ascultarea unuia mai fălos ca mine, dar gol?

Și vorbele ți se încheie strîmb, că-ți lipsește și acel meșteșug cu care comediantul izbutește să mintă lumea, uneori un șir de ani, și să adune putere, slavă goală și averi osîndite. Nu ești măcar un actor, ești un cabotin: și joci drama și comedia la fel, joci farsa și opereta, și, cînd nu ai aplauze în clasic, treci de-a dreptul la clovnul spoit pe ochi, și obții cîteva surîsuri în silă. Dacă ai fi ajuns puternic, ai obliga spectatorii, cu biciul, să bată din palme entuziaști, și să-ți facă ovații.

Mă uit la figură: și ea e goală. Natura te-a improvizat din petice și cîrpeli. Pentru ce-ai vrea să fii, trebuie cap, și pe dedesubt și pe dinafară, trebuie portret. Ai văzut vreodată călcînd peste oameni și timpuri și modificîndu-le pasul stăpînii fără figură, simple aparate de suflat nasul, de îmbucat și de răcnit? E barza cîrnă și oloagă? e vùlturul sfrijit? mistrețul paralitic? zimbrul spălăcit?

Sună a gol în tine și de jurîmprejurul tău, a roabă neunsă și a boloboc. Odată, te-am aprobat pe jumătate, cu sfiială. Nu vream să rămîi întodeauna singuratec și răzleț. Vorbiseși o seară întreagă. Prin frunze, mi-a venit o șoaptă: « Bagă de seamă! și măduva îi e goală, cuvîntul: mincinos și sterp. Dacă-l ajuți și-l ridici, nu se poate ține pe labe. Are și avîntul prost. Nu te încurca să-i dai ce n-are și să-i împrumuți cinstea și inima ta. Și răspunderea îi e goală. În ziua încercării, după ce a strîns mulțimea și mințile și le-a făgăduit un mîntuitor, se va strecura pe ușa din dos și va fugi, ca să-și scape, idealistul, pielea. . . goală. »

DIN CARNETUL UNUI BĂRBAT DE STAT

Ce este politica?

Întîi să ne înțelegem: este politică și politică, este politică bună și politică rea, și nu orice fel de politică merită denumirea de politică. Adevărata politică este politica bunului-simț, iar bunul-simț este acel sentiment de artă, nedefinit ca și însuș sentimentul, însă care îți spune: « Bravo! bine ai procedat », oridecîteori procedezi cu bunul-simț.

Procedarea bunului-simț implică noțiunea că nu jignești pe nimeni și că faci plăcere tuturora. De pildă, poți critica actele, să zicem, ale unui prim-ministru, dacă, bineînțeles, păstrezi tonul bunei-cuviințe, care consistă, dacă scrii, în a te scula de cîteva ori de pe scaun în cursul unui articol; iar dacă vorbești, în a saluta, după fiece period, portretul în mărimea naturală a personagiului criticat, bustul lui, — mai corect: bustul domniei-sale, — sau Banca Ministerială.

Însă este interzis, de pildă, să vorbești de negi și de bale. Căci dacă, pe de o parte, actele unui prim-ministru aparțin exclusiv primului-ministru, șeful cutărui partid eventual la guvern, balele sau negul pot face parte, pe de altă parte, din persoana vizibilă sau ascunsă, a diverșilor bărbați politici din diversele partide, și atunci negul, de pildă, devine un ce general, un ce social, un principiu. Negul se va putea găsi pe pulpa

dinapoi a unei talentate creaturi feminine, amica spiritualizată a unui fost domn ministru: cum rectifici eroarea de principiu?

În politică, prin urmare, se cade ca, înnainte de toate, să te ferești de princìpii și să te menții aromatic la picături și bucățele. Așa, întreținerea grădinii Cișmigiului, lipirea afișelor, portul mustății rase sau al pălăriei tari, pot constitui niște probleme politice interesante, cărora un adevărat om politic își poate consacra întreaga domniei-sale carieră. E politica bunului-simț.

Se va evita din răsputeri, iarăș, chestia, așa-zisă, arzătoare. Chestiile arzătoare sînt niște probleme aventuriere, care ies în întregime din cadrul bunului-simț. Ca să te bucuri de sensibilitatea lui, este de dorit ca nu numai să nu te exprimi, dar să nici nu te gîndești la chestiile arzătoare.

De altfel, bunul-simț este aparatul natural al bunului cetățean, și bunul cetățean nu greșește, fiind membru al unui bun partid. Problema care agită partidele politice se menține întodeauna, și ca idee și ca expresii, dincoace de fruntariile extreme ale admirabilului bun-simț. Polemica parlamentară și de presă nu merge niciodată pînă la a face imposibilă, seara, după ce energiile s-au mutilat, întîlnirea la o cupă de șampanie, a marilor adversari.

În cazurile de opoziție pasională, bunul-simț are un apel intermediar, între ședință și ospăț: retractarea sau afirmarea regretului cu scuze. Cîte un parlamentar, de obicei urban, și-a permis, din pură întîmplare, să califice pe un coleg « pungaș » sau « asasin », apostrofe care, în alte localuri decît Parlamentul, comportă oarecare sens pentru prostime. Deputații și senatorii sînt însă bărbați aleși: în zece minute « incidentul » a fost închis, și seara șampania este băută.

De fapt, acțiunea politică e prea complexă și prea variată ca să poată să fie lesnicios definită,— și de aceea competința ei este exclusiv de resortul partidelor constituite, cu presă și club, singurele criterii mari naturale ale bunului-simț. Un cetățean sănătos la minte se înscrie într-un partid sau renunță la știința politică.

Adevărata politică se face *in corpore*, nu izolat, contemplînd capul președintelui și trăgînd cu ochiul la adunare. Cuprins astfel într-o disciplină, intelectul devine mai treaz și mai conștient, el vede și apreciază capacitățile și valorile, capătă o tonalitate de admirabil și de splendid, « obișnuitul » devine « excepțional », și vorba « treacă-meargă » este automatic înlocuită cu expresia « genial ». De altfel, niciodată, nicio organizație omenească nu a produs atîtea fenomene, atîtea individualități extraordinare ca partidul politic, organismul edenic, specializat în fericirea oamenilor și în taumaturgi ai acestei fericiri.

Politica este, s-ar putea spune, ansamblul acelor operațiuni ale unei alcătuiri civile care converg către guvern, și partid politic se numește numai acea alcătuire care a dat și va da miniștri. Restul e deșertăciune.

În ce privește o altă operație, a unei așa-numite gîndiri politice, ea nu poate să existe pentru că nu dă miniștri. Sau dacă și există așa ceva, cu tendințe înnafară de programul partidelor recunoscute, ele sînt niște escrocherii dinainte condamnate, lipsindu-le bunul-simț. Așa, de pildă, după război, lumea s-a nărăvit să conteste, între altele, dreptul de proprietate, care, dintre toate drepturile, este cel mai sfînt. Un mare funcționar al Statului a comis crima delapidării; ei bine, el și-a răscumpărat păcatul, cumpărîndu-și, cu banii convertiți la rubrica lui, o proprietate sfîntă. O pornire mistică l-a înflăcărat.

Dar cine se încumetă să se singularizeze în asemenea idei nepolitice? Pe ici-colo, un golan, o haimana, un ins care nu a moștenit de-acasă nimic și care nu a fost în stare pînă la vîrsta de treizeci de ani să puie măcar trei milioane deoparte.

Țările și marile interese de Stat nu pot să fie conduse de asemenea elemente.

PLÎNGEREA LUI OSCAR PE RÙINE

Această casă m-a inspirat... Ea fusese dulapul sfînt al moaştelor scumpe şi al amintirilor; rufăria pură a sufletului meu, de la ciorapi pînă la gulere şi manşete, se învecina, în odăile ei, ca în nişte sertare, cu livănţică. Acolo am fost mic şi acolo am devenit mare, m-am născut acolo şi acolo am trăit: cum să o părăsesc? Alături de casa mea fusese Turnul Colţii, zidit de suedezii lui Carol al XII-lea, şi despre mine pomeneşte indirect şi Voltaire. Puteam eu să mă despart de vecinătatea marilor umbre istorice?

Copil, ascultam papagalii, vùlturii şi raţele chinezeşti de peste drum, din grădina palatului Şuţu, printre care se preumbla cu moţul de mătase al fesului pe umăr, învolt în fustanele, ca un păun alb, arnăutul cu pistoalele-n brîu. Nu pot să uit, nu pot să trădez aceste amintiri.

Vîltoarea municipiului a înnecat însă totul de jurîmprejurul meu, pînă ce casa mi-a rămas în mijlocul drumului, ca o peninsulă îngustă, expusă valurilor circulaţiei electrice şi automobile. Am rezistat. Mi-am făcut din apartamentul de la stradă un bastion invincibil, şi zece ani am rămas pe poziţie, ca vecinul meu cel călare pe bronz, marele Mihai, profesorul meu de răbdări.

Adversarul m-a urmărit pînă-n ferestre. Mi-a tăiat întîi un trotuar, apoi două trotuare, sluţindu-mă ca o pălărie din care rămîne fundul

singur după ce i-ai forfecat marginile rotunde. Am rezistat. Ca să mă jignească, adversarul mi-a mascat un zid cu paravanul verde municipal și a dat drumul votului universal să-și golească bășica pe pereții amintirilor mele. Am rezistat. Oscar nu se dă lesne bătut.

— Domnul Domnilor și Puternicul Puternicilor, mi-a grăit municipiul. Ne trebuie casa dumitale.

— Lăsați-mi copilăria curată și aducerile-aminte neturburate, am răspuns. Sînt un sentimental. Nu pot.

— A crescut țara și a crescut și orașul, mi-a răspuns. Ține două milioane.

— Nu-mi ajung nici pentru batistele pe care le voi uda cu lacrimi de sînge. Felul acesta de lacrimi nu se dă la spălat. Duceți-vă de la mine. Nu vreau să mă tîrguiesc.

— Ține cinci milioane.

— Vai, Dumnezeule! oamenii aceștia mă ispitesc. Nu înțelegeți voi că amintirile și simțimintele nu se plătesc?

— Ia șapte milioane și hai să facem actul de vînzare.

Atunci izbucnii în hohote de plîns. «Ticăloșii aceștia mă vor învinge, mi-am zis... Nu se poate!»

— Nici cu opt milioane nu o dai, primule-președinte al celei mai înnalte magistraturi, Omule de Bine, Cărturarule Mare și Dezinteresatule Patriot?

Atunci am cerut, mut de emoție, un creion, și spiritul meu, emancipat de voința și de guvernarea mea, scrise în carnetul primarului cinci cuvinte extrase din Sfînta Scriptură: «Frate, frate, brînza pe bani», și dînd carnetul primarului, căzui cu fața la pămînt, zicînd:

— Doamne, Doamne! cu ce am greșit ție? Dacă îmi dă zece milioane, mă jertfesc. Oare

păcatul nu e cu atît mai mare cu cît lupta e mai ușoară, și păcatul nu e mai mic dacă suma e mai mare? Dar n-are să-mi dea zece milioane...

— Unsprezece milioane pentru amintirile dumitale, vrei? zise Iuda primarul.

— Facă-se voia Celui-de-Sus și trăiască România Mare! răspunsei. Sînt cel mai devotat servitor al Coroanei și al Legilor țării, pe care am jurat.

Așa s-a făcut.

Acum stau în dreptul casei mele sfinte, El Zorab, și nu o mai găsesc. Dărîmătorii o duc în tărăboanțe și care, și o varsă mai departe, desfăcută în cărămizi și bîrne. Tîrnăcopul lovește-n temelii: mă doare. Cornul de fier mi-a pătruns în rărunchi. Mi se deșteaptă suvenirea năvalnic... Eram copil, mă jucam cu cercul... Pichirile cîntau ca niște fluiere cu apă, peste drum, la Șuțu... Blînda și venerabila mea familie îmi dăduse numele de Oscar, în amintirea unui unchi care fusese vînător... Sufletul îmi oftează, inima mi-e tristă: vandalii doboară acum butia lui Diogen: camera mea de studii.

— Doamne, Doamne! de ce n-am cerut douăzeci de milioane!

IONAŞ

Ionaş era amantul unei soţii cu consimţămîntul bărbatului, un om de felicitat. Prinzînd-o cu al treilea, Ionaş bătu soţului telegrama următoare: « *Venez vite. Elle nous trompe.* » Fidelitatea dublă era atinsă grav.

Altădată, Ionaş era ministru, şi fu primit în gara Buzău de cîteva personaje oficiale. Stînd în mijlocul lor, în peron, şi primind raportul situaţiei, excelenţa era preocupată de o problemă decorativă, în care se adîncise. Cu bastonul, ministrul lărgea proporţiile unui scuipat mare, ce-i zăcea la picioare, construind împrejur, din materia componentă, un peizaj de arabescuri.

Nu se ştie al cui era scuipatul pe care importantul factor al Statului îl întindea cu vîrful bastonului. Dacă el izvorîse convulsionat cu degetele din nasul cleios al unui frînar, ministrul conservator îşi arăta astfel şi preferinţele pentru democraţie, pe care de obicei şi le-a ascuns. Dacă, ceea ce se crede, găluşca de pe peron aparţinuse persoanei sale, atunci insistenţa de a frămînta-o după ce a pierdut-o, dovedea admiraţia pentru frumuseţea operelor proprii, un gust estetic şi regretul de a lăsa în urmă, în prada hazardului, provincial, o perlă lichidă, produsă de stridia gurii excelenţei-sale.

TRIPTIC POLITIC

Cel-care-pleacă

În zece minute am obținut un suflet poetic și o stare artistică de mîhnire. Pentru ce mă gonești? Ce ți-am făcut? Și cel puțin nu m-ai dat afară întîi moralmente, pregătindu-mă cu cîteva luni înnainte. M-ai gonit subit, în ochii servitorilor, care mă salutaseră, la intrare, reverențios, și acum, la ieșire, nici nu s-au sculat. Mi-ai aruncat buchetul de crizanteme în cap și m-ai amenințat să mă flagelezi cu el, dacă insist. Ca să nu fiu afară din cale de ridicul, mi-am băgat buchetul la piept, subt pardesiu, și am ieșit de la tine, Adorato, — încă adorată! — cu pardesiul încheiat pînă la înghițitoare.

Curajul lașității este feroce. Legănîndu-mă încă în reveria, pe care mi-ai exagerat-o, dulce și prelung, m-am pomenit pe parchet, și pecînd șoapta mea îți mai povestea încă din închipuire, m-am trezit cu vîrful ghetelor tale ghiontindu-mi anatomia. Cum ai putut păși deodată, de la mîngîiere la palme, tu care știi cu aceeaș mînă să gîdîli și să rupi? Ce ți-am făcut?

Tocmai era să se împlinească fericirea, pe care ți-o făgăduiesc de zece ani și pe care muma ta și bunica ta au așteptat-o de cincizeci consecutivi. Între familiile noastre se stabilise un contract etern. Toate fetele din linia ta femeiască

se măritau cu băieții noștri, din tată-n fiu: între puterile noastre două se făcuse legătura inevitabilă dintre pălărie și cap. Noi nu puteam ieșì fără voi. De ce tocmai acum să introduci în relațiile noastre legale divorțul și părăsirea domiciliului silită?

Arvunisem în străinătate, la bijutierii capetelor încoronate, giuvaerele pe care le doreai. Briliantele, perlele, zmaraldele, safirele cele mai voluminoase erau cît pe-aci să strălucească pe tine și să dea trupului tău catifelat un preț neînchipuit. Războaiele de fildeș ale marilor țesători pregăteau mătăsurile de petală pentru rufăria ta secretă, și reflexele moi, ca niște luminișuri de luceferi, destinate să îmbrace ființa ta exterioară și să-i armonizeze gestul cu prestigiul. Neam de neamul tău avea să fie integral și pe veci fericit. Spălătoresele, servitoarele și bătrînele scăpătate din familia ta — cine nu are rude sărace? — erau să fie ajunse de valurile tumultuoase ale bogăției tale, ca marginile de nisip ale mării, udate de un viscol generos, pornit din funduri de departe...

Nimic nu te mișcă? Nici amintirea nici perspectivele? Ingrato! O să-ți pară rău. Trimite-mi măcar o sărutare din vîrful degetelor, de adio, care însemnează și: la revedere. Nimic? Nimic? Te-ai supărat, făptură monstruoasă!

(Cel-care-pleacă, pleacă și scoate limba.)

Cel-care-vine

Da, este ademenitoare chemarea. Viu, negreșit, viu. Mă apropii, am venit. Să mă ierți că emoția mă face să dîrdîi. Nu era bine, mă în-

treb, să divorțezi mai tîrziu, și să mă mai lași să-mi fac nițel de cap? Îmi sta bine flăcău și mă fuduleam. Acum, bărbat căsătorit, nu știu nici cum să încep. Pentru că, făcîndu-ți noaptea serenade, drept să-ți spun că nici nu mă gîndesc să fiu poftit vreodată de subt balcon și de la poartă, ca să împart cu tine, sus, deliciile posesiunii și confortul tău princiar: am venit fără un program al îndeletnicirilor mele conjugale. Ce trebuie să fac seara, dimineața, la prînz și la toate orele din zi și din noapte? Ochiul tău care joacă-n pleoape, ca un zar pe talger și sună cu înțeles, e prea elocvent, am priceput, — și mă înspăimînt. Viguros și crîncen de douăzeci și patru de ori într-o zi, cucoană, este cam mult. La vîrsta mea e de ajuns să fiu soțul model, o dată la cincisprezece zile, și în restul timpului să mă repar. Îmi dai zestrea ta imensă și tinerețea ta flămîndă: vrei să mă tuberculizezi? Îmi aduc aminte, din studiile mele, că la insecte femeia devoră pe mascul, imediat după actul moral al căsătoriei; cîteodată mîncarea începe chiar înnainte ca actul să fi luat sfîrșit. Sînt cu tine în camera ta de primire, cununia nici nu s-a petrecut, și am și avut sensația că încep să fiu consumat. Gura ta roșie suavă are dinți și măsele, și buzele tale par a fi umblat prin sînge.

Știi ceva? Îți fac o propunere, soție. Îți acord numele meu, și restul te privește. Vom ieși la braț împreună, în toată lumea, în adunări și sărbători, toată omenirea va ști că îmi aparții și că îți aparțin, dar noaptea cheamă înnapoi pe Cel-care-pleacă. Eu voi citi în camera mea din turnul de azur molitvele de împărtășanie, — și a doua zi tu îmi vei spune ce-a zis Cel-care-pleacă-și-care-se-va-întoarce. Și această înțelegere rămîne făcută între noi, pe todeauna.

Ah! struniți coardele uneltelor de cîntat, ca să vorbesc tăcerii în sunetele cu lacrimi. Ce mi-ai făcut, splendidă canalie! Ochiul meu a izbucnit în plîns, ca o bubă coaptă, în tăcere. Mă vaiet și alerg de jurîmprejurul visului meu pardosit ani de zile cu flori. Alerg înnainte și mă-ntorc să alerg înnapoi. De-a-ndoasele sau de-a dreptul, pasul meu e la fel. Sufletul în mine este ca o pasăre opărită, pe care o scot din tingire de picioare. Sînt mort și mă jumulesc.

Femeie ești tu, sau dracul cu plete? Te-aș prinde de vijelios de coadă și te-aș trînti cu botul de caldarîm. Te-aș călca mărunțel și apăsat cu cuiele de la talpă, ca să te fac un sînge și o spoială murdară a pietrelor din drum. Imaginez pentru tine chinurile toate. Cu o cimbistră ți-aș scoate fir cu fir tot părul care te împodobește și-ți slujește pe-alocuri de căptușeli. Ți-aș rupe genele, sprîncenile și puful dulce, invizibil, ce-ți umbrește, bălan, rotogoalele de carne parfumată. Și de cîte ori aș zmulge te-aș înțepa alături, ca să te mînjesc cu dureri multe și cu sînge infect. Unghiile ți le-aș sfîșia întîi la jumătatea lor, ca pe o coajă de ou, cu cleștele turtit, și apoi ți le-aș scoate din rădăcină, trăgînd o dată de fiecare, — și degetele astfel jupuite de solzii lor, ți le-aș pune pe lemn și le-aș toca vîrfurile cu ciocanul. Cruzimii tale va corespunde cruzimea mea îndoită.

Și totuș te iubesc, și de-aceea plîng. Ai trecut călare pe armăsarul tău și m-ai lăsat jos. Mă duc să mă ascund. Mi-e rușine că am făcut cîțiva ani pe logodnicul și am vorbit cu lumea, ca și cum ieșeam de la ospețele tale. «E a mea», le-am spus tuturora, — și tu nu ai fost a mea. Cînd vei fi a mea? după ce flăcăul din mine, lepădat

și de chelie, înmuiat de genunchi, din coate și din încheieturile toate, va fi purtat ca o păpușă umplută cu tărîțe? Atunci tu nu vei mai primi sărutările gingiilor mele și declarațiile făcute cu limba atîrnată, tu care întinerești pe măsură ce noi ne tîrșim, ne scămoșăm și punem petice insului nostru găurit.

Un sentiment rău prevestitor îmi spune că tu nu vei fi mireasa mea niciodată și că am rămas un mire caraghios.

SCOBITOAREA DE DINȚI

Scoborînd în stradă din restaurant, personajul purta în gură o scobitoare.

El înfățișa satisfăcut verva berbantă și prestanța gladiatorului intrat în arenă. Pălăria pe sprînceană lăsa loc, deasupra ochiului descoperit, unui zuluf gătit la garderobă. Ca urechile de fox, una culcată și alta ciulită, cravata mîngîia o gușe modelată la bărbier.

Ca să fie și mai frumos, clientul îmbrăcase pardesiul ca o pelerină, cu mînecile legănate, reținută estetic cu o mînă pe dedesubt. Nu-i mai lipsea niciun articol de toaletă, ca să fie fericit. Lipsea din dreapta lui o persoană, pe care deputatul și omul de viitor cu nara căscată, din provincii, o visează cinematografică insului său fotogenic, pe plaja trotuarului din București.

Ar fi putut să-l întrebe portarul de la hotel, de ce nu iese pe stradă în pijama (opt sute șaizeci lei) și cu bereta (o sută douăzeci lei) și de ce nu preferă scobitorii de dinți o furculiță, care ar putea să adaoge surîsului biruitor ceva din prestigiul de armament al articolelor de alpacă. Ar fi fost însă păcat să i se intimideze călcătura și să i se facă ritmul siguranței de sine șovăitor. Sinceritatea mîndriei clientului impresionează ca o statuie ecvestră, și felul cum își traduce singur personalitatea pură constituie un stil și o operă complectă într-un volum cu cataràmi.

Jiletca lui desina un început de pîntec, cu protuberanța și pubertățile unui sîn, situat ca la vacile tinere, departe de piept. Boierul avea vreo optzeci de ani, și frumusețea era, evident, de flăcău. Dacă în șase luni de zile el nu realizează o partidă bună, excepțională, sînul devine abdomen, și băiatul rămîne... nemăritat.

O piedică în circulația publică a rolului de autopețitor și nuntaș. La București, replica fetelor e vioaie, și domnișoara dorită cere vocabular. Glumele viticole, petroliere și cerealiste, și hazul din gara de expediție, au un efect dezastruos, ca și spiritul de la bufetul Camerei, despre vot, criză și bugèt. Deputatul binecuvîntat votează todeauna și nu vorbește niciodată.

Scobitoarea însă e o marcă de distincție și o arvună sentimentală. Ea spune că ai mîncat, afirmă că ai mîncat bine, dovedește că ai mîncat la restaurant central și sugerează că te-ai scobit cu ea în măselele dumitale. E ca o pactizare cu èlita și cu luxul; așa încep relațiile în capitală. O scobitoare e ca o limuzină și ca o rozetă purtată pe buze. Dacă ar fi încredințat că scînteia lui a fulgerat o ființă adorată, clientul ar împinge confidența și dincolo de scobitoare, destăinuind și prețul din lista de bucate al felului mîncat. O porție de patruzeci de lei poate fi ușor demonstrată, prin dezghițire și degajare de aromă grasă, după ce frumosul a lins farfuria...

ÎMPACHETATORUL

În dreapta uşii de ieşire, pe suprafaţa de cris⸗tal a unui dulap cu masă lung, manipulează împachetatorul. Tijgheaua lui se întinde, ca o balustradă de cor bisericesc, între două amvoa⸗ne, ocupate de bustul rigid al casieriţelor înca⸗satoare. Împachetatorul circulă cu braţele desfă⸗cute pe luciul de împachetat, ia o foaie de hîr⸗tie, o netezeşte familiar, ia un grup de obiecte şi cărţi, îl inginereşte simetric în mijlocul coa⸗lei, ia cu mîna stîngă marfa, şi, elegant, cu dreap⸗ta apucă o margine şi⸗o aduce peste marginea opusă. Întocmeşte în unghiuri şi zigzaguri căpă⸗tîiele, pe care le strînge într⸗un total de evan⸗taliu. Ia, din trei, grosimea sforii potrivită, înco⸗lăceşte de două ori, face nod, face ochi şi, ca un paj, dă cu surîs şi cu o genuflexie a umerilor, pachetul — şi zice: « Vă mulţumesc ».

Această operaţie de arhitectură împachetatorul o repetă, cu vervă şi humor, de cîteva sute sau mii de ori într⸗o zi, construind anual un imens monument de pachete, duse de domni subsuoară şi purtate de degetul doamnelor, la domiciliu. Încruntarea lui din primul moment, cînd ia con⸗tact cu marfa cumpărată, reprezintă ideea: îm⸗pachetatorul caută, pentru a fi descoperită ins⸗tantaneu, schema după care, într⸗un singur şi acelaş pachet, rotundul să se poată alătura cu pătratul, ascuţitul cu concavul, tăişul cu min⸗

gea de cauciuc, hîrtia sugătoare cu călimărul și cu statueta imitație de bronz.

Dibăcia împachetatorului nu dă niciodată greș, obiectul fragil și gingàș, întovărășindu-se întodeauna, fără pagubă, cu materialul contondent. Fața i se luminează îndată, ca și cum pe cutìa bărbiei lui, nerasă de patru zile, ai trage un chibrit — și capul lui scapără de entuziasm. Iar după ce pachetul a fost definitiv clădit, cu sufletul și cu priceperea lui, împachetatorul are satisfacția unui voievod înnălțător de schituri. Atunci, zîmbetul lui final reprezintă pictura exterioară, și salutul lui o tîrnosire și o ctitorie.

De zece ani, decînd împachetează, împachetatorul și-a răspîndit în toate casele marelui oraș modelele pachetului ideal. La niciunul din cele douăzeci de mii de magazine, care vînd luxuria și confortul ambalate, cumpărăturile nu cunosc un pipăit atît de expert și-o strîngere geometrică mai amoroasă, de jurîmprejur. Mîinilor lui onctuoase lucrurile cele mai variate li se supun servile, ca și cum fiecare obiect ar avea în interiorul lui un suflet de cățel: este probabil că dacă un sentiment de pudoare industrială nu le-ar restrînge psihologia, împachetatorul ar fi zilnic asaltat de unanimitatea articolelor de fantezie și papetărie, scoborîte din rafturi și strecurate din dulapuri și cutìi, cu intenția de a-l săruta, manifestîndu-i un devotament incomparabil.

Împachetatorul nu-și amintește să fi pricinuit vreodată cel mai mic neajuns volumelor cu hîrtie sensibilă, porcilor mici, de gumă, umflați pe la buric, clondirelor cu pereții subțiri de cerneală « Pelikan », vîrfurilor de supozitor ale creioanelor groase, roșii și albastre. Păpușile, care vin de la raionul de jucării, își închid ochii de porcelan, îndată ce și-au dat seama că intră în atmosfera împachetării; încrederea lor în părinte,

în arhiereu, în apostol, este oarbă. Sute de tigri, de leoparzi, de crocodili și elefanți, și chiar fiorosul urangutan, au trecut în pungi de hîrtie, în sălaș de foiță, în cutii de mucava, fără să protesteze, necum să mănînce pe mîntuitorul lor de viu, comportîndu-se față de el ca niște cursuri de literatură aprobată de Minister.

Dis-de-dimineață, la deschiderea vastei prăvălii, împachetatorul pregătește hîrtia, ca un arhitect. După ce a examinat alunecușul mesei, pe care, împinse scurt, vor trece, patinînd pe șale, pachetele către distribuitori, el își face categorii și serii de formate și calități. Depozitul se tencuiește dedesubt în blocuri nr. 12, 6, sferturi și optimi. Cutia de penițe are numărul ei hotărît de centimetri pătrați. Pachetul mare, de registre, agendele, vor fi înfășurate în hîrtie-celuloză, semilustruită, cu partea mată pe dinlăuntru. Nimicurilor delicate le este rezervată mucavaua încrețită, a cărei catifelare e garantată de intervale de aer rotund retezate, imitate după naiul lui Pan, cînd, bineînțeles, corpul nimicurilor a fost prealabil îndeaproape învelit în flanelă și rufărie de hîrtie de mătase albă.

În primele șapte zile ale existenței, Dumnezeu a binevoit să facă totul și să fie de toate mulțumit și să vadă că bune erau toate cîte a făcut. Înțelepciunea lui neasemănată a uitat totuș să facă hîrtia, cu toate că ambalajul a intrat în vastul proiect. Cămila apăru, primelor minute de la nașterea ei, împachetată în păr de cămilă și cu un creștet în vîrful spinării strict decorativ. Ariciul a fost imediat înfășurat în sîrmă ghimpată. Prevăzînd negreșit cutia cu capac, Cel Atotputernic a făcut colete rezistente la expediție, variind, după tarif, între două sute și una mie grame, cu scoica, stridia și broasca-țestoasă, fără să abandoneze peștele și racul înnainte de-a-i

prevedea cu o manta de ploaie, linoleum şi muşama. Însuş regele animalelor, din care se trag încă şi astăzi cititorii şi autorii, a fost acoperit, — evident, în mod economic, materia primă fiind pe atunci destul de rară, — cu piele, iar în părţile în care era supus stricăciunii, cu piele şi păr. Ca un început destul de provizoriu, nu este el şi născocitorul sticlei, în care, mare însă naiv, în loc să împărţească lichidul în litri şi-n sute de centimetri cubi, a crezut că poate cuprinde odată şi astupa un lac întreg, şi un rîu întreg, sugîndu-le iarna în cîte un singur flacon?

Hîrtia trebuì să o adaoge naturii, ca un material indispensabil, omul, inventatorul şi al cernelii tipografice (negru de fum, ulei şi lac de copal), iar la hîrtie trebuì să adaoge sfoara, indispensabilă unui ambalaj bine făcut. Dimineaţa, împachetatorul îşi organizează şi sforile pe dimensiuni, ca nişte bice fără băţ.

Şi cînd totul a fost pregătit, el se imobilizează în mijlocul spaţiului ce-i protejează mişcările, între tijghea şi zid, cu pumnii răzimaţi în cristalul aşternut de-a lungul suprafeţei mesei.

Îşi aţinteşte ochii în fundurile treptate ale magazinului, aşteptînd să se ivească, de undeva, clienţii, şi contemplînd distrat afişul unui om cu urechea mare, care poartă la ureche peniţa monstruoasă a unui condei cu rezervor. Şi în pauza seculară care precedează clientela, pitit în cărţi şi testèle, împachetatorul îmbucă şi dă pe nas cadaiful albastru, de mătase, al fumului unei ţigări.

DESPĂRŢIRE

Psihologia unui ministru care *pleacă* trebuie să fie curioasă. După un an, doi, trei şi uneori patru ani, dar niciodată mai mulţi, el îşi părăseşte cabinetul în care a « lucrat », în care şi-a petrecut, în orice caz, cîteva ore pe zi. Cutiile biuroului se golesc, hîrtiile sînt aruncate în geamantane. La minister, excelenţa-sa şi-a păstrat toate amintirile ce nu trebuiesc împărtăşite cu familia: scrisori, portrete, bibelouri. Într-un sertar ţigările, batistele, apa-de-Colonia; într-altul bomboanele. O vizitatoare şi-a lăsat între două hîrtii sau subt perina canapelei, mînuşile cu numărul lor, care vor fi a doua zi restituite într-o cutie cu alte douăsprezece părechi. Interiorul sertarelor furnică de asemenea fine amulete, ca sufletul unui poet, şi în vreme ce solicitatorul intră curbat din jumătatea spinării ca să ceară ministrului locul unui copist în funcţiune, dosare grave stau grămădite pe masă, şi excelenţa mototoleşte nervos o voaletă imprudent uitată lîngă călimări. Solicitatorul vorbeşte răguşit de emoţie, îşi caută cuvintele, îşi exprimă devotamentul, se drege şi se cocoşează, se învîrteşte, duce mîna la gură ca o bucătăreasă, şi ministrul ascultă cu ochii pe fereastră şi cu o mînă în buzunar, fără să ştie ce vrea domnul cu guler, cînd a început şi nici cînd sfîrşeşte; căci încă demult devotatul a ieşit subtil, înnainte ca ministrul să fi băgat măcar de seamă că cineva tuşise intrînd.

Dar e o cădere pentru ministere. Ministrul a căzut de la putere — încet-încet. Bagajele se strîng și se mută. Ministrul e trist; cabinetul va rămîne în seama urmașului, un adversar, vorbă să fie. E ca și cum s-ar desprinde de un țărm pe al cărui lac ar fi plutit, legănat și aproape fericit, și ca și cum i-ar fi murit o rudă care locuia în casa ceea, de subt salcîmi.

La plecare, se joacă o scenă de teatru. Ministrul își adună funcționarii superiori în cabinet și le ține un discurs. « Dumneavoastră, care... Domniilor-voastre cărora... Cu regret... A fost... Cînd eram... Va fi... Datoria... Cînd noi... Vă mulțumesc... »

Discursurile acestea prezintă avantajul de a fi cordiale. După dispute, nervozități ridicule, scene, după dosare aruncate, hîrtii sfîșiate, jumătăți de înjurături, violențe, ministrul mulțumește personalului că și-a împlinit admirabil datoria. Și-i o despărțire care celor mai naivi le scoate cîte un oftat, seara, la masă, cînd povestesc nevestei cît a fost domnul ministru de gentil, zicîndu-i întîia oară « domnul ministru ».

Dar efectul acestui discurs melancolic e șters de discursul energic al noului ministru; acesta e vehement și idealist. El vorbește cu îndîrjire de principii, de devotament, de menirea omului, de țară și Stat. În vocea și cuvintele lui sună un fel de învierșunare. Cîteva zile ministrul cel nou își face o reputație de titan.

Apoi, zelul slăbește. Camera, Senatul, presa, lumea, pomenile, dezamăgirile, consiliul de miniștri — înmoaie vînjul: ministerul încetinează, guvernul « cade ». Și scena se repetă.

SCRISOARE POLITICĂ SCURTĂ

Sînt un admirator al domniei-tale, stimate domnule Ubibene, și îți adresez o scrisoare de confidență consternată. Ești un enciclopedist practic, a căruia biografie trebuie intercalată în *Self-Help*, o carte împrumutată pe care n-am mai dat-o îndărăt. Dumneata n-ai obicei să restitui nici obiecte mai utile, așa că o să mă înțelegi. Între Jacquard și Spinoza e un loc pentru dumneata, care, dacă nu ai născocit un război de țesut, ai descoperit un sistem de urzeală nevăzută, iar în lipsa unei semnături pe o carte, ți-ai pus iscălitura pe cîteva programe din cele mai variate.

Dumneata poți să împaci contrariile, să armonizezi contradicția și să îmbraci ghimpii cu un cauciuc inofensiv. Todeauna știi mai mult decît binevoiești să spui, și aerul dumitale distrat mărturisește adîncuri, peste măsură de sondat. Saluți absent și, după ce te-ai oprit cu cineva în drum, dai un deget evaziv și pleci încet, în pas episcopal, covîrșit de o problemă interioară și îngroșat de un pardesiu voluminos. Porți în mîna cu care știi să dai degetul o mînușe-n palmă și o măciulie de baston.

— Ce mai faci, domnule Ubibene? te întreabă cineva.

— Cordul, monșer... și regionalizezi cu degetul locul care te ambetează. Dumneata ai cord, n-ai inimă, nițel inimă și nițel sentiment, ceva

abstract şi complex, care se arată cu degetul tărăgănat. Şi dumneata zici *monşer*, pentru că îţi plac patru cuvinte franţuzeşti remarcabile, între care se găseşte şi *mersì*.

Eu te-am apucat în tramvai şi pe jos, alergînd cu un ghiozdan în care, nici în el, nu am ghicit niciodată ce s-ar putea afla, la începutul unei cariere misterioase. Nimeni nu ştie în ce străluceşti şi toată lumea te cunoaşte. Unii te-au crezut advocat şi nu erai, alţii profesor, doctor, intelectual imprecis, şi nu erai nimic din toate acestea. Cînd ai oprit lin un automobil propriu în faţă la « Capşa », din care ai scoborît ca un om mare, puţin cocoşat, puţin plictisit, ca din coteţ, purtîndu-ţi pulpanele pardesiului între baston, ghiozdan, o mînuşă palidă şi un ziar; cînd ai pus pasul ca o talpă de catifea pe asfalt şi cînd ai dat şofeurului un ordin veştejit de o distinsă melancolie, nimeni nu te-a invidiat. Cei care te socoteau medic şi-au închipuit că ai făcut o avere rapidă din spălături şi masajul prostatei, şi cei care te vedeau advocat au crezut că ai vîndut unui minister un palat cu o diferenţă de preţ, aplicînd pledoaria şi principiile juridice într-o cofetărie. Dumneata ridicaseşi sprincenile suferinde, ca Iov, şi ai articulat:

— Cordul. . .

Cordul dumitale era, cu alte cuvinte, şi mai este şi azi, ca un flacon fără dop, ameninţat să se răstoarne, dacă nu este dus cu băgare de seamă pe două pingele sau pe patru roţi de gumă. Acoperiseşi cu cordul indiscreţiile, felicitările, şi-l invocai cu un oftat în momentul cînd cîte un concetăţean brutal simţeai că ar fi dispus să te înjure sau să te supuie unui chestionar analitic. Aveai un cord, într-adevăr atît de bolnav, sau căutaseşi o maladie de mimoză? Dacă se simţea în jurul dumitale neplăcerea, duceai chiar mîna la inimă

drept, suspendai ochii, crăpai buzele, stăteai o se-cundă așa, și ieșeai din încurcătură.

Dar ce gust eu la dumneata nu e numai cordul, dar și suava dumitale obrăznicie. În interiorul delicatei afecțiuni tratată cu digital, se răsfață floarea impertinenței. Cu cine știai că nu ți-ar fi putut tencui buzele cu palma, puteai să fii un obraznic delicios. Fără să te cheltuiești în idei și răspunsuri, rîdeai cînd nu trebuia, întorceai nasul, sprinten sau bosumflat, făceai botul gros și-l ridicai sus, din înghițitoare.

Admirația mea fizică e mai ales politică, iubi-te Ubibene, și dacă mi-am permis să-ți adresez acàtistul meu cu cădelnițí, m-am gîndit de prefe-rință la capacitățile dumitale de ubicuitate. Te văd lîngă un guvern care nu avea nevoie de haru-rile dumitale, strîngînd tîrcoalele împrejurul șefilor lui și vorbind de cord pe canapeaua miniștrilor. Ieri te-am văzut tîrcolind, cu acelaș succes, pe celălalt guvern, după ce te văzusem cu bătaia ini-mii șovăind la alt guvern și la alte două guverne. Elegant și egal, înscris și angajat, ai trecut în cîțiva ani prin toate partidele, pipăindu-ți plas-tronul și buzunarul din stînga. Vreau să te întreb să-mi spui: cum izbutești? Căci un cititor mi-a pus o întrebare, într-un limbaj, recunosc, nepoli-tic: « Învață-mă, Cocò, cum se succed aceleași lichele regulat prin partidele care vin la putere, căci simt în mine prezența unei imense cantități de ștofă neutilizată. Aș vrea să deviu consilierul și informatorul fiecărui ministru din orice guvern și să fiu luat în serios și răsplătit ca un organ indispensabil ritmului politic. »

Ce-i spui eu, acum, cititorului, stimate domnule Ubibene? Ce speranțe să-i dau că te poate imita cu consecințe? Omul are, se vede, scuipat mult și o limbă la discreție, ca să spîrcîie și să lingă. Stimate domnu-le, învață-l, te rog, cum să devie mai repede lingău.

IDEOLOGIE

Sînt un om fericit. Cu un mic venit însă sigur, rămas de la părinți, pot să trăiesc fără profesiune și ca un rentier. Dar sînt și un filosof. Doctrina mea constă în a turbura existențele și a nu lăsa pe oameni să cadă în stagnare și lene. Mi-am dat rolul de reprezintant al puterilor divine subt forma neliniștii și a fricii, și, ascunsă în fenomenele naturii, noaptea, vîntul, tăcerea, intenția mea activă otrăvește cîte puțin tictacul și durata fiecăruia din cei care « îmi cad în mînă ».

Mîna mea umblă pretutindeni, ca un agent de mic dezechilibru, și pune laba pe cine-i place, indiferent de poziție socială. Din laboratorul meu moral, chinuiesc pe cine voi. Procedeiele mele, inocente însă decisive, le voi expune într-un manual, care va forma un capitol din manualul de morală practică, în parte publicat prin stăruința dumitale. El poate folosi tuturor cititorilor, cărora studiul n-a fost în stare să le dea un scop al vieții întregi. După cum o să vezi, meritul metodelor mele, innafară de sensul lor eminamente etic, este că, departe de a plictisi pe operatorul pătruns de necesitatea rolului, îl amuzează și-l întreține în cele mai bune dispoziții. Neurastenia, de care nu se mai vorbește, decînd bunurile vieții au început să fie mai puțin grase, găsește în metodele și procedeiele mele un leac.

Adunate laolaltă, aceste metode și procedeie se pot organiza într-un volum de buzunar, numit *Sistemul meu*, care, asupra sistemului atleților celebri, are superioritatea că dezvoltă mușchii sufletești și tonifică nervii invizibili ai suprasimțului de misticism.

Teoria mea purcede din singura situație nenorocită a vieții mele: nu înfățișez în persoana mea nicio fărîmă de autoritate și nu o pot exercita asupra niciunui fel de muritori. Neavînd la dispoziție nici supuși, nici simbriași, nici cetățeni, viața mea s-ar fi consumat în sterilitate. Să n-ai un subaltern căruia să-i cauți zilnic gîlceavă, este îngrozitor. Dar ce fel de gîlceavă? Aceea în care celălalt nu poate să răspundă. Autoritatea plină este condiționată de această împrejurare, menită să o ducă la maximum. Să înjuri, de pildă, și celălalt să trebuiască să tacă. Să-i dai palme, și el să păstreze o atitudine respectuoasă. Fără această compensație sublimă, necazul tău nu comportă nicio plăcere și autoritatea este complectamente lipsită de farmec.

Autoritatea satisface todeauna și în formele cele mai variate. Te bucuri de ea, oriunde te găsești, de la salutul militar al vardistului, pe care ai facultatea să-l iei la bătaie, pînă la așteptarea din anticameră a solicitatorului, pe care poți un ceas, o zi, o lună, un semestru, să-l ții în picioare, cu facultatea de a-i prelungi staționarea la nesfîrșit. În biuroul dumitale, dindărătul șefului de cabinet, te satisface sentimental că douăzeci de persoane își așteaptă rîndul ca să te vadă, douăzeci care pot deveni o sută. La o aglomerație mai mare corespunde un sentiment de autoritate mai intens.

Dar nuanțele variate ale acestui sentiment, îmbogățit prin subtilități neprevăzute, prin desenuri noi, ca o materie de un plastic incomparabil! Te

aşteaptă patruzeci de cetăţeni de la orele nouă dimineaţa, şi fiecare îşi cunoaşte numărul de ordine, făcîndu-şi socoteala că la orele zece va putea să intre. La unsprezece, ceri să fie introdus al patruzeci şi unulea, sosit atunci. Aşteptătorii se clatină deodată, ca de un vînt cu murmùre, şi tu guşti şi neliniştea şi revolta lor, transformată, în faţa ta, în surîsul dulce, pe care îl exige autoritatea. Autoritatea e un fazan preparat cu mii de gusturi, neasemănate unele cu altele.

Apoi, văzul distrat, care nu recunoaşte în vizitator un coleg. Într-o vreme grea a existenţei, el te-a culcat, te-a ospătat şi te-a spălat în casa lui. El intră pe uşă zgomotos, cu braţele desfăcute ca să te strîngă la piept şi să te felicite. O atitudine rezervată şi rece. O căutătură vagă subt pleoapele aproape triste, de icoană. Îl întrebi: «Domnul?», şi nu-ţi aduci aminte. Cu alte cuvinte, ca să fii respectat, începi, cum spune un proverb, prin a te respecta tu însuţi. O grimasă de supărare în serviciu îţi face gura amară. Suni, întrerupi scurt debitul vizitatorului şi dai ordin să vie cineva. Saluţi puţin şi eşti preocupat: jocul durează pînă ce cade guvernul, şi dacă s-a întîmplat să nu pui deoparte cîteva parale, care îţi vor consacra definitiv autoritatea, manifestarea autorităţii reîncepe invers, dumneata luînd loc în anticameră şi aşteptînd manifestările autorităţii.

Ce crezi tu că permanentizează Statul şi face o fiinţă din această ficţiune? Nu crede că leafa întîi şi posibilităţile de înavuţire; nu. Autoritatea, autoritatea împărţită între miniştri, uşieri şi organe. A fi un organ, e un lucru neînchipuit de măgulitor, organ de execuţie, organ financiar, organ municipal; nicio făptură nu poate rîvni să aibă atîtea organe cîte sînt mişcate de energiile Statului.

Autoritate se numeşte acţiunea provocată de tine, de la tine la organ. Acţiunea contrarie, de

la organ la dumneata, este șicana, subtil complement al autorității, consecința lui activă. Ca să provoci autoritatea, zici: « Aș dori ». Ca să se puie șicana în funcțiune, autoritatea zice: « Lipsește ceva, ce lipsește? ». Și pentru că toate lipsesc întodeauna, autoritatea creează șicana și ia « măsurile necesare ». Tu nici nu-ți închipui ce este o « măsură necesară » și cît se întinde în vast fragedul ei domeniu. Autoritatea nu știe să lucreze decît luînd măsuri: primul șef de guvern poate că a fost croitor. Măsura e variată și ține de « cazul individual ». « Cazul individual » e o stare de Stat. Cetățenii sînt cazuri individuale, și măsurile se iau pentru ele.

Să nu socotești că aplicările autorității și măsurilor necesare sînt lesnicioase. Ele cer aptitudini sigure, căci se confecționează migălos, ca gravura în lemn și ca broderia pe piele, cu mărgele mărunte. Dar bucuria noastră este că, mulțumită generației spontanee, un mare număr de organe, bune pentru autoritate, se ivesc neîncetat pentru fericita economie a necesităților de Stat. După lungi reflecții și experiențe, un organ incapabil poate fi renăscut, reconstituit, cum e cazul cauciucului, care atît în forma rigidă cît și în consistența lui elastică reprezintă pînă la un punct ipotezele autorității și ridicarea organelor pînă la personificarea lor. Renașterea se obține prin înscrierea viitorului organ într-un partid politic, care are darul să înviorează și să întinerească un temperament inadaptat la autoritate. E o renaștere totală și o reînvirginare. În ceea ce privește clasa restrînsă a miniștrilor, care datoresc țării să rămîie veșnic tineri, cea mai bună rețetă de adolescentizare continuă consistă în a trece candidatul prin cîte patru-cinci partide, consecutiv, din ce în ce mai juvenil și mai valoros.

UN MISTIC PRACTIC

V-am vorbit odată de mine și sînt silit să vă mai vorbesc. E vorba de vorbirea scrisă, căci de orală mă îngrijesc mai des și aproape cotidian. În genere, mă feresc de hîrtie mai mult decît de voce, dar cînd scriu prefer să aleg subiectul *Eu* și să mă numesc pe *Mine*. Viața mi se împarte în două: epoca în care n-am făcut nicio ispravă, și epoca următoare, în care citez din epoca precedentă: e cea mai bună formulă pentru a deveni autoritate. Accentul meu se ivește dintrodată bătrîn, înțărcat și fulgerător, cu intuiții universale. Și sînt obraznic, ca să nu cad în auto-analiză, — și din născare.

Tatăl meu, săracul, era țigan, și unde s-a milogit el cu picioarele goale, eu dau de părete cu ușa, încălțat. Rețeta lui a fost mai funestă, și nu s-a făcut cu ea măcar paracliser, pecînd formula mea m-a scos și deputat și era gata să mă bage și ministru, adică bulibașa, adică împărat. Nu știți care a fost rețeta venerabilului meu părinte. Simțindu-se greu bolnav, el a cerut să fie uns cu un material căruia îi ziceam acasă pe nume, și, acoperit așa, cu scîrnăvie, să fie băgat în cuptor, crezînd că se tămăduiește. Bietul taica, a murit copt. Mă mîngîia dulce, cu diminutivul nichifore, diminutivul, cred, al lui nimic. Era om deștept, Dumnezeu să-l ierte.

Despre scris am principiile mele. Cu zece foi tipărite numai pe o parte poți înfrunta Academia, și cu cărțile altuia Universitatea, dacă mai și spoiești locurile rîvnite și cu niscai moliciuni purtate cu limba.

Îți voi da, tinere, mijloace de bună căpătuire; numai să mă asculți.

Un tînăr se cuvine să fie revoltat. Însă cu măsură și meșteșug. A nu se pune cumva gîndurile înnafară de categoria binecuvîntată a oamenilor cu bune parale. Să predici că e bine cum e și să te lepezi de cugetul supărător, care clatină binele moștenit. Nu te vei atinge niciodată de administrație, de poliție și de religie, ca să nu necăjești, și te vei răzvrăti numai că lucrurile nu merg îndărăt și că nu merg de-a-ndaratele mai iute. Bagă de seamă cine-i mai tare și ia-te după el și bate-i din palme și tipsii, și să nu-ți încurci cariera cu săracii. Sărăcia, mila și jertfa le vei păstra pentru teologie.

Dacă te-mpinge naiba către idei, să te păzești. Ia-le peste picior; — aci vreau să-ți văd meșteșugul, în ardoarea pentru leacurile vechi. Românii n-au obiceiul să se laude cu românitatea lor și suferă de inferioritatea vitelor, lipsite de abilitate.

Afară de românii iviți din țiganii Balcanilor, toți ceilalți sînt sau jidani sau jidoviți. Dacă n-ai todeauna interes să o spui, dă să se înțeleagă. Și să surîzi ca un proprietar integral al adevărului național, făcîndu-te rudă cu Ștefan, cu Mihai, și moștenitorul lor legitim. Dacă ești țigan, ca mine, vei fi fericit: prin scripca ta vor trece emoțiile mari.

Ideea dă pușcărie: să treci țanțoș pe lîngă idei și pușcăriași: nu faci tu, oare, parte, de pe acum, din admirabila plutocrație? Pecînd tradiția, — vorba mea, — aduce *lei*, domnule băiete, din toate părțile numai lei, și e mai bine să ai lei

decît idei. Viaţa se împlineşte cu ţuică şi şpriţ, şi cu Iisus Hristos, cu care trebuie să sameni întocmai, — şi cîţiva ani ai băut, ai urinat, iar ai băut şi urinat, pentru religie. Mă tinere, eşti ori nu eşti ortodox?

An cu an, meşteşug cu meşteşug, ajungi să aperi toată ordinea socială şi, clondir după clondir, îţi devine sacru şi nasturele de la tunica vardistului, care într-o noapte, demult, te-a buşit într-o cîrciumă din hală, unde, ca omul la beţie, ai tras cu ochiul la ibovnica unui flaşnetar, de la o masă din fund.

Bunul ţigan, devenit mare român, va face mai mult, consacrîndu-se prin vocaţie prefecturii morale. Activitatea ta literară, tinere, dacă ai veleităţi de poet sau prozator, se poate concentra într-această unică şi sigură sursă de inspiraţie: brevete, certificate, informaţii şi denunţuri. E idealul meu de literat, şi pentru ideal pot să scot şi o revistă necitită, dar — ce-are a face! — cu subvenţii de Stat.

Ai cunoscut, fiică blondă, sărutul meu de după vin. Ai văzut masculinul meu, ca din Cîntarea Cîntărilor? Gingia mi-e neagră, şi pielea ce-mi căptuşeşte buza, pînă-n cerul gurii, vînătă-i. Sînt ca un strugure de culoarea prunelor violete pe toată burta. Te-am adăpat întîi cu ţuică şi ne-am adăpat amîndoi, şi cînd am fost sătui, eu te-am mîngîiat dulce, înjurîndu-te de măta, te-am gîdîlat şi te-am silit să oticneşti şi să dai afară. Şi am mîncat din vomitura ta, fiică blondă, icre şi macaroane, de care bietul tata n-a mai gustat, asemuindu-le cu nişte limbrici. Eram îndrăgostit şi cu chef.

Recunosc, e-adevărat, că utilizînd aceste resorturi sufleteşti, care au tot slujit şi încă nu s-au isprăvit detot, intelectul a devenit bont, pana şi-a pierdut ghimpele. Am cam ajuns, recunosc,

ca un arici năpîrlit, şi am început să mă identific cu această jivină vertebrată şi scroafă minusculă. Nu mai merg rotund nici limba nici condeiul, şi mă simt lovit de o tîmpenie secretă. Toate încercările mele dau greş. Am sărit de cîteva ori, ca să sugrum o beregată, şi m-am trezit cu mîinile mele în beregata mea. M-am urcat în amvon, ca un crainic, ca să arunc apă fiartă omiletică, şi m-am opărit. M-am suit la ceruri, şi credincioşii au rîs: uitasem să-mi pui izmenele şi pantalonii, sosind tocmai de la berărie. Am voit să trag clopotele ortodoxe, înfrigurat şi extatic, şi clopotele s-au oprit întoarse, în dreptul meu, au tuşit ca de oftică, s-au strîmbat la mine şi m-au huiduit.

M-a cam părăsit Mîntuitorul, şi îngerii îmi dau cu tifla: unul şi-a şters mucii de buzele mele. Într-o bună zi mă tem că voi răcni şi, în loc de glas de tunet, va ţîşni din gîtlejul meu pulbere de mătreaţă. Şi visul greu de astă-noapte! Se făcea că-mi stă ceva puturos şi mare pe ochi, că nu vedeam nimic. Înnăbuşeam. Hoitul mă strivea pe pîntec şi piept. În mustăţile mele se încurca un păr mărunt şi creţ, şi auzul mi-era plin de un hohot gras. O noapte întreagă sărutasem, nu mă întreba unde, un prelat, de astădată fără folos.

Dar tot mi-a rămas o consolare: ţuica şi vinul, vinul şi ţuica. . . Haide! cine vrea să se măsoare cu mine?

CONSTANTIN

Constantin e magazinerul și expeditorul unui depozit de papeterie, și nevoit să primească și să dea zilnic cîteva zeci de mii de plicuri și coli de hîrtie. Harnic, cinstit, bun creștin, făcînd parte din isonul stranei, duminica, la liturghie, suferă de un neajuns: nu știe să numere pînă la o mie.

El zice «Una, două, trei...» și se oprește la zece. Se gîndește puțin, pune un semn și mai numără pînă la douăzeci, cînd mai pune un semn. Cu zece opriri și zece semne ajunge suta, și, scoțînd atunci semnele, zice: « O sută », și apasă cu palma pe pachet, ca și cum ar iscăli un final. Sutele se prefac în pachete, și, ajungînd la pachetul al zecelea, Constantin îndrăznește abia să rostească hotărît: « O mie ». Îndată ce a zis o mie, se turbură ca de un fenomen.

Ia încet pachetele de cîte o sută, le suprapune, ca să aibă un stîlp de plicuri de o mie de bucăți. Plicurile prezintă inconvenientul că, strînse în pachete, se îngroașă la mijloc din pricina celor patru vîrfuri încrucișate, pachetul se leagănă, și mia se dărîmă. Un alt numărător ar clădi vraful din nou și ar trece cu numărătoarea înnainte. Constantin se încurcă în amănunte, în probleme. Nu mai știe care pachet era din zece întîiul și-l caută să-l identifice, căci dacă ordinea pachetelor se răstoarnă și dacă primul pachet ajunge al patrulea și al patrulea întîiul, lui i se pare că mia a

scăzut. Într-adevăr, Constantin e logic: cînd scrie o mie, una mie, 1.000, el pune pe unu întîi și după el pune trei nule. Dacă ar începe cu nula, mia s-ar modifica.

O jumătate de ceas, Constantin caută pachetul de la fund, pe care nu are după ce să-l recunoască. Și se posomorăște că fabricanții fac plicurile și pachetele la fel și nu au prevederea să însemneze cu roșu primul pachet din zece. Și iarăș se gîndește puțin. Face o contracțiune din pielea ochilor și a frunții, gonind mia din cugetul lui, ca inexistentă, și reface mia cu semnul roșu pe banda primului pachet de o sută.

În sfîrșit, întîia mie s-a construit. Constantin atacă miile următoare, păstrînd obiceiul sănătos de-a trage, pe cingătoarea de hîrtie a primului pachet din fiecare zece pachete și o mie de plicuri, cu creionul roșu. Dar omul nu e niciodată îndeajuns de prevăzător. Cînd și-a făcut un grup de zece mii de plicuri, de zece rînduri de cîte zece pachete, siguranța lui se face șovăitoare. Primul pachet însemnat cu roșu nu se deosibește prin nimic de primul pachet al miiei a șaptea, în grupul întreg, de zece mii, găsindu-se zece pachete, însemnate cu roșu la fel; și el crede că miile nu trebuiesc confundate unele cu altele, pînă la ieșirea lor din depozit, și că dacă, făcîndu-se pachetul total, a cincea mie ar trece miiei a treia și miile s-ar amesteca unele cu altele, totalul de zece mii ar putea să fie mai mare, — sau mai mic, — cine poate garanta?

Dar, după ce un client a venit și a ridicat douăzeci de mii de plicuri sau cinci mii de coli de hîrtie, Constantin simte că a cîștigat dreptul să se odihnească șezînd pe scaun și răsucind pe degete boante o țigare. « Am expediat douăzeci de mii de plicuri!» se bucură el către șeful biuroului. E mîndru că a putut, și în mintea lui expedi-

ția se încurcă de aproape cu ideea de general. Scrie acasă și spune: « Azi am expediat douăzeci de mii de plicuri: a fost foarte greu ».

Incertitudinea roade cumplit pe Constantin, în care cifrele și numărătoarea lasă o nevoie de ordine, de catastiv și de activitate continuă. Își numără pașii, numără zăbrelele, numără trăsurile... Adună cifrele numerelor de automobil, preferînd să nu treacă de sută, le înmulțește mental și le scade, împachetînd pretutindeni plicuri subt forma obiectelor repetate. Duminica, fără să vrea, își recapitulează săptămîna, părîndu-i-se că a trimis la « Cartea Cărților » o sută de plicuri mai mult.

La închiderea depozitului, seara, caută cheile un ceas, ținînd lacătul pe masă. După ce deplasează lăzile printre care i se pare că trebuie cheia să fi căzut și le pune la loc, după ce parcurge pivnița și podul, descoperă cheile pe masă, lîngă lacăt, și se bucură că le-a găsit. « Știam eu, se socoate Constantin, că nu le-am pierdut. » Ajungînd acasă se gîndește deodată că nu a încuiat lacătul bine, și pleacă înnapoi la depozit, unde îl găsește încuiat, iar pe drum se oprește și iarăș se întoarce, cu impresia că a uitat să zmucească de lacăt, și zmucește.

Îl obsedează amănuntele. Pleacă întodeauna cu dreptul, și cînd n-a ieșit exact cu dreptul, așa încît să-i fi trecut talpa piciorului peste prag, se întoarce în magazie și pornește din nou, pînă ce pasul i-a izbutit. Dacă se întîlnește cu un preot îl « taie », ca să nu piardă a doua zi șirul numărătorii: « tăierea » popii se face trecînd prin fața lui pieziș, de la dreapta la stînga sau de la stînga la dreapta, după cum vine popa spre el. Și ca să nu supere nici pe preot, Constantin îl amăgește salutîndu-l. Mai complicat este cazul găleților goale; căci atunci trebuie să se întoarcă de unde

a purces, să stea puțin, și să aibă norocul să-i iasă aceleași găleți înnainte, de astădată pline. Și-l mai supără cazul calului alb de la vreo trăsură: în zilele cu cai albi, toată numărătoarea îi iese pe dos.

Constantin e un admirator invariabil al plicului comercial, pe care, inconștient, îl compară cu oul și cu peștele. Îl miră în fiece zi, de douăzeci și cinci de ani, decînd numără plicuri și pachete, cum a putut să fie plicul născocit, așa, dintr-o singură bucată, cu trei margini lipite și cu a patra de lipit, și părînd făcut din mai multe bucăți. Îl miră considerabil că oamenii își trimit atîtea scrisori cîte plicuri vinde el, și că, îndată ce o scrisoare a încăput în plic, un singur om se simte în stare să-l rupă, adresantul.

Sînt lucruri de-acestea mai presus de judecată, și este mai bine să nu te gîndești la ele prea mult, căci simți că înnebunești...

UN COMENTATOR CU PÎRŢAG

În miracolul universului concentrat prin care mă plimbam, tăbărîseră toate anotimpurile, și mi-am dat seama că nu mă găseam în Paradis, ci într-o insulă. Dau mai jos rezumatul luxuriei vegetale, minerale şi zoologice a insulei fermecate, nu atît ca model de literatură, ci mai mult ca să spovedesc ambiguitatea sentimentelor mele, teritoriul fiind pe de o parte splendid iar pe de altă parte numai splendișor. Atîrnă de felul cum te uiţi: cu amîndoi ochii, cu un singur ochi, sau cu amîndoi ochii închiși. Într-un fel se vede lumea pe deasupra foilor leneșe, legănate de cucuruz, şi altfel de lîngă ştulete. Cînd privesc pe fereastră, mă cutremur, şi prefer să contemplu natura locului prin gaura de subt clanţa ușii și de pe un scăunel; laturile inutile dispar și se zăreşte firul luminii în adînc.

Nu-mi pot ascunde impresia că, înconjurată de Mare, insula stă în prea puţină apă. Ştiu că Marea e apă, dar și Marea poate să fie mai multă. Numai în Pacific se găsesc insule bune. Admirabila prăpastie acoperită cu lichid mă nemulţumea, cred, producînd valuri şi talaze, terminate cu coame de dantelă. Dar oceanul trebuie silit să fabrice zgrăbunțe, pulverulenţe şi zdrenţe? Ce bine i-ar fi stat să răscolească din străfunduri în creştetele lui, grătare, tave şi tinichele, iar insula să rodească « noi zmòchine, noi roşcove, noi

àlune». N-am auzit în toată furtuna niciodată glasul uman care să strige: «Trei cornuri d-un ban!». Lichidul era cu desăvîrşire lichid, şi vîntul se făcuse prea invizibil. Scafandrii ar fi dorit să-l vadă de tablă ondulată, măsurat la intervale de fier în t (T-Eisen), şi peştele ar fi preferat să plutească în pături de plumb topit, liniştit.

Dar soarele! Prea soare, prea mult soare. N-am găsit niciuna din razele lui, comparabile cu raza mată şi răcoritoare a lunii. Cînd era lună, nici atunci nu era bine detot: era prea multă lună şi numai lună. În albuşul ei deosibeai plodul mort, ca în ouăle îngheţate: un fir violet diagonal, încrucişat cu o dungă portocalie, ar fi salvat tot argintul. Măcar de s-ar fi prezintat ca o bijuterie, cu o peruzea la mijloc, ocolită de briliante într-un cerc de mărgăritare cu orientul verde-palid. Dimpotrivă: luna era banala lună cunoscută, şi soarele tot aşa, două articole de toaletă, pomadă metalică şi alifie cărămizie. În borcanele lor respective, plămezile stau neclintite şi azi. Ah! vaselină, devenind briliantină prin adăogiri de axonge glacială şi trei picături de extract de smirnă.

Minunatele coacăze, giuvaerul din care au ieşit mai tîrziu, ca după o încercare izbutită a spiritului de economie, strugurii, erau prea mici. Nicio portocală, nicio rodie, niciun cantalup în perciunii vrejurilor de vie; numai ciorchini, iarăş ciorchini, tot ciorchini, pe sute de pogoane. Alte vii dau banane, şi nu e neapărat necesar să te întîlneşti printre tulpini cu lăcustele şi cu vaca-lui-Dumnezeu, roşie-roşie şi cu puncte negre-negre pe spinarea ei cocoşată. Aş fi preferat să crească, de bună seamă, creioane şi tuburi de vopsea în ulei, lîngă zulufi şi scîrlionţi, şi aş fi fost agreabil mişcat să mă întîlnesc în vie, consternat, cu cîte un crocodil, sau, încurcat în picio-

roange, cu suculentul *homard*, preparat *à l'anglaise*. Nimic! şi nici tămîioasa nu miroase a un pic de petrol lampant.

În vreme ce uzinele fabrică automobile, vagoane şi locomotive, aci ies garoafe şi stampe japoneze. Dar seamănă o crizantemă cel puţin cu un furgon? Are tuberoza oişte? Şi-a pus aglica roţi? Calul-dracului: o fi al dracului, dar unde i-s potcoavele?

Şi, să vă spui sincer, nu-mi place nici calului să i se spuie cal. *Cî, a, lî:* trei litere izolate, care nu înseamnează nimic. De ce cal, mă rog, de ce tocmai cal şi nu àltfel cumva? Erau şi cai în insula mea admirabilă, unde m-am pomenit fără naufragiu, cai mulţi; însă nu avea niciunul coarne, nici bàrem, cît coarnele, nişte urechi. Bun, bun, îmi plac şi armăsarii, — dar niciunul nu era de lemn. Calul de nelemn suferă de mărginire individuală: se-mpiedică la birje şi moare. Şi, în definitiv, produce balegă. Calul etern e de lemn. Nu voi zice de bronz, ca să nu mă urc de-a-ndaratele pînă la Mihai Viteazul şi să trec de strămoşi.

Mi s-a arătat o stîncă de tibişir. Nici nu m-am îndoit în decepţia mea: era albă, foarte albă, agasant de albă. Un tibişir vînăt ar fi fost mai original. Era destul var şi fusese destulă făină: la ce şi cretă? Mineral plin de străluciri exterioare, tibişirul e plin de grave defecte: n-are icre-negre şi îi lipsesc aromatele. Îl miroşi: nu pute. Îl pipăi: nu alunecă. Îl lingi: e aspru. Aş fi dorit să cînte: nici vorbă.

Sînt un comentator complicat. Îmi displace tot ce-mi place şi mă osîndesc să prefer ce mă scîrbeşte. Baudelaire povestea că destupîndu-i cîinelui subt nas un minuscul flacon cu parfume suave, cîinele s-a speriat, şi, dîndu-se înnapoi, s-a repezit să-l ocărască şi l-a lătrat. Ca să se răzbune, poetul i-a pus dulăului dinainte un pachet cu scîrnăvii voluminoase. Dînd entuziasmat din coadă

și regretînd că avea numai una și că nu putea să dea din zece cozi odată, cîinele s-a delectat cu volumul, i-a devorat conținutul și s-a săturat.

La mine nu-i o pasiune, e un temperament. Îmi șade bine să mă tocmesc, și ieftinesc mărfurile în comision intelectual. Și mă satur de toate celea, pînă și de mine, care nu se poate zice că nu mă iubesc mai mult decît orice pe lume. M-apucă o greață la lumina zilei și alta la întuneric, și, neavînd ce face, mă scobesc în urechi cu briceagul, îmi ciupesc limba, iau creozot pe zahăr, mă gîdîl cu sîrmă ghimpată. Mi-e necaz că nu mă pot scărpina după ceafă cu piciorul. Sînt de felul meu interpret și comentator: un samsarlîc. Mă mănîncă explicația și mă explic, și după ce am explicat reexplic, și explic și explicația. Stau la ușa ideilor pe un strapontin, mă scol, am spus ceva și mă așez din nou, și n-am răbdare să stau; mă roade strapontinul și ideea. «După ce Hamlet a descoperit asasinatul, o să-l vezi că înnebunește: așteaptă puțin.» «Acum o să vie Nottara. L-a sunat în cabină.» «Se aude prea tare sufleurul.»

Vecinul se întoarce cu spatele. Doamna din față și-a sucit capul de cîteva ori. Nu le place să le explici. Dar sînt impresionat: am ghicit pe buzele domnului din stalul din stînga o șoaptă imperceptibilă, și în ochii lui un sentiment chiorîș. Idioții! nu vor să afle, refuză să știe. Dar Șecspir nici nu a existat: Bacon e adevăratul autor al lui Hamlet. Credeți că din această mistificare a ieșit unul mai mare decît celălalt? Și credeți că e ceva de capul lui Hamlet? În patru sute de ani nu s-a găsit un singur om să explice.

Dar și atunci cînd sala întreagă se va ridica din staluri să mă dea afară, eu și în mîinile pompierilor, care mă vor purta tîrîș la garderobă, mă voi explica.

PRIETENUL MEU TOTÒ

Nicio convorbire nu mi-e atît de plăcută ca una cu domnul Totò, dragă Cocò.

Domnul Totò e un personaj de doisprezece ani dar de-o maturitate de treizeci și doi. Se poartă cu pantaloni lungi, ca un domn cu situație, e și înnalt, și are o figură intelectualizată, cu cărarea buclată și ochelari de aur, încovoiați fin la tîmple. De cravată și guler nu mai vorbesc: tînărul meu prieten și le ticluiește cu un pipăit ideal.

Dandismul persoanei lui întregi e adorabil și impune stilul ceremonios. Nu-l pot primi niciodată cu invitația distrată: « Ia și tu un scaun și șezi ». Mă scol cînd intră, îi dau scaunul eu, mă asigur că nu i s-a frînt dunga pantalonilor și nu stau jos pînă ce nu șade el, și-i zic dumneata. Mîna mi-a strîns-o moderat, ca un gentlemen, și-a trecut o dată palma peste păr, verificîndu-i arhitectura, a tușit nițeluș, ca și cum ar da tonul conversației cu un diapazon, s-a uitat la ceasul cu brățară. O persoană distinsă e obligată să-și măsoare și să-și stăpînească timpul.

Îl întreb cu oarecare frazeologie:

— Desigur doamna e bine, nici nu mă îndoiesc.

Doamna e mama domnului Totò, dar nuanța de politețe, împrumutînd întrebării solemnitate, lasă bănuiala vagă că domnul Totò e căsătorit și om de responsabilitate, și asta îi sporește aerul

de adult. Face un gest, parcă soția lui ar fi avut o migrenă și i-a trecut. Se răstoarnă pe scaun, își încalecă picioarele și joacă pantoful, cochet intervalul de mătase al ciorapului și gleznei. Și-a intercalat degetul mare al dreptei în scobitura jiletcii și m-a întrebat:

— Ați putea să-mi spuneți ce mai e nou? Am impresia că lucrurile s-au cam încurcat.

Așa își începe domnul Totò toate cuvintele: « Am impresia », sau: « Se zice », sau: « Am aflat », sau: « Citeam în ziare. . . ». Uneori zice: « Sînt informat ». În dialogul nostru intră, din partea domnului Totò, suspensivele: « din fericire », « din nenorocire », « pariez că », fără voie, — foarte des, cu un simț remarcabil de a rotunji debitul, ca un orator. Dacă-l întreb: « Cărei cariere te devotezi, domnule Totò? », domnul Totò e incert, între inginerie, matematici și Drept, din fiecare ipoteză preferată lipsind ceva pe gustul lui. Dar de ce-l întreb? La vîrsta maturității lui s-ar putea să se simtă jignit.

Sînt foarte la nelocul meu cu domnul Totò, dacă mă găsește în haină de lucru, cu foarfeca de grădină sau cu ciocanul în mînă. Într-o zi, că nu voia să-mi intre fierăstrăul într-o scîndură, pe care o fixam cu genunchiul, am înjurat, așa cum se cere pentru ca sculele să te asculte, fără să știu că domnul Totò era în spatele meu. Imprecația trebuie să-l fi ofensat, căci cînd mi-am dat seama că m-a auzit l-am văzut absent, uitîndu-se în aer la porumbiei.

— Domnule Totò, m-am scuzat, cînd te faci dulgher, trebuie să înjuri ca un dulgher, nu ca un diplomat: fiecare meserie cu langajul ei. — Am zis « langaj » ca să dau o derivație nobilă la ceea ce-i auziseră urechile domnului Totò.

Totuș, domnul Totò n-a încetat să mă stimeze și vine pe la mine destul de des, fiindu-i agreabilă

atmosfera cu care-l împresor. Nici nu-l întreb de examene, nu-i dau sfaturi, le primesc, dimpotrivă, pe ale lui, oferite cu suficientă competinţă. Nu i-am suflat o vorbă de cele două corigenţe ale lui, ca şi cum nu ştiu nimic, considerîndu-l în clasa a treia ca pe un bacalaureat. Mi-a spus ieri domnul Totò, strîngîndu-mi mîna mai apăsat ca de obicei:

— Sînteţi singurul om care m-aţi înţeles...

ŞEFUL DE CABINET

Pe vremuri, nu ştiam nimeni ce este un şef de cabinet şi căutam să aflăm, fără să ajungem la o noţiune limpede a personajului misterios. Înnainte de război, se pare că şefii de cabinet erau de neam conservator, ca o rămăşiţă civilă a unor atribuţiuni aristocratice şi domneşti, situate, în Palat, între eunuc şi paj. Accesul în misterele celor trei colegii electorale fiind anevoios, nimeni nu-şi putea face o idee exactă despre funcţiunile pe care le ducea la bun sfîrşit şeful de cabinet.

Avem o şansă în democratizarea uşii de intrare, şi în răspîndirea pe toată ierarhia administrativă a spiritului actual aristocratic. Azi, nu mai există funcţionar fără şef de cabinet, ceea ce ne-a permis şi nouă, abjecţilor muritori derînd, obişnuiţi numai cu fete în casă şi cu bucătărese, să ne dăm seama de marele rol al şefului de cabinet în viaţa naţională.

Experienţa e hotărîtoare. Îndată ce ai venit în atingere cu instituţia şefilor de cabinet, te cuprinde uimirea şi descurajarea că ea nu a fost înfiinţată cu mult mai demult — şi primul gînd care ţi se naşte inevitabil, ca o necesitate fără împotrivire, este: « Cum aş face să am şi eu un şef de cabinet? ». Simţi numaidecît că te poţi lipsi, la rigoare, de toată lumea, însă îţi trebuie neapărat un şef de cabinet. Ce să-ţi facă dumitale şeful de cabinet nu e nevoie să ştii, aşa, dintrodată:

funcţiunile lui se vor desluşi logic şi automatic; important este să-l ai, să-l ataşezi persoanei dom-niei-tale.

Căci deocamdată e agreabil. Şeful de cabinet trebuie să fie foarte tînăr şi e preferabil să-l scoţi din liceu, asigurîndu-i negreşit bacalaureatul şi licenţa, la telefon. De aceste detalii se va ocupa todeauna cu plăcere directorul liceului, de unde l-ai scos, şi decanul. Atît pentru viitorul lui cît şi pentru un serviciu ireproşabil, este recomandabil să-ţi alegi şeful de cabinet dintre repetenţi. Repe-ţirea clasei le-a fixat un temperament şi, odată în funcţiune, şeful dumitale de cabinet poate să repete de mii de ori pe zi acelaş cuvînt şi acelaş surîs, fără să sufere deloc. Cu cît va fi fost mai repetent, cu atît, pe de altă parte, va putea să obţie mai repede, între diverse însărcinări, serioase, şi un mandat de deputat.

Nu este şef bun de cabinet decît tînărul care zice « *mon cher* » şi « *tu sais* », şi cu motiv şi fără motiv, şi la despărţire: « *au revoir* ».

Cînd îţi iei un şef de cabinet, trebuie să-ţi cumperi şi un ghiozdan de piele fină. Cu un automobil, cu un şofeur, cu un ghiozdan şi cu un şef de cabinet, viaţa superioară îţi este des-chisă. Mai trebuie un bloc de hîrtie elegantă şi două creioane ascuţite: unul roşu şi altul albastru.

M-am deplasat trei luni de zile cu tot felul de vehicule, ca să asist pretutindeni la funcţiile şefilor de cabinet, căci am pentru această specie nouă şi unanim adoptată, de vestale masculine sau de diaconi îmbrăcaţi nemţeşte, o admiraţie, care mă face să-i fixez cu gura căscată şi să mă bucur, fericit impresionat şi de politeţea şi de legitimul lor orgoliu.

Toţi şefii de cabinet poartă părul cu atît mai lung cu cît certificatul lor de clasele primare-i mai apropiat, şi uniforma restului figurii e un

omagiu delicat adus bunilor noştri foşti vizitii raşi ca-n palmă, împrejurare care le permitea să poarte subt nas buza încovoiată a energie şi conciziune, a marilor bărbaţi de Stat din Occident. Precocitatea lor vine imediat după a muzicanţilor. Dacă un mare pianist dă dovezi suficiente de geniu la patru ani, un bun şef de cabinet se arată la şaisprezece-şapte-sprezece ani. Îndată ce trece de această vîrstă, un mai e acelaş lucru, el devine, în selecţiunea fiziologică, secretar-general sau intră în tipul subsecretarului de Stat.

Am găsit pe şeful de cabinet pretutindeni unde mă aşteptam mai puţin, ceea ce denotă marea lui utilitate. Are şef de cabinet ministrul, care îndeobşte trebuie să aibă mai mulţi, după cum un mare fumător are unsprezece pipe; are şef de cabinet secretarul-general, are şef de cabinet directorul-general, apoi directorul, apoi arhivarul; mi se pare că numai copiştii şi uşierii au rămas încă fără şefi de cabinet. Dar ce e azi? Duminică. Pînă joi vor avea.

Sîntem pe cale să realizăm, pe neaşteptate, marea reformă socială de-a obţine fiecare din noi, care aparţinem Statului în vreo categorie, cîte un şef de cabinet, cu tendinţa de-a ne adăoga şi cîte o dactilografă. Abia sîntem trei sute de mii de funcţionari de Stat, şi trebuie să devenim nouă sute de mii cît mai repede cu putinţă, căci lucrările s-au aglomerat, contribuind paralel la progresul arhitecturii şi al băncii ministeriale. Ne mai trebuiesc opt sute patruzeci de imòbile monumentale şi patruzeci şi şapte de portofolii noi.

Cocò, în ceea ce-l priveşte, caută de urgenţă un şef de cabinet care să ştie să joace *lawn-tenis* şi să fluiere subţire.

OMUL DE LA CASSĂ

Îl urmăresc de o jumătate de oră, febril în boxa lui de sticlă, mobilată cu două mese şi un dulap de fier. Echipament de submarin, oţeluri, nichel şi manivele. Cînd a descuiat, cu o cheie în arabescuri, spînzurată de cingătoare într-un lanţ de cîine, mîna dreaptă a casierului sucea înnecat, în coincidenţă cu rotirea mîinii stîngi pe o clanţă. Secretul cavoului cu bani ceda la pipăitul dublu şi armonic, de dinafară, al unui alfabet de dinţi şi limbi din interior. Un sistem de lame pornite consecutiv, la intervale măsurate într-un calcul de fabrică, suna pe o gamă convenţională; casierul părea că numără în gînd note de oţel. A tras, a învîrtit un volan, uşa s-a mişcat, groasă de o palmă, şi cu un suspin s-a dat de părete. Patru zăvoare rotunde, ca nişte degete rupte, apar din grosimea uşii, pe marginea dezgropată din dulap. Pe dos, uşa cassei de fier e albastră, vopsită cu azur de ulei.

Pachetele de bancnote, cuprinse într-o jartieră de hîrtie, sînt numărate iute, foaie cu foaie, clienţilor Băncii, cu o insistenţă fulgerătoare a degetelor, obişnuite să deosibească decimilimetrul şi două bancnote lipite, de o singură hîrtie. În zece minute, casierul numărase cîteva sute de mii de lei. Degetele lui de dantelieră se opresc numai pentru verificarea unui formular şi confruntarea numărului de pe imprimat cu timbrul adus de client, de la un ghişeu lăturalnic.

La primul ghişeu, nr. 6, într-o boxă la fel, un domn care vorbeşte puţin, ia cecurile, examinează rapid figura prezintatorului, ca să o verifice după un album cu fotografii închipuite, şi, creionînd într-un caiet şi lipind cecului un adaos de hîrtie colorată, dă mai departe. Un domn mai bătrîn caută într-o bibliotecă de cartoane, bea un fum de ţigare, scoate un băţ de la ureche, pune un punct, se uită la ceva şi dă şi el mai departe, unui al treilea funcţionar, care adaogă o literă mistică, se referă la un al patrulea, al cincilea şi al şaselea funcţionar, pitiţi din umeri pe biurourile din dosul frontului deschis.

Sala, populată cu categorii şi rase, scoate un murmur care aparţine intenţiei, nerăbdării, numărătorilor de verificare. Un miop îşi va linge laba de cîteva zeci de mii de ori, ca să scruteze conţinutul unui ghiozdan, gustînd, raportată la buze, savoarea de căptuşeală profesională a fiecărei hîrtii de un pol şi de o sută. Deşi anonimă, originea fiecărei bancnote poate fi determinată pe vîrful degetului mare, şi mirosurile transportate în servietă evocă aproape literar forfota halelor de zarzavat şi peşte, exprimată prin filtrul iaurgeriei. Un suedez decolorat, în pardesiu de culoarea brînzeturilor fermentate, ţine de covrig un baston de bambùs şi o pălărie de acel vişiniu murdar, care impune Europei Centrale estetica şi fantezia slovacă. Între o sută de aşteptători, scheletul lui cu ochi albaştri, cravatat pestriţ, în coloritul găinaţului baltic, pare tentat să facă o scamatorie, scoţînd, de pildă, ca din ţeava unei puşti, pe gură, vergeaua imensă de îndopat iarba cu cîlţi.

Unei doamne întristate, purtătoare de un doliu hermetic, casierul i-a numărat cu simplicitatea omului cu şapcă din tramvaie, care împarte bilete verzi, trei sute douăzeci de mii lei. Vecinului, i-a dat o sută douăzeci şi cinci de mii, dintr-un

pachet nou, cu scrîşnetul, la numărătoare, de pergament. Un client gătit a încasat o mie opt lei. Într-o jumătate de oră, prin mîinile financiare ale casierului au trecut milioane.

E nervos din pricina formalităţilor, nu din cu totul altă pricină. Ochiul lui stătut e normal sceptic, şi batista nu e prea proaspătă cu colţul în aer, din buzunarul din stînga. Ora o examinează la un ceas de fier alb, marcat cu o locomotivă, şi pus pe masă ca o lupă. Idealul lui pare să se fi concentrat în numărătoarea rapidă şi în calculul mental. La fiece pachet, este sigur, dezleagă o problemă, căci bucuria succesului o exprimă cu un surîs. După ce a luat de opt ori dintr-o sută de mii de lei cîteva, el ştie de mai nainte cît i-a rămas şi face să răspundă unui ordin de plată, un rest. Dar îl supără vizibil bancnotele întoarse; e un om de ordine şi ar dori ca pachetele să fie tencuite în acelaş sens de figuri şi de aceeaş parte. Ai pune rămăşag că ţine minte din fugă nu numai cît a distribuit într-o zi şi la ce număr de persoane, suma fiecăruia precisă, dar şi numerele şi seriile tipărite cu negru pe colţurile albăstrui.

Somnul casierului trebuie să fie o prelungire a specialelor aptitudini diurne, şi ritmul, una, două, trei, şapte, o sută, reluat neîncetat de-a capul, trebuie să continue într-un vis splendid, în care casierul numără pe nerăsuflate un bilion. În casierie, ca şi la maşina de scris, funcţionarul capătă un ideal de şofeur, să parcurgă mii de litere şi de kilometri. Ţăranul, care începuse să joace bătuta pe la patru după-amiază şi nu a mai putut fi oprit, gata să înnebunească, decît silit de braţele unei duminici întregi, nu căuta nici el altceva decît instinctivul record american, şi ar fi dat un minunat casier sau stenograf.

Repetînd ridicările mele de la Bancă, m-am apropiat de casier cu intenţia să-l studiez. Se

angajase la Bancă în calitate de « băiat ». Venin-du-i pasiunea miliardului numărat, a fost dat la cassă, şi, remarcîndu-se prin corectitudine şi rapiditate, a fost avansat. De zece ani face acest meşteşug, în vasta sală a unei Bănci, organizată ca o gară, cu boxe mari pentru bagaje. L-am aşteptat pe stradă şi am dorit să-i ofer un coniac: era grăbit. Număra minutele. Ştia cîţi paşi face pînă la autobuz şi cred că ştie de cîte sute de mii de ori bate motorul pînă la staţia din dreptul domiciliului familial. Cîte pietre rotunde, netede, şi cîte găuri şi şanţuri — le ştie. Oriunde i se prezintau obiecte identice, trăgea o linie pe dedesubt şi aduna. Oamenii pe stradă. În autobuz îi lua din stînga la dreapta şi verifica din dreapta la stînga, ştiind ce s-a scoborît şi ce s-a urcat.

— Bagă de seamă să nu înnebuneşti, îi şopteau spiritul patriarhal şi optimismul molcom al vieţii. O să te apuci să-ţi numeri firele de păr din cap şi n-o să ajungi să le mai verifici.

— Le-am numărat! răspundea casierul, şi le-am şi verificat. Dacă vreţi, vă spui şi cîte fire mi-au căzut decînd am început să chelesc.

— Bine, i-am obiectat într-o bună zi. O să ajungi să numeri şi numărătoarea pe care omul o uită, animat de alte sentimente.

— Te înşeli! răspundea casierul. La mine totul a fost pus pe aritmetică, şi pe note, însă numărătoarea am făcut-o întodeauna în cuget, ca la Bancă. Cînd uitam însă, reluam de la început.

— Acum înţeleg ce-mi spuneai, că soţia dumitale a divorţat din motive matematice.

— Bine, dar nu se poate trăi fără contabilitate, zise casierul. Detest anarhia. Ţi-a plăcut însă răspunsul meu la judecată? Puteam să-l dau, dacă nu aş fi fost un soţ ordonat? « Domnule preşedinte, am zis, nu pot fi acuzat că nu mi-am făcut datoria. Vă pot dovedi cu

scriptele personale şi cu o cifră: 33.572! » S-a gîndit preşedintele să numere vreodată pe seama lui?

Ne-am oprit, conducîndu-l odată pînă la domiciliu, dinaintea unui palat de casă, cum se zice, — şi am priceput, cu admiraţie, şi ordinea unei vieţi şi importanţa apuntamentelor casierului. A! perfect! cînd stai într-un palat, poţi să te mărgineşti la numărătoare de bancnote; ele nu mai sînt ale tuturor celorlalţi, căci îţi aparţin şi dumitale.

— Frumoasă casă ai! îi zisei.

— Ce vrei să zici? răspunse.

Arătai cu umbrela imòbilul. Ploua încet, şi o raţă albă trecea drumul cu cîte o metanie de-a-ndaratele. Casierul se necăji.

— Am o cameră mobilată la mansardă, zise casierul, nu-i casa mea. Are optzeci şi trei de ferestre pentru douăzeci şi opt de chiriaşi. O să-mi cumpăr şi eu, luna viitoare, o umbrelă, adaose casierul.

— Dacă nu sînt indiscret, îi zisei emoţionat, salariul dumitale...

— Patru mii de lei pe lună, răspunse el, şi o gratificaţie la Crăciun.

Dacă doriţi, povestirea poate să urmeze şi să devie roman...

DEMETER

Domnul Demeter era un pensionar remarcabil şi un om binecrescut.

Cînd s-a logodit, acum cincizeci şi cinci de ani, şi-a pus numeroasa lui familie în curent cu evenimentul, prezintîndu-se cu un buchet de crizanteme tuturor fraţilor, surorilor, verişoarelor, în oraşele unde rezidau, şi alegîndu-şi de prefe rinţă duminica. I-au trebuit treizeci şi două de duminici ca să-şi epuizeze « relaţiile de familie », cum zice el.

Venea de la gară, în redingotă, şi declara cu solemnitate:

— Mă căsătoresc. Iubesc o domnişoară engleză.

Şi pleca numaidecît. Vizită de strictă ceremonie.

Domnul Demeter poseda un ştoc de expresii alese. El zicea « societate distinsă », trăgîndu-se de jiletcă şi modificîndu-şi atitudinea umerilor. « Un domn care dispune », şi tuşea încet; adică: dispune de o avere importantă. « O persoană onorabilă » se raporta la un domn îmbrăcat în negru şi cu gulerul rigid.

Povestindu-i-se că un advocat s-a sinucis, el a întrebat:

— Era doctor în Drept sau numai licenţiat?

— Aţi citit, a întrebat el odată, animat, ce s-a întîmplat în Franţa?

— În Franţa? N-am citit nimic.

— Învierea mortului de acum trei mii de ani?... E foarte interesant. Să vă arăt gazeta.

Domnul Demeter citea ziarele în felul lui. Deschidea pagina cu orgoliul unui descoperitor.

— N-ai văzut că e o reclamă de cinematograf?

— A! vasăzică e o reclamă de cinematograf? zise domnul Demeter.

— Şi lucrul s-ar fi petrecut în Egipt, nu în Franța.

— Vasăzică nu s-a întîmplat în Franța? zise domnul Demeter. Credeam că era în Franța.

— Ceva mai mult, nu e vorba de niciun mort...

— Am înțeles. Vasăzică nu e vorba de niciun mort, zise domnul Demeter.

La moartea mamei unui cunoscut, care era foarte abătut, domnul Demeter a avut o frază de consolare:

— Nu înțeleg să decedeze cineva cu un venit așa de frumos...

PISICARUL

Vînătorul din casa noastră nu era un vînător ca toţi războinicii umanitarişti, care şi⸗au rezervat vitejiile exclusiv pentru jivinele dezarmate. Înnainte de toate, el era şchiop, sucit din şezut ca o pirostrie şi cu piciorul beteag mai scurt. După ce se purtase pe laba împricinată fără adaos şi slujindu⸗se, ca să calce, de talpa degetelor şi înnaintînd cu călcîiul ridicat ca de o fudulie, vînătorul a adoptat încălţămintea cu pingeaua decuplă şi tocul feminin, mai puţin obositor, şi care i⸗a schimbat mersul frînt într⸗o purcedere gondolată, de tampon cu hîrtie sugătoare.

El nu vîna cu puşca, nici cu săgeata, şi cîmpul lui de vînătoare era strict închis în pivniţele şi scările casei, în interiorul cărora călătorea o parte din noapte, timpul zilei fiindu⸗i aproape în întregime consumat de o catedră de matematici. Piciorul lui cu talpa de lemn se auzea noaptea ca o buturugă pribeagă şi ca un boloboc, scoborînd treptele de beton sau urcîndu⸗le greu. Vînătorul străbătea etajele, podurile, beciurile. Într⸗o noapte l⸗am auzit călcînd cu zgomotul caracteristic tinicheaua de pe acoperiş, unde s⸗a dat o luptă, căci piciorul a funcţionat precipitat şi vînătorul a fost să se prăvălească în gol, alunecînd pînă la burlanul streaşinei de ploaie.

— Ce caută domnul cu pingeaua groasă, noaptea pe casă? întrebai. Nu poate să doarmă, sau își face digestia după masă?

— E un om original, răspunse portarul. Încă de pecînd își luase bacalaureatul, el s-a destinat unei nobile acțiuni, revoltat de nedreptățile naturii. Ceea ce l-a izbit mai mult a fost lipsa de sancțiuni în raporturile dintre șoareci și pisici. Un pisoi își permite să ucidă, din simplă pasiune, o mulțime de șoareci și șobolani. Noaptea, în pivnițele noastre se petrec masacre. Sute de nenorociți de șoareci cad victimele cotoșmanului domnului inginer de la etajul întîi, fără să le ia nimeni apărarea. Domnul profesor a văzut lipsa din științele naturale a unui apărător al șoarecilor și a hotărît să-și ia pentru sine rolul de inamic al pisicilor, și decînd s-a ivit acest magistrat prin vocație, al dreptăților ideale, pisicile nu mai înțeleg nimic...

SILUETĂ

Ce-o fi voit, — s-au întrebat spectatorii, — acest actor care purta atît de bine smochingul şi fracul, şi care, pe lîngă un dulap de costume, avea și o garderobă complectă de idei, plus cîteva suplimentare?

Fostul numeros personaj a rămas, pe neaşteptate, într-o duminică, fără costum nou. Cînd a putut să uzeze, că să înceapă atît de repede să cîrpească? Un vierme i-a mîncat nasturii și, schimbîndu-şi rînd pe rînd pantalonii, a stat în cămaşe personajul. Şi-i mai rămăseseră şi hainele mici, statuia lui crescînd pînă dincolo de toate măsurile croitoriei. Ştofa de 1,30 m lăţime nu l-a mai ajuns, şi s-a simţit nevoie de o nouă fabrică de postav, pe noile lui dimensiuni. Cînd s-au putut rupe atîtea modele importante?

Personajele normale dormeau; natura lui, complicată cu neliniști şi pasiuni secrete, umbla prin cartierele Suburrei, și purpura lui de Messalină se tocea pe saltelele de paie și coceni. Escaladà balcoane, burlane, medita cu mîţele pe acoperișuri, se pitula cu guzganii în canalizări. Din *Hamlet* reţinuse metoda asasinatului pe ureche. Jiletca fiecărui costum nou, îmbrăcat seara și aruncat dimineața, avea într-un buzunar flaconul lui cu patru picături de otravă, rafinată pînă la consistența șoaptei. El ucidea un om cu două cuvinte strecurate în timpan. Așa jigăritu-și-a și

jerpelitu-şi-a, acest elegant al varietăţii, toate deghizamentele lui.

Pe cel din urmă şi l-a încercat acum cîtva timp, şi, fiind numai înseilat, costumul s-a descusut şi a lăsat să i se vadă organtinul, pînza de sac, mucavaua pieptului şi scheletul uniformelor de odinioară.

Carnea trece, oasele rămîn.

COCOŞILĂ

Stă lîngă mine, pe o bancă de grădină cu muzică militară. Stă în felul lui. Singur pe bancă și încovoiat și cu genunchii la gură, ca și cum ar dori să fie introdus pe gîtul unei carafe cu apă, cu moalele țuguiat al corpului înnainte, ca un ou răscopt, jupuit de coajă. Seamănă, de altfel, și singur cu o butelie de coniac, cu gîtul lung și umerii ridicați. Hainele de pe el sînt noi, ghetele-i sînt noi, totul e nou în îmbrăcămintea lui foarte îngrijită, și mustățile lui galbene, foarte galbene, ca gălbenușul steagurilor, dau mutrei lui gătite un aer rînjit, de strungăreață de șobolan. Stă fixat ca o greutate de cîntar, și singuri ochii i se mișcă, la stînga, la mine și la dreapta, la lumea de subt castani, cu un ritm exagerat și egal, pe care l-aș putea obține și eu, trăgînd de un elastic. Ochii lui sînt foarte albaștri, albaștri ca majolica, și vecinul de bancă se simte stîngaci, știind că trebuie și eu să mă uit la el.

Picioarele îi spînzură în văzduh, ca din coșul unui balon. Ca și cum ar utiliza aceeaș cremă și pentru mustăți și pentru ghete, încălțămintea lui are culoarea mustății. Îmi zisei că vecinul trebuie să fie tînăr, și nu știu de ce am rîs. Cocoșatul nu are dreptul să fie tînăr? S-a ras foarte bine, ca un om fără cocoașe. E fudul. Mîna lui dreaptă face mişcări de libelulă și de evan-

taliu. E inefabil. Singurul lui lucru grațios e mîna, și abuzează de ea. Nimeni nu are mîini atît de frumoase: surîde un moment privindu-le în aer, dar trebuie să-și fi adus aminte că e cocoșat, căci aprinde o țigare, care-i stă prost. Ascultă clopotele: toată lumea e la biserică, afară de el. A crede sau a nu crede, pentru el trebuie să fie totuna. Religia nu e făcută pentru cocoșați, și Dumnezeu trebuie să fie foarte indiferent față de păcatele pe care le-ar putea comite un cocoșat. Păcatele unui cocoșat atrag indulgența. Iisus Hristos nu a fost cocoșat și nu există cărți sfinte pentru cocoșați.

Totuș el ar fi foarte simțitor, și de o moralitate înnaltă. Moralitatea lui nu interesează pe nimeni, te uiți la el pentru că e cocoșat. Femeile trec și se uită întîi la cocoașă, apoi la picioare, apoi la figură. El va fi în vecii vecilor singur, și își va iubi pînă la moarte muma, singura femeie care a putut să aibă cu el un contact de intimitate.

El ar ști să facă fericită o femeie. Nimeni nu știe de cîtă gingășie ar fi în stare. I-ar spune toată ziua vorbe frumoase și i-ar citi și versuri, și i-ar îngropa sărutări adînci subt bărbie. Bărbații nu știu să fie drăgăstoși. El știe cum să iubească. Dar e cocoșat, și todeauna va fi cocoșat. Trupul lui gol e înfiorător, și, în pat, pieptul lui cu colțuri îi va supăra nevasta, care va crede că s-a culcat în pat cu un coșciug. Cuvintele lui cele mai dulci vor fi un epitaf neîntrerupt șoptit de la sineș pe un mormînt. Totuș visul lui este să fie iubit. El vede fecioara îndrăgostită de el cerîndu-l. Această fecioară, de o distincție desăvîrșită, există, trebuie să existe. O să o aștepte, poate că o să vie. Nu se știe. De aceea el se îmbracă todeauna frumos, căci nu se știe în ce zi pasul lui se va încrucișa pe neașteptate cu pasul alesei

lui. Şi această fecioară va fi foarte frumoasă, va fi blondă şi înnaltă, nu va fi cocoşată. Şi ea o să-l adore pentru el însuş, pentru cocoaşa lui, tot atît de neînţeleasă ca şi geniul!

Ah! dacă n-ar fi cocoşat! Cum ar mai umbla, cît i-ar fi de fericită viaţa, pe care oamenii frumoşi o dispreţuiesc. E mai bine să nici nu ne gîndim. Totuş, de ce s-a născut cocoşat el şi nu altul? Ce înseamnează asta? Tocmai lui i se potrivi cocoaşa! De ce cu atîta precizie, lui, într-a-dins, şi de ce o cocoaşă întreagă? Nu se poate pricepe!

Mă gîndesc, uitîndu-mă mereu la el, la regi, la cugetători, la poeţi. E nemaipomenit! Niciunul n-a fost cocoşat. Şi dacă s-ar fi întîmplat vre unul cocoşat, acela ar fi avut un suflet vulgar, avînd întodeauna o mustrare de făcut naturii şi căutînd cu cruzime noduri în papură tuturor oamenilor fără cocoaşă. «Bietule cocoşat, mi-e milă de tine şi mi se pare că te dispreţuiesc. Nu mă întreba de ce. Pe cale de logică, tu-mi vei putea dovedi, este sigur, dreptul tău la lumina zilei şi la contemplarea frumuseţilor vieţii, dar tu nu vei ajunge să înlături dinaintea ochilor mei cocoaşa ta. Poţi să faci o mie de capodopere, ascultă: arta nu e nimic, eşti un cocoşat, nimic altceva decît un cocoşat» — îmi zisei.

Iată-l că întoarce capul. Copacii sînt în floare împrejurul lui, şi o lumină curată, de soare, pune linişte şi mireasmă în grădină. Dar lui nu-i plac florile, nici nu se uită la ele. Florile? Ceva idiot. Doi copii frumoşi trec şi se opresc dinaintea lui cu impertinenţă. El îşi întoarce încă o dată capul, şi iarăş. Cuprins de o turbare, se strînge ca un arc şi strigă ameninţător şi înnăbuşit:

— Ia vedeţi-vă de treabă. Nu vă e ruşine?

Şi copiii pornesc strigîndu-i:

— Cocoșilă! Cocoșilă! Cocoșilă!

— Nu pot să sufăr copiii obraznici, zice el cam către mine.

Dar sculîndu⸗mă de pe bancă, fără să⸗i fi răspuns nimic, plecai și eu, uitîndu⸗mă la el. Ochii mei și sufletul meu, printr⸗o perversiune inexplicabilă, strigară:

— Cocoșilă!

LACHE

Cameristul redacţiei îmi aduce o carte de vi-zită laconică: A. Lache. Mă gîndesc: cine-o mai fi şi ăsta? Iar o să-mi bată capul vre un zevzec.

— Ce impresie face?... E prezintabil? întreb pe Gheorghe.

— E foarte bine... răspunde băiatul de ser-viciu. Mi-a plătit şi urgenţa: doi poli...

Om socotit. Dă bacşişul înnainte.

— Bagă-l, Gheorghe. Dar dacă vezi că trece de cinci minute, vino şi spune că mă cheamă domnul director.

— Prea bine.

Intră Lache.

— Bătu-te-ar norocul! Dumneata erai Lache? Sînt douăzeci de ani decînd nu ne-am mai văzut. Ia uită-te la mine... Te găsesc în formă... Numai că te-ai prea îngrăşat. Mai ales în dosul fălcilor...

— De trai prost, răspunse Lache rîzînd. Îmi merge şi mie mai bine.

— Bravo, Lache! Şi nu te întîlneşti niciodată cu primul-procuror?

— Acum sînt şi eu cineva, zise Lache, vexat oarecum.

— Cu ce te pot servi, Lache? întrebai, îm-pingînd mai la vedere inscripţia de carton de pe biurou: « Rog nu ne ţineţi de vorbă ».

— Am o invenţie interesantă, zise Lache; un aparat, pe care vreau să ţi-l propui pentru ga-

zetă... Mă preocupă de douăzeci de ani o pro-blemă, de-acum rezolvată... Am plecat de la principiul: « dintr-un leu doi », și am ajuns la rezultatul: din nimic zece mii... Am sistemati-zat. Și-am compus aparatul ăsta.

Lache scoase din buzunarul jiletcii ceva mi-nuscul, ceva cam ca de sticlă, cam ca de metal, cu nouă găuri, și-n găuri cu cîte o cifră. Făcu din aparat de cîteva ori țac! țac! și mi-l dete să-l examinez.

— Știam că dumneata rezolvi problemele cu alte scule, mai mari... Te pricepi, vasăzică, și în mecanica mică.

— Aparatul e brevetat... răspunse Lache cu o timiditate afectată, de creator.

— Dar, să mă ierți, nu știu ce folos ar putea să tragă gazeta de pe urma lui. Îți mărturisesc, în mecanică sînt chinez...

— Ia o hîrtie și un creion... Alege șase pînă la nouă țifre (Lache zice țifre, cu ț) din cele mai mici... ți-ai ales?

— Da, unu, unu, unu... de nouă ori unu.

— Alege țifre mai mici...

Gheorghe deschide ușa:

— Vă cheamă domnul director...

— Viu numaidecît. Spune-i că-l rog să mă aș-tepte două minute... Păi, sînt cifre mai mici ca unu? întrebai pe Lache.

— Zero! zise Lache, versat în aritmetică.

— Așa e, Lache... Dar zero e mai mult o necifră decît o cifră.

— Eu lucrez numai cu zero. Mi-a purtat to-deauna noroc.

— Am ales și șase de zero... Ia vezi-le, Lache, sînt cele mai frumoase nule cu putință.

Lache s-a uitat la cifrele mele goale, în dun-gă, din două părți. Era satisfăcut.

— Ei bine, eu îți fac din ele cinci sute de mii!

— Ce vorbești, Lache?!...

Țac! țac! Aparatul arătă, într-adevăr, cinci sute de mii.

— Lache, ești fenomenal! am strigat. Dar tot n-am înțeles la ce folosește aparatul în gazetărie...

— Să presupunem că vinzi zece mii de foi pe zi în București...

— Nu mai spune, Lache!... noi vindem în București o sută de mii pe zi...

— Zău?... s-a mirat Lache. Atunci, n-aveți nevoie de aparat...

— Slavă Domnului, nu, dragă Lache... Merge fără aparat... Dar asta nu te împiedică să-mi explici... Poate că ți-l plasez la o altă gazetă, la o gazetă mare, în douăzeci de pagini, și care se vinde zece mii...

— Să reluăm țifrele, zise Lache. Vinzi pe zi zece mii de foi și vrei să se știe, acolo unde trebuie, că vinzi cinci sute de mii... E rolul aparatului. Particularitatea lui adevărată este că poți tipări, chiar pe cel dintîi exemplar pus la mașină, totalul de la sfîrșitul înmulțit cu zece. Aparatul se poate numi « Ghicitul Automat ».

— Extraordinar, nene Lache! Dar te crede cineva?

— Aparatul meu mai are un mic defect, să-ți spui drept, zise Lache. Te prostește cînd îl întrebuințezi, și te prostește în așa hal, încît crezi că l-ai prostit și pe cititor.

— Dar, în definitiv, tot n-am înțeles absolut toată utilitatea aparatului.

— E dublă, zise Lache, morală și materială. Întîi, prestigiul. Îl recapeți și după ce l-ai pierdut, sau cel puțin îți închipuiești că l-ai recăpătat. Ți-am semnalat defectul aparatului... Al doilea, capeți dreptul la de zece ori mai multă hîrtie... Pentru treaba asta mai închizi un ochi la prestigiu...

MECANICA LUI TÎNDALĂ

Pentru că se născuse cu adevărate predispoziții naturale, Tîndală fusese dat la un ceasornicar, școala de inginerie fiind prea depărtată de mijloacele familiei, și aritmetica de mintea năzdrăvană a noului ucenic. El nu putuse niciodată să adune 2 cu 3, fără să iasă 4 sau 7, și nu înțelesese, cu toate sforțările lui intelectuale, de ce iese altora 5. Însă îi plăcea cum se învîrtește manivela rîjniței de cafea, cum fuge trenul, și pierdea ore și zile întregi admirînd la potcovărie cum se încalță caii cu papuci de fier.

Dacă n-ar fi văzut că potcovarul taie din vergea o bucată, că o bagă-n foc, unde se dospește și de unde o scoate roșie și fierbinte cu cleștele, pe nicovală, el ar fi fost încredințat că potcoavele cresc într-un pom din străinătate, atît se asemănau unele cu altele. Socotind că toată lumea credea ca el, Tîndală își făcuse și un proverb, cu care da peste nas oamenilor ce i se păreau mai proști ca el: « Dumneata ești din aceia care cred că potcoavele cresc în gutui », zicea Tîndală, lipsit de sentimentul milei în ironie.

Jarul potcovăriei era însuflețit de burduful foalelor de piele, cu botul vîrît în cărbuni: un ucenic potcovar șchiopăta dîndu-i aer, cu piciorul vîrît în veriga unui căpătîi de lanț. Vasăzică, dacă n-ar fi sufloiul, n-ar putea să fie nici potcovărie,

își zicea tînărul viitor mecanic, scoțînd din șura fierarului un principiu și o generalitate.

Ca să ajungă într-o zi inginer, el ar fi început-o cu potcovăria, dacă, apropiindu-se prea mult de vrăjile strălucite, portocalìi, ale vetrei, în care se cocea fierul și jucau luminile de cicoare ale vîlvătaiei dinlăuntru, nu i s-ar fi întîmplat într-o zi accidentul că i-a luat părul foc, topindu-se numaidecît. Cîteva stele s-au ridicat din jăratec și i-au troznit în păr și i l-au ars. Atunci, el a emis un nou proverb, zicînd: « A nu te apropia de foc, dacă focul arde ».

Cu asemenea princìpii și vederi sintetice, un predecesor al lui Tîndală, aplicat din născare la alte fenomene și discipline, de ordin mai ales speculativ, ajunsese profesor universitar. De ce n-ar fi rîvnit, cu bun-simț, Tîndală, să parvie și el treptat la o situație de inginer, și, cine știe, poate chiar la o școală politehnică. Căci ștofa, cum se zice, era bună; darul de-a căuta lucrurile printre zăbrele, Tîndală îl avea. El zicea « de ce? », și cine zice mereu « de ce? » se găsește pe calea bună. « De ce e cerul rotund și de ce pîlnia are gaură? », « De ce se deschide și se închide umbrela? », « De ce au șoarecii bot, și ouăle sînt fără cioc? » Această întorsătură analitică a inteligenței e generatoare de acte.

Temîndu-se de mecanica fierbinte, Tîndală și-a început cariera cu mecanica rece, și dacă n-ar fi existat accidentul din potcovărie, el nu s-ar fi făcut ceasornicar. Intrînd în atelierul de ceasornicărie, rămase încremenit de muzica stranie a păreților și dulapurilor cu geam, pline cu ceasuri, pendule și orologii. Cum se întîmplase să fie pe la orele unsprezece, atunci cînd fiecare ornic cu bătaie bate de cîte unsprezece ori, și cum bate fiecare pe rînd, Tîndală s-a simțit intrînd cu urechile într-un stup de viespi sau într-o ladă cu

lăcuste. Abia isprăvea de sunat cîntecul adormitor și adînc al unei pendule cu glasul imitat după clopotele tărăgănate lin și liniștitor ale unei vechi catedrale engleze, că se ivea vocea de spălătoreasă iritată a unui deșteptător, în desfășurarea căruia intra să bată o toacă de lemn. Apoi se deșira un lanț cu ghiulea și se auzea, ivit în orchestra tictacurilor înmiite cu ecourile lor, apelul băltăreț al pasării cucu. Ba, la o fereastră cît un degetar, dată brusc de păreți, se arăta și cucul, salutînd și reintrînd în tăcere. « O ceasornicărie face zgomot mult », conchise tînărul Tîndală.

Dar ceasornicarul avea o mulțime de alte obiecte fără tictac, dar tot atît de curioase, printre care ochelari de nas și ochelari de urechi, unii ciupind, ca să steie, pielea zgîrciului dintre sprîncene, și ceilalți încolăciți către ceafă. Tîndală a încercat o păreche, dorind să vadă pe mama lui, care murise pecînd era mic, și se afla acum în Rai. Dezamăgit, el puse ochelarii la loc. Pe dinaintea ochilor, care-l usturau, trecuse o albiciune mare, de la stînga la dreapta, ca un cearșaf în zbor, și el înțelese că ochelarii nu folosesc la nimic și că, în orice caz, ei se poartă în buzunar. Barometrul era înfățișat ca o țeavă de sticlă cu mercur, care se umflă și se dezumflă în teaca lui, sporind în sus și descrescînd în jos, de-a lungul unui metru cu linii. Cînd i s-a spus la ce slujește, Tîndală a rămas incredul. Ce-au a face lucrurile de-afară cu vergeaua din casă, și de unde o să știe asta ce se va întîmpla peste două zile? Tîndală crezuse că barometrul e o unealtă de prins hoții, ca și termometrul, care nu se pune zadarnic la fereastră, pe dinafară.

I se dete lui Tîndală un șorț cu piepți și un loc la o masă cu o menghină mică și cu scule nichelate, care îi plăcură. El întorcea menghina înnainte și de-a-ndaratelea și rîdea cum i se deschide gura și i se închide la loc, fără să capete nimic. Însă cleștele

frumos, cu care se juca stînd pe scaun, l-a ciupit odată atît de tare, de buricul unui deget, încît Tîndală a răcnit, fără să-i scape degetul din cleşte, şi, neputînd să vorbească, sări de pe scaun, ocoli urlînd atelierul şi fu prins la uşă şi cotorosit de diavolul ce-i sta atîrnat de labă. Îi secase pîntecul de vlagă, şi degetul i se înnegrise. Mecanica rece nu era scutită de primejdii.

Tîndală nu pricepea de ce se uitau lucrătorii la ceasornic. După ce se uitau de mai multe ori, se sculau de la lucru, îşi scoteau halatele, se spălau pe mîini la un robinet, şi plecau la masă. Ei nu mîncau cînd li se făcea foame, ci după ce se uitau la ceasornic, şi Tîndală era curios să ştie la ce slujeşte ceasornicul în existenţă. El întrebă pe ceasornicar ce se citeşte acolo, arătînd cadranul. « Cum, nu ştii?! răspunse mirat patronul. Atunci de ce te-a dat la ceasornicărie? » Patronul căuta să-i explice că ziua cu noaptea se împart în douăzeci şi patru de ceasuri, însemnate pe cadran, şi că ceasurile trec, unul după altul, de-a lungul zilei şi nopţii; ceea ce mira neînchipuit de puternic pe Tîndală. Ceasornicarul pomeni numele timpului. Tîndală nu pricepu nimic. Blajin şi părintesc, patronul începu să-i spuie că pămîntul se învîrteşte şi că limbile ceasornicului se învîrtesc după învîrtirea lui. Auzind că pămîntul se învîrteşte, Tîndală fu apucat de un hohot de rîs, care a durat o lună şi jumătate. Neputîndu-se stăpîni, ceasornicarul îl apucă de o ureche, pe care i-o întoarse, îi dete pachetul cu boarfe, îi deschise uşa şi-l îmbrînci afară. Tot timpul Tîndală rîse, nesimţitor la insultă, indiferent la durere.

El rămase cu noţiunea că în toate lucrurile se întîlnesc numai numere 2 şi 3, 4 şi 7, şi că, dacă merge tot aşa, el se lasă de mecanică şi se apucă de ceva fără cifre: rămîne de căutat. Inginer el tot se va face, pentru că-i place ingineria. Trecîndu-i

însă rîsul, el s-a întrebat de ce a rîs așa de tare o lună și jumătate. Norocul lui că uitase. Fiind foarte deștept, însă lipsit de memorie, nu-și mai amintea de învîrtirea pămîntului. Într-altfel, el ar rîde și azi, după ce a parvenit să fie inginer. Căci Tîndală și-a văzut visul cu ochii: inginer cu angajament la Stat.

UN COMUNIST...

Domnul Fortunatus fusese proprietarul imòbilului în care am locuit zece ani; am fost cel mai iubit din chiriașii lui și am păstrat raporturi de prietenie cu el și după ce m-am mutat din casele lui. Nu-mi intentase decît patru procese de evacuare, pe care le-a cîștigat pe toate, și numai de șase ori mi-a dublat cifra chiriei precedente, și o singură dată a tăgăduit, în zece ani, că-i plătisem fără chitanță un cîști de șase luni.

Poate că am avut să-i reproșez o dată un contract de douăzeci și două de coli scris pe toate fețele, ceea ce ducea textul la optzeci și opt de pagini și-l făcea greu lizibil. Dîndu-mi tocul lui de aur, în caratele căruia se rătăciseră și sudorile mele, ca să-l semnez, mi-aduc aminte că l-am întrebat:

— Cred că nu e nimic afară din cale de excepțional, cuprins în aceste trei sute douăzeci și cinci de articole...

— Am introdus și o clauză nouă, răspunse proprietarul zîmbind, însă fără absolut nicio importanță: numai așa, ca să nu rămîie articolul respectiv gol. « Vizitarea imòbilului, citi proprietarul, poate fi făcută oridecîteori va crede domnul proprietar necesar. »

— Adică? voii să precizez.

— Îți repet că n-are nicio importanță și e un articol inaplicabil. Cum o să viu, de pildă, noaptea, să te « deranjez »?

— Contractul e valabil, vasăzică, și noaptea? am întrebat ca un naiv.

Proprietarul era de profesiune jurist și fusese și deputat de vreo trei ori, adică făcător de legi. Fără să pledeze, era înscris în barou, și cred că a învățat Dreptul ca să-și poată controla contenciosul, advocații propuși specialmente la cîrcota lui în sute de volume, cu sutele de chiriași. Înțelegeți cîte substraturi conținea surîsul lui, cînd îmi răspunse:

— Iubite domnule Berchea, valabilitatea unui contract între părți nu atîrnă de ore, de temperatură și de sezoane...

— Nu de altceva, i-am răspuns pregătind să storc din stilograf o iscălitură. Știți, profesiunea mea de voiajor mă cam silește să mă absentez adeseori noaptea, și n-aș dori să mi se sperie nevasta.

E adevărat că domnul proprietar nu s-a folosit de libertățile articolului cu pricina și că o dulce armonie a funcționat între noi, domnul Fortunatus sporind anual locațiunea la dublu, iar eu, devotatul lui, plătindu-i-o după dorință.

— Știi, îmi mărturisea cîteodată, descurajat, proprietarul. Am urgentă nevoie de șase sute mii lei... Sînt nevoit să mă reped pînă la Paris. Mi se pare, dacă nu mă înșel, că rata dumitale pe octombrie era de vreo șaptezeci de mii de lei... M-ai îndatora mult dacă mi-ai da una sută mii acum, și una sută mii lei în aprilie.

— Față de marile dumneavoastră necesități, nici n-aș putea sta la îndoială.

— Idiotule! striga nevasta. Asta înseamnează o chirie de două sute mii lei anual. Iar te-ai lăsat păcălit!

— Păcălit nu e cuvîntul cel mai exact, răspundeam nevestei. Închipuiește-ți că nenorocitul trebuie să se ducă la Paris o dată pe an: trebuie!

ai auzi? Şi ştii cum e Parisul... Pînă te încurci. Pe urmă te duci în Midi, dai pe la Monte-Carlo, şi, după timp, cînd eşti la Ostenda, cînd la Vichy, cînd la Chamonix. Nu puteam să-l refuz. Mi-a fost milă de el.

— Ţi-a dat măcar chitanţă la mînă? întreba nevasta, mutîndu-şi revoltele pe un detaliu şi sofisticînd principalul.

— Lasă, că mi-o dă cînd se întoarce...

După emanciparea noastră, proprietarul nu ostenea să mă numească, oftînd, un « locatar ideal », oridecîteori ne întîlneam amîndoi. Riscînd într-o zi să-l supăr, l-am întrebat cu şovăire:

— Dar de ce mi-ai făcut atîtea procese, domnule Fortunatus? Eu am fost întodeauna om de înţeles.

— N-are nicio importanţă, domnule Berchea, zise el. Aşa sînt raporturile. Acum s-a isprăvit şi pot să-ţi repet declaraţia, pe care ţi-am mai făcut-o de cîteva ori, decînd te-ai mutat: ai fost un locatar ideal.

Zicîndu-mi locatar şi nu chiriaş, proprietarul îmi acorda un titlu de distincţiune. În vocabularul lui, locatar însemna chiriaş culant, pecînd chiriaşul simplu avea un sens dezavantajos.

Care nu-mi fu mirarea întîlnindu-l, ultima dată, palid şi enervat.

— Nu mai vreau să fiu proprietar! zise el, ca şi cum l-aş fi sfătuit eu să nu cumva să se lase de această calitate.

— Pentru ce? l-am întrebat.

— Am devenit comunist...

— Vai de mine! mă uimii eu. Un proprietar cu optzeci şi cinci de proprietăţi nu poate să devie comunist, fără o prăbuşire a convingerilor lui de o viaţă întreagă. Ce s-a întîmplat în bazele cugetării dumneavoastră? Dacă mi-aţi fi spus că aţi devenit antropofag, nu mă miram aşa de mult.

— Să-ți explic, zise proprietarul, aruncîndu-se în lirism social. Știi dumneata ce-i proprietatea? o profesiune! O profesiune ridicolă și fără poezie, de pur parazitism.

— Vorbește mai încet, domnule Fortunatus, îi zisei, scoborînd deodată, prin demoralizare subită, formula politeței la singular, și-l trăsei mai lîngă grilaj.

— Poate să pară suspect un demagog, care n-a avut optzeci și cinci de imòbile în centru, nu eu. O spun sus și tare. Proprietatea e o profesiune care a încetat de a mai fi o profesiune. Uite, corpul dumitale e al dumitale, zise domnul Fortunatus, punînd degetul pe umărul meu și împungîndu-mă cu el de cîteva ori. Dar hainele cu care ești îmbrăcat nu sînt ale dumitale, sînt ale proprietarului.

— Mă costă și ele parale, le-am plătit...

— Păi, ce-ți spun eu?... Casa e numai o prelungire a costumului, și apartamentul se deosibește de un pardesiu numai că e croit din alte materiale, care nu utilizează lîna și bumbacul. Acoperișul e o a doua căciulă. Mobilierul e al meu, eu sînt al meu, familia e-a mea, însă cortul în care m-am oprit ca să mă adăpostesc de ploaie și oboseală e al altuia, înțelegi? al unuia care se cheamă Proprietarul, care-ți ia bani pentru ospitalitate și care trăiește din această tristă meserie.

Ia gîndește-te nițeluș. Un domn care adună în haznalele imobilului său scursorile chiriașilor succesivi, excrementele de naționalități variate, conservă ploșnițele și gîndacii, supraveghează apa și gunoiul, bătaia covoarelor, spălarea scărilor, și face față la toate îndatoririle de slugă proastă, luînd plată de stăpîn. Această scîrbă de proprietate era numită odată « sfîntă », și toate legile care *ne* sîcîie au fost făcute de o ceată imorală de profesioniști, asimilabili cu antreprenorii de case de toleranță.

— Domnule Fortunatus! nu te mai recunosc, îi zisei.

— Nu are rost! domnule Berchea. Proprietatea profesională trăiește din împovărarea muncii și a inteligenței. Peste două generații, proprietatea profesională va fi desființată, ascultă ce-ți spui. Dreptul de moștenire va fi mărginit de dreptul de utilitate, și proprietarii vor fi obligați să concureze cu profesioniștii propriu-ziși, în valoare și inițiativă. O singură proprietate este morală: aceea pe care o folosește singur proprietarul ei. Şi încă, într-o societate care își caută sănătatea, însăș această proprietate va fi verificată, dacă nu e continuarea unui furt. Spiritul primește ipoteza, domnule Berchea, că orice proprietate care depășește, pînă la exploatarea altuia, nevoile normale ale unei familii, are în ascendența ei un jaf ori un asasinat... O să se sfîrșească banchetul, și benchetuitorii vor cădea subt masă beți.

— M-ai îngrozit, pur și simplu, domnule Fortunatus! Nu mă așteptam, îi zisei strîngîndu-i mîinile la despărțire.

Și mă uitai mai bine la el. Nu se răsese de două zile, părul i se îmbelșugase la ceafă ca la profeți, și gulerul cămeșii era jerpelit la butonieră.

« Face ca Tolstoi, mi-am zis. A fost apucat de o căință religioasă și vrea să se lepede de sine. »

A treia zi aflai că domnul Fortunatus a dat faliment și că proprietățile lui, organizate în Bancă, au fost vîndute cu toba...

MIZANTROPIE

Mizantropul meu urăşte pe oameni începînd cu sine. Nu-i place capul pe care i l-a dat natura şi ar prefera să aibă un cap ca lumea cealaltă.

— Am nevoie de alt cap, îşi zice dimineaţa Mizantropul, spintecîndu-şi cu pieptenele părul.

Are nevoie, cu alte cuvinte, de alt obraz, găsindu-se nemulţumit de figura lui. El gîndeşte fin şi trăieşte gros: un topor cu tăişul de sticlă. De cîte ori se regăseşte, fără voie, într-o oglindă de prăvălie, el se apără cu mîna, ca de o muscă. Iar se vede, şi tot acela e, pe care îl cunoaşte. Profesiunea lui s-ar împăca mai avantajos cu un profil ascuţit şi cu calîpul unei bărbii ovale.

Şi-a căutat un ascuţiş într-o ţăcălie, în barbă rotundă, pătrată şi despicată. Semăna cu un cîine murdar. S-a ras: cap de bucătar. A umflat mustaţa: cap de mitocan. A retezat-o: n-a schimbat nimic. Nimeni nu-l recunoaşte decît atunci cînd adaogă la fizionomie vocea, mai personală ca portretul, — şi e salutat cu credinţa că trecătorul salutat salută pe altul.

Şi-a modificat gulerul şi cravata şi portul pălăriei, zadarnic. Capul nu s-a modificat, rămînînd provincial şi antiprofesional. În tren a fost întodeauna confundat cu un negustor de produse alimentare, care împrumută omului de « branşă » volumul şi grăsimea lor, — şi de alimente vii, boi şi porci. Fiindcă întodeauna semăna cu un

om din partea locului, a fost numit cu toate numele derivate de la Popă, de la Petre, de la Ion şi de la George, îndulcite cu *escu*. Un singur călător i-a zis odată Macovei. Se găsea şi un Macovei cu mutra lui. Dar auzise şi atunci greşit: nu era Macovei, era Macavei, fiecare evocînd o altă serie mentală, cu o diferenţă, ca *sticlă* faţă de *Costică*.

Desigur că figura nu e imaginea sufletului, ci numai a stomacului. Mizantropul făcea parte din oamenii cu ştiinţa rezultatului concordant cu începutul. Un om hrănit cu peşte trebuie să se înfăţişeze cu trupul lungăreţ ca scrumbia şi ca fluturii, care, pentru că ies din flori, trebuie să reproducă iluzia panselei şi a garoafei. Dacă omul, consumînd de cîteva veacuri, n-a ajuns să semene au boul, decît cu boul prost, este că mănîncă din animal numai părţi, neputîndu-l înghiţi niciodată întreg, cu copite şi coarne. Crezînd că ouăle au determinat forma lui rotundă, şi portocalele, care i-au plăcut cu deosebire, Mizantropul le-a proscris, şi după zece ani de struguri n-a parvenit totuş să evoce decît boabele din ciorchini, ca şi cum tot portocale ar fi consumat. Şi i-a părut rău că s-a ferit atîta timp de portocale şi mandarine.

Avînd o monumentală poftă de mîncare, el mîncase de cîte trei ori pe zi cîteva rînduri de bucate grase.

« E evident, îşi zicea dezgustat, că vine de la bucătărie. »

Şi îşi lipea o palmă.

Noul regim alimentar inaugurat, după un an nu s-a încheiat cu niciun beneficiu. Capul rămăsese bont şi diametrul şalelor neschimbat. Numai că îi tremurau picioarele de o slăbiciune interioară. În patru zile de rasol şi fripturi în sînge, Mizantropul s-a recuperat. Vasăzică o învăţătură: să

mănînci mult, dacă ți-e foame, — și să nu te mai uiți în oglindă.

Cu neputință! Mizantropul bărbierindu-se singur, din pricină că briciul străin îl gîdîla pe la urechi și pe beregată, era silit să se examineze detaliat, umflîndu-și obrazul, ca să fie bine balonat la brici, și ridicîndu-și gura, ca să se radă exact la înghițitoare. Îi mai rămînea satisfacția răzbunării, și s-a ținut o viață întreagă după sineș, ca un cîine cîrn după o pisică.

De-aceea, oridecîteori se zărea într-o suprafață licăritoare, își trăgea cîte o palmă, își aplica un ghiont sau se ciupea de o falcă. Și se bucura, fără să ia seamă la senzație, ca acei clienți cu buza umflată și cu abces, care simt o plăcere morală mai mare decît durerea, cînd cleștele dentistului zmulge, din maxilarul bolnav și din adîncul gingiei, măseaua ruptă, cu fibrele rădăcinii. Bolnavii sufocați de creșterea parazitară a zgîrciurilor din fundul nasului, simt periodic dureroasa plăcere a extirpărilor repetate. Foarfeca boantă, de grădinar, a chirurgului, intrînd în scorburile respirației, ronțăie, zdrobește și sparge cartilagele unele după altele, și pecînd bucuria face invazia bolnavului odată cu primul fir de aer băut întreg, răcoritor și filtrat prin sîngele care-l mîzgălește cu clăbuci și mocirle, operatul aude undeva, parcă se sparg în gura sonoră a unui mare buldog, ciolanele cu măduvă.

Exasperat de persistența figurii ce-l obseda, într-o dimineață Mizantropul s-a strîns din greșeală de un mădular delicat, și o secundă i-au scăpărat ochii și s-au exorbitat. — Și s-a cumințit.

I-a mai rămas mîngîierea să urmărească în ceilalți fizionomia lui și să o pedepsească. Profesor, nu era greu să-i aibă la îndemînă. Îndată ce un student se prezintă în formele care îi aduc profesorului aminte de propriile sale forme, ura i

se aprinde, şi intelectul lui, rău împărechiat cu o crisalidă de carne lăbărţată, loveşte cu pumnul şi ca fatalitatea. Studentul rămîne repetent şi candidatul cade. Dar nici figurile slabe, palide şi prelungi nu cunosc tratamentul de echilibru. Ele sînt pedepsite pentru că s-au iscat după portretul ideal. Mizantropul e antisportiv şi anglofob, din pricină că sportul agereşte slabii şi că englezii sînt slabi şi poartă monoclul intercalat între sprînceană şi muchia obrazului, cu preciziunea capacului de ceasornic...

A ZECEA MIE PARTE DINTR-UN DIEZ

De cîte ori mă uit în oglindă, mărturisesc, îmi vine să rîd. Mă scrutez și mă critic, foarte adevărat. Profesor de filosofie sînt eu? Ajunge să dau cu ochii de mine. Mă apucă întîi o teroare surdă și mă rectific surîzînd. Surîd de profesoratul meu, de filosofia mea, de aerul meu interesant, care, de altfel, în societate îmi șade bine. Profesor de filosofie, deputat, poate ministru? Eu? Acest cap, acest nas, — această distincție? E ciudat!

— De ce rîzi, Costică?

— Cum să nu rîd, puică?... Îmi aduc aminte de importanța mea socială, în fața oglinzii... Ai mai auzit tu de un filosof pe care să-l cheme Costică?

— Vrei să zici că nu ești mulțumit?

— Aidade! Nu mă înțelegi...

E adevărat că nevasta nu mă prea înțelege, deși am luat-o din cele mai bune eleve ale mele, sau poate tocmai de asta. Drept vorbind nici eu nu știu de ce mă batjocoresc, dar contrastul dintre rangul și sufletul meu e extraordinar. Sînt un bărbat învățat care nu mă iau în serios.

Îmi revine cîte o frază, rostită cu solemnitate, de pildă la examen:

— Domnule Ulea, regret că nu sînteți preparat pecît se cuvine, și mă văd silit...

Stupiditate bombastică. Mă întreb cui s-a adresat. Am început-o acum un ceas la școală, sala numărul treizeci și doi, din Universitate. Ulea

e un student în filosofie, şi scepticismul, natural în filosofie, îl face să nu ştie nimic. Dar în mijlocul frazei mi-am adus aminte de oglindă şi am rîs, stricînd tot efectul doctoral, aşteptat de la o frază incisivă cu eleganţă... Mi-am văzut pălăria pe o ureche, mustăţile. Mi-am adus aminte că nevasta mă bate. (Filosof bătut!)

— Domnule Ulea, s-o lăsăm încurcată.

Ulea s-a aşezat în bancă, rîzînd şi el.

Unii din colegi m-au învinovăţit de ceea ce ei numesc lipsă de autoritate. Cînd mi-a fost dat întîi să iau cunoştinţă de acuzaţie, lucrul se petrecea în cancelarie. Un profesor de istorie tocmai izbise în cap un bărbat erudit, profesor de estetică, şi literat, cu o călimară pătrată, de sticlă. Lovitului, ştergîndu-se de cerneală întîi cu batista şi mîneca, în două secunde i s-a înnegrit tot portretul cu violet, şi în această culoare de zambilă îşi rotea, ca un personaj dintr-altă lume, un alb al ochilor de neoharap.

— Am să te-nvăţ minte, porcule! striga omul colorat, cu pumnul ridicat la cer.

— Incontestabil, domnilor, demnitatea învăţămîntului este grav atinsă în persoana colegului nostru, încerca, emoţionat, un profesor.

Era să mă asociez la protestarea colegului, într-o formă pecît posibil mai academică, şi chiar în momentul cînd am tuşit semnificativ, preparîndu-mi glasul, ca un violonist coardele lui în orchestră, am pufnit de rîs.

— Am mai remarcat că sînteţi cu totul lipsit de seriozitate, m-a apostrofat cel care lovise, unul plin de barbă, lung şi autor de opere complecte.

— Sînt de părerea onoratului meu adversar, spuse şi lovitul.

Era un chip de a se împăca amîndoi instantaneu pe spinarea mea. De àltfel, tot corpul profesoral

căzu de acord, și bătaia rămase pe planul al doilea. Ca și cum Istoria și Estetica se bușiseră pentru mine, văzui numaidecît pe istoric ajutîndu-și colegul spoit să se dezbrace și întinzîndu-i săpunul după paravan. El numea bătaia « o mișcare ».

— A fost o mișcare regretabilă, zise colegul istoric.

— E foarte natural, răspundea colegul estetic, scoțînd un cap de înger săpunit, din spălător, buclat cu clăbuci. Omul e viață, și viața e mișcare.

Și fiindcă-i intrase săpun în gură, el se opri.

Oricît ai lupta, nu scapi de logică și sistematizare, și, trebuind să te construiești, o faci, cum se zice peste drum de Universitate, la Primărie, fiartă. Între hotărîrea de a produce o idee întreagă sau mici idei punctate nu era de ales, față de simțul meu de ridicul excesiv: am ales punctul muștei și m-am oprit la el. Zbor o bucată, și, cînd observ că zborul meu se lungește și-mi cad aripile în declamație, scurtez traiectoria, stau pe un loc alb și punctez. Astfel, lexicul meu cerebral exclude o serie imensă de recorduri: « deci », « prin urmare », « așadar », « cum vă spusei », « mă refer », « dintr-un punct de vedere » etc. Căci ideile procedează ca tuburile, înșurubate în rezultatul tulumbă. Lucrez cu piese și am grijă ca țolii diametrelor interioare să nu corespundă. Dacă înnădesc un clondir, o ceașcă de ceai, un creion și un lighean și pui la sfîrșit un robinet, sînt sigur că n-are să curgă niciodată, și curentul de apă este întrerupt.

După o laborioasă strămutare a personalității mele intelectuale în materialele filosofiei, mi-am dat seama, ceva cam prea tîrziu, că m-am falsificat: au mai pățit-o și alții. Așa e cultura: te face cultural și propagandist. Din frăgezimile mele încărcate cu adipozități mi-am salvat atît, facultatea

rîsului din toată inima, şi Dumnezeu ştie dacă mi-aş fi recăpătat şi această veche prospeţime dacă nu mă însuram şi mă lăsam flăcău vînăt şi preocupat de cusături şi adîncimi.

Filosofia e o chestiune de strung. Transformarea materiei brute în materii rotunde, cu sau fără gaură la mijloc. M-am simţit variat dezamăgit, văzînd la depozitul furnizorului meu de piese, reprodus în tangibil, elementul nostru abstract. Bucşe, inele, pistoane, bolţuri, bile, rulmenţi, care toate lucrează în cultură, în ulei şi vaselină. Industria le realizează în milioane de bucăţi standardizate pentru preţul de catalog.

Şi am mai văzut că dacă organizezi sistemul mecanic, din aceleaşi piese detaşate, care servesc sistemul gata făcut şi cumpărat articulat de-a gata, costă mai mult. Nu se vede decît după ce ai încheiat organele timp de douăzeci de ani, şi atunci te baţi cu palma, cu părerea de rău că te-ai ostenit pentru un lucru care putea să fie cumpărat fără eforturile severităţii riguroase, aplicate la tinereţe şi viaţă.

M-a turburat un amănunt raportat de tata Ford, care a construit în treizeci de ani vreo douăzeci şi cinci de milioane de automobile, — şi trebuie să-l credem pe cuvînt. După ce, la fiecare cinci minute, iese din atelierul rulant cîte o maşină completă, încheiată din organe identice şi tip, ultimul lucrător toarnă-n rezervorul ei trei litri de benzină, şi maşina scoboară, pe pistă, la depou. Tata Ford afirmă că mùrmurul motorului nu e niciodată la fel cu altul. În treizeci de ani el a fabricat douăzeci şi cinci de milioane de mùrmure originale. . .

Toată problema.

ĂL DE FACE AŞA

Sînt ăl care fac aşa, la răspîntia din Calea Victoriei, de opresc automobilele sau le dau drumul să meargă. Am un fluier în gură, ca un ţigaret, şi suflu; şi desfac braţele şi mă uit. Sute de maşini şi de boieri, din maşină, stau peloc. Niculaie Dumitru, ai ajuns om mare! Guvernul, pe lîngă tine, nu e nimic. Prefect, ministru, deputat, primar, toţi launloc, Statul şi municipiul nu pot să facă, în vreme mai puţină, treabă mai multă. Ridici degetul şi nu mai mişcă nimeni; laşi degetul în jos, lumea porneşte. Legi, ordonanţe, ordine, telegrame, sînt ca nişte întocmiri cu plecăciune, faţă de unghia ta de la arătător, gălbejită de mahorcă. Ai dat semnalul şi s-a oprit şi regele şi, — pardon! — şi regenţa. O falangă dintr-ale tale ţine cîteodată peloc două autorităţi constituţionale; forma monarhică şi Biserica, reunite într-un personagiu cu reverendă.

La început, m-am sfiit. Cum o să ajung eu să comand atîta omenire şi atîtea puteri cîte se strîng sau se răsfaţă într-o limuzină cu şase şi opt cilindri? Mi-era ruşine. Poftim, trece guvernatorul Băncii Naţionale: cum să dau din mîini şi să-l dau îndărăt? « Nu-ţi fie frică, boule! m-a învăţat domnul prefect; ce stai ca un dobitoc? Oricine-ar fi, opreşte-l! şi nu te uita. Îţi faci datoria. » M-am deprins. Nu mă mai sperii. Sînt

ca un şef de orchestră — indic ritmul, muzica şi pauza. Un fluier: stai! Alt fluier: pleacă!

Poate că o să fie mai lesne să conduci un milion de oameni: o sută de automobile este mai greu. Omul nu are nici motor, nici pornire electrică şi cilindri; nu are număr şi cauciuc. Vorbeşti cu el şi te înţelege; vorbeşte prea mult: îl cîrpeşti. Poate domnul prim-ministru să se facă priceput de patruzeci şi cinci de cai, instantaneu? Nu poate. Abia se înţelege cu cinci din doisprezece miniştri. Eu îngenunchi şi ridic, după cum mi se pare, o herghelie dintr-o singură dată. Dinaintea mea încetinează şi face compliment Packard, cel ce se măsoară cu expresul şi-l întrece, înnălţîndu-se, ca roţile carului Sfîntului Ilie, într-un nor des, la care colaborează toată Şoseaua, cu sutele-i de kilometri de praf, vălătuc în vînt şi clăbuc, excitată de fugă să se ia după el. Pămîntul se aruncă-n sus şi geme pînă la răspîntia mea: acolo, stop! Automobilele se apropie ca nişte pisici îndrăgostite, tiptil, pitite pe încheieturi, cu capul mîngîios.

Idealul meu a fost colţul din Calea Victoriei, unde trebuiesc tehnicieni adevăraţi. Blegii stau la răspîntiile de mică importanţă, ca nişte agenţi de paie, cu mîinile spînzurate de subsuori, în mînuşi albe. Cu gîndul la vacile grase şi slabe ale lui Iosîf şi la cine ştie ce tîlmăcire întunecată, cîte unul aşteaptă să se izbească maşinile de el, ca să le potolească. El arată dreapta cînd vrea să spuie stînga şi nu se supără niciodată că este înţeles după ceea ce vrea şi nu după cele ce gesticulează. Ochiul lui nu e nici şiret, nici iute, pleoapa lui se ridică rar, ca deasupra unui buzunar, şi gura i se deschide şi mai cu greu.

Ca să arate cu mîna către strada Clopotari, urmăreşte-i-o cum pleacă de pe vipuşcă, dezlipindu-se cu mare băgare de seamă şi luînd-o prin aer mai mult îndărăt, nesigură, ca o mînă care

s-ar fi apucat să gîndească pe drum și nu știe dacă trebuie mai bine să se oprească sau să încerce să termine un gest început. Pînă atunci, mașinile trec anapoda și privirea conducătorilor se fixează zadarnic pe mîna nestatornică a comandantului unui colț subaltern.

Comanda de căpetenie nu cunoaște asemenea nehotărîre. Postul meu, cel mai aglomerat din capitală, cere poruncă rapidă, decizie imediată, spirit cît șapte. Ca și cum aș avea ochi în cap de jurîmprejur, ca scînteile unei mitre de arhiereu, nervul meu vede din toate părțile deodată, simțind cu umărul obrazului, cu moalele capului și cu ceafa. Spinarea mă informează adeseori de ceea ce văzul nu poate să cuprindă. Iată de ce am propus respectuos domnului prefect să adoptăm pentru toată poliția circulației, la șapcă, deasupra sprîncenelor, cozorocul cu oglindă, pentru colegii cărora le lipsește suprasimțul văzului pe din dos. Domnul prefect iar m-a mîngîiat cu epitetul « dobitocule », pe care îl acordă exclusiv vardiștilor săi iubiți. Cînd îți zice « porcule » e și mai bine: te face sublocotenent sau inspector. Fiecare om are, ca în scris, cuvintele lui, — și în poliția de circulație, fulgerătoare, scăpărătoare, stilul trebuie să fie concret și pe înțelesul tuturor, ca în « Biblioteca pentru toți ».

Circulația, am mai spus-o de multe ori, nu e ca pe vremea vechilor greci, faptul de-a te scula de jos, de-a face cîțiva pași greoi și de-a te duce să te culci mai departe, în praful Eladei, ca un cîine sătul. Circulația e o știință și se prepară să fie o enciclopedie. Căci într-un fel mergi pe Bulevard, și într-altfel te duci pe strada Lipscani. A merge degrabă pe străzile Smîrdan, Karagheorghevici și răspîntiile în contiguitate, ai nevoie să faci un curs de filologie, căci, acolo, a merge iute, însemnează a sta pe loc toată ziua. Cunosc o încrucișare în

dosul Băncii Naționale, în care așteaptă un om să treacă, de două luni și jumătate, decînd s-a instaurat circulația în sens unic.

Nu rîdeți, circulația în sens unic nu înseamnează că dacă pe o stradă ai voie să mergi înnainte, pe altă stradă ești constrîns să purcezi de-a-ndaratele. Nu. Nici că ici e permis să te duci pe un trotuar și să te întorci pe celălalt, sau parcurgînd străzile în zigzag, între două trotuare. De altfel, această circulație nu este pentru pietoni, care au dreptul să meargă pe orișiunde, printre trăsuri sau printre roți, — ci s-a rezervat automobilelor. E o idee genială, care s-a coborît, într-un moment de mari încurcături, în soborul inspectorilor de circulație, care, ca niște geologi, studiază unde scoarța terestră este mai elastică și strîmtorile mai dese. Problema fusese cum să ne scăpăm de încremenirea circulației din Calea Victoriei, toate automobilele ținînd să treacă neapărat pe la « Capșa », întîmplă-se orice. « Să transportăm încremenirea într-o altă stradă, unde poate să aștepte », a propus cineva. Gonim mașinile pe două străzi opuse, în două sensuri contrarii, și stăm. Mașinile s-au întîlnit. Străzile în chestiune fiind populate cu magazine de reparații, automobiliștii s-au îngrijit ca, în timpul cît vor străbate cartierul, să li se repare ghetele, să li se spele rufele și să li se croiască, de multe ori, și cîte un costum. Uneori se suie într-un hotel și dorm, pînă trece lumea.

Sensul unic a procurat și alte foloase, nu mai puțin remarcabile. Ca să te duci de la « Capșa » la Episcopie nu mai ești silit să o iei înnainte; acest sens a fost chiar interzis. O iei pe strada Sărindar, treci pe la Cișmigiu (flori splendide, pești roșii, bere « Gib », — nicio înrudire cu Mihăescu), vezi parcul Cotroceni, te duci la Gara de Nord, și, tot înnainte, eroic, apuci sensul unic din partea opusă și ajungi la Ateneu. În loc de

cinci sute metri ai făcut doisprezece kilometri, este adevărat, dar cîte fenomene nu ai contemplat! De altmintreli, nici nu era drept să micşorezi tariful automobilelor fără să le lungeşti kilometrajul: compensaţia e justă. Aşa că dacă ai dat o întîlnire marţi la zece şi jumătate, te poţi găsi la locul fixat joia viitoare precis.

Singura greşeală ce s-a făcut este că s-a permis transportul la gară pe Calea Griviţei. Este o erezie circulatorie. După bunele principii, traseul la Gara de Nord trebuia să treacă pe la Otopeni, unde circulaţia este în genere mai moderată.

În sfîrşit, cu timpul se va putea face totul şi, înnaintînd în grad, voi comanda progresiv răspîntia cea mai violent asaltată de automobile. Dar pîn-atunci, vă rog respectuos, domnule prefect, să binevoiţi să-mi sporiţi salariul cu lei doi, bani şaptezeci pe lună, viaţa scumpindu-se foc.

FIZIONOMISTUL

Fizionomistul ședea la masă în fața mea, fără să mă slăbească din ochi și întreținîndu-mă, printre loviturile ce și le da în gură cu furculița încărcată, despre literatură. Era un om universal și amabil. Paralel cu științele naturale se îndeletnicea cu critica literară, după ce făcuse remarcabile studii de filologie și, mi se pare, de Drept. Cu cei doi copii, pe care și-i făcuse experimental, probabil ca să încerce o teorie, în timpul universității, porni într-o bună zi neașteptată în străinătate. Îi venise o idee în ajunul unei licențe, pentru clarificarea căreia îi mai trebuiau șase ani de învățătură în domeniul fiziologiei. Sistematic și metodic, el cînd se pornea într-o direcție înțelegea să o ție și să o ia de la început.

Femeia fiind o martiră de profesiune, soția noului titrat, care se prepara să stupefieze lumea cu descoperirile lui, se supuse marelui destin al viitorului savant, primi să reînceapă viața de nevastă de student în mansarda unei case mobilate, tocmai cînd o catedră de profesor, rîvnită ca o dezlegare a suferinței, începuse să surîdă bugètului casnic.

Studiile soțului fuseră strălucite și un nou copil experimental se născu familiei împovărate.

Avid de a cunoaște și de a surprinde secretele vieții înnainte de a voi ele să cocheteze cu lentilele spiritului și ale microscopului, îi trebuia din

cînd în cînd cîte un copil, pe care îl urmărea cu o atenție încordată încă din momentul cînd viitorul ginere al celei mai iubite femei apare în existență, cu toate oasele, mustățile și talentele lui, într-o linguriță de gelatină. El știa că scopul vieții este procreația și nu se lăsa înșelat de dezmierdările femeii, de suspinele ei pasionale, de gura ei înfierbîntată, de frumusețile corpului ei convulsionat în luptă cu amorul care o răpune. Căci își zicea: « Toate acestea eu le cunosc prea bine, sînt penele cocoșului și ghiersul privighetoarei, menite să întîlnească sexele și să înșele durerea procreației și a creșterii, cu aparențele plăcerii. Rațiunea însă, emancipată de aceste dispoziții ridicule ale naturii, nu se lasă păcălită și domînă viața, strîngînd-o în cleștele dințat al filosofiei și o silește să-și dea intențiile pe față. »

Ideea lui, idee care-l călăuzise în crunta lui sforțare, căpăta un așezămînt și consista în preceptul, verificat prin mii de confruntări de laborator, că la fiece semn fizic corespunde o însușire sau o lipsă morală. Acum el poseda întregul material care avea să-i confirme, într-o mare conferință, teoria. Conferința fu anunțată ca un mare eveniment, și în auditoriul lui, compus dintr-o sală de prinți ai științei, celebritățile cu barbă, figurile contimporane cu barbeți și ilustrațiile cu monoclu ale momentului îl ascultară timp de două ceasuri pline. Nenorocul actualului meu vecin de restaurant fu însă că teoriile lui erau vechi de vreo patruzeci de ani și că, de fapt, el nu făcuse altceva decît să descopere America din nou. Felicitările fură reci, indiferente. Propria-i soție, căreia începuseră să-i scapere firele albe prin păr, avu o criză de lacrimi înnăbușită, citind într-un ziar o critică a conferinței bărbatului ei. Alți șapte ani de studii și de mizerie nu duseseră la nimic.

Cît despre soț, care avea acum trei licențe și două doctorate, el nu se putea obișnui cu situația lui nicidecum și căuta să demonstreze nevestei și copiilor lui, la un cîrnat împărțit în cinci la masă, că nu-i nicio asemănare între descoperirea lui și a vechiului său predecesor, că insuccesul lui, dacă insucces se poate numi și care nu-i decît momentan și aparent, se datorește invidiei și concurenței profesionale, — consolare la care copiii, doi serioși și unul glumeț, pufnind de rîs ca un blestemat, deschideau ochii cu amărăciune, clăfătind materia cauciucoasă a cîrnatului, adus în ghiozdanul jigărit al savantului.

Savantul se întoarse în țară ros de o secretă mîhnire. Cu toate că crescuse în număr, familia descrescuse în kilograme, familie de țîri uscați în catedrala științei. Gloria savantului se mulțumi cu o catedră de limba germană la Huși, unde a îmbătrînit cu zece ani, tîrîndu-și galoșii către liceu și aducînd subsuoară acasă pîinea, brînza și măslinele cotidiane. E răsplata pe care știe să o dea țara fiilor ei de èlită. Și, nedumerit, a stat asupra teoriei lui, care l-a străbătut pustiindu-l ca o cometă, pînă-n ziua de azi.

Două singure răzbunări i-au rămas de-atunci: profesarea lăuntrică și tacită a filosofiei, și, în exterior, critica literară. Dogma lui în literatură era că nimeni nu are talent, că nu poate să aibă așa ceva cineva, dat fiind că talentul, dacă ar exista, ar fi o absurditate științificește inexplicabilă. Printre poeți, prozatori, romancieri, savantul făcea niște groaznice masacre săptămînale, și singura calitate pe care scriitorii refuzau să i-o acorde era talentul. Totuș el mai fuma mucurile rămase din fostele lui țigări spirituale, cu o incurabilă pasiune. Cînd venea la București, unde teoriile sînt mai permise decît în județul Fălciu, îi plăcea să-și piardă timpul la cafenea și restaurant, în

mijlocul unui auditoriu mai puţin invidios ca savanţii străini, mai ales că pentru un cetăţean al Provinciei, care prèdică ştiinţa şi valoarea cultu-rală în Bucureşti, intelectualii acestui oraş destră-bălat profesează o tăcere netulburată şi atotîmpă-ciuitoare, sinonimă cu admiraţia.

Uitîndu-se însă prea lung la mine, m-am simţit stîngaci de la o vreme şi i-am spus savantului din Huşi, stînd în faţa lui la masă:

— Ce ai de te uiţi cu atîta insistenţă la mine? M-oi fi mînjit cu sos pe nas.

— Studiez... îmi răspunse savantul.

— Mai studiezi şi azi? Nu vrei să te laşi.

— Te studiez pe dumneata şi găsesc trăsuri extrem de caracteristice şi de interesante în figura dumitale, care confirmă teoriile mele.

Roşii puţin şi-mi astupai elocinţa cu o bucată de pîine.

El puse jos cuţitul şi furculiţa, avu o căutătură interioară, care zîmbea unei intenţii, şi mă conjură:

— Spune drept: îţi plac dulceţurile mult? Pariez că mănînci zahărul, şi mai cu seamă siropul de coacăze, cu multă poftă. Eşti un vicios al ar-ticolelor dulci.

Timid, îi spusei că n-am gustat din siropul de coacăze niciodată.

— Pe mine nu mă păcăleşti, m-a mustrat sa-vantul. Eu îţi spun că siropul de coacăze e preferinţa dumitale. O singură rectificare pot cel mult să-ţi acord: în privinţa coacăzelor din sirop. Eventual îţi place siropul de agreşe.

— Bine, să zicem că-mi plac ambele siropuri... Şi la rigoare îţi mai concedez unul: siropul de lămîie.

— Ei, am ghicit? Pardon: a ghici e altceva. *Ştiam.*

— La ce mă duce dragostea de aceste siropuri?

— Înnainte de-a-ți da un răspuns, mai spune-mi ceva: nu-i așa că grăsimile îți sînt indiferente?

— Poate să ai dreptate: nu mănînc nici vaselină, nici ulei mineral.

— Într-o formă nu tocmai fericită nu faci decît să confirmi *teoria mea*. N-are a face; adevărul înnainte de toate. Recunoaște că am un fel de-a pune chestiunile, care nu admite ezitare.

— Care teorie a dumitale?

— Că-ți plac dulcețurile și detești grăsimile: n-ai înțeles?

— Ba da, am înțeles. Dar nu văd unde vrei s-ajungi?

— Nițică răbdare: cîți copii ai? patru sau cinci?

— N-am niciunul.

— Nu se poate. Ai. . . între patru și cinci copii.

— Poate că am înnebunit. Însă pînă în ceasul cînd ne-am așezat la masă, îți jur că nu aveam niciun copil și, uitîndu-mă speriat la savant, care încrunta deja sprînceana, nici nu eram însurat.

— E cu neputință, strigă savantul, sculîndu-se de pe scaun și trîntind cu pumnul în masă. E cu neputință!

— Tot ce te rog, îi zisei respectuos, este să nu mă cîrpești, că ne vede lumea. . . Să-ți spun adevărul: sînt însurat de doi ani și am patru copii.

Triumfător, savantul se reașeză, bătîndu-mă prietenos pe umăr.

— Ai văzut? cu mine nu te poți juca. Acum să-mi răspunzi exact. Din patru copii cîți ai, doi sînt de sex feminin?

Voiam să rîd, o poftă idioată de-a mă tăvăli de rîs pe subt masă, mă imboldea, însă nu îndrăznii.

— Nu știu; de ce să te mint?

— Cum? nu știi ce sex au copiii dumitale?

— Nu m-am interesat. Am să-ți spun mîine exact.

— A! dar știi că ești mult mai interesant decît bănuiam? Cazul dumitale mi-ar fi trebuit acum cincisprezece ani. Îți mărturisesc, la urma urmei, că nu mă miră. Lobul urechii drepte ți-e palid.

Înțelegînd situația, mă pusei în totul de acord cu savantul.

— Da, e foarte palid, mă grăbii să afirm. E mult mai palid decît credeam. Lobul se poate spune că a decedat.

— N-ai putea să-mi dai cîteva amănunte? Ce înțelegi dumneata prin sex?

Îl privii cu uimire și căutai să ghicesc dacă nu era vorba de-o interpretare metafizică a cuvîntului sex. Dar fusei rezervat.

— Nu înțeleg...

— Mă rog. Vorbeam de sex feminin. Ce e sexul feminin?

Cuprins de-o crîncenă ilaritate, pe care mi-o comprimai, nu putui totuș stăpîni ceasul rău și răspunsei:

— Văd că vrei să mă silești să vorbesc porcării...

— Cum? mă întrebă profesorul cu un dispreț rece, dumneata crezi că sexul feminin e o porcărie?

Nu mai știui ce să răspund. Aș fi zis nu, aș fi zis că nu e. Mă hotărăsc:

— Sexul feminin cred că e contrariul sexului masculin. Adică, vreau să zic că nu e chiar contrariul, ci mai repede complementul, pentru că de multe ori ambele sexe se potrivesc... Nu știu cum să mă exprim...

— Te aștept, caută... Vreau să verific dacă rictusul dumitale facial concordă cu intelectul și dacă ești într-adevăr o minte concludentă.

Examenul acesta mă jena cumplit.

— Uite, domnule profesor, să zicem că sticla asta e de sex masculin și că dopul ei e de sex feminin. Nu pot imagina sticlă fără dop și dop fără sticlă, adică sex fără sex, decît în depozitul de vinuri.

Și, ca să fiu mai lămurit, mă plecai la urechea profesorului și strecurai într-însa o vorbă, care mi-a scăpat, Dumnezeu știe cum, poate că din pricină că savantul parvenise să mă plictisească.

— Nenorocită generație! exclamă savantul din Fălciu. Pentru tine n-a mai rămas nimica sfînt!

Atunci mă retractai din toate organele, pitit în scaunul meu, în fața uraganului profetic ce amenința să se reverse, și corectai impresia cu o voce dulce:

— Sîntem niște canalii, răspunsei, niște cumplite canalii — și profesorul fu întrucîtva satisfăcut de calificativul meu.

— Nici asta nu mă miră. Fruntea dumitale poartă două stigmate.

— Cred că faci aluzie la sprîncene.

— Dobitocule, zise în sfîrșit profesorul, scrîșnind din dinți. Ești un măgar!

— Bănuiesc că vorbești cu cineva din spatele meu, îi răspunsei nesigur profesorului.

— Cu tine vorbesc, nătărăule, cu tine! preciză el, cu privirile injectate și strîngîndu-și pumnul întins pe masă și clătinînd din cap. Îți plac dulcețurile; siropul de coacăze... se cunoaște după capul tău degenerat... și disprețuiești grăsimile, tîmpitule. Du-te la oglindă și te uită bine. Nu degeaba ți se încrețește părul la ureche...

Ei, acum fie ce-o fi, îmi zisei, mă bat cu el dar nu mă las.

— De ce sex e părul creț, domnule profesor?

— Masculin, stupidule! învață gramatica.

— Bine, gramatica... dar feminin nu e niciodată?

— Cum o să fie feminin? Un păr creț, doi peri creți...

Voiam însă să mă răzbun cu tot dinadinsul. Mă mai sculai o dată puțin și mă mai aplecai o dată în urechea lui... Profesorul se trase cu spaimă înnapoi, holbă ochii în ochii mei, terorizat.

— Vasăzică mă înjurași de mamă, zise pro-fesorul.

— Ba bine că nu.

— Și aveți pretenția să fiți intelectuali... Ți se pare normal să mă înjuri...

Atunci îmi dădui poalele peste cap, cum zice sexul feminin, și, văzînd că tupeul lui de savant se intimidează lesne, răcnii:

— Foarte normal, tîmpitule!

Savantul înghiți o dată, ca și cum îi scăpă pe gît un briceag cu limbile deschise.

— Tîm... tîm... tîmpi... Ai zis: tîmpi-tule?

Mai tare:

— Am zis și repet: tîmpitule!

— Mi... mi... mie mi-ai zis tîmpitule?

— Ție, dobitocule! — Apăsai puternic pe *ție*.

— Cu... cu... cum? M-ai, m-ai fffăcut și do... do... bitoc?

— Ești un tîmpit, un dobitoc și un măgar...

Epitetele curgeau ca niște palme cu sînge. Savantul se tîmpise într-adevăr cu totul.

— Va... va... va... să... zi... zi... că și mă-mă-gar: Fiindcă nu cunoști sexele?

— Dacă vrei să-ți spun verde, te-am mințit. N-am niciun copil.

— N-ai niciun copil?

— Și nici nu sînt însurat.

— Nu ești însurat? E adevărat? Vasăzică lobul urechii m-a înșelat? Și stigmatele dumitale?

— Vacs, vacs, vacs! Păr creț, stigmat, vacs! M-ai înțeles?

— Am înțeles.

— Și siropul de coacăze, tot vacs. Îmi place numai pelteaua de corcoduși!

— Adevărat?

— Foarte adevărat. Și grăsimile le ador.

— Vasăzică fiziologia, antropologia, filologia...

— Vacs! vacs! Du-te la Huşi...
— La-la-la Hu-hu-şi... Am să mă-mă-mă duuuc.
În timpul dialogului final, ne sculam de la masă, plăteam, ne luam paltoanele şi ieşeam în stradă... La un colţ, ne oprirăm.
— Eu o iau la stînga, îi spusei... Îmi pare bine de cunoştinţă.
— Eu mă du-du-duc la-la-la Hu-hu-huși!
Profesorul îşi scoase batista şi, pornind prin întuneric, izbucni într-un mare hohot de plîns, în care se înmuia, încet și definitiv, turnul de ivoriu...

SĂRBĂTORIREA

Aş vrea să acord un interviu...

Îmi stau în gît nişte declaraţii, pe care aş voi să le dau afară. Sînt de şase luni într-o nouă funcţiune, am împlinit şase luni şi nu se ştie nimic. Presa nu se ocupă de mine, cu toate că în importanta sarcină ce mi s-a încredinţat dovedesc în fiece zi capacităţi, nu de simplu director, ci de mare ministru. Inconvenientul meu principal este că sînt numit în funcţiuni *grase* însă obscure, fără relief public, şi că nu m-am *apucat* la vreme să scriu şi să public. Cîte un studiu la foileton, cîte o carte, fie şi un roman, servesc admirabil chiar în finanţe şi la instalaţiile de gaz. Literatura complectează personalitatea socială a omului cu veleităţi, ca stenografia titlurile unei dactilografe. De altfel, nici n-are altă chemare această podoabă, din care rataţii, nedestoinici pentru municipii şi administraţie de Stat, pretind, în lipsa unei chemări serioase, că-şi fac o profesiune.

Cred că aş avea remarcabile însuşiri poetice, care sînt reprezintate nu numai în corpul profesoral şi diplomatic, dar şi în cel juridic, pînă la Casaţie, unde părăsirea carierei şi ieşirea la pensie cu mare cinste se fac în ritul apolonian, cu versuri cîteodată de dimensiuni inegale şi variate. Am în sertarul meu încercări sentimentale, cărora regret că nu le-am dat drumul la vreme.

Pe Calea Victoriei cînd te-am văzut
Eram la braț cu un coleg,
Și un fior al destinului prin mine a trecut.

Poezia cu substrat moral e adresată actualei mele soții, a treia. Nu pot să iubesc fără căsătorie, nici să uit fără divorț. Sînt un spirit legal pînă în oase și pînă în măduvă.

Sînt, incontestabil, un factor social însemnat, în locurile pe care le ocup cu remunerația de la o sută de mii lei lunar în sus. Nu-s funcționar de Stat, ca să nu se spuie că salariul meu e ilegal; el se legalizează prin prezența mea în Societățile Anonime, — S.A., — care sînt prelungirea invizibilă a Statului, ca icrele în nămoluri continuarea speciei caracudă. Binecuvîntarea mea și a semenilor mei asupra acelora care, pentru merite excepționale și nedate în vileag, au creat locuri excepționale!

Dar apuntamentele și tantiemele, cum sînt numite salariile, de la un grad încolo, spre vîrful termometrului bugetar, devin, la experiență, insuficiente pentru prestigiu și idealuri. Cu o sumă rotundă la seif, cu un imòbil la București, cu unul la Sinaia, cu un al treilea pe litoral și cu un petec de moșie, avînd lac, vie, pădure, borviz și petrol în el, legitimul sentiment de ascensiune nu e mulțumit. Pecînd împușcam francul și tîram ghiozdanul maestrului meu, de la tribunale la Curți, și maestrul meu iubit avea convingerea că sînt, cum spunea el, un sinistru imbecil, mă satisfăceam cu invitația să șed în fotoliu și cu zîmbetul din întîmplare al marelui advocat, pe care l-am slujit și căruia îi datoresc desigur nu actuala mea situație, cuvenită meritelor mele, dar întîia mea apropiere de ea.

Nu mă mai mulțumește orișice, și banii îmi sînt indiferenți. Vreau altceva: interviu cu portret

la gazetă. « Sinistrul imbecil », — vorba, cred că în glumă, a maestrului, — vrea să conducă, să constrîngă, să fie salutat, măcar numai de vardiști, să guverneze. Mi-e foame de putere de Stat, cînd puterile mele proprii au slăbit, cînd părul, aranjat în toate felurile și de la ceafă la frunte, nu-mi ajunge să acopere dovleacul inteligenței și cînd mă părăsesc și ultimele măsele.

Aş acorda un interviu... Am cîteva idei cardinale și o foarte bună vopsea de mustăți. Cine mi-l ia? Nu m-a vizitat încă niciun gazetar. Nu știu ce au ziariştii că se îndeasă numai în Titulescu, care, fie zis între noi, nu a descoperit cine ştie ce: Europa exista şi înnaintea lui, şi Geneva e cunoscută de cel puțin patru sute de ani.

O să-mi acord, în lipsă de altceva, un banchet, pe care mi-l vor oferi subalternii. O să fiu sărbătorit la șase luni de la ultima mea înnălțare. Singurul lucru supărător este că nu vor veni să ție discursuri nici prezidentul de consiliu, nici membrii guvernului, şi că elogiul admirabilelor mele însușiri de administrator va fi ținut, ca panglìcile unui dric, de Ioneștii, Popeştii, Teodoreștii și Dimitreștii mei, de la biurouri.

Dar o fotografie pentru pagina întîia a ziarelor, tot am pregătit.

DE VORBĂ CU EL

Am vorbit cu El în absență, nefiind prezent niciodată. Trebuia să-i întreb neapărat fotografia, de vreme ce lipsește originalul.

— Spune-mi cîteva secrete profesionale, ca să mă folosesc și eu de ele. Întîi, ce ai în capul dumitale?

El zîmbi. El zîmbește ca un mînz, ridicînd buza odată cu nasul, modelate dintr-o singură bucată, aderente și solidare. Drept vorbind, eram încredințat că El n-avea nimic în cap. Vreau să zic că nimic personal și original. Distingeam o sumedenie de mototoale de hîrtie tipărită, ca într-un coș de biurou, în care plicurile și foile de gazetă zac. Dar voiam să știu ce-mi spune El.

— Întîi, răspunse El, cu înțeles și luîndu-mă peste unul din picioarele lui de proteză intelectuală, nu știu ce se numește cap... Este cap sau nu este cap? Dacă este, de ce să fie? și dacă nu este, de ce să vorbim?...

— Nu pot evita cruzimea filosofiei dumitale decît alunecînd pe o tangentă, i-am răspuns. Să-l numim dovleac, dacă preferi, sau căpățînă. Vreau să aflu conținutul răutăciosului dumitale cucurbitaceu. Nu mă supăr să adoptăm din terminologie chiar numele suav de castravete.

El rîse. Rîse, evident, satiric. Buza de cal se ridică însă, din greșeală, ca un cozoroc de șapcă, și se văzu obscenitatea gingiei, vînătă și zemoasă.

— De ce ai rămas, Maestre, așa? l-am întrebat.

— Mă gîndesc, zise El. Mi-a venit o idee, lasă-mă să scriu.

El scrise ceva pe o foaie de bloc.

— Vrei să-mi arăţi ce idee ţi-a venit?

— Nu pot, zise. Arsenalul ideilor e strict confidenţial. Ai dreptate, dar să nu-i zicem nici castravete nici dovleac. Am voit să te descurajez. Există cap, într-adevăr, fără păcăleală. Tot ce aş autoriza să i se împrumute capului, într-o imagine literară ar fi forma unui dulap cu oglindă. Eşti mulţumit? E mai puţin vulgar decît produsele horticulturii.

Socotind că şi-a restabilit balanţa ironiei, El rîse iar, şi acum buza nasului se strînse pe maxilar ca un briceag închis.

— Am terminat cu comentariul despre cap? am întrebat. Pentru că aş vrea să urmez.

— Am terminat, zise El, cu toate că despre acest hangar intelectual se poate scrie o lucrare critică în mai multe volume.

— La ce lucrezi actualmente? Ciclu de romane, serii de conferinţe, eseuri impresioniste? În ce gen literar se va exercita de-acum amploarea sarcasticului dumitale raţionament?

— Nu pot să fiu indiscret cu dumneata, zise El, cel puţin acum. Am terminat însă un articol de generalităţi. Ies, după vînt, în privelişte, şi miros de unde-mi vin efluviile pe la nas, şi rîd.

— Ţi-aş face o singură observaţie, dacă permiţi. Rîsul dumitale literar e niţel rînjit. Nu poţi să rîzi în scris cum rîzi în natură? Am citit cum iei dumneata la vale şi subţire ideile şi cărţile, am ghicit intenţia şi n-am simţit realitatea.

— Ştii englezeşte? m-a întrebat El.

— Nu ştiu englezeşte.

— Ştii nemţeşte?

— Nu ştiu nemţeşte.

— N-ei fi știind nici franțuzește . . .

— Nici! zisei hotărît.

— Ei, vezi! De-aia nu sezisezi, răspunse El, asigurat că și-a găsit o arcană. În gîndirea mea, căci îți vorbesc de gîndirea mea, limba e un artificiu fără importanță. E ca și cum m-aș sui pe un munte și aș striga: Eioioanga! Țapul sălbatec nu mă înțelege, vaca din pășune nu mă înțelege, țăranul care se uită cu gura căscată, din prispa lui, pînă la mine, nu mă înțelege. Mă înțelege însă Europa, guturalele chiotului meu cuprinzînd irizările și transparențele mondiale. Ideile mele, sarcasmul meu, analizele mele, nu se opresc în punctul unde dumneata, din pricina dumitale, nu le mai vezi: ele continuă pe dedesubt, ca un păinjeniș activ, și tocmai acolo unde nu se mai poate zări cu ochiul vulgar nimic, se desface complexitatea chestiunii. . . Ca să înțelegi limba graiului meu e neapărat să cunoști *à fond* cel puțin patru limbi, plus limbile greacă și latină. Adică trebuie să fii un om cult.

— Nu cumva secretul dumitale cel mai abscons consistă într-o fericită cazna de a nu izbuti să spui ce vrei? Te-aș sezisa în englezește, și nu dau de dumneata în limbajul valac. Nu vrei să mă ajuți nițel?

Uite, am în geantă patruzeci și cinci de tăieturi din proza dumitale filosofică. Ai băgat de seamă că nu nimerești niciodată? Și ai mai băgat de seamă că te ferești, ca de gîlci, de lucrurile curente și actuale? Ce-ți vine să te anemiezi între strigoi și morți? Ai o preferință să aprinzi candelile stinse și să dichisești coroanele de pe morminte. Asta ți se cere dumitale? De ce ești absent? De ce fugi dincolo de palpabil și cuprinzător?

El înghiți în sec, ca un gogoloi de hîrtie sugătoare, și nu se mai găsea o picătură onctuoasă de scuipat în gura lui, ca să-i faciliteze vocea. Cu

jumătăți de gesturi, ajutat de strîmbetul bărbiei, de troznetul cerbicei, de mișcările incoherent dansate ale coatelor și genunchilor alăturați pe rotule, mă făcu să înțeleg, independent de *vola*-*pück*-ul internațional, că atitudinea lui, înfricoșată de răspunderi și ferită de polemici care trebuiesc susținute, are slăbiciuni pentru noblețea inactualității. Momentul e vulgar, dar secolul e aristocratic. El iubește zigzagul antigeometric și *raccourci*-ul, pentru confortul sufletesc, prințesă cu coturni de fildeș, într-un castel de cristal.

— Domnule Filosofule, i-am remarcat cu o politețe pur formală, ești un laș. Tremuri de opinia pe care ai s-o iscălești, sleit în generozitate, avar și uscat. N-ai sînge, n-ai măduvă. Am impresia că te-ai masturbat din prima tinerețe toată viața, pînă la impotență, spălat, curat ca un țigaret de chihlimbar prin care ziua trece fum, și seart o pană de gîscă înmuiată în alcool. N-ai puți. niciodată a năduşeală și a muiere: ești de majolicăa Celula dumitale de ovăz dă, frecată, făină, făină de ovăz. La ce atîta căpățînă, atîta profil, atîta chelie? La ce-o fi folosind? N-ai copii, n-ai patimi, n-ai cîini, nu ești bețiv, cartofor, hoț, nici escroc — ptiu! ești inefabil și un superesențial inutil. E adevărat? Vezi că nu mai rînjești? Comentarii la comentarii, notițe la notițe, bășici de săpun constelate. Îmi pare rău că am mai venit la dumneata. Nu știi să-mi spui nimic și nu ești în stare măcar să mă înjuri.

Mi-am permis atunci să-mi pierd respectul, și, uitîndu-mă la El, i-am aruncat un chibrit în interesanta lui fizionomie. Nu s-a mișcat. Am dat cu un creion... M-am apropiat de El și l-am înjurat crunt...

S-a zbîrcit puțin în jurul nasului. Era o sticlă cu gumă arabică, pe biuroul lui: am scos pensula și i-am atîrnat deasupra capului o picătură lungă,

care, scoborînd între guler și ceafă, am priceput numaidecît pînă unde s-a întins, după o corectură reflexă. « Ce să-i mai fac? » m-am întrebat.

— Vreau să plec, Domnule Scriitor: la revedere! i-am zis. Dar pentru despărțire o să-ți divulg ultima părere. Știi ceva? Mi se pare că ești un idiot, însă, bineînțeles, un idiot ornat, cu lectură, scrobit și călcat. Haida! lipește-mi o palmă, căci mi se pare că te-am insultat. Nu pui mîna pe un scaun, pe un baston, pe un revolver? Nu vrei deloc să-ți știrbești temperamentul?

El tocmai se gîndea cu cîteva sute de ani înnapoi, și molia lui intelectuală tocmai bîzîia în fereastra lui Jean-Jacques, care venise vremea să fie nițel maltratat și rînjit. . .

DOMNUL CONSTANT

Mă numesc: Domnul Constant. Numele meu se rostește: Constanpg, oprind între beregată și nas ultima silabă. Este ca și cum ai voi să pronunți numele vulgar de Constantin și te-ai înneca în litera t.

Pentru că mi-a lipsit norocul să mă cheme cu un nume rar, susceptibil de-o celebritate mai ușoară, nu aș fi putut modifica fizionomia lui Georgescu, decît scurtîndu-l pe Constantin. Constant Georgescu sună orișicum cu distincțiune, și cînd voi scurta și pe Georgescu, numele meu va fi lapidar: G. Constant, advocat.

Distincția este și a fost suprema mea preocupare. Îmi place maniera, mă farmecă stilul. Eram destinat — *hélas!* — să fiu englez; un *dandy* cu mînușile albe, conducînd, lăsat pe coamă, căpăstrul unui cal cu coada retezată pe cotor. Mi-ar fi stat de minune monoclul, pălăria tare și cravașa, atît călare cît și pe jos. Aș fi făcut vînători de cerbi, însoțit de valeți în vestă roșie, și de cîini și de trîmbiți învîrtite, prin întinderile vaste ale parcului meu din ceață. Soția mea ar fi fost o *lady*, cîinele meu favorit ar fi fost un *pintcher* și chiar scroafele de pe domeniul meu s-ar fi bucurat de extracția aristocratică a rîmătorilor de *Yorkshire*.

La noi, în țară, distincțiunea mea supără și excită, natural, invidia. Cînd stau de vorbă cu

ei, colegii pretind că-i enervez. Cuvintele mele căutate, limba literară pe care o vorbesc, documentarea mea, logica mea, în sfîrșit, îi exasperează. Ei dau cu toții un răspuns stereotip idiot:

— Te rog slăbește-mă, Monsieur Costache.

În această întrerupere, singure cuvintele « te rog » pot să mă aranjeze, iar cuvintele « slăbește-mă », care nu răspund la nicio idee, pot să mă lase rece. Însă « Monsieur Costache » e trivial. Imbecilii care mă numesc « Monsieur Costache » cred că ating puritatea distincțiunii mele.

Singurul oraș în care m-am simțit mai bine a fost Parisul, unde mi-am luat și doctoratul. Zic mai bine și nu foarte bine, din pricină că locul meu adevărat, unde m-aș fi simțit într-adevăr foarte bine, nu putea fi decît metropola Imperiului Britanic. Dar comparativ cu Bucureștii și cu Cîmpulungul, unde am văzut lumina zilei, Parisul e ceva pecît de măreț pe-atît de delicat. Închipuiți-vă — o capitală mare, și în această capitală Luvrul, și în Luvru distincțiunea mea.

Acolo, lumea e rezervată, binecrescută; sînt biblioteci mari, e l'Hôtel de Ville, Elyseul, Bois-de-Boulogne, Sena, Quartier Latin și les Quais, cheiurile!... Și expozițiile de pictură și artă, artă peste tot! « Bonjour Monsieur... » — « Bonjour Madame... » — « Entrez s'il vous plaît... » — « Faites comme chez vous... » — « Pardon Monsieur... » — « Pardon Madame... » — « Mon petit... Mon chat... Mon chou-chou au su-sucre... »

Ce oameni! ce țară! Și ce femei! Și la noi, ce tragedie!...

Desigur că distincțiunea mea fundamentală se acordă cu genul distins al fizicului meu suplu și elegant. Poate că numai figura prezintă oare-

care inconveniente superficiale, pe care le corectează însă întodeauna conversațiunea, sau mai bine zis cozeria mea. Pleoapele cam triunghiulare și întinse către colțurile dinafară, dau, zice-se, ochilor mei o expresie galinacee. Nasul meu, către vîrf, devine, poate, ușor carminiu, de o culoare de început de guturai, și, considerat laolaltă cu ochii, poate părea ca o jumătate întreagă de cap de găină rasol, cu pleoapele definitiv închise și palide. Apoi, în dreptul gurii, pielea obrajilor este anatomic umflată, ca și cum la rădăcina gingiilor de jos aș ține cîte un nasture de pardesiu; dar acest amănunt dă surîsului meu ironic o expresie de satiră crudă, așa că inconvenientul se prezintă ca un beneficiu. Considerat în perspectivă, totuș, capul meu se prezintă ca o pungă cu fundul ascuțit, purtînd două mingi în fund și pe lături, iar dedesubt moțul vîrfului, neutilizat. Regret că punga mai are și două urechi cam depărtate de ceafă și cojindu-se la cusătura lor de o impalpabilă mătreață. În schimb, un păr de toată frumusețea învelește partea superioară a figurii mele.

Uneori, buzele mele secretează o nimica toată de must, și unele cuvinte ale darului meu oratoric apar ca florile de ghiocei cu o lacrimă în petale. E adevărat că în fond toată ființa mea se umezește la încheieturi și transpiră. Ca și cum aș purta în podul palmelor o limbă, mîna cînd o dau lasă un scuipat de linsoare. Un confrate obraznic, pe care îl felicitam după o pledoarie, strîngîndu-i cu căldură și decepție mîna, m-a întrebat, cu nerușinare, dacă nu cumva i-am dus mîna la șezt. Într-adevăr, s-ar părea că sudoarea mea e o uexcrementă, fiind nu numai hidrantă dar și amidonee.

Trebuie să vă destăinuiesc aici și secretul perfectului meu insucces la femei, fie că abordez, pentru a o cuceri, o cucoană, fie că o servitoare.

Doamnele din societate pretind că hainele mele degajează un miros de găinaț, gura o exalație de clor, aliat cu o moleculă de usturoi, iar nasul o suvenire de cafea cu lapte. Am renunțat la dans pentru că doamnele mă refuză. Spălătoreasa mi-a spus că albiturile mele « miros » inexplicabil a leșie veche și a ouă de gîscă. Natura m-a zămislit limfatic: am gîlci subt urechi, la subsuori, de-a lungul brațelor, pretutindeni sînt întrerupt de noduri glandulare, pe care le salvează inteligența mea răscolindă și distincțiunea persoanei mele, necontestată.

Ați observat vreodată ce bine îmi vine haina și cum știu să port pantalonii? Dar cravatele mele? Fularul meu, aruncat cu neglijență împrejurul gîtului, e o poemă japoneză. Ați văzut cu cîtă cultă competență îmi duc ghiozdanul cu acte?

Convingerile mele politice sînt din cele mai moderne.

Cred în imperiu! N-am ce face cu republica, îmi trebuie o revoluție de aristocrați, — și o dictatură, pe care aș exersa-o cu mare stil. În insul meu, s-a născut, la Cîmpulung, un mare dictator: Domnul Constanpg! Aș avea nevoie numai de doi ani și de un telefon ca să îndrept poporul și țara. Primele șapte ordonanțe ce se vor afișa pe zidurile capitalei sînt gata.

1. Interzicerea de-a ieși lumea pe stradă și condițiunile pentru libertatea de-a rămîne acasă.

2. Îmbunătățirea în două ore și cincisprezece minute a valutei.

3. Trecerea duminicii de la finele săptămînii la început și desființarea joii din mijlocul ei.

4. Scrierea cu mîna stîngă și efectele ei asupra moralului colectiv.

5. Reforma învățămîntului, trecînd abecedarul la clasa VIII-a de liceu.

6. Creşterea copiilor fără ţîţă, fără biberon, fără lapte, prin sugere de aer, poate că pe gaura uşii.

7. Biletul de voie pentru libera petrecere, în interiorul unei odăi, a doi indivizi de sex contrariu, adică adversari, dat fiind că sexele se înfruntă imediat ce s-au întîlnit într-o încăpere.

Ideile mele politice au fost expuse într-o memorabilă conferinţă, în care am destrămat şi analizat ţesutul factice al societăţii actuale şi necesitatea imperiului dictatorial. Evident, mulţi auditori au avut cuvînt să fie emoţionaţi şi să cadă pe gînduri. De atunci, trecînd prin public, auzul meu a fost lovit adeseori de următorul dialog:

— Uite, mă, ăsta e Monsieur Costache.

— Dă-l în. . . măsi.

În dictatura mea, atari dialoguri atrag după sine decapitarea.

UN OM ORGANIZAT

Sînt un om organizat și de mare ordine. O viață întreagă am visat să pui regulă în toată omenirea, și convingîndu-mă că, orice aș fi putut face, omenirea rămîne tot haotică și destrăbălată, m-am restrîns, — cam tîrziu, nu e vorba, — la ordonarea strictă a insului meu și a existenței mele, mulțumindu-mă ca, în ceasurile de amărăciune, să răsfoiesc opera mea monumentală *Mai multă ordine în viață.* (Editura Bengalay: 120 lei exemplarul. Rugăm a se adăoga portretul.)

Poate că ar fi de prisos să amintesc principiile mele călăuzitoare, concentrate în acest admirabil volum, dacă nu aș simți o plăcere adevărată să le repet chiar pentru auzurile instruite, care, eventual le-ar mai fi înregistrat de douăzeci de ori. *Bis repetita* — am scris eu odată — *placent.* Tot ce v-aș ruga ar fi să știți latinește, ca să nu presupuneți că « placent » ar fi masculinul cuvîntului « placenta » (compară: plăcintă). De altfel, *Bis repetita placent* nu e decît un răspuns ironic la o aserțiune catilinară: *Non bis in idem,* ceea ce pentru un spirit binecrescut devine o imposibilitate.

Vă aduceți aminte principiul meu de bază: « Nu dormi niciodată pe stînga », aceasta fiind partea inimii, care, strînsă între așternut și corp, dă naștere unui tictac exagerat, tradus în sistemul

nervos cu vise urîte. Şi cunoaşteţi tortura viselor: după ce visezi, cauţi cheia visului, şi de cele mai multe ori nu o găseşti, *Cheia visurilor* şi *Cartea semnelor* fiind două lucrări literare epuizate. Dar logica lor curioasă, a visurilor? Visezi mătură şi înseamnează pălărie, cu toate că visînd pălărie înseamnează altceva. Eu am visat de cîteva ori furnici, şi a doua zi s-a întîmplat un accident la Uzina Electrică Municipală.

Mulţi cititori au avut naivitatea să mă întrebe dacă este sănătos a dormi pe dreapta. Din enunţul principiului general şi din întreaga corespondenţă cu publicul reieşea clar că omului nu-i rămînea numai o singură parte pe care să poată dormi, ci-i rămîneau trei: dreapta, vasăzică, dar şi spatele şi abdomenul, dat fiind că unii se culcă şi pe această latură, primejdioasă după-masă. Desigur că din principiile mele am exclus pe cei ce dorm în tren, în post, pe biurou şi pe biliard, asemenea atitudini fiind în totul excepţionale, şi excepţia fiind o confirmare a regulii.

Al doilea principiu de bază era relativ la circulaţie şi perfect armonizat cu primul principiu de bază: «Mergeţi întodeauna numai pe dreapta», principiul adresîndu-se, cum s-a dedus, persoanelor care nu mai dorm, ci s-au sculat. Experienţa e categorică: un om care a dormit pe dreapta şi circulă tot pe dreapta, fără să treacă niciodată pe stînga, e bine dispus, mintea lui e limpede, concepţiile-i sînt de toată frumuseţea. Şi acest al doilea principiu a fost discutat în corespondenţa autorului cu cititorii săi, care mi-au cerut mijlocul de-a putea circula numai pe dreapta şi în cazurile cînd au treabă pe trotuarul stîng. Soluţia e cît se poate simplă: te duci pe dreapta pînă în

dreptul locului de pe stînga, unde vrei să ajungi, şi mai faci doi paşi. Atunci te întorci brusc şi cît mai accelerat cu putinţă, ca să nu aibă stînga timp să te apuce, pe dreapta, şi treci pe trotuarul care printr-un fenomen de direcţie a devenit, din stîng, deodată drept. La răspunsurile mele am adăogat şi schiţele explicative, pe care nu le pot reproduce aci.

Al treilea principiu de bază, l-am enunţat în nemţeşte, zicînd: «*Ein gutes Gewissen ist ein sanftes Ruhekissen*»: O conştiinţă rea nu e bună de saltea. N-am primit nicio scrisoare. Publicul ştiinţific a primit principiul cu oarecare răceală, ca alegătorii cărora partidele cinstite, adică extrem de cinstite, le făgăduiesc, în manifestele lor, că dacă ajung la guvern vor băga pe toţi hoţii în puşcărie. Trei principii de bază, după vorba poetului, care a zis că: «*Alle guten Dinge sind drei*», ceea ce, în definitiv, ar fi putut constitui al patrulea principiu, putînd păşi la al cincilea principiu, următorul: «Nu pofti la lucru străin sau la fiinţă străină».

Acest ultim principiu, fără să fie un principiu de bază, nu poate fi totuş situat nici prea departe de bază, fiind unul din seria principiilor, ca să zic aşa, de bază mică. Astfel, viaţa morală s-ar asemui cu conul trunchiat, şi primele trei principii ar aparţine bazei mari. «Lucrul străin» însemnează lucrul nu detot străin, însă destul de străin ca să nu poţi pretinde că îţi aparţine ţie: lucrul aproapelui. Nu contest că lucrul lui e todeauna mai gustos. Iată de ce te opresc de la el. Ţigarea pe care nu o plăteşti, automobilul care nu te costă parale, tantiema, redevenţa, procentul, nu sînt însă străine, pentru că ţi se cuvin; adică ar

fi rămas străine, dacă nu erau ședințe, jetoane etc., dar nu mai sînt străine pentru că ședințele s-au ținut și în cazul cînd n-ai participat la ele. Și, la urma urmelor, nuanțele s-ar mai putea aranja în speciile riguros materiale.

Am zis însă și « ființă străină »: « să nu poftești la ființă străină ». Aici nu e vorba nici de pisică, nici de găină. E vorba de ceva mult mai grav, de soția aproapelui tău. Oricît ți-ar da, cum se spune vulgar, inima brînci, cată să nu te lași îmbrîncit în niciun fel, căci poftind și numai sufletește și numai lingîndu-te pe buze, singur, ca ticălosul de Adam, cu ochii într-un zarzăr, care făcuse mere, fărădelegea este ca și consumată: păcatul intenției e aproape tot pe atît de criminal cît și păcatul realizat (evident, cu consimțămîntul vecinei).

Mai erau și alte multe principii, tot atît de noi și de originale, pe care vi le-aș cita din volumul meu, dacă ele ar fi fost urmate de efect. Dimpotrivă, după o perseverență rigidă în domeniul principiilor pentru toată lumea, mi-am dat seama perfect că omenirea e orînduită să rămîie dezorganizată, și, cu părere de rău, am lăsat-o pradă veșnică a dezordinei în care se află și azi. Nu vreau să zic însă că eu am acceptat, în ceea ce mă privește personal, dominația confuzelor legi ale dezordinei. Nu! niciodată. M-am ostenit să-mi impun regulile mie — și am izbutit.

Mă scol la șapte și patru minute dimineața (ora Europei Centrale) și mă culc la nouă și două minute, minutele fiind destinate să dea preciziei o diamantizare comparabilă cu a instrumentului de tăiat geamul. Gust dimineața trei ouă moi, două cești de cafea cu lapte, în care pun douăsprezece bucăți de zahăr — și patru cornuri.

Nu ies niciodată din această lege strictă. La prînz mănînc șase feluri de mîncare, și seara cinci, masa de seară trebuind să fie frugală. Apoi mă culc, nu pe partea dreaptă, cum am propovăduit în cartea mea de directive, căci între timpuri am descoperit o nouă poziție de dormit: mă culc pe urechea aia. Somnul e delicios.

Am urmărit cîți pași fac de acasă pînă la Facultatea de Filosofie, unde am o catedră: exact atîți cîți îmi trebuiesc ca să ajung de la catedră acasă. Știu cîte pietre calc pe drum. Notez în carnetul de buzunar cîte trăsuri întîlnesc că se duc și cîte că se întorc, și din media săptămînală fac mediile mensuale, stabilesc mediile anuale și decenale (foarte important!). Ordinea și organizația se obțin prin divina însușire a inteligenții de a număra. Am numărat șipcile de stejar, care compun parchetul fiecăreia din odăile apartamentului meu, pe care dacă le adun obțin totalul pentru apartamentul întreg; dacă din acest total scad succesiv cîte una din odăi, obțin numere pentru odăile nescăzute. Înmulțindu-le cu două, am îndoitul; împărțindu-le cu acelaș număr capăt jumătate. Pentru educația prin sine însuș acest exercițiu e hotărîtor.

Știu cîte litere încap într-un rînd manuscris al meu, cîte căciuli pe *î* și pe *ă*, cîte virgule și de cîte ori diftongul *oa*. Fumez douăzeci și patru de țigări pe zi, regulat, și utilizez pentru fiecare, în regimul Regiei Autonome, cîte cinci chibrituri de țigare, în total o sută douăzeci de chibrituri. Dacă din întîmplare fumez într-o zi cu o sută cincisprezece chibrituri numai opt țigări, atunci îmi rezerv țigările și chibriturile rămase pînă la total, pentru seara, cînd fumez una după alta șaisprezece țigări cu cinci chibrituri. Însemnă-

tatea acestei socoteli nu poate scăpa unui obser-vator sagace: grație organizației, nu fumez absolut niciodată mai mult de douăzeci și patru țigări pe zi. O singură dată am leșinat, într-o duminică, fiind excesiv de ocupat cu examenele de doctorat ale studenților mei. Șase zile nu putusem fuma nicio țigare și aprinde niciun chibrit, și am recuperat dezordinea săptămînii fumînd o sută-patruzeci și patru de țigări și aprinzînd șase sute nouăzeci de chibrituri.

Pentru cazurile de atare dezordine, organizarea mea prevede și un remediu: picăturile doctorului Davila.

DOMNUL DIN LIBRĂRIE

Mă găsii în librărie dinaintea unui domn, despre care simțisem (cu ceafa) că mă aștepta de o jumătate de oră să mă întorc. Surîsul lui original era ca un rîs întreg, fără voie. Domnul ținea gura deschisă, zîmbind nu numai cu buzele, dar și cu dinții și cu măselele, ca și cum ar fi tras în gîtlej un parfum deosebit de plăcut.

— Aș fi curios, dacă-mi permiteți, să știu ce carte ați ales, zise domnul aplecîndu-și capul pieziș, ca la fereastra unui subsol, să miroasă titlul cărții.

Ridicai cartea cu coperta spre văzul lui mai apropiat, și, înspăimîntat de titlul ei englezesc și cu admirația unei facultăți, pe care probabil că nu mi-o cunoștea, zise:

— Îhî. . . ca și cum i-aș fi aplicat un ghiont în stomac.

Acest « îhî » voia să însemneze « știu, am citit-o și eu ». Și făcurăm o pauză, în care domnul mă ștergea cu guma ochilor lui albaștri, cu intenția de a descoperi parcă subt figura mea un portret mai vechi.

— Nu-i așa că nu mă mai cunoașteți? zise, cu o atitudine de cunoscut, domnul.

De rușine, ca să nu-mi fie descoperită o lipsă de memorie gravă, răspunsei:

— S-ar putea să nu te cunosc? — ferindu-mă să-i caut un nume.

Domnul mai surîse o dată cu toată gura lui căscată, şi, luînd o expresie ca de tenor timid îndemnat să cînte, îşi plecă puţin capul pe o ureche şi-mi zise tot cu admiraţie, însă cu o admiraţie milostivă:

— Cum aţi îmbătrînit!

Mi-a venit să-i trag o palmă, — şi pentru idee dar mai ales pentru accent. Mă uitai mai bine la domn şi-mi zisei: « Cine o fi tîmpitul ăsta? ».

Orişicum, sinceritatea tonului şi entuziasmul sincerităţii lui vexîndu-mă, în acelaş timp m-au obligat şi întrucîtva m-au dezechilibrat. O politeţe falsă, compusă din curiozitate şi umilinţă, nu mi-a lăsat puterea să întorc spatele şi să plec, ca atunci cînd un vînzător ambulant, convins că se adresează unui provincial, îţi oferă o duzină ieftină de ciorapi.

— Am îmbătrînit şi eu! zise domnul. Şi adaose: îmbătrînim!

Pluralul lui de intimitate îmi dete impresia dezgustătoare că mă scobeşte-n dinţi cu o scobi-toare trecută prin gura lui. El holbă un ochi. Aveam de-a face cu un om exagerat. Ochiul lui holbat era mai mare de cîteva ori decît îl deschide natura sentimentului, şi parcă pleoapa de sus, articulată cu sfoară, ar fi cedat brusc unei zmuciri din buzunar. Bastonul mi se învîrti în mînă, pe vîrf, legănat în pardoseala librăriei, şi, crezînd că-mi scapă, domnul făcu o mişcare de figură de carton, frînt într-un punct deodată. Dar şi-a recăpătat zîmbetul căscat şi zise:

— Nici nu ştiţi cîte mi s-au întîmplat!

Şi aştepta o încurajare, ca să spuie ceva, pe care i-o dădui.

— Nevastă-mea a murit la operaţie, zise dom-nul surîzînd, ca şi cum ar fi spus: « De ziua ei, nevastă-mea a primit un cadou, un colier de mărgăritare ».

— I-am făcut o înmormîntare foarte frumoasă! zise, consolat. A fost și domnul Gîlcă la înmormîntare...

La numele de Gîlcă tresării, fără apropiere de imagini între obiectul operației și carta-de-vizită a participantului la ceremonia funebră; și căutai o fizionomie.

— A murit și sora nevestii-mi, mai spuse domnul, cu o înduioșare fericită.

— Îmi pare foarte rău, zisei.

— Iar fata mea era tuberculoasă...

Era evident că murise, din nenorocire, și fiica domnului, după imperfectul verbului la care se petrecuse boala: n-am cutezat să precizez. Luai o figură desigur întristată, căci zîmbetul îi ajunsese domnului pînă la urechi. Observai că și durerea mare și bucuria mare se exprimau pe fața lui la fel.

— Îl știți pe frate-meu, tutungiul?

N-am îndrăznit să-i afirm că nu-l cunosc. Simțeam că și aceluia i s-a întîmplat o nenorocire, și nu vream să slăbesc ținuta ei prin îndoieli.

— I-a tăiat trenul picioarele amîndouă! zise domnul.

La atîta nenorocire nu mă așteptam și, să mă ierte cititorul, mi-a venit să-i răspund: « Ai sictir prea e detot! ». Dar am dat din cap, revoltat că numai un dobitoc poate acumula într-o singură existență atîtea dramaturgii. Într-o doară și ca să fac să alunece dialogul, pînă ce se va curma de la sine, pe o linie mai îmbucurătoare, îi pusei întrebarea:

— Cel puțin afacerile poate că merg mai bine...

Aci domnul își desfăcu tot surîsul, ca o umbrelă de soare, și zise:

— Mi-a ars prăvălia, închipuiți-vă, și s-a carbonizat și tată-meu, care dormea alături.

Atunci mă înțepenii pe picioare și-l ocărîi:

— Ești nebun?

— Cu mine vorbiți? întrebă domnul, trăgînd cu ochiul dacă nu cumva, la dreapta sau la stînga lui, s-a mai ivit cineva.

— Ori ești cu desăvîrșire idiot? strigai, fără să mă fi putut stăpîni.

— Nu înțeleg, domnule colonel!... răspunse domnul, transportat de plăcere.

— Ce colonel, imbecilule! Nu vezi că nu știi cu cine vorbești? îi zisei, răzbunat împotriva lui și a destinului care tăbărîse pe el.

— Nu sînteți dumneavoastră domnul colonel Petrescu?... A! vă rog să scuzați, scuzați vă rog... zise domnul, aplecîndu-se din șira spinării și trăgîndu-se înnapoi, însoțit de cel mai dumnezeiesc surîs...

DON JUAN

Don Juan detestabil, Don și Juan. Romantica literară i-a dat un nume de chelner și unul de cîntăreț, făcut pe sentimentul domnișoarei care seara vinde flori și grații, în timpul zilei pensulează unghiile clienților cu carmin, și la bătrînețe strigă, cu o țigare în zbîrcitura gingiei, « porumb fiert » și «floricele ». Cinematograful a fost inventat pentru bombastica și nula secătură a lui Don Juan.

Don Juan e cu pelerină și pălărie mare. Frumos și solemn, randamentul lui intelectual maxim e obținut în meșteșugul fioros al silabelor, scandate pe ritmul unui cîntec îngînat, care nici nu cîntă nici nu citește. După ce nu a izbutit să-și creeze carieră în jocul de-a pumnul, de-a motocicleta și de-a mingea de piele, el devine diseur. O pornografie infamă inspiră dezolantele lui versuri orgolioase, de un gust care evocă, pentru suferința creierului, puturoșiile linse de cîinii lingăi. El zice dragostei iubire, și iubirea o numește amor, și dacă zice iubire, gura lui se face romboidală ca asul, și suge vorba ca o bomboană cu puroi fondant.

Cînd îl auzi furnicîndu-se gutural la radio, te apucă turbări asasine. Cîrpești prin casă cu bastonul păreții, geamurile, dobori mobilierul, trîntești farfuriile, spargi, distrugi, zmulgi antena și trimiți o scrisoare cu injurii postului de emisiune, care, pentru că semnezi revoltat și-ți dai adresa, te crede un anonim laș. Am așteptat odată o zi

întreagă pe directorul programului artistic, şi eram hotărît să-l omor, pentru patru diseuri şi două-sprezece bucăţi ascultate, dacă nu se absenta de la fatala întîlnire.

Domnişoarele complicate, dintr-o provincie de bovarism de subtprefectură şi plasă, simt ceva la subsuoară cînd le gîdîlă diseurul cu gîfîirile lui oftate. Le-ar plăcea aşa bărbat în localitate, cu o ghitară surdă, cu vorbe imbecile. Să audă de aproape, de pe la ceafă, rostirea tremurătoare; să se topească în vorbele *te iobesc, iobire, por tojor;* să o piște nervul ascuns ca într-o măsea, cînd îi va fredona: *ochii toi, biuzele teale, zom-betul tou drogolaş*. Fiica iepei e romanţioasă. Îi place să fie comparată cu florile împuţite ale her-barului literar, spîrcîite poetic.

Obişnuitul Don Juan, dacă nu cîntă tace, fiind congenital drăguţ şi tîmpit: cîntatul îl ajută şi-i dă prestigiu, ca unei trîmbiţi de mucava, care nesuflată nu însemnează nimic. Unul, venea într-o zi tocmai de la Paris, unde, cu vocea lui colum-bacă, distilată în guşe, fusese tolerat să se exhibe şi să apară la rubrica spectacolelor, în calitate de *valâque*. Francezii iartă aliaţilor tot ce îndrăznesc să le trimită, de preferinţă demenţi şi dobitoace, exemplare de export adevărat şi continuu. De pe trotuarul din faţă, şi răsfăţat de o iluzie şi vic-torios, sinistrul frumuşel vorbi, salutîndu-mă cu un « tu » artisticamente obraznic şi cu vocale de beregată, care se capătă apropiind bărbia de lava-lieră şi gîndindu-te la Şaliapin. Era fudul. Cuce-rise Luteţia cantatrice cu paşaportul românesc şi venea să dea bucureştenilor, în flacoane de operetă, mostre din parfumul lui vocal. Presu-punîndu-se dibaci, şi-a asociat debutul cu faima tragică a unei cucoane paraşutiste, care, ofensei de a deretica o căsnicie de învăţător şi de-a şterge nasul unor mucoşi de copii, i-a preferat gloria

de-a se da peste cap în văzduh cu o umbrelă deschisă. Sonorul cabotin ieși însă, din debutul de încercare, în jerpelire și opărit, ca o găină căreia i-ar fi venit fantezia să treacă, strîngîndu-și găinațul neouat, printr-o albie cu leșie.

N-am altcum, iubitule, să mă răzbun de fanții, de Don Juanii și de guriștii, care mă terorizează cu existența lor lirică, dramatică și amoroasă, de patruzeci de ani și mai bine.

— Eu sînt departe de-a fi un Don Juan, zise Medicul, după o pauză. Dacă mi-aș fi descoperit, făcîndu-mi cravata, pieptănîndu-mi cărarea și răzîndu-mi bărbia în oglindă, cel mai neînsemnat surîs de lichea biruitoare pe figură, mi-aș fi tăiat gîtlejul cu briciul, ca să piară măcar cu mine acea prosperitate suficientă, care mă exasperă în mutra proștilor conștienți de valorile proprii. Dar sînt un om căruia îi plac muierile: ce vrei! E slăbiciunea mea. Din fragedă tinerețe, pînă la vîrsta asta, m-am lăsat să alunec pe sex. Mă tulbură afară din cale femeia care-mi place din pricina unei particularități, și ți-aș putea face mărturisirea că prefer detaliile evocatoare de animale. Singură femeia-cal mă lasă rece. Celelalte, care seamănă cu mîța, cu bufnița, cu cățeii, cu vulpea sau chiar cu măgarul, — foarte curios, — mă interesează; chiar bucuria de mînz a maxilarului superior, cu dinții descoperiți pe buza de jos, mă atrage ca o asemănare de cobai. La lumina științei, aș putea interpreta aceste preferințe, ca o dovadă a succesiunii hereditare a speciilor și ca o nevoie a masculinului ancestral unanim, de a satisface în păcatul meu toată ascendența. Noi nu putem trăi în realitatea insului nostru vulgar: e o aberație să vrei să privezi pe om de marea lui facultate de existență în imagini și nuanțe. Noi nu ne împreunăm ca vitele, exclusiv pentru pro-

creare. Omul a ieșit din faza lui de brută și a evoluat în domeniul abstract al plăcerii. *Jouir*, pe franțuzește, însemnează ceva nepriceput de animale, care se țin la situația placidă și insensibilă a datoriei, la faza modificată a peștelui, producător de icre și lapți indiferenți, și a polenului, impalpabil zburător inert. Crezi dumneata că omul *jouit* cu fizicul și nu cu moralul? Te-ai amăgi. Neputincios cu un gen de femeie, bărbatul atinge potența maximă cu femeia ce-i place, cu femeia *nouă*, cîrnă, jimbată. Rînjetul ei se lipește direct pe tine, ca un vîrf de biciușcă de fier incandescent.

Pentru flexiunea originală a unui genunchi, ghicită subt ștofă, am fost în stare să pierd o catedră de anatomie patologică. Fulgerul s-a petrecut pe scara care ducea la ministrul meu. M-am întîlnit pe trepte cu femeia-arici: semăna cu un arici. Eram singuri. M-am dus instinctiv către ea și ea instinctiv a simțit că *trebuie*. I-am sărutat mîna, dedesubtul încheieturii: ea și-a lăsat-o. Incendiul meu a cuprins-o. Și să nu-ți închipui că eram flăcău și că doamna era o profesionistă. Soțul ei tocmai vorbea la telefon, de pe la etajul al cincilea, cînd ne-am cunoscut pe scară. Eu aveam un copil și o nevastă iubită. Sîntem de repudiat? Nu-mi vine să cred. Amîndoi ne-am dizolvat laolaltă. Oamenii au posibilitatea să corecteze situațiile și să răscumpere definitivul prin fortuit. Omul nu e nici idiot nici elementar. O soție se poate da jertfă amantului, fără să-și disprețuiască bărbatul: două scîntei trec una printr-alta. Înțelegi bine ce rămîne din noțiunea de fidelitate, de înșelare, de legitimitate, într-o lume de pure puteri și sincerități.

Pe mine, în femeie mă satisface grimasa, masca. Fiece femeie are schema ei în momentul cînd, devenind brazdă și uitînd, se dă cu sufletul și cu trupul încleștat de brațe, bărbatului care o ară, o scarmănă, o învăluie cu spice și o seceră odată.

BEL-AMI

În douăzeci și cinci de ani un om poate să ajungă, digerînd homar, caviar și stridii, contrariul lui absolut, și, scufundat în soluția caustică a timpului care îl roade, să dea o reacție și un precipitat, ca în chimie, nebănuit.

Nu-l mai văzusem pe Bel-Ami din războiul trecut, cînd oferea domnișoarelor din buna societate soțul ideal, șovăitor numai asupra cuantumului din foaia de zestre. Se înfățișa în general și în detaliu lucrat ca o carte legată luxos, cu materiale scumpe, pe margini, în colțuri și la cotor cu licăriri și reliefuri, dar ca o carte în care nu scrie nimic, cu foile albe, ca o catagràfie.

Pielea măslinie i se asorta cu o capelură neagră de fir de abanos și cu o mustață fericit potrivită pe o guriță carmină și pe un șir de mărgăritare, al unui surîs cu seducții. La toate condimentele capului, gata preparat de natură, se adăoga un aristocratic monoclu adecuat. Rafinamentul suprem al geamului de subt sprînceană, care dă figurii un reflex mobìl de undă ondulată rece, consistă în purtarea lui fără plăsele, de-a dreptul pe ochi, în echilibru fix, ca și cum sticla s-ar fi născut odată cu boierul, ca un solz sau ca lentila cu luneta. Bel-Ami fusese prevăzut de natură cu o facultate de a primi și reține suplimentul optic al distinsului profil, ca nobilii de mare rasă, care sar pe cal și de pe cal, fără să-l piardă din obraz.

Un guler sticlos se frîngea în două colțuri dedesubtul unei bărbii mate, împlinită ca o caisă, și peste o cravată, pusă pesemne o singură dată, atît îi era lustrul de mătase întodeauna de nou. La mîna frumosului sclipea luceafărul unui briliant. Personajul întreg se prezinta complex și unitar ca o vitrină meticulos îngrijită, cu apostrof și literă *'s*, pe firmă, pentru domnii eleganți, cu cîte un exemplar unic din fiecare articol: un baston, o batistă, un elegant nasture discret, o păreche de mînuși, un flacon, o pălărie . . . Bel-Ami părea strîns migălos din toate obiectele unui magazin, cu prețul de-abia dezlipit, și exala, prin boarea de parfum care-l înfășura într-o atmosferă de mirodenii de Cuba, un miros de manufactură scoasă din vamă.

Fetele mureau după el, pînă în momentul cînd animatorul cu zîmbet și monoclu deschidea gurița. Odată cu vocea și vorba, i se auzea și sunetul inteligenței, ca un scîrțîit de ușe. Bel-Ami era o splendoare și o făgăduință numai atît timp cît nu spunea nimic.

— Vai, ce prost e, mamă! se pocăia logodnica îndrăgostită, după ce pleca Bel-Ami.

Dar Bel-Ami a reușit în viață exact ca în manualul care te învață cum se dobîndește averea și succesul, uitîndu-te într-un fel anumit și dominînd cu nasul. În loc să-și piardă vremea umblînd după aur, el l-a fabricat. O legătură politică i-a slujit de piatră filosofală, și într-o bună dimineață s-a sculat din așternut și « bărbat de Stat ».

Doctrina lui a fost să facă plăcere, învățată, s-ar fi părut, de la portarii de hotel și de la băieși. Dacă putea să procure sensația satisfăcătoare, Bel-Ami accepta orice însărcinare, cu o încîntată inconștiență candidă.

L-am văzut deunăzi, după douăzeci și cinci de ani, lăbărțat și moale, dîndu-se jos dinaintea unui

bijutier, dintr-un automobil de zece milioane, tîrîş, mai mult ca o traistă, jurîmprejur abdomen, decît ca un om fără oase. Probabil că a cumpărat un mare cadou, pentru o mare plăcere, ştie el mai bine a cui.

Numai « un pătrar de veac », cum s-a rostit elocvenţa lui, odată, într-un « moment istoric », cum tot el l-a numit, a făcut din Bel-Ami un cadavru de copil bătrîn, holbat şi gras. Bel-Ami, cu zgîrciul orbitei descompus, şi-a pierdut şi monoclul.

DOCTORUL

Multe lucruri nu se învață. Unul se învață sigur: păstrarea distanței și a rezervei. Ce folos! Te aud descoperind situații, cazuri, care nu interesează. Le șoptești la ureche, le denunți. Te-ai născut ziarist fără gazetă și faci publicitate cu vorba, pretutindeni, unde te duci. Reproduci tot ce auzi. Nu poți prinde ceva, orice, fără să transporți. Știi cîte pahare a băut vecinul tău de masă și spui. Ai auzit ce face nevastă-sa și colportezi. Bine, rău, indiferent, tu difuzezi. Ai tras cu urechea și-i dai numaidecît drumul. Nu te poți ține. Ca rața: mănîncă, bea și spîrcîie.

De cele mai multe ori sau întodeauna, trăncăneala ta displace, dar așa ești tu, zici: « Eu spui adevărul ». Adevărul tău e ce afli. Așa te-am pomenit, și îți albește mustața, credincios neroziei tale, din tinerețe. Trezește-te, mă! N-ai cel puțin duh și dar de povestitor. Spui și rîzi și nu mai rîde nimeni. N-ai obosit să fii observator fără însărcinare, detectiv fără leafă, spiritual fără lipici? Nu te-apucă, așa, un fel de scîrbă de sineți? că ți-ai pierdut viața în anecdote searbăde și confidențe proaste, pe care nimeni nu le ascultă?

« O să vă mai spui una », zici tu, și rîzi cu hohot cînd nici n-ai început. Și după ce ți s-a isprăvit « una », nici nu s-a băgat de seamă că ai fi spus ceva și că s-ar fi și isprăvit. Nu te stingherește că vorbești ca un caraghios, unul scobindu-se-n

unghii, altul citindu-și ziarul, ca să te descurajezi și să pleci și să scape de tine. Vorba ăluia, tu-i dai înnainte. Oamenii te ocolesc: n-ai observat. Tot găsești la masa din cafenea pe unul, pe care să-l posomorăști, ori îl oprești pe stradă, îl prinzi de nasture și-i spui o jumătate de ceas.

— Iar vine doctorul, își dau cu coatele, prietenii tăi, care se scoală de la masa restaurantului încă de la supă și pleacă. Ne pisează de șase ani cu ăl de-a mîncat o palmă în gara Panciu.

Doctorul, cum îi zic băieții, pentru că e inginer, stă uneori la masa goală singur. A fugit toată lumea la ivirea ta și îți trebuie partener. Chemi chelnerul și-i spui, și-i spui. . . Nici chelnerii nu mai vin cînd bați cu inelul în marmura mesei, iritat că și picolii fug de tine. Și dacă nu mai vine niciunul, te duci în beciul de faianță și-i spui babei cu pămătuful, care te ascultă cu mătura-n mînă. Și rîzi cu ea, în mijlocul unei încăperi cu zece borcane la rînd și robinete. Ai găsit o admiratoare.

O MINTE SCURTĂ

Dragă prietene, spunea un povestitor, eu am ajuns în haos încă din viață, adică înnainte de-a se fi petrecut cu mine fenomenul de imaginație, care ne pulverizează, mai mult la figurat decît la propriu, ființa, și ne-o risipește în pomenitul haos, totalul general al fracțiunilor existente și foste.

Nu m-am bucurat niciodată de satisfacțiile probabile, pe care ți le procură acea facultate oglinditoare și de dosar, foarte apreciată, am băgat de seamă, la jocul de-a cartea, — de-a toate cărțile, cu portret de fante sau cu nume de autor, — numită memorie. E o satisfacție certă, comparabilă cu a farmacistului, care cu o etichetă latină acoperă conținutul vulgar al unuia din sutele lui de sertare de lemn, cu trăgaci de porțelan, destinate plantelor din pădure, grădină și măidan.

Într-o farmacie se găsește tot ce poate cere clientul, și cu o acuratețe de mișcări, suindu-se pe scaun sau ridicîndu-se pe vîrful picioarelor puțin, botanistul, chimistul și parfumeurul, care constituiesc, asociați, personalitatea noului gen de restaurator a farmacistului cu doctorat, dau la comandă eterul și uleiul de ricin, clientului suferind. Singură prezența unei domnișoare, asistenta patronului, turbură raportul comercial și de cuviință, cînd cumpărătorului îi trebuiesc supozitoare sau articole de gumă diafană. Cumpărătorul se bîlbîie puțin, evită cuvintele ca să uti-

lizeze semnele, mai trădătoare uneori ca termenii, iar asistenta nu nimerește todeauna cutia.

Dar, în principiu, memoria te slujește ca un mobilier bine făcut și organizat pe celule cu capac, de o capacitate, — observă acest efect de aliterație, — de un kilogram. Vai! eu nu m-am putut folosi de aceste capacități. Nu mi-am adus niciodată aminte de nimic la trebuință, și pentru că nouăzeci la sută din activitatea noastră con- sistă în a repeta ceea ce s-a mai spus de cîteva nouăzeci și nouă de mii de ori, am fost în toate împrejurările un absent. Din toate glumele, sînt bune numai două sute: cu două sute se hrănește toată literatura humoristică de zeci și sute de ani, și toate popoarele, care glumesc și cîntă. Audi- torul ascultă pentru a douăzecea oară o povestire anostă, ca să poată culege satisfacția că o știe și să și-o afirme. A ști e o consolare la a nu putea mai mult sau mai puțin.

Cîteva grupuri de lucruri nu sînt în stare să le țin minte deloc. Numele persoanelor, rîndul evenimentelor și data lor. Zic: domnul cu mus- tața roșie și care merge nițel cocoșat; știi că ne-am întîlnit cu el odată la Constanța; — ar fi fost mai simplu să-mi aduc aminte că-l cheamă Gri- gorescu. Zic: vineri sau sîmbătă — și fusese joi. Zic Ludovic al patrusprezecilea — și mă gîndesc la Sezostris. Am dat întodeauna cele mai proaste examene ale cursului general « Îmi aduc aminte » și « Nu mă uita ».

Nu-ți închipui cu cîtă spontaneitate și nevino- văție confund epocile, timpurile și duratele chiar ale vieții mele. Acum șase ani mi se pare acum douăzeci, și, continuu corigent al zilei curente, mă informez asupra trecutului imediat și de- părtat, dinlăuntrul existenței proprii, la exce- lentul meu servitor, cum se înțelegeau cuvîntul și dependența în medievalitate, un negru bătrîn

cu părul creț alburiu, adus de tatăl meu înnainte de-a mă fi născut, din micile insule ale Pacificului, unde a slujit într-o manufactură engleză de bumbac. S-ar putea ca inferioritatea de care vorbesc să fie un efect al latitudinii de obîrșie: am fost conceput pe vapor, la încrucișarea busolei cu Ecuatorul. Domingo lustruia bocancii, spăla vasele și-mi ținea biberonul. Memoria lui admirabilă e de-o precizie, care, născut într-alte ținuturi și împrejurări, îl destina unei cariere intelectuale strălucite, în metropolă. El își aduce aminte și cîte boabe de cacao däduseră individual și laolaltă arbuștii noștri din grădină, în fiecare an, supărat în orgoliul lui insular că, transportat în Europa, în patria stăpînului, se vedea silit să numere vulgarele teci și boabe de fasole. O eroare specială conformației biuroului de înregistrări al intelectului meu, mă făcea să cred că m-am născut cu barbă, că eram mai voinic cu cincisprezece ani mai devreme decît după cincisprezece ani, că vorbeam englezește înnainte de-a fi putut zice « rom » în limba olandeză. Domingo punea regulă în toate aceste confuzii, legînd evenimentul aproape abstract, de un fapt divers al căsniciei pămîntești, lesne de ținut minte sau de așezat în serii de fapte diverse.

La o conferință de psihologie aflasem că memoria se poate căpăta pe cale artificială, grație unei științe, inventată de un croitor, care, în mijlocul activității lui profesionale, uitase uneltele principale din meserie în număr de trei: foarfeca, acul, tibișirul, și materialele ei tot în număr de trei: camgardul, căptușeala și vatelina. Mnemotehnica, știința memoriei, îi permise să ție minte aceste șase lucruri, cuprinse cu șase cuvinte, obligîndu-se să ție minte un singur cuvînt, compus din literele de la început, separate pe ici pe colo de cîte-o vocală, proprie să înlesnească eufonia.

Organizîndu-și elementul concentrat: *facticopia*, croitorul descoperi, în materie de lexic, trusa de călătorie sau bandajul portativ, compus din tifon, iod, pensulă, bumbac hidrofil și amoniac, atît de util herboriștilor și vînătorilor de vipere.

Pentru el, pentru acel croitor, descoperirea fu minunată, căci contribui la schimbarea meșteșugului: din croitor bărbătesc, el deveni psiholog și lexicograf, învățînd și cîteva limbi, în cîteva săptămîni, cu metoda lui de ținere de minte. Ceea ce justifică necesitatea ideilor noi în viața profesională.

La mine, mnemotehnica rămase fără rezultat, căci *f* nu-mi aduse aminte foarfeca, nici literile *cap*, care conțin esențial cuvintele camgard și căptușeală, materialele designate. Și în fond am avut dreptate, căci este logic a ține minte un cuvînt contras, cînd nu poți bănui cuvintele combinate pentru obținerea lui? Nu este tot ținere de minte?

Aș mai fi înțeles ca mișcînd, — o pildă, — degetul mare de la picior, să știu geologia; lovind cu cotul să vorbesc curent limba etiopiană; frecîndu-mi lobul urechii să țiu un curs de matematici. Dar să învăț ceva nou, ca să păstrez științe și învățături vechi, acest efort nu e numai excesiv dar și complectamente inutil.

Drept vorbind, nu mi-aș aduce aminte nici dacă m-ar întreba cum mă cheamă . . .

AUTORUL

Sînt cel mai mare scriitor, nu încape îndoială. Am scris din primele zile ale adolescenţei, şi, încă de pe atunci, dacă nu eram cel mai mare, desigur că începusem să fiu unul din fruntaşi. Precocitatea e privilegiul marilor talente. Cînd alţii silabiseau, eu aveam un punct de vedere literar.

Rămîne ceva încă nu tocmai pe de-a-ntregul desluşit. Sînt oare numai un foarte mare talent, sau mai degrabă un geniu imens? Aş fi tentat să cred că personalitatea mea se cam împarte între două categorii, pe care le resoarbe şi le confundă. Sînt talentat în proză şi genial în poezie şi extraordinar în ce priveşte spiritul de observaţie şi analiză.

Este adevărat că părerile mele asupra evenimentului ce reprezint sînt împărtăşite pe de-a-ntregul mai cu seamă de nevastă-mea şi de copiii mei, care au moştenit, de la părinte, enormele lui însuşiri. Noi constituim un trib cu o religie deosebită: individualitatea mea. Soţia e mîndră să aibă un bărbat care suprimă veacurile în tovărăşia ei, iar copiilor le-am inculcat cultul literaturii, începînd cu opera mea. Ei nu s-au jucat ca toţi copiii: ei au citit, în vreme ce alţii rămîneau copleşiţi de atmosfera vulgară a păpuşilor şi a jucăriilor. Copiii mei nu puteau să semene cu odraslele cititorilor: căci au deprins repede arta

de a fi autori. De cîte ori au fost rugați să recitеze o poezie banală de abecedar, ei au spus din lu-crările proprii și dintr-ale familiei. Și felul cum le-au spus e și el interesant; căci pe lîngă talentul creației, mai avem și talentul dramatic, de-a materializa cu vocea, cu gestul, cu mimica opera literară.

Surîd cînd doctorul trece cu palma pe șira spinării copiilor mei, cînd le examinează sîngele din buze, din pleoape și din lumina urechii. Imbecilul mă vexează. El nu concepe ce-i un intelectual, un copil de intelectual, el ar voi să-i vadă și pe-ai mei umflați ca porcii de măcelărie. Medicina nu se poate compara cu literatura și în special cu literatura mea: e-o meserie inferioară. Medicul nu știe să facă deosebirile necesare între un autor și un simplu cititor. Cu aceleași degete îmi pipăie și mie anatomia, ca tuturora. Nu știe să puie nici inteligență, nici stil, nici imaginație în cercetările lui. El mă întreabă cu inconștiență: «Cum merge scaunul? v-ați analizat urina?». Și-mi cere să scot limba, să mă dezbrac, să mă *ausculte*, convins că funcțiunile mele atîrnă, ca la toată lumea cealaltă, de scaun, de urină. El tratează aurul ca tinicheaua, fără să poată pricepe puterile deosebite care provoacă echilibrul și-l păstrează în organismele de èlită, situate înnafară de tot ce este știință și experiență.

Insul care nu a scris în viața lui măcar zece sonete, nu poate să existe. Poezia, versul și pe urmă proza, sînt singurele pietre de încercare ale valorii. Poți să fii burduf de carte; asta e in-diferent; dar poți să disprețuiești chiar știința copilărească a gramaticii și să faci poezii splen-dide: asta e totul în viață. Evident că *ceilalți*, deși scriu, sînt departe de a se ridica la nivelul meu; am mai spus-o, sînt extraordinar, — dar între un mare învățat și unul din scriitorașii

generației actuale, eu tot pe unul dintre cei din urmă prefer.

Constat cu scîrbă tăcerea sistematică din jurul meu. Am scos aproape anual cîte două volume, sînt un autor citit, și critica a tăcut întodeauna. Ce-i, în definitiv, altceva critica decît produsul de a zecea mînă al unui creator fără vocație? O știu destul de bine; totuș, cînd se întîmplă să apară o apreciere (slabă) sau portretul meu într-un ziar, mă trece o căldură de satisfacție. Atunci iau gazeta, eu care nu citesc gazetele, scrise ca vai de lume, și o arunc dimpreună cu hîrtiile și corecturile mele, distrat, pe masă, ca un lucru fără însemnătate, după ce i-am sorbit conținutul pe stradă, de cîteva ori. Mă așez și parcurg.

— Ai găsit ceva? mă întreabă nevasta.

— Ia, o prostie. Încă unul care mă plictisește cu laudele lui.

Dar plăcerea e-ndeobște jignitoare. Căutînd mai bine în intimitatea elogiului, văd că el nu se adresează de-a dreptul mie sau mai bine zis operelor mele. Este sau vorba incidental de mine, ca de satelitul unei împrejurări, sau sînt complimentat de bunătatea mea sufletească. Încă nimeni nu a scris otova, așa cum ar fi de dorit: « Domnul Cutare este cel mai mare scriitor din toate timpurile ». Niciun critic nu a găsit această formă, totuș atît de elementară. Ca să vorbească de mine, critica vorbește aproape regulat de altcineva. Încă nu am citit un articol lung de cel puțin trei coloane, purtînd ca titlu, cu litere compacte, cum se cuvine, numele meu. În librăria străină am văzut volume întregi de studii consacrate cîte unui confrate de pe vremuri. Criticii noștri nu se pricep să facă o carte, de pildă, ca străinii: *Balzac, sa vie et son oeuvre; Goethe et son temps;* sau lapidar: *Dante*. Ei abia sînt în stare să dea din cînd în cînd cîte un articol alambicat, ocolitor,

așa scris, așa construit încît nici nu știi cu ce te-ai ales după lectură. Dacă nu citesc neted într-un articol, și de mai multe ori, fără deșartă frazeologie, că sînt un scriitor genial, nici nu mai citesc. Criticul la noi nu poate să-ți procure o bucurie întreagă, să poți afirma și tu: iată un estet care m-a priceput.

Acest lucru se întîmplă însă cu alții, și de aceea sînt revoltat și nu-mi tihnește. Cum, mizerabile? Am umplut editurile cu numele meu, am muncit douăzeci de ani, publicul mă urmărește, și tu mă ignorezi? Care este prima ta datorie, dacă nu să-ți începi toate articolele cu mine, ori despre cine și ce ai vorbi? căci ori ești critic ori nu ești. Eu sînt amestecat cu toate problemele și preocupările timpului meu, căci toate, absolut toate, se află într-o formă oarecare în opera mea, și tu, pigmeu și muscă, te faci că nici nu ai auzit?

Cît am fost mai tînăr, am suportat această nedreptate pe care mi-o face lașitatea contimporanilor și chiar a prietenilor mei (evident mai puțin înzestrați, dar cine nu are prieteni?). Am acceptat să fiu trecut cu vederea și să mi-o ia alții înnainte, care nici n-au muncit cît mine nici nu au ajuns la măestriile mele. Am îngălbenit, însă am acceptat. M-a ros pînă la măduvă și pînă la măruntaie elogiul exagerat adresat cîte unui așa-zis confrate, dar am răbdat, făgăduindu-mi adevărata mare răzbunare: înmulțirea volumelor mele. Am scris poezii, povestiri, romane luate cu cruzime din viață și amplificate și rafinate conform puterii mele unice. Azi opera mea e considerabilă și pot privi din înnălțimea ei cu un orgoliu greu de stăpînit. Ei bine, fenomenul nemaipomenit continuă să mă zădărnicească. Nimeni nu a judecat obiectiv aportul meu cel nou în literatura universală. Ei bine, cînd se va caligrafia marele pergament? cît să mai aștept? Opera mea e-aci, aproape complectă.

Uneori am făcut jertfa mîndriei mele legitime, am concedat să sugerez, cîte unui prieten, că este momentul să scrie despre mine, despre o carte a mea. Mi s-a făgăduit. Am revenit la chestiune. Mi s-a făgăduit din nou. « Ascultă! mi se pare că te cam joci cu mine? » am intervenit. Mi s-a răspuns cu codeală: « Am pierdut volumul, nu mi-ai dat volumul dumitale; crede-mă că-mi lipsește timpul ca să pot pregăti un articol demn de dumneata ».

Prin urmare, canalia recunoaște ce fel de articol mi se cade, însă nu se încumetă să-l scrie: e invidios.

Alteori am insistat: « Cum ți-a plăcut ultimul meu roman? » — « Admirabil! », mi s-a răspuns. — « Dacă l-ai găsit admirabil, de ce nu o scrii undeva? », am întrebat. Și individul, încurcat, nu a mai știut răspunde. Odată, pe neașteptate, m-am dus la critici în biurou și am găsit cartea mea aruncată printre ziare, cu foile netăiate! Canalia este și de-o abjectă lipsă de bunăcredință.

Revistele și ziarele la care colaborez, pe care le ajut deci să trăiască și să prospere, mi-ar fi produs o reală plăcere însoțind cu italice articolele și povestirile mele și lămurind cititorului cine sînt și ce gol umple literatura mea. Cîteodată, neavînd ce face de rușine, o notiță a precedat colaborarea mea, calificată în termeni cît se poate de nepotriviți: « *Harnicul* nostru colaborator » « Scriitor *onest și conștiincios* »,« Unul din scriitorii noștri *cunoscuți și iubiți* ». Am protestat, le-am spus că nu vreau să fiu nici *cunoscut* nici *conștiincios* nici *harnic;* le-am spus că o singură situație poate să-mi convie, aceea care atrage după sine cuvinte cam în felul următor: *celebritate, ilustru, incomparabil, cel mai* și nu *unul din cei mai.* Ba de cîteva ori m-am văzut calificat chiar de *simpatic.*

Cît privește locul ocupat de colaborarea mea, el nu a fost niciodată primul într-o revistă. Gelozia confraților m-a așezat, dacă nu la coadă, dar cam pe la mijloc, între cîte două nulități evidente. Întrebînd, mi s-a obiectat că acest lucru esențial nu are nicio importanță, că, dimpotrivă, selecția se face de-a-ndaratele. Am remarcat că toate revendicările mele au fost întîmpinate cu argumente de acest fel, în care se ascundea cîte ceva. Ce putea să se ascundă? Întrebarea m-a turburat, m-a înfuriat. Tocmai tîrziu am descoperit că toți confrații mei se simțeau umiliți de personalitatea mea literară și că necazul lor nu se putea răzbuna decît prin evaziv și vag.

Astăzi, tăcerea tot mai adîncă din preajma mea mă sufocă. Nu o mai pot ușor tolera. Mustățile și părul de la tîmple, răzbite de chimie, au înflorit în culori mucegăioase de curcubeu în acuarelă ieșită de soare. Ochiul mi s-a ascuns în punga cocoloșită a unui obraz de om care a suspinat. Gura mea e acră și amară, și sensibilitatea mi-a devenit țîfnoasă. Înverzesc de un cuvînt și mă întunec stacojiu de-o observație deșucheată. Ceva ca ficatul, o glandă scorțoasă, mă zgîrie în interior. Mă duc să-mi cumpăr o pălărie și las o însemnare să mi se trimită pachetul la domiciliu. Contabilul de la cassă mă face să repet de cîte patru-cinci ori numele meu.

— Cum? te văd om în toată firea, îi spun. Ce fel de școală ai făcut, dacă încă nu ai auzit de mine?

— Sînteți deputat, mă rog?

— Ce deputat, nerodule! îi adaog. Sînt cel mai mare scriitor al timpului de față, tristă generație analfabetă!

Acelaș lucru mă necăjește la telefon, cînd trebuie să învăț pe cîte un dobitoc, care mă deranjează căutînd pe altcineva, cum mă cheamă și cine sînt.

Suportînd contradicţia dintre nivelul scoborît al epocii şi monumentul meu literar, am ostenit. Azi apuc de piept pe fiecare şi îl tîrăsc la picioarele mele. M-am hotărît să nu mai cruţ. Îi spun verde confratelui care evită să mă celebreze: « Cu dumneata, care eşti un idiot, am isprăvit ». Iau prietenii care mi-au mai rămas, pe unul cîte unul, şi în fiecare zi stric o legătură veche. « Ai prilejul acum să-mi dovedeşti că recunoşti valoarea lucrărilor mele. Dovedeşte-o. Scrie un articol despre mine. Nu vrei să-l scrii? Te-am înţeles: îmi eşti vrăjmaş. Douăzeci de ani mi-ai fost prieten: nu-mi ajunge. Vreau să scrii, ca să rămîie, că am fost prieteni literari, nu prieteni ordinari. Nu cutezi. . . Adio. » Vreau să rămîi singur şi să mă desfac de toţi, singur cu arta mea, cu geniul meu şi cu volumele mele extraordinare. Eu nu sînt pentru voi. . .

OMUL CARE NU ŞTIE SĂ PLECE

Am primit într-o duminică după-amiază vizita unui tînăr care voia să mă cunoască. Fusese unul din cei mai valoroşi elevi ai defunctului tatăl meu, fostul profesor de botanică şi floră, căruia îi păstra o recunoştinţă consacrată familiei întregi şi deci şi singurului fiu, subsemnatul. Locuiam pe unul din bulevarde şi deţineam reprezintanţa exclusivă a celei mai eficace vaseline cu formol, pentru vindecarea instantanee a micului guturai. Profesia mea era onorabilă, desigur, şi cu atît mai producătoare cu cît avusesem norocul unei serii de şapte sezoane consecutive, cu timpul nehotărît între ceaţă şi ploaie, propice întinderii strănutului şi desfacerii tubului meu cu vaselină în milioane de bucăţi.

— Dumneavoastră sînteţi fiul ilustrului meu profesor? mă întrebă cu admiraţie vizitatorul meu, aşezîndu-se pe un scaun.

Ca să complac formulei vizitatorului adoptai limbajul important, adică stilul de-a pune şapte cuvinte în loc de unul şi de-a transforma dialogul în paragrafe.

— Într-adevăr, scumpul meu domn, care veniţi din mare depărtare ca să vedeţi pe urmaş, sînt fiul scumpului domniei-voastre fost profesor, a căruia descoperire ştiinţifică de căpetenie, senzaţională în epoca lui, a consistat în punerea în evidenţă, neglijată de geniul lui Linné, printre

stamine, a unui organ ignorat, deşi prezent în toate eflorescenţele, numit de tatăl meu, în cinstea părintelui omenirei: mărul lui Adam.

Mă uitai fix la vizitator. Savanta mea trăncăneală l-a încremenit. Citii pe figura lui un devotament şi o veneraţie, imense.

— Sînteţi chiar fiul marelui meu profesor? repetă vizitatorul. Însă el nu o făcu din lipsă de respect şi din teama că octogenara mea mamă ar fi înşelat în tinereţe pe botanistul părintele meu. El nu se îndoia că am fost carne ruptă din carnea autorului meu, însă se minuna. Fiul profesorului sta în faţa lui acum, după cum stătuse şi tatăl pe vremuri. Era real, însă şi admirabil.

— Vasăzică sînteţi fiul ilustrului meu iniţiator în misterele vegetale? spuse din nou fostul elev.

Mă mulţumii să dau din cap, afirmativ, ca o statuie de bronz care şi-ar fi găsit pe neaşteptate articulaţia gîtului şi elasticitatea.

— E extraordinar! strigă elevul, sculîndu-se în picioare.

— Ce anume vi se pare extraordinar? îl întrebai.

— Nu ştiu, dar este extraordinar, răspunse vizitatorul. Totul este extraordinar şi nimic nu a fost niciodată atît de extraordinar! mai zise el.

Mirarea lui era de ordin religios şi accentul vocii sale era identic cu al lui Arhimede, în ziua în care ilustrului grec, la baie, i se părură picioarele mai uşoare, şi, alergînd în pielea goală pe străzi, răcnea din răsputeri un principiu, devenit universitar.

— Nimic nu este extraordinar! declarai eu atunci, adoptînd un al doilea limbaj, ca şi cum aş fi spus că nimic nu se pierde, ci totul se transformă. Natura, adăogai eu, abundă în fenomene, care nu sînt fenomene, şi este plină de lucruri normale şi banale, care nouă ni se par extraordinare. Vezi soarele? întrebai cu o pauză expli-

cativă, care în scris corespunde cu prezența semnului două puncte în text — ei bine! soarele ni se pare extraordinar numai nouă: de fapt el nu e decît o concrețiune vulcanică a primelor rotațiuni, înflăcărate, concentrate în nuclee, adevărate mămăligi de metale în fuziune.

— O! zise vizitatorul, fără să-și schimbe diapazonul, sînteți fiul marelui dumneavoastră părinte!

Se făcu o mare tăcere. Ea semăna cu o plimbare de reculegere pe o alee de cedri, după înmormîntare. Nu știu ce se întîmpla în ființa sufletească a vizitatorului, care își lăsase capul pe piept, ascultînd, poate, morile lente ale neantului, deplasate de căderea eternităților lichide, dar începeam să mă plictisesc. Vizitatorul luase atitudinea auditorilor dintr-o gravură cunoscută, în care un cerc de admiratori stau trăzniți pe fotolii, pecînd Beethoven cîntă din inspirație la clavecin.

A stat așa o jumătate de oră. Am crezut că adormise, hipnotizat de sticlirea vîrfului de lac al ghetelor lui cu nasturi. Făcui ocolul mesei pînă la telefon și mă aplecai ca un om care își caută papucii pe subt pat, ca să-i zăresc figura. Ochii vizitatorului erau holbați.

Văzîndu-mă aplecat, el surîse și răspunse ca unui medic de teatru:

— N-a fost nimic; o ușoară emoție: mi-a trecut.

Nu mai aveam ce să-i vorbesc vizitatorului: tăcui. Nici el nu mai avea ce-mi vorbi: tăcu. Observînd că o carte din bibliotecă ieșea din rînd afară, o împinsei înnăuntru. Îndreptai un tablou. Mutai călimările din dreapta la stînga, trecui din stînga la dreapta tamponul, luai guma de șters din jgheabul de sticlă și o pusei pe o bucată de hîrtie, pe masă. Și mă uitai la vizitator. Mă uitai la ceas. Mă mai uitai o dată la ceas, pentru că uitasem ce oră citisem. Scosei ceasul

din nou, din buzunar, și-i întorsei de cinci-șase ori remontoarul. Îmi examinai degetele și mi le numărai de cîteva ori: din orice parte, erau cîte cinci. Cu un chibrit îmi albii marginea unghiilor, rotunde ca niște parenteze. Mă apucai să șuier subțire și șoptit un vals din vechime, plimbîndu-mă prin odaie. Puțin mi-a lipsit să-mi pui degetele mari în răscroiala jiletcii și, cu palmele ridicate în aer, ca niște àripi de heruvim, să încep să joc. Țineam la conservarea prestanței.

Nu știu de ce, elevul cel mai bun la botanica tatălui meu, se sculă în picioare. « Perfect! îmi zisei, o să plece. » Surîsei grațios și mult. Surîse și el mult.

— Țineam să vă mai spui ceva, zise vizitatorul.

Eu surîsei din nou și el tăcu din nou cincisprezece, poate treizeci de minute. Aș fi vrut să-i spui: « Cînd o să mai am plăcerea să vă văd? » cu făgăduiala că nu o să-l mai primesc în viața mea. N-am îndrăznit. Putea să aibă impresia că vreau să plece. Obosit, mă așezai pe scaun. Se așeză și vizitatorul pe scaunul lui. Enervat, luai o hîrtie și o cocoloșii violent. El se uită la mine: eu surîsei. Mă sculai în picioare: se sculă în picioare.

— Îmi dați voie, un moment? zisei surîzînd și deschizînd ușa. El răspunse cu un surîs aprobativ.

În coridor, mă cuprinse vioiciunea mea normală și mă repezii la bucătărie. Servitoarea ținea rîjnița de cafea în brațe. Construii doi ghionți cu colț și-i aplicai în maxilare, subt bărbie. Servitoarea dete să urle.

— Șșt! îi spusei pe șoptite. Nu face gălăgie că aude din biurou cel mai bun elev de botanică al ilustrului meu părinte. Cine ți-a spus să-l bagi în biurou, muiere? Vorbește-ncet, că te anihilez. Ce ți-a venit?

Servitoarea se puse să plîngă și, convinsă că-i curge sînge din măsele, făcu o demonstrație de șantaj cu scuipat pur. Era o sensație falsă, măselele erau intacte.

— Abia te-am atins, îi explicai, și zbieri ca un cangurù.

M-am întors în biurou. Zîmbeam. Zîmbea și vizitatorul. Zîmbeam unul la altul. Trecuseră două ore fără să ne mai spunem nimic. De mai multe ori ne-am așezat și ne-am ridicat. Lipsa de idei și de țel mă făcea să mă doară mușchii. Căutam o soluție și nu știam pe care să o aleg. De cîte ori voiam să încep soluția, vizitatorul surîdea, surîdeam și eu, și amînam. Auzii cucul ceasornicului din odaia de mîncare, strigînd de nouă ori. Fără greutate puteam ajunge la miezul nopții și puteam trece în ziua următoare, surîzînd amîndoi.

Tot surîzînd, îl apucai de mînă: el îmi strînse mîna surîzînd. Deschisei ușa din sală surîzînd, și el, surîzînd, ținîndu-se de mîna mea, ieși după mine în sală. Îl dusei surîzînd la cuier: el se opri la cuier și surîse. Surîserăm la cuier încă un sfert de ceas. Luai pălăria lui din cuier surîzînd și i-o pusei surîzînd cu gentilețe în cap, și el ieși surîzînd. În fața ușii stam unul în fața celuilalt, eu înnăuntru și el afară, surîzînd. Stăturăm acolo încă cincisprezece minute. Mă aplecai surîzînd, salutîndu-l adînc: el surîdea. Surîzînd închisei ușa foarte încet, întorsei surîzînd cheia. El, desigur, surîdea, și poate că și în ziua de azi stă surîzînd pe scară. N-am mai trecut pe acolo.

Mă servesc exclusiv de ieșirea de din dos.

SEMNĂTURA

Mă uit la funcționarul care umple spațiile goale ale unui formular, cu cîtă plăcere și conștiință de sine repetă un act, scris după tipic, de o sută de ori pe săptămînă. N-am mai văzut un om atît de satisfăcut, de la profesorul de greacă, specializat în estetica lui 5, pe care-l deținea cu aplicația minuțioasă a lui Ingres, privindu-l din două laturi și din față, ca o mare operă de artă. Inefabilul lui surîs ascundea nuanțe și combinații de reflexe, demne de un inspirat, și era jignit cînd elevul merita o notă mai mare. L-ar fi rugat să fie mulțumit cu 5, căci la finele anului tot erai obligat să-i faci un cadou, și tot treceai clasa și dacă nici nu-i aduceai nimic.

Funcționarul n-are oroare, ca scriitorii ceilalți, de manuscrisul lui, și mai ales de copiatul paginilor scrise. E mîhnit că trebuie să scrie prea puțin Da sau Nu, după rubrică, și face tot ce poate pentru iscarea unei perifraze. La coloana ultimă, « Observații », de un lat de palmă și, de obicei, la toate actele albă, el se poate dilata în voie, răzbunat de spațiul în centimetri dintre liniile verticale. Acolo, el, cam confuz, căci nu-l mai ajută clientul și trebuie să facă apel la toată inspirația lui, ca să înnegrească toate liniile puse pe registru la dispoziția fanteziei, încearcă pe bucăți de hîrtie, de cîteva ori, o compoziție personală și, resemnat, în sfîrșit, tot scrie ceva: « Nimic », părîndu-i-se că dacă lasă locul slobod, lipsește ceva.

Dar ce splendid profil îi dă el literii mari, care începe acest singur cuvînt, între eleganța arlechi-nului dansînd și curbele unei foarfeci de unghii cu vîrful încovoiat. Nu mai e un scris, e o cize-lare. Ca să fie și mai frumoasă, după ce isprăvește litera elastică, îi aruncă înnainte, sus în cap, o àripă, ca o jumătate de arculadă, ca o panglică-n vînt, prinsă de un catarg.

Sînt fel și chipuri de a fi scriitor, și literile se construiesc, în cazul unui talent irezistibil, ca un castel de traforaj, sau ca o catedrală de bețe de chibrituri lipite cu clei. O capodoperă sensațio-nală, admirată cu lupa și expusă la toate vitrinele din București, acum vreo cincizeci de ani, arăta pe regele Carol I scris, în păr, în barbă, în sprîn-cene, tunică și epoleți, cu litere microscopice, care povesteau istoria românilor de la Traian pînă la el.

Delictul de a face litere frumoase vine de la sentimentul de creator. Are și această frumusețe stiluri și criterii. E o problemă: să găsești cel mai original B, dacă te cheamă Buflei și ești un șef, cumva, peste o seamă de biurouri, rezolvat la o gratificație sau la un spor de salariu, cu o iscă-litură, calificată la tiparul oficial: « Indescifrabil ».

Pînă să descoperi majuscula fericită, ca un portret al tău, condeiul exersează cu penițe diverse. Stînd de vorbă, mîna scrie de sute de ori Buflei, pînă ce numele cristalizat dă scînteia proprie ca un briliant. Cunoșteam un ministru pe vremuri, care în lipsa unei herghelii cu jochei, schița mii de capete de cai, ascultînd o interpelare.

Pe urmă, semnătura ajunge o adevărată și cîteodată unica fericire. În lungile sesiuni guver-namentale de odinioară, unii mari demnitari au produs acest singur lucru original, o iscălitură, care-i unicul act social și politic, rămas posteri-tății, indescifrabilă și aceea.

DOMNUL POLEMIST

Ştim, Cocò, un domn Polemist, căruia nu-i mai tihneşte nimic. După ce s-a lăcomit în toate, cu entuziasm, i-a cam ajuns entuziasmul de prisos. Abia de-şi mai poate compune, dimineaţa, după ras, o facia feroce şi tunetul verbal, care i-au dat în trecut rezultate. A mai rămas un sfert de cal putere din marele lui dinamism, şi cu el trebuie să tragă, într-un ham demoralizat, un calabalîc.

Trăieşte un sezon prost. Se sperie şi trăsare. Simte strîngîndu-i-se împrejur, încet şi inevitabil, un cerc, altădată vast, în interiorul căruia operà ca pe domeniu personal. Peizajul se meschinizează şi a început să-l refuze. Se apropie păreţii de el, ca într-o cameră de tortură, şi-l sufocă. E halucinat. I se bate ori ochiul drept ori ochiul stîng, care umblă de la natură de-a-ndaratele amîndoi. Îi arde obrazul, are semne. Se înfurie că eroismul lui, de-atîtea ori încercat cu succes în afaceri, germinate pe trei sferturi la întuneric, trebuie să cedeze superstiţiilor vulgare. Îl impresionează în drum o găleată goală, un popă, cu toate că în pagina lui a doua e foarte dreptcredincios. De o bucată de vreme ori s-au înmulţit popii de se-ntîlneşte la tot pasul cu ei, ori pîn-atunci nu i-a văzut, dus cu mintea la idealuri.

Cum pune capul jos, îl cutremură un vis: detectivi civili şi în uniformă. Poliţiştii suie şi scoboară scările blocului, pe care şi l-a clădit,

etajul și șantajul, după spusa unui contimporan. Ei se opresc între scări și-l caută pe gaura ușii. Trotuarul e bătut de pingeaua agenților cu pușcă. Două mitraliere sînt îndreptate spre intrarea principală. A vrut să fugă; nu a putut. În lucarna podului se zărește o cască. Ce vis urît! Asta se cheamă pe franțuzește, rostit ca la el acasă, *iun coșmar*.

Dacă ar fi fost mai prevăzător, își construia, în loc de umflături decorative, casa cu platformă și pregătea un avion. Crezuse într-o beatitudine fără sfîrșit, și acum îl turbură și camionul, care trece cu un zgomot de lanțuri și de cătușe vînturate. Se teme de arestări, de judecăți și pedepse imaginare.

Gîndindu-se că dacă ar fi un șoarice ar putea să se facă nevăzut, s-a visat șoarice, într-o noapte. Se da jos tiptil, cu băgare de seamă. Dar din crăpătura prin care în sfîrșit era să scape, s-a zbîrlit la el un motan, și a fugit îndărăt.

A visat și o judecată... Pe zece scaune, judecătorii. Se pregătise să vorbească un ceas și jumătate despre lucrurile sacre, cărora s-a devotat. Dar i-au interzis și publicul și juriul. A putut să audă cu urechile lui sentința. Visa că e pus la zid și împușcat. Ce vis atroce! S-a tăvălit. Se îmbrăcase frumos, — și-a mînjit costumul gri în ceva ca un sînge, care cursese din brava lui persoană.

Demonul a rîs. L-a luat mort pe genunchi și i-a scos gloanțele, cîte unul, din cadavru, cu penița. « Ia uitați-vă de ce a murit, a zis Dracul: de frică. Gloanțele sînt de mămăligă. »

Cînd s-a deșteptat, a plîns o săptămînă. I s-a părut că fusese adevărat. Era numai o repetiție, ca la teatru.

Ce ai, domnule Polemist? Te-ai schimbat. Ești mai puțin elocvent și tenace, și te-ai melancolizat. Ce te apasă? Miroși ceva? ai simțit ceva?

VISUL LUI BAZIL

Visul cititorului meu Bazil este subiectul anodin, motivul fără nicio importanță, cauza plată, mizeria intelectuală.

Bazil e un jurist, și, prin vecinătatea cărților din bibliotecă, oleacă și literat. E o vecinătate de confuzii variate, ca și la condeiul cu care semnezi, din aceeaș călimară, cu aceeaș cerneală, un rechizitoriu, o poliță sau o poemă, și toate acestea nu merg uneori fără o ușoară încurcătură, judecînd literatul și cîntînd judecătorul. Era cunoscut în Bucureștii de-acum vreo douăzeci de ani un foarte inteligent și simpatic cavaler care avea în dulapul familiei un rînd de haine preoțești. Te întîlneai cîteodată cu el, după miezul nopții, pe bulevard, popă ciudat cu mustățile lungi, întoarse pînă la urechi, și cîntînd pe unul din glasuri condace și tropare personale și cupletele revistelor popularizate.

Idealul lui Bazil e subiectul fără obiect și reducerea meșteșugului de scriitor la o imperceptibilă zvîcneală fără mișcare. El vrea să scoată pana din orice actualitate și să n-aibă cititorul impresia proastă că trăiește în zilele lui proprii. În dragoste să fie cîntată Cleopatra, și necazul satiricului, de pildă, să izbucnească la vreo nouă sute șase înnainte de era vulgară, creștină. Totul să ia un aer istoric și să nu te dumirești prea limpede dacă trăiești în Fenicia sau Indochina.

*

Adevăratul meşteşug literar, zice Bazil, este să scrii şi să nu spui absolut nimic. Condeiele să umble, tipografiile să tragă, librăriile şi chioşcurile zilnic să se umple cu hîrtie tipărită, dat fiind că înnainte de orice principiu trebuie să facem faţă obligaţiilor culturale, care consistă în a repeta neîntrerupt alfabetul înnainte şi de-a-ndaratele, de la mijloc în sus, de la mijloc în jos, de la sfert încoace şi dintr-acoace într-acolo, grupînd vocalele cu toate consunele, dublîndu-le şi întreindu-le pe acestea, tipărind virgule, parenteze şi diftongi. Ceva ce-i place afară din cale lui Bazil e tabla lui Pitagora, care nu prezintă niciun inconvenient, şi el ar retipări în sute de mii de exemplare, cotidian, tabloul verbelor *avoir*, care în traducere bună înseamnă a nu avea nimic, şi *être*, adică a nu fi deloc, niciodată şi nicidecum: a fi nefiind. Adăogînd mersul căilor ferate, traseul autobuzelor şi tramvaielor, cota preţurilor şi tarifele, se poate face, pe lîngă o literatură bună şi utilă, şi o presă zilnică admirabilă.

Fără îndoială, ideile lui Bazil au în ele ceva, şi ar trebui experimentate. În definitiv, mutarea lucrurilor din rosturile lor îngheţate aduce o circulaţie nouă şi aer. În ce mă priveşte, Cocò, sînt adeseori intrigat de năravul uzanţelor şi al rutinii, îndătinate într-o monotonie iritantă. N-am înţeles, de pildă, stupiditatea dogarului, care de mii de ani construieşte butoaiele din doage, cînd ar putea să le sfredelească dintr-o bucată. Principiile domnului Bazil sînt de natura asta: Să scrii fără să gîndeşti, şi, dacă se poate, fără să scrii. Să dai din cap, legănat în două sensuri, ca să dovedeşti că funcţionează, şi, dacă ţi se urăşte, să ţipi dintr-o trîmbiţă de mucava, să baţi toba pe geam, să recitezi şi să numeri pînă la o mie.

OMUL REALITĂȚILOR

L-am văzut rîzînd pe Omul Realităților de stihurile unui poet. Stihurile nu ieșeau din semințele noi ale unei flori încă nepurtată la urechea cu zgîrciul catifelat al logodnicei iubite, și poetul nu era grădinarul unui pămînt compus cu luturi încă necălcate. Rînjetul însă batjocorea chemarea și închinăciunea pe un genunchi, dinaintea daliei și a heliantei, și scuipatul cu care cădea Omul Realității, stropea mai departe, însăș ființa Luceafărului alb. El scuipa pînă la Dumnezeu, ca un havuz de leșie, ca să-i opărească slava. A rîs cînd poetul i-a pus în fereastră un geam cu scînteieri de curcubeie, în părete o primăvară fragedă, zugrăvită cu mocirle subtile de ulei, și pe un trunchi de lemn încovoierea moale a unei pietre reprezintînd un corp al Afroditei.

El a rîs și a scuipat rîzînd, zer din zerul lui. Cînd s-a uitat la răsărit, el se da jos dintr-o trăsură și-și sufla nasul. În dreptul brazilor s-a scărpinat la locul lui cel mai puțin atins. Subt Ceahlău, l-a usturat bășica și și-a ușurat-o, pe cedri.

De cîte ori i-a stat în putere să împlinească și să monumentalizeze, el a fost în nestare. O viață întreagă el n-a putut să împletească nimic, a băut laptele vacii, a mîncat pîinea pămîntului, a desfăcut în talger oul găinii, a citit stihurile poetului, s-a uitat la icoanele zugravului; și a restituit cerului și planetei totul în excremente, slujit de

două vasale lui sfinte, din care una scuipătoarea. E felul lui de a-și apropia existența și de-a transforma-o: cu intestinul. Lingîndu-și buzele, el introduce în macerator lumină și o scoate în dejecții, val-vîrtej. Putregai umed, rafinator de puroi.

Nu e un satiric: e un maț care începe între bărbie și nară și se finește ca un sfincter palpitant; un maț care rîde, un maț care scuipă, inversîndu-și facultățile la extremități sau asociindu-și-le la amîndouă. Dar e un maț, în sine descurajat. A dorit cîndva să fie mai mult, încercînd atitudini și reîncarnări, și s-a realizat în afectarea unui rîs și a unui scuipat — două funcții adoptate, imitînd un original.

Omul Realității nu a zămislit nimic, nici viabil nici mort. El a făgăduit și nu a putut: nu poate. Rîde și scuipă, cu spectatori: în singurătate oftează.

Poetul, cioplitor de piatră, zugrav, a zămislit. El zămislește în fiece zi ceva. Rînza lui e înflăcărată și soarele nu trece peste el ca peste un mormînt. Poeți, voi singuri sînteți nădejdea spicelor ce se ridică.

UN FIASCO TRIST

Prezintîndu-mi-se acasă, odată, cam înnalt, cam îngust, deslînat la trup, victimă evidentă a dezechilibrului dintre kilograme şi centimetri, un tînăr mi-a ţinut un discurs, urmărit cu atît mai multă plăcere cu cît la simpatia de imprecisă suferinţă care se degaja din personalitatea lui palidă, se adăoga suvenirea simpatică a tatălui, un distins om de ştiinţă, decedat, mi se pare, de o boală de piept.

— Neputînd să capăt o autorizaţie personală, spunea tînărul, am cumpărat titlul unei reviste dispărute, şi săptămîna viitoare trebuie să apar. Pot să mă bizui pe colaborarea dumneavoastră?

— Trebuie neapărat să intri în ceea ce cred eu că e o aventură? l-am întrebat. Timpul nu e potrivit cu lansarea unei publicaţii. Dacă trăieşte una, la care ai făcut aluzie, este că s-a instalat de acum cincisprezece ani, că are tipografia ei şi un suport bănesc serios. Ca să începi să te cumpăneşti, ai nevoie de fonduri de rezistenţă măcar pe doi ani.

— Nu mă plîng de fonduri, mi-a răspuns. Am mai multe decît îmi trebuiesc.

— Cîţi ani ai? îl întreb.

— Douăzeci şi doi.

— Văd că ai şi verighetă...

— Sînt însurat!...

— Deja? l-am întrebat. Știam că treaba asta, ca să nu iasă prea rău, trebuie făcută cam pe la vîrsta de treizeci de ani, cînd poți să ții o nevastă și, cine știe? niște copii.

Titlul îmi evoca o revistă matrimonială în capul căreia apăruse întîia oară, o revistă de corespondență pentru întîlnirile unei anumite aristocrații, de conți, marchizi și ducese, în totalitatea lor băieți de prăvălie și fete facile, de mahala, la balurile de cartier.

L-am mai întrebat cu ce program pornește, ce format și cîte pagini o să aibă revista, cum o să-i fie sumarul, colaborările, ținuta, atrăgîndu-i atenția că orice publicație are nevoie de omogenitate, de o atmosferă, de o colegialitate, de oarecare aderență între redactori. L-am văzut surprins: nu știa ce poate cere o revistă, și credea că sînt de ajuns banii, ca oamenii politici asigurați de hîrtie, de tipar și de un administrator incompetent, și uimiți cînd li se vorbește de lucrul esențial: de o redacție.

— Ce-ai să faci cînd ai să rămîi fără o țigare? l-am întrebat cu brutalitate sentimentală.

Tînărul a rîs, și, cu o eleganță pe care i-am cerut să o amîne pînă după apariție, a plătit pe patru numere înnainte.

— Așa procedezi? l-am întrebat.

Răspuns afirmativ.

Primul număr a fost și el deslînat. Al doilea, al treilea, al patrulea etc., din ce 'n ce mai haotice. Tînărul proprietar lua cunoștință de sumar la apariție, și, ca să umple două coli mari de hîrtie, primea orice și publica în ele ce voia fitecine, fără unitate, fără control. Într-un număr ieșea o înjurătură anonimă pentru singurul critic literar cu o ținută. I-am făcut înțeles că dacă nu se revine, colaborarea dispare, și s-a publicat, mă rog, o dezmințire. Revista devenea un maidan, în care

se ocărau spălătoresele. Într-un număr a fost insultat pe o pagină întreagă, subt o iscălitură oarecare, un autor de teatru, destul de puțin comod pentru confrați, dar care-i de aceea o personalitate.

M-am dat deoparte, restituindu-i tînărului o sumă de bani. El, ca să anunțe plecarea mea de la revistă, a trecut dintr-un exces de modestie într-alt exces, întocmind un afiș ambiguu mortuar. Numărul s-a vîndut din această cauză, ultimul contingent de cititori voind să-mi cunoască spovedania pe patul de moarte. Procedeul i-a purtat nenoroc. Revista a murit, și odată cu ea s-a scufundat și nefericitul tînăr confrate, căruia nu-i mai rămîne timp să-și facă nici crîmpeiul de nume literar necesar.

Mi se spune că a cheltuit șapte milioane în vreo patru luni împrejurul revistei, onorarii, hotel, restaurant, cofetării, petreceri etc. Mi s-a spus mai mult, dar lucrurile afară din cale de regretabile, într-o dezordine de viață egală cu sinuciderea, fără legătură directă cu ambițiile literare, n-au ce căuta într-un epilog.

Un coleg mi-a spus pe șoptite:

— Mi-a cerut patru sute de lei împrumut pentru prînz.

Alt camarad mi-a spus:

— M-a păcălit, are să-mi dea o grămadă de bani.

Tipograful mi-a spus:

— Mi-e dator aproape o sută de mii de lei.

Un poet mi-a spus:

— Nu mai are o țigare...

Pauvre gosse! Il a voulu péter plus haut que son cul.

LAE CHIORUL

Cum să-i mai zicem, Cocò, ca să nu înțeleagă nimeni? Domnul Polemist, cum i-am mai zis, Lache, cum i-am mai zis, ori Țiganul, cum îi zic admiratorii lui?

Goga avea o poezie *Lae Chiorul*. Să-i zicem o dată și Lae Chiorul, acestui om inexistent și pe care l-am inventat pentru distracția cititorului posomorît de timpuri. Lae Chiorul al poetului cînta, era lăutar. Celălalt Lae Chiorul nu cîntă, conjugă numai verbul a cînta pe franțuzește: *chanter* și *faire chanter* — tot un fel de cîntăreț, fără vioară. El a învățat din franțuzește atît, sensul balcanic al cuvîntului, nici nu vrea să știe mai mult. Lae zice *bonjor* și *mersim*. La Paris, în vizită politică, întreba « ce mai faci? » cu *cheschevù?*. Ți-am mai spus că e un european. Împărtășește și o doctrină franțuzească: *ke vulevù?*.

Lae Chiorul a dispărut de cîteva zile, îndată ce au citit proștii biletul « Domnul Polemist ». Se odihnește la moșie. De melancolie, i s-au umflat picioarele și i-au ieșit buboaie. De beteșuguri, el s-ar fi putut căuta și-n București. Ceea ce nu putea să ocolească era privirea prietenilor și devotaților; a văzut-o, din primele ceasuri, fixată mai insistent pe el. În biurourile negustoriei lui, — ce să-ți spui, Cocò? — biletul tău a fost foarte gustat. De la portar pînă la

șefi, oamenii de încredere ai divinului țigan s-au bucurat ca de o felicitare, pe care ei o așteaptă de cincisprezece-douăzeci de ani. Lae Chiorul e străin între toți ai lui, ca o buturugă.

Cine răcnește ca malacul, apucat de o streche permanentă? Lache. Cine-i mîndru ca un voievod? Lache. Singură căutătura nu i se împacă armonios cu iconografia superbelor fericiri, în declin — și-i o gravă lipsă a vieții lui. A trebuit să urască pictura și portretul în ulei. Ce splendidă multiplicare și-ar fi acordat chipul lui în expozițiile de pictură, fără neînsemnatul neajuns al simetriei șovăitoare! Lache ar fi fost nu numai un exponent al naționalismului absolut, dar și o vedetă a esteticei masculine. « L-ai văzut? ăsta e ăla... Ce superb bărbat! De profil e delicios, dar din față îl dă gata, *ma șer*, și pe William Powel. Ce ochiadă! Te furnică din ceafă pînă-n călcîie. » E sașiu.

Nenorocirea nu e imensă pentru un cititor, dar pentru o individualitate vastă, care implică în toată secunda nevoia bustului și a efigiei de a fi aplicate pe toate actele, ca un timbru fiscal gomat în spate, absența figurii e catastrofală. Să te prezinți peste tot locul zbanghiu! Pe franțuzește e și mai prost, dacă vrei să te dai pe franțuzește: franțuzii au două înțelesuri pentru echivalentul *louche*, și amîndouă caracterizează personalitatea marelui Lae Chiorul. *Tiu voa, Ninetă?...* Ochii lui umblă descheiați: un nasture-i mai sus și-al doilea atîrnă.

O FIINȚĂ BOCLUCAȘĂ

Licheaua. Termenul e lapidar, corectitudinea expresiei lui nu poate să fie alterată prin adoptarea unui cuvînt surogat. L-ai scris, l-ai vorbit, fără să te gîndești precis la nimeni și a și trecut un fior de neplăcere prin aer. Licheaua fiind numeroasă, nici nu poți ghici cîți ochi scapără și cîte măsele scrîșnesc de ură ascunsă, cînd, ca un fluture, cuvîntul se ridică din vocabularul în care zace nouă din zece ani, și zboară neașteptat către lampă.

Suferința cea mai grea a omului nu o provoacă sărăcia, șeful nebun și crud sau cîrmuitorul extravagant și vanitos. Pecînd ficatul lui era ros de o àcvilă, Prometeu se scărpina de o insectă, căzută din fulgii vultùrului, după ce fusese plimbată în rotogoale de azur pînă la ceruri. O floare ruginie se intercalează în existență ca un vierme imobìl: licheaua. Un șoarice roade biblioteca: licheaua. Licheaua aprinde candeli și cădelnițì, vorbește și scrie, oftează pe datini și documente, plînge pe cusături, și opinia ei e todeauna așezată de partea cui dă. Parte numeroasă, pentru că licheaua nu trebuie să greșească și să se ardă; dacă s-ar aprinde, ea s-ar topi instantaneu, cu sfîrîitul unui fir de păr.

Licheaua întodeauna a trecut înnaintea dumitale, fie că te-ai dus la șase dimineața, la orele prînzului, sau noaptea. Din mîna pe care o

strîngi, îți tragi degetul iute, înmuiat în balele lichelii, care și-a lăsat sărutarea cu două minute mai devreme. Ea nu știe să refuze nimic, n-are scîrbă, n-are revoltă, și e tenace; i s-au lăsat moale subit urechile, a bleg din șiretlic, și surîde. Ah! surîsul lichelii făgăduiește abdicare totală, funcție universală și împachetarea corciturii în orice fel de ambalaj.

Gînditoare și savantă, licheaua își alege din locurile comune ale momentului pe cele mai penibil elementare, făcute de oameni ca firești și de la sine înțelese. Atunci ea face revoluții, retorică și doctrină și își dă drumul. Lumea aprobă, din teroarea delicateței. Trecătorul, cînd se întîlnește cu un car funebru, scoate pălăria, recules, și se strecoară. Licheaua cîntă un prohod, gesticulează, ține discurs, scrie o carte, mobilizează morții și li se face șef și interpret.

Lamentabilă, fioroasă, dezgustătoare și triumfală lichea! De o viață întreagă te găsesc la masă, pînă în farfurie; subt masă, cînd mi-am ales un scaun mai cu vază; pe stradă, ținîndu-te după mine cu un surîs, spunîndu-mi cîte ceasuri sînt, fără să te întreb; alergînd să-mi aduci un medicament sau o trăsură, pe care nu ți le-am cerut. Dau cu ochii de tine peste tot, și, cum îi întorc, tu ai și sărit în partea văzului meu, ca să mai surîzi o dată. Te descopăr în ziare, în proză, în poezie, în știință. Și umblu după tine cu bățul pregătit, ca să te lovesc odată în moalele capului și să te... achit. Inutil! Tu te faci nevăzută, îndată ce mă încrunt și strîng pumnul, — ca să reapari și să surîzi din nou, pînă la sfîrșitul zilelor mele...

SACRIFICIUL SPECIAL

Un mare negustor, pe care îl cunoaștem cu toții, era un mic negustor, cu un venit de vreo două-trei milioane mici anual, adică atît cît cîștigăm laolaltă vreo douăzeci-treizeci de indivizi numiți intelectuali. E adevărat că el vinde țuică și limbi afumate, ceea ce nu-i acelaș lucru cu mărfurile noastre subiective. Însă ca să cîștige trei milioane, negustorul în cauză, mare cîrciumar din centru, afirmă, în petiția înnaintată justiției, pentru o amînare și o scădere de plăți, că s-a sacrificat. Fiind licențiat în Drept, — argumentează proprietarul bodegii, — puteam să-mi fac o profesiune strălucită, de trîntor intelectual: am preferat să iau « din fragedă copilărie » calea spinoasă a comerțului de băuturi spirtoase și mezelic, și m-am jertfit acestui ideal nenorocit, trezindu-mă cu o avere în spinare de una sută milioane lei.

Însă jertfele mele le-am făcut nu odată pe toate, ci, ca un mucenic prevăzător și practic, « treptat ». Am deschis întîi, sîngerînd, prăvălie. Apoi, suspinînd, am cumpărat toată casa, în care se găsea prăvălia. După aceea, îndurerat pînă la lacrimi, am cumpărat și casa de alături și, suferință peste suferință, am băgat în reparații patruzeci de milioane. Pe încetul, am făcut a mea o casă din Bulevardul Pache, o casă din Sfîntul Ștefan și o vilă din Bușteni, unde mă

refugiam să plîng la răcoare nenorocirile ce mă izbeau atît de repetat. Nu vă mai vorbesc de alte plăgi, pe care mi le-am asumat în subsidiar, terenuri la Sinaia, la Predeal, la Tekirghiol: pretutindeni m-a purtat setea de sacrificiu.

M-am născut, ca Iisus Hristos, cu pasiunea de a mă crucifica. De altfel, cu Iisus păstrez legături familiare: am acasă, la masă, todeauna un episcop, și, pecînd nu devenise împărat, patriarhul ospăta în paradisul meu, unde se vinde, jos, în prăvălie, vinul eminenței-sale. Vă aduceți aminte că, transformîndu-mi bodega, i-am dat încăperea și stilul unei mitropolii, și că binecuvîntarea « Luați, mîncați, acesta este trupul meu; beți, acesta e sîngele meu » (optzeci lei litrul), de inaugurare, a dat-o în sublima mea cîrciumă însuș patriarhul cel plin de daruri.

Am voit să mă pedepsesc și m-am flagelat din răsputeri. De ce să cîștig numai un milion și să nu cîștig două? De ce să cîștig două milioane și de ce nu trei? De ce trei și nu cinci? De ce cinci și nu douăzeci? Și așa s-a făcut că m-am spart.

Ce vă cer acum, domnilor judecători. Un bagatel și tot în spiritul virtuților mele de martir. Vă cer să nu mai plătesc la timp și să nu mai plătesc dobîndă, să nu mai plătesc, dacă se poate, nimic, și să rămîi așa cum m-a făcut Dumnezeu, cu bodegă, cu imòbilul bodegii, cu hotelul de alături, cu casa din Pache, cu casa din Sfîntul Ștefan, cu vila din Bușteni, cu tragediile mele virane din Sinaia, Predeal și Tekirghiol. Să mă lăsați copleșit de toate aceste suferințe, care nu-mi produc decît zece milioane de lei anual — și să nu mai plătesc. Dacă plătesc, pe mine mă costă franci; pecînd, dacă hotărîți dumneavoastră să nu mai plătesc, pe dumneavoastră nu vă costă nimic, și nici pe mine

nu mă mai costă nimic; lăsați-mă să urmez calea sacrificiilor mele, apucată din fragedă copilărie.

Eu am mai făcut și alte jertfe. M-am făcut senator și am purtat joben și decorații în automobilul care m-a transportat la Palat cu prilejul răspunsului la mesaj, încadrat de escorta regală. Am luat parte la legiferarea țării, căreia i-am dat pravile bune, pe care nu le merita. Puțin mai a lipsit să nu fiu regent cu marele meu coleg din Biserică. Dacă-mi acordați concordatul preventiv, mai este timp să devin și să accept și acest imens nou sacrificiu (trei milioane și ceva anual).

A plăti sau a plăti la timp este ceva care se practică obișnuit în vulg și în clientelă. Pentru plata țuicilor și masticilor consumate la mine, eu am organizat chelneri și țali. Dar ce e francul față de milion și de sute de milioane? Milioanele se plătesc cu oarecare greutate și, în ceea ce mă privește, aș prefera să nu le plătesc defel. În vremea noastră de stricăciune și lipsă de bună-credință, sacrificiile mele pot constitui un merit, și un merit chiar național, care ar atrage în mod natural scutirea, ca o recompensă sufletească a calităților noastre. Sînt un apostol.

Să nu credeți, domnilor judecători, că este bine să fii om bogat. Toată viața m-am silit să deviu un salariat și nu am izbutit. Fericesc din toată inima pe toți cîți n-au pus o sută de milioane la ciorap, ca să se împovăreze cu ele. Fericit cel ce nu are hotel și bodegă, căci se va mîntui, — zice psalmistul, cu bună-dreptate. Și nu sînt singurul martir al țării acesteia. Au mai fost cîțiva, între care un mare negustor de perdele și covoare, un mare comerciant de flanele și alți jertfitori de sine. Cel dintîi, nefericitul, e poate prea gras, însă a fost și ministru, chemat ca un mare gospodar, ca și mine, să gospodăreas-

că Statul și libertățile cetățenești. Ca să nu i se urască afară din cale de mult, el și-a cumpărat și cai de curse, ostenindu-se și în alergări de trap, nu numai pe singurele lui două picioare. Voià să ia parte la bucuriile țării cu cît mai multe picioare și cu ele potcovite, și să ajute prosperitatea cu activitatea unui grajd de iepe și armăsari. Pe acești înnaintași ai mei i-ați pus la punct: puneți-mă la punct și pe mine.

Pizmuiesc, vă repet, fericita sărăcie și binecuvîntez pe Dumnezeu cînd îl văd înmulțind în jurul meu oamenii care mănîncă o ceapă cu pîine. Cît n-aș da să fiu în locul lor, dacă nu ar fi prea tîrziu! Însă m-am învățat rău, domnilor judecători. O viață întreagă am dormit pe saltele de puf și m-am învelit cu plapumă de mătase. Am mîncat homar, Roquefort și Brie, vînaturi *franceze, fazani, icre moi. Am băut* Sauterne și Veuve Cliquot, și am isprăvit masa cu Chartreuse. Dacă mi-aș schimba regimul acum și m-aș întoarce la mălai fiert și la fasole, m-aș îmbolnăvi de stomac. Nu e voie să i se întîmple acest lucru unui fruntaș al Statului, care trebuie să supraveghieze de aproape rinichiul, ficatul și bășica udului nostru. Pentru ce au mai existat Ștefan cel Mare, Tudor Vladimirescu și Horia, dacă guvernul și Justiția s-ar dezinteresa de buna funcționare a organelor noastre esențiale? Pentru ce m-am jertfit eu, dacă trebuie să mai plătesc și o sută de milioane?

Sînt și un bărbat model, un soț model, un părinte model, un model de șef de familie; vă rog să nu uitați. Am ajutat orfanii cu șaptezeci și cinci la sută din veniturile mele, am sprijinit văduvele, am vindecat bolnavii, am adunat cerșetorii și i-am îndestulat. Hotelul meu este locuit, cum vă puteți ușor da seama, ca și diversele mele imòbile, exclusiv de oameni săraci. Cînd

se ivește un încasator de la o foaie pe care am primit-o doi ani de zile, zi cu zi, îl iau la goană, numai din distracție, și tot din distracție dau pe mîna sergentului din post pe omul flămînd care ar voi să se înfrupte din bugètul bodegii mele. Dar cine nu e distrat, cine nu-i dus cu mintea la cele superioare?

Concordatul preventiv permițîndu-mi să mă chinuiesc a strînge alte zeci de milioane noi, îmi va da alte posibilități ca să fiu util și indispensabil epocii mele de dulci bancrutari și frauduloși.

BUNUL SAMARITEAN

Vroia să-ţi fie prieten cu orice preţ, şi nu ţi-a plăcut. Îl supăra că nu-ţi place. Sînt genuri, cărţi, mîncări şi oameni, pe care nu-i guşti. Pe el trebuia să-l guşti obligator. Şi-a făcut o meserie ca a dumitale. Meseria trebuie să implice solidaritate şi camaraderie. Refuzi precis să-i fii camarad. Nu se lasă. Te asaltează, rînd pe rînd, pe toate potecile care duc într-o împrejurare, de la el la dumneata. Rezişti şi respingi concentrat. Umfli spinarea, ai scos un ghimpe şi l-ai înţepat. Examinează. Crede că s-a julit accidental. Îl înşeală politeţea generală, căci trebuie să fii politicos, dar cel care o preţuieşte ştie că politeţea nu aduce nimic normal dincolo de ea. Dacă i-a surîs o doamnă cînd i-a sărutat mîna, el crede că surîs înseamnă sofà, şi toarce un vis. Doamna îşi va lăsa soţul, copiii şi gospodăria, dar îşi va lua bijuteriile la plecare şi va fugi cu el, Casanova de Zimnicea sau de Călăraşi.

Mai rămînea o latură neabordată. Te asaltează pe acolo. Ar fi voit să înceapă să te viziteze numai cinci minute, pentru plăcerea lui dezinteresată, să stea trei ore, să vrea să plece la ceasul mesei şi să-l opreşti, şi să ia şi cafeaua, şi să întîrzieze pînă seara. Categoria cunoscută: de la « dumneavoastră » trece la «dumneata» şi « tu », şi de la « domnule » la « mă ». Îţi zice pe nume,

şi, dacă-l ţii strict în formulă, îţi dă amical peste umăr, şi, enervat, crede că e o prefacere de trufie, neputînd concepe distanţă şi contact indirect. Dacă l-ai primit o dată, te obsedează. « Ce frumos e la dumneata! Eşti foarte bine instalat! » Vrea să ştie « cum ai făcut ». Îi trebuie reţeta răbdării, a punctualităţii, a strădaniei, a voinţei şi abnegării, după un codex facil, la îndemîna proştilor, şi care trebuie să fie echivalent cu un lichelism complicat. La cafenea, te povesteşte ca pe un « burghez » şi te dispreţuieşte artistic şi literar.

Şi nu mai pricepe nimic, că din sărutările cu care te-a luat la ochi nu s-a lipit niciuna. Îţi atribuie răspunderea confuziei. Nu-ţi acordă dreptul să-ţi alegi prietenii singur şi să refuzi. Nu ştie ce-i omul disociat. El are timp şi suflet pentru toată lumea şi de toate împrejurările, e unanim.

A sfîrşit prin a bănui parcă o realitate, dar neîncredinţat. Mai nădăjduieşte, aţîţat de lucrul interzis. « Nu se poate — se gîndeşte el, într-un ceas penibil, în care a fost pus forţînd nota obrăzniciei — să nu mă intercalez acum. »

RĂZBUNAREA

Am găsit pe savantul meu profesor tot atît de vorbăreț și de urît pecît îl cunoșteam, însă îmbătrînit cu douăzeci de ani în cei doi, decînd nu-l mai văzusem. Aspectul lui de goril în redingotă îl făcuse rău de timpuriu, dar corectat, după străduințe intense, de o dicțiune afectată și de un joc de scenă menit să dea pocitaniei fiziologice o frumusețe morală, profesorul putuse răzbi în viața socială ca un savant incontrolabil, și în lumea științei ca un mare crampon laborios. Avar ca un simigiu și nespălat din avariție, el suferise în ultimul timp o lovitură aproape de creier. Falimentul unei Bănci pulveriza « economiile » lui, cifrate la cîteva milioane, însă respectate cu o discreție tot atît de mută cînd le avea, pecît deveni de guralivă după ce le-a pierdut. Pentru întîia oară colegii aflară că fusese bogat, din mărturisirea întîrziată a unui ideal că economiile aveau o destinație hotărîtă: înființarea unui institut de fiziologie, construit în vis și în riguroasă tăcere.

Pentru că nu-l putuse nimeni iubi și poate că nici muma lui, defunctă pecînd monstrul se afla în leagăn, savantul luă din tinerețe poziție împotriva oamenilor tineri și frumoși, care se iubesc și petrec, dezvăluind în scrieri și prelegeri, ca un agent autorizat și profetic al virtuților păzite prin abstinență și onanism, răul de a

trăi şi dramaticele încheieri ale existenţei. Pose-
dînd substanţa, savantul îşi căuta satisfacţiile în
descurajarea oamenilor şi în combaterea speran-
ţelor şi bucuriilor, făgăduite cîteodată de învă-
ţaţii optimişti. Din catedra unde îşi instalase
statuia de suprem judecător, el formula verdic-
te şi fulmina cu severitate.

În patru ochi însă cu bolnavul, cu victima
adevărată, tangibilă şi definită, atrasă în păinje-
nişul lui de o nădejde omenească, voluptatea sa-
vantului se manifesta întreagă, pînă la spasm. Pe-
cît era mai frumoasă clienta sau mai armonic
construit bărbatul venit să-l viziteze în camera
de consultaţii, pe-atît sentinţele profesorului se
formulau mai definitive şi mai lipsite de apel.
Starea sufletească a bolnavului, recomandată cu
deosebire psihologiei vindecătoare a medicului, ca
un adjuvant decisiv chiar în cazul de incurabi-
litate, devenea o arenă de circ în care savantul
punea să se strîmbe calamităţile şi să urle fia-
rele morale, rînjite, din cuşca lui secretă, prinse
cu măselele de zăbrele. Diagnosticul era rostit
în gura mare, repetat cu toată sinceritatea cru-
zimii şi urmat de configuraţia verbală a evolu-
ţiei şi a consecinţelor. Savantul juca în special
scena finalităţilor cu o amploare de mare tra-
gedian, recrutat dintre marile reptile veninoase
şi escortat de o puzderie de idei-muşte şi de
sugestii-viermi, tăbărîte pe groaza uimită a unui
pacient.

Remy de Gourmont spusese, ca un filosof, că
de fiece dată actul dragostei ştirbeşte vigoarea
şi integritatea fizică a bărbatului, şi se afirmă,
pentru analiza de laborator, cu un precipitat
patologic în urină, — iar Emile Gautier, un stră-
lucit jurnalist medical, ieşit dintre savanţii epocii,
scrisese că sudoarea extrasă din pantalonul cu
valansienă fină, al dansatoarelor de vals şi cadril,

injectată, ucidea un şobolan, confundînd plăcerea cu toxicitatea şi arta cu sărurile fiziologice. Ştiinţa are, în persoana creatorilor ei, instinctul de ură şi aducerile-aminte pejorative, şi eroisme care menţin frăgezimea curiozităţii după decesul cîte unui organ, în căutarea rămăşiţelor culese cu eprubeta. . .

Savantul nostru îşi concentra sensaţiile în frigarea nichelată cu care îşi străpungea clientela, învîrtind-o încet şi hipnotic dinaintea jarului ştiinţei. El nu acorda bolnavului nicio circumstanţă uşurătoare, dantesc de la cea dintîi pilulă, prescrisă cu un surîs, şi infernal de-a lungul unui tratament fără nădejde.

De multe mii de ani, omul slăbeşte şi piere, dar paralel cu îngenunchierea lui succesivă pe marginea unei gropi, reînnoite, i se reînnoieşte credinţa, împotriva unei ştiinţe care ştie încă foarte puţin, în putinţa unei întineriri. El nu poate înţelege, cînd dinţii se succed de două ori, că nu ar fi locul să se reproducă a treia oară, nişte oase tari, încolţite în mijlocul moale al unui loc de carne, şi nu exclude renaşterea capilară, cînd unghiile renasc, admiţînd fără obiecţiune autorizată infinita renovare individuală. Neputînd-o realiza, el o nădăjduieşte.

— Dacă eu, pocitania, nu mă pot renaşte, nici în forma mea caricaturală şi cu masca mea odioasă, nu-mi este indiferent ca alţii să-şi poată asigura în folosul lor cel puţin funcţiunea speranţei, care-mi jigneşte mie decepţiile. Rolul meu social e redus la unica mea întristare; savant obiectiv, situat peste durere şi suferinţă, eu trebuie să servesc cu atît mai strict adevărul aparent, cu cît proclamarea lui umileşte veleităţile anarhice şi derutează bruta, care vrea să domine, subt cuvînt că e sănătoasă, biruitoare şi estetică.

Dacă n-ar fi fost lumina, care face revelația de fiece zi a lucrului urît și dezechilibrat, dacă viața ar fi fost un mare întuneric, și noi ne-am fi căutat prin el ca gîngăniile oarbe, dar tot atît de însetate de apropiere, ca și cele din viziunea clară, și eu din negura așternută pe ochii mei m-aș fi putut împărtăși cu o bucurie, mascat în scùfia beznei și cu marginile ei trase peste ochi și obrajii mei vineți de paliditâți negre, și pînă peste gura mea, scîlciată ca o încălțăminte de călcîiul amărăciunii.

Cînd eram student, m-au gonit din spital și infirmiera și spălătoreasa și sora care punea gheață la cadavrele din autopsie: nicio vîrstă și nicio subalternanță servilă n-au vrut să știe de mine. Colegele mi-au rîs în nas, și nu eram numai hidos, dar mă bucuram și de faima de-a fi fost un imbecil hermetic.

Cu prețul unei tenacități posace, de fiece secundă, am parvenit să fiu un mare savant și să neliniștesc èlitele profane: nici atunci nu m-a voit, nici bucătăreasa, nici ademenitoarea ei stăpînă. Ordonanța nepotului meu are cel puțin trecere la fetișcanele rumene și cu forme drepte subt fusta creață, din Miercurea Ciucului. Femeile vor să afle de la mine rețete și secrete, și niciuna nu are perversitatea de a mă cunoaște în particular și înnafară de medicină. Și rețeta mea la toate cazurile, la toate chinurile, la toate năzuințele, e una și aceeaș, pentru toate vîrstele și sexele: moartea. Nu *vei* muri, ai început să mori încă în ziua cînd te-ai născut, și mori în fiece zi. . .

UN CRAMPON

Nu mă îndoiesc, iubitule cititor, că știi ce se cheamă pe franțuzește un « crampon » (fără echivalent românesc în sensul care interesează aci), dar dă-mi voie să mă răzbun și eu.

Se ține cineva de dumneata, ca scaiul, vrei să te dezlipești și nu poți. Ți s-a prins de pantalon sau de fustă, dacă cititorul e cititoare, și nu mai cedează. Uneori îmi scarmăn cîinii veniți de prin bălării și caut să-i cotorosesc de glomotoacele de păr din coadă și de pe burtă, locul unde-i place ghimpelui să se așeze de preferință. Nu izbutesc. De la natură prea flocos, Ursuleț mă mîrîie și țipă, mai ales dacă scaietele i s-a urzit în anume punct delicat. Acolo trebuie să fiu și cu foarfeca foarte atent, să nu-i tai, pieziș, vre un accesoriu.

În intelectualitate, punctul delicat, cel puțin de la o anumită vîrstă încoace, s-a mutat la creier. Cramponul umblă de jurîmprejurul lui, și scaiul cramponului e admirația. E o admirație verboasă, care te îmbălează cu fraze, dar tot atît de obsedantă e și admirația mută și contemplativă. Dai din umeri, te apucă în mădulare un fel de joc al siluetei, numit în medicină *la danse de Saint-Guy* (tot pe franțuzește), îți tremură mustața, ți se febricitează fizionomia, începi să vezi cruciș, te strîmbi. Ai pune mîna pe bolovanul de călimară și l-ai trînti în capul

cramponului, bucuros. Dar cramponul e îmbrăcat frumos, cu dichis la cravată, şi te resemnezi. Înduri admiraţia tăcută, cum ai suferit-o şi pe cea retorică şi declarativă.

Cramponul surîde, inefabil şi virginal. Într-o redacţie de revistă venea unul la două după-amiază şi pleca pe la şase, şapte şi opt seara. Avînd barbete distinse şi un baston cu glob de aur, toate tertipurile pentru alungarea lui se opreau la formele de politeţe. Nici uşa încuiată, nici cartoanele cu inscripţii lapidare, agăţate de păreţi sau sculate pe o latură pe masa de lucru, n-au fost în stare să-i micşoreze tenacitatea. Se răsturna în fotoliu, zîmbea cu dulce şi sta cinci ore cu ochii-n ochii fiecărui nefericit de redactor. Într-o zi de mare revoltă s-a pus la vot o sfîntă mamă de bătaie. Băieţii sufleteşti, redactorii, au preferat să-şi mute biuroul într-o periferie unde garderoba cramponului risca, după un verb local, să se « berghelească ».

Ei bine, iubite cititorule, se ţine după mine şi nu mă mai slăbeşte, un profesor de muzică, de doi ani de zile întregi. E compozitor. I-a intrat în cap că fără mine nu-i mai scapără instrumentul, şi-mi cere, nici mai mult nici mai puţin, să-i scriu un « marş », ca un tambur major. Toate demonstraţiile mele că nu mă pricep, că nu sînt în stare, că n-am scris niciodată marşuri, au rămas de prisos. El a şi scris marşul, muzica, dar îi trebuiesc, musai, versurile mele. Mi-a indicat şi măsura. Mă terorizează.

Iubite cititorule, ce mă înveţi să fac? Să-l împuşc, intru iar în puşcărie. Să-l măsor cu o cracă de vişin, îl dezmembrez. Să continui să fiu amabil? I-am trimis vorbă că e idiot, şi s-a bucurat.

« AM SCRIS ȘI EU... »

Am cunoscut odată un băiat sufocat de încălțămintele pe care i le impusese orașul. Obișnuit să umble cu bățul de salcie după gîște și să ia contact intim la picioare cu loboda și găinațul, el făcuse cîteva clase de seminar și încerca la un ziar de partid reportajul poliției, paralel cu o similitudine de literatură. Dimineața cerea împrumut un leu, la prînz doi lei, și seara cinci — și îi găsea în fiecare zi. « Grea e viața! » suspina băiatul.

După cîțiva ani, băiatul s-a însurat cu avere în județ, mulțumită unui elector local, care avea nevoie de aderenți, năzuroși față de centru. Băiatul nu mai era vizibil pe jos, în încălțăminte. Încălțîndu-se cu o nevastă, el s-a încălțat și cu un automobil. Saluta cu ochii împăinjeniți, se recunoștea cu greu și fu « ales » și deputat. Citeam amuzat în polemicele oficiale numele lui. A voit să ție un discurs, s-a sculat, a zis « mersi » și s-a așezat la loc.

Natura, care nu se dă după oameni, l-a păstrat însă intact, cu prostia lui măruntică, devenită solemnă și pedagogică. Și i-a păstrat intactă și gura de țigan, buzată, vînătă și friptă parcă de o sete egipțiană. De tînăr, în colțurile gurii proeminente, avea două umflături fiziologice, care păreau că vin din gingie. În cuprinsul carierei politice, umflăturile s-au mai umflat, și

deunăzi, cînd l-am văzut suind o scară, pe care o scoboram, mi-a fost greu să recunosc în obezitatea mată a fizionomiei lui, forțată ca un calapod, pe tînărul frumos de odinioară.

Era să fie doborît din copacul în care se suise porcul lui sufletesc, de prăjina unui eveniment: să fie arestat pentru un comision de cîteva milioane, într-o afacere organizată în pierderea Statului.

— Ai auzit ce era să mi se-ntîmple? întreba el cu accentul de bronz al statuii lui Ienăchiță Văcărescu. Iată de ce m-am sacrificat. Îmi pare rău că am intrat în politică. . .

Vei fi genial la douăzeci de ani, superb la douăzeci și trei, trist la douăzeci și cinci și totalmente surîzător la treizeci, cînd autoritatea esențială și definitivă, care absoarbe toate celelalte autorități subiective anterioare, va fi șeful politic al județului în care te-ai așezat. Îți va mai rămîne să-ți construiești un cavou.

Dacă librarul îți va recomanda o carte, cumpărînd gumă de șters, îi vei răspunde: « Am scris și eu. . . »

PREȘEDINTELE

Comisiunea de bacalaureat a fetelor era prezidată de un savant contestat, om antipatic învățămîntului, profesoarelor și elevelor. Pentru evitarea oricărei confuzii, trebuie spus că examenul se petrece cu mai mulți ani în urmă... Pseudosavantul căpătase o catedră fără concursul legal, prin escamotarea unei situații șubrede și asortarea cîtorva mărunte evenimente în beneficiul lui. Trecînd vama științifică pe la fruntaria nepăzită a tipografiei, el a devenit și autorul unei opere de compilații deghizate, trecînd pe numele lui cîțiva cercetători streini.

În ziua examenelor, domnul președinte, ras, înnălbit și cochet, s-a prezintat la școală ca un vizir surîzător și urît, cu o familiaritate musulmană. Fizicul îl deservea cît și intelectul cu o figură între lăutar și cioclu, violetă, buzată, și cu doi dovleci în pantaloni, unul în față și altul în locul opus, pe picioare scurte, de scăunel. O pată vînătă, suspectă ochiului medical, i se întindea pe o jumătate de ochi și obraz, ca două Americi, și pipăitul puhàv îi era gras.

Decorul de carne neagră, cu descompuneri interioare, pe care pudra bărbieritului nu putea să o-nnăbușe, ar fi dat numai o impresie de tristețe și de compătimire, dacă accentul berbant al complexului caricatural nu-l făcea odios între cucoane și domnișoare. Directoarea nu a participat

la spectacolul examenelor, profesoarele s-au încleștat într-o încruntare, iritantă pentru o atmosferă de studiu și colaborare, fetele se simțeau rău, numai președintele se oferea masculin tuturora, cu îndulcirile lipicioase ale ochilor, scînteietori ca-n focul unei potcovării. Silită să-i suporte autoritatea libidinoasă, candidatele și examinatoarele scuipau discret în batistă, ca dinaintea unui hoit cu emanații rîncede, pipărate. Asta a durat o săptămînă și a fost cel mai sinistru bacalaureat din cîte trăise clasicismul.

Toată cariera lui universitară era cu dezgust cunoscută dascălilor care nu confundă datoria de director intelectual și educativ al studentelor, cu limba căscată de strechea virilă, și la fiecare tentativă de a forța o ușe pentru o înnaintare nemeritată și un plasament, domnul președinte s-a lovit cu nasul în cîte un băț, și din nou și-a făcut vînt, încurajat de anumite servicii și nerușinări.

Rămînea din el o imagine de Don Juan crăcănat și de cocoș opărit.

Mi-am adus aminte de personalitatea acestui model de dascăl și de președinte uitată, acum cîteva zile, cînd l-am văzut într-o situație nouă, dinaintea unui depozit de benzină, cu mînecile suflecate, nădușit și pompînd, scîrbit, aer într-un cauciuc de automobil, vechi ca o diligență, cu roata fleșcăită. Cîțiva șofeuri își băteau joc de dibăciile lui mecanice, tot atît de iscusite ca și la catedră.

— Tîmpitule! a strigat unul din ei. Ești bătrîn și prost. Nu se ține pompa așa. . .

UN CROCHIU

Un advocat şi-a făcut un cap « interesant ». Şi-a făcut o chică, şi-a făcut o barbă, un palton cu croială istorică, o cravată cu àripi, şi, pe vîrful capului, a pus o pălărie mică. Cîtva timp şi-a purtat barba pe dreapta, şi cîtva timp la stînga, şi s-a hotărît, confruntat cu oglinda, să şi-o poarte la mijloc. Nasturii cei mai mari îi spînzură la piept ca nişte medalii. Dintr-un buzunar iese o carte, dintr-altul jurnale. Încălţămintea se reazimă pe un toc înnalt. E distrat din răsputeri şi adept al « dezordinei artistice ».

Şi toată această instalaţie, ca să transporte subt braţ un ghiozdan cît un geamantan, de treizeci de kilograme, de care e nedezlipit.

O EMINENȚĂ OBSCURĂ

Mă văd din cînd în cînd cu un prieten, cu care nici nu sînt prieten, dar și sînt. O politețe perfectă caracterizează raporturile noastre, și cîtă vreme nu ne întîlnim, de obicei multă vreme, nu ne aducem aminte unul de altul, parcă am fi murit odată. Părerile noastre sînt și ele de totală politețe, și în ce mă privește sînt întotdeauna în principiu de acord asupra tuturor opiniilor ce-am avea. El se consideră scriitor: nu-l citesc, n-am unde-l citi, dar îl accept. Cînd zice « noi », adică Shakespeare, Dante, Goethe, Eminescu, se cuprinde și el acolo, și, bineînțeles, « noi » sîntem și noi amîndoi: ginta literară. Convorbirea e cît se poate de agreabilă. El scrie sau a scris ceva, însă împrejurările îl împiedică să « dea la lumină », și așteaptă momentele acelea mai bune, care pentru unii oameni, de un geniu superior, nu vin niciodată. Căci, o dată nu-i editor, altă dată mai e ceva de adaos la manuscris, apoi: cînd e la cîrmă un guvern, pe care din anumite scrupule de conștiință vrea să-l menajeze, cînd e un guvern, vorba lui, « imposibil ». Plin de nuanțe și de reticențe, prietenul meu se acomodează cu orișice și cu orișicine.

N-am știut niciodată din ce trăiește, și ar fi fost nedelicat să-l întreb. Cine întreabă din ce trăiește sticletele care-ți vine cu gușa roșie în

pomul din fereastră și se bucură ciripind pe cîteva clape de sticlă bătute cu ciocul? E, pe-semne, « om de afaceri ». Pe neștiute, a participat la întreprinderi și proiecte vaste, care n-au reușit din pricina unui amănunt derizoriu. El nu recriminează, constată și zîmbește; ca un miliardar, care, dacă n-a izbutit să construiască o cale ferată peste Africa, se gîndește să încurajeze turnătoriile de oțel din Ipoteză. Ar fi avut, sau va avea, o moșie, care-l cam plictisește, ori o uzină.

Aflu, cînd mă întîlnesc cu el, că a săvîrșit o mulțime de lucruri în tăcere, dar din toate greșurile pe care le-a dat se vădește personalitatea lui de participant la toate evenimentele istorice. E, fără îndoială, un spirit politic de mîna întîia, dar oamenii de răspundere nu că nu l-au înțeles, dimpotrivă, nu l-au urmat, cu toate că sugestiile lui s-au dovedit bune.

— Ei, domnule ministru, ce ți-am spus acum patru luni, cînd credeai că nu se poate?

— Îmi pare rău că nu te-am ascultat. Iei o cafea ?

Asta s-a repetat de nenumărate ori. Probabil că prietenul meu s-a născut prea devreme, față de evoluțiile vieții politice, cel puțin cu șase luni. Putea să vie pe lume în ianuarie: venise în iunie precedent, și zodiile au jucat defavorabil. Sînt coincidențe astrologice. Ele decid adeseori de soarta omului, care nu știe să le-nconjoare.

Cu mulți oameni politici își zice «tu ». I-a frecventat pe toți și a conlucrat cu toți, fără deosebire. El n-are program, are coincidențe, și uneori se duce să dea un sfat, evident dezinteresat.

— Să nu faci, domnule ministru, cutare lucru, că iată ce ar putea să se întîmple.

Dar domnul ministru l-a și făcut lucrul acela, și e mîhnit că n-a mai așteptat. În viața politică

sînt şi fatalităţi, ce vrei! Cîteodată venea în contact şi cu primejdia atitudinilor extreme, nu ale lui, personale, dar intervenind în ele, ca să se « imprime » alt curs acţiunilor, puse la cale, şi de care el era informat.

La despărţire surîdem cordial, el pentru mine şi eu pentru el, cu pălăria în mînă, ca nişte gentlemeni, care fac pe lorzii dinaintea unui gard de zăbrele, pe un trotuar de mahala cu hîrtii mototolite.

Nici n-am ştiut cînd a trecut atîta vreme încîntătoare. Mă uit la ceas: am pierdut două ore.

— La bună vedere.

— La revedere. . .

« S-A FĂCUT! »

E cel mai bun om cu putință, îndatoritor, inimos și gata să te ajute. Poți alerga la el cu toată încrederea, la orice nevoie. Nu se poate primire mai însuflețită și o mai mare bunăvoință. Continua ei amploare parcă te stingherește, parcă suferi că trebuie să i-o uzezi. Inegalitățile tale personale și atenția ta, variabilă după om și după zi, comparativ cu a lui, te mîhnește. De ce nu poți fi și tu tot atît de la fel cu sineți ca el? Îl vezi învăluit cu nimbul aceluiaș curcubeu de lumină, deschis toată vremea, ca semnul unui etern și senin optimism.

Îți pare rău că ai venit să-l turburi cu necazul tău sau cu necazul altuia, căruia încerci să-i înlesnești un drum, să-i ușurezi o greutate. Are legături, intrări pretutindeni, toată lumea îl respectă și ar căuta să-l mulțumească.

— Pentru atît de puțin te-ai ostenit pînă la mine? te întreabă bunul prieten, cînd ai isprăvit. Du-te și spune-i cui te-a rugat, că mîine, dis-de-dimineață, voi fi acolo unde trebuie. Nu te mai îngrijora, iau treaba asta asupră-mi și o consider ca o datorie. La revedere, iubitule.

La o răspîntie apropiată te așteaptă, după ce ai vorbit cu el, omul interesat, care, tot cinstindu-te foarte mult, are în tine o încredere limitată. Ține să verifice că nu ai căutat să te cotorosești de el cu o vorbă, ci că te-ai dus, că ai intrat,

și, de vreme ce i-ai făgăduit, își permite să se prindă de tine scai și să vadă cu ochii lui. Știindu-l om de isparvă și nevoiaș, adeseori mințit de oameni și de viață, îi tolerezi să te ia de scurt și nu te superi că insistența lui ajunge excesivă. E ori un învățător nedreptățit, ori un funcționar care merită o avansare, ori un titrat fără slujbă, ori un student care nu mai poate trăi din « meditații ».

— Ei, ce ți-a spus? te întreabă nerăbdător. Se face?

Răspunsul tău nu are dreptul să fie atît de sigur ca al prietenului binevoitor. Îi pui o pedală prudentă. Entuziasmul excelentului amic are întodeauna trebuință de o surdină, care să-i modereze accentul, mai cu seamă că ai mîncat din agreabila ei papară. Cînd i-ai mai da și altuia să guste din ea, e bine să o servești cu lingurița. Minunatul prieten nu face ca acel ministru defunct care îți da bucuros o scrisoare de recomandație cu textul: « Te rog scapă-mă de el » citit prin transparența plicului alb. El suferă de alt neajuns. Are o pauză în firea lui, un interval, de care nu-i vinovat.

E atît de volubil, de spiritual și metaforic, în tot ce pune la cale cu o dragoste adevărată, devotat lucrului pe care-l face, încît, întodeauna, ori trece dincolo de subiect, ori se oprește dincoace de el, și toate intervențiile lui rămîn fără efect, oricare ar fi autoritatea hotărîtă în toată conștiința să-l servească. Pledînd cauza unui nefericit, el pledează, fără să știe, împotriva ei, îl minimalizează pe solicitator fără să vrea, și, dintr-o problemă de viață și dintr-o tragedie, izbutește să scoată o șaradă, de dragul unei vorbe frumoase. Surîde și glumește pînă ce lasă personajului vizitat, amuzat un sfert de ceas, o singură amintire, că e amuzant. Tot fără să știe, s-a jucat

şi cu propria lui existenţă, suspinînd în vioara lui gravă pe dinăuntru dar licăritoare pe dinafară.

— Ce-ai făcut cu ministrul? îl întrebi a doua zi, cu sfiială.

— Admirabil! Tocmai te căutam să-ţi dau răspunsul. S-a făcut!

Şi nu se făcuse.

Bunul prieten s-a născut sufleteşte ca un grilaj: o stinghie plină şi una goală.

CARIERA

La « Café Lirique » din Geneva, servea, pe la 1906, cu șervetul pe braț, o celebritate, un chelner, care jucase șah cu regele Petru. Refugiat în Elveția, Karagheorgheviciul se comporta ca un actor, ca un student. Își lua cafeaua la cafenea, mînca la restaurant și ducea o viață de boem sărăcuț. Ajungînd rege încoronat, chelnerul Jacques îi cumpărase fotografia pe care o scotea cu admirație din buzunar.

— Ce rău îmi pare că n-am și un autograf! se plîngea garsonul. Dacă m-aș duce acum la Belgrad și aș spune cine sînt, cred că m-ar numi ministru sau cel puțin director la Conservator.

Jacques cînta nițel și din flaut și pretindea că ilustrul lui partener îl aprecia ca muzicant. Probabil că dacă s-ar fi dus unde spunea, un sergent de stradă i-ar fi luat un interogatoriu și i-ar fi dat loc într-un vagon de a treia clasă cu destinația « *retour* ».

Anecdota cu regele se decolorase detot, și, căpătînd o conștiință de sine, ridiculizată de clienți, Jacques alimenta fără să-și dea seama buna dispoziție a jucătorilor de șah, între care se simțea, în amintire, mai bine. Jucătorii îl ațîțau să vorbească.

— Ia mai zi o dată ce ți-a spus regele cînd sta coleà pe canapea, într-o sîmbătă seara.

— E un imbecil!

— Regele Petru l-a apreciat !
— Perfect adevărat! răspundea chelnerul. Odată ce m-a remarcat regele, opinia dumneavoastră mi-e indiferentă.
Din contactul cu farfuriile şi tacîmul regelui, chelnerul rămăsese cu o înfumurare de aristocrat degenerat.

La Tekirghiol, după războiul trecut, un om îşi tocea picioarele între localităţile de pe litoral, explicînd scăldătorilor de la plaje şi de la ora prînzului, mai ales, prin berării, că el făcuse o ispravă unică la Silistra, nu-mi aduc aminte care, îşi scrîntise piciorul ori întorsese apele Dunării îndărăt. Că făcuse ceva neştiut de nimeni, asta era sigur.
Un alt cetăţean ţinea discursuri şi conferinţe în piaţă, pe o temă asemănătoare, pretinzînd că trăsese primul foc care a făcut să se încovoaie un zepelin inamic. Piaţa se obişnuise cu el şi-l ocolea, bravul cetăţean vorbind în cele din urmă singur, urcat pe o ladă, lîngă hală.
— A! ăsta e ăla cu balonul, îl arăta negustorul de lămîi.
Amîndoi eroii obscuri căutau să-şi facă o profesiune pe toată viaţa, atribuindu-şi un merit dintr-o coincidenţă şi un prestigiu dintr-un amănunt. Cînd îi întrebai:
— Am nişte lemne de tăiat şi de măturat o curte, la ce te pricepi dumneata? ei răspundeau, unul :
— Eu sînt cel de la Silistra!
şi celălalt :
— Eu am doborît balonul!
— Bine, dar ce faci acum?
Revoltaţi, ei se puneau să înjure piaţa, publicul şi guvernul.

În cafeneaua din Bucureşti se leagănă pe cîte un scaun un flăcău la vîrsta de colonel. Activi-

tatea lui e transformismul: trage pe nas oxigen și-i dă drumul acidului carbonic, iar la fiece douăzeci și patru de ore obține un fabricat alimentar. Junețea lui, din punctul de vedere intelect, e complicată și dificilă. S-a pomenit cu pasiunea să puie note politice și literare; ceea ce ar fi, pînă la urma urmei, o simili-profesiune, dar se petrece ceva catastrofal; nu știe să le scrie. Asta îl cam irită, dar asta e legea lui, să nu știe și să nu poată. Și-a dat toată silința, și nu merge. La patruzeci de ani nu știe să-l facă pe 3, nota care i-ar fi cea mai favorită.

L-au întrebat unii: « Nu te apuci de nimic? că trece vremea. Atît ești în stare să faci? »

El a răspuns ca garsonul de la « Café Lirique » din Geneva, ca viteazul de la Silistra și ca omul cu balonul: că i-a căzut odată lui Charles Maurras bastonul, că i l-a ridicat și că i l-a dat. Că Maurras i-a mulțumit pe franțuzește: «*Merci*», și că el i-a zis: « *Il n'y a pas de quoi* ».

E cariera lui.

UN OM PROVIDENȚIAL

Proprietarul hotelului în care locuiesc sta pe gînduri. Are optzeci de camere toate pline, și treizeci din ele, rezervate clientelei cu schimbul, se reînchiriază la fiece oră. El inspectează, pe rînd și de cîteva ori pe zi, toate etajele. La nr. 45 aude un geamăt de satisfacție. Cine e la nr. 45? Perfect! La plecare va plăti de două ori prețul odăii, pentru că a turburat liniștea pasagerilor într-un chip antifamilial. Locatarei de la nr. 73 i se va întrei chiria, pentru că dovedește o activitate exagerată și schimbă șervetele des. Cine face baie la al doilea etaj, la ore nepotrivite? A! da, bine. Se va încasa un supliment.

Portarul, i se pare, este un hoț. Nu trece în registru toate închirierile uneia și aceleiaș odăi. L-a prins de cîteva ori cu nereguli grave. De pildă, camera 14, spunea că e « momental » goa-lă. Proprietarul, ducîndu-se și punînd urechea la ușă, s-a edificat. Și nici madamele distribu-ite pe grupuri de odăi nu dau probă de mora-litate, întîrziind peste timpul cuvenit serviciului în camera cîte unui provincial, amator în Bucu-rești de cucoane îmbrăcate în roz și cu ciorapii palizi. Proprietarul le-a pus de mai multe ori în vedere că, asupra beneficiilor deosebite, sînt obligate să lase un procent la cassă, întrucît bene-ficiile se realizează pe proprietatea lui, în cadrul capitalului lui și în mobilierul lui. Numai metrul

de covor costă patru sute șaptezeci și cinci de lei, și regia localului e enormă.

Proprietarul cîștigă de la toate articolele un atît la sută. Rufele trimise la spălătorie, ale cli-enților, suferă o urcare de preț sută la sută, și îndeosebi albiturile clientelor. Bărbierul, pre-ferat din vecinătate, plătește și el un procent, și fiecare cafea cu lapte, fiecare corn, fiecare țigare, transportate sus, de la cafeneaua de alături, plă-tesc un impozit de import în hotel. Proprietarul ar avea prin urmare cuvînt să fie mulțumit că pune anual cinci milioane de lei deoparte, că și-a măritat fetele cu gineri distinși și că, mate-rialmente, contribuie la bunul mers al colecti-vității și la ordinea socială.

Totuș, proprietarul e foarte nemulțumit. La un venit ca al lui nu se poate trăi fără idealuri politice, după cum nu se poate deceda fără cavou și fără statuie. Mai cu seamă, cînd te gîndești că atîți oameni cu o stare mult mai neînsemnată decît a lui și cu un simț de administrație inferior și mai puțin amănunțit, joacă un rol în națiune și în Stat, sînt de multe ori deputați și senatori, și cîteodată chiar miniștri. Dacă nu cunoștea el, din experiența lui de hotelier, pe miniștri, pe care i-a auzit sforăind, spălîndu-se, înjurînd, cine să-i cunoască? Apoi, el are un program de reformă generală, care, în mic, i-a ajutat să devie propri-etar al imobilului, după ce fusese în tinerețe « lift » în local, și căpătase încrederea văduvei fostului proprietar și drepturi asupra alunițelor cu păr dintre nasul voluminos și o întreită gușă grațioasă. Mii de gînduri îl asaltează, și, făcînd socoteala seara la biurou, sufletul lui oftează profund.

— Observ că vă frămîntați, domnule propri-etar, de cîteva luni de zile, decînd vă sînt chi-riaș. Vi s-a întîmplat ceva iremediabil? îl întreb.

— Merge din ce in ce mai prost, domnul meu, răspunde proprietarul.

— Hotelul e plin de geme, domnule proprietar.

— Crezi dumneata că la hotel ne gîndim acum? zice vexat proprietarul de hotel. Hotelul trebuie să meargă, adaogă el, fiind bine organizat și supraveghiat de mine personal. Mai e vre un local comparabil cu « Hotel Național »? Altceva mă chinuiește, domnule, se înhoalbă concentrat proprietarul. Țara! Dumneata știi că mergem la revoluție și că sîntem conduși de un guvern de incapabili?

— Bine că m-ai asigurat, domnule proprietar, răspunsei rîzînd cu poftă. Dacă e vorba de țară, țara o să mai aștepte. Credeam că încasările au slăbit.

— Știi dumneata că nu mai pot să dorm?

— De ce, de ce, domnule proprietar? Domiciliul dumneavoastră personal trebuie să fie cu totul scutit de pricinile noastre de insomnie.

— Cum? n-ai înțeles? Țara!

— A! tot țara.

— Și principiile! domnul meu. Politicienii ne-au demoralizat. Demagogia ne destrăbălează. Nu mai merge. Nu mai poate să meargă. Sînt decis să intru în activitate.

— Dumneavoastră?! Proprietarul « Hotelului Național »?!

— Te miri, domnul meu? Oare mă crezi nedestoinic, pe mine, care am dus întreprinderea la o dezvoltare splendidă?

— Ce obiectiv ați ales pentru acțiunea dumneavoastră viitoare? dacă nu sînt indiscret.

— N-am să-ți ascund nimic, domnul meu. Halul în care se găsește țara cere o sforțare considerabilă. Ne trebuie o dictatură. Dar repede, știi, fără nicio amînare. Pînă miercuri . . . Sînt, pot să-ți spun, omul care nu se teme nici de Kemal, nici de Hitler, nici de Mussolini. . .

«STAI SĂ-ŢI EXPLIC EU...»

Am un prieten care le ştie toate şi mai cu seamă este convins că le ştie. Fără să aibă pretenţii de enciclopedist în strictul înţeles al cuvîntului şi fără să cunoască lucrurile prin latura lor descriptivă, care le aşează în serii şi diviziuni, distribuindu-le între deosebitele ştiinţe, el cunoaşte ceva mai mult şi mai nobil, cauza lucrurilor brute; el ştie în sensul că descoperă şi comentează. Fiece imagine pe care o prezintă natura, fiece eveniment sau întîmplare banală, e-o coajă, şi înlăuntrul ei sună, ca un miez de clopoţel, cauza mascată, sensibilă auzului intelectual. Nu e mister cît de consacrat în care să nu poată intra cheia spiritului prietenului meu; o întorsătură, şi taina s-a deschis. El ţi-o dă descuiată şi zîmbeşte: iat-o.

Toată lumea suferă de o activitate intelectuală. Bate toba cu degetele-n masă, amuzată ceasuri întregi de muzica monotonă. Îşi freacă mustaţa, îşi trece mîna prin dreptul nasului de zece ori pe minut. Grupează obiectele de acelaş fel, numără casele, trăsurile, felinarele, paşii. Prietenul meu suferă de activitatea aristocratică a explicaţiunii. A făcut în tinereţe studii de dascăl universitar, şi de atunci încoace se crede obligat nu numai să afle, ci să şi dea imediat pe faţă.

De-aci inteligenţa lui a specializat viaţa în enigme, şi universul întreg nu e populat, pentru

ochiul lui, decît de semne de întrebare obscure, cu o stea scînteiată dedesubt, îmbrăcate cînd într-un costum pe măsură, cînd în aparențele înșelătoare ale unui fenomen sau vegetal. Ca lupul flămînd, care umblă numai după mîncare, prietenul meu Teofil nu trăiește decît ca să se întrebe și ca să răspundă.

El întrerupe brusc o povestire a unui vorbitor, ca să intercaleze, cu misticism didactic, cuvintele:

— Stai să-ți explic eu . . .

De cele mai multe ori explicația lui e inutilă, căci nu era nimic de explicat, iar întodeauna orgoliul și satisfacția cu care își anunță el operația indispun, ceea ce-i dă o satisfacție nouă imediat, căci în acelaș timp ce este solicitat de explicația anunțată, spiritul lui își explică și cauza pentru care vorbitorul întrerupt și auditorii sînt supărați de întreruperea lui: invidia.

« Sînt mai inteligent decît toți », își zice în sine comentatorul.

Explicația lui cea mai scurtă durează un sfert de oră cel puțin, interesul convorbirii se pierde, unii se scoală și pleacă, alții cască, alții dau din umeri, — evident, din cauza geloziei; ochiul explicatorului vede tot, notează tot.

— Cînd mă găseam la Paris, mi s-a-mbolnăvit nevasta în timpul unei plimbări prin Champs-Elysées. Se împleticește, o iau în brațe, o duc pe o bancă, se adună trecătorii . . .

— Stai să-ți explic eu . . . Cîți kilometri sînt de la București la Paris și cîți stîlpi de telegraf? . . . Fă socoteala: două zile de tren cu ochii pe fereastră sînt de ajuns să provoace neurastenia și acea stare nervoasă a stomacului care în vapor ia numele de rău de mare. . .

Nevasta povestitorului era pur și simplu însărcinată în patru luni.

— Nu știu ce am de cîtva timp, că nu mă mai pot scula devreme. Pun deșteptătorul să sune, pun servitorul să mă zgîlțîie, și degeaba.

— Stai să-ți explic eu... Te culci cu pîntecul plin.

— Mi-e lene, dragă, lene, — știi dumneata ce-i lenea?...

— Desigur că știu, o stare bolnăvicioasă a organismului.

— Mofturi, dragă...

— Lenea în niciun caz nu e normală.

— Foarte normală, dragă, cînd te culci la patru dimineața și vii de la club.

— Nu mi-ai spus că te culci tîrziu.

Comentatorul are în toate cazurile dreptate: îi lipsește însă un factor.

— Ați auzit detunătura de az-noapte?

Nimeni nu auzise nimic. Explicatorul face semn, zîmbind cu superioritate: el auzise.

— Să-ți explic eu... O explozie la Pirothehnie: se lucrează cu dinamită.

— Lucrurile s-au petrecut mai primitiv: mi-a pocnit, dragă, o ureche.

Ilaritatea și gluma supără pe Teofil. Nu admite să-l ia cineva peste picior. Înțelege să explice serios lucrurile serioase. Îngălbenește și amenință, și societatea trece la masă.

Rasolul constată toți invitații că e tare.

— Să vă explic, eu, spune explicatorul... Nu-i fiert îndeajuns... Se întîmplă la carne invers decît la ouă...

Cu alte cuvinte, explicatorul cunoaște psiho-logia lucrurilor, deși el n-a inventat nimic decînd s-a făcut descoperirea că e frig pentru că nu e cald și e verde pentru că nu e stacojiu. Dar el pune atîta tact științific, atîta gravitate în pătrun-

derea fondului celui mai adînc al cauzelor, încît impresionează şi e tolerat. Adevărata lui republică, acolo unde explicaţiile lui se impun ca o lege absolută, este la o prefectură de judeţ, al cărei director e numit pe baza titlurilor eminente. Subalternii lui, dacă n-au ajuns să ştie totul, cunosc măcar din totul o parte, mulţumită explicaţiilor lui Teofil. El reconstituie crimele, cu autori necunoscuţi, pînă la detaliu, ştie tot ce s-a petrecut, cum a evoluat drama, şi, prin deducţii de logică, descoperă imediat şi pe asasini, pe care-i scoate de-acasă ca din cutie, îi arestează şi-i ţine închişi pînă ce sînt descoperiţi adevăraţii autori. Sau, dacă hazardul nu participă la descoperire, arestaţii lui sfîrşesc prin a muri în puşcărie.

— E curios, îmi spunea odată prietenul meu Teofil, că au fost găsiţi asasinii din Costîna, alţii decît cei depuşi de mine, acum cinci ani. Cum îţi explici?

— ?...

— Să-ţi explic eu, zise Teofil cu o ironie condescendentă. Adversarii mei mi-au pregătit o farsă. Cu mine însă, ştii, farsele de prost-gust nu merg niciodată.

UN MIC BINEFĂCĂTOR

Sînt un om chibzuit. Dacă nu eram chibzuit nu se alegea de mine nimic, căci singura moştenire părintească a fost pentru copiii noştri chibzuiala.

Principiul meu este să nu mă grăbesc. Nici nu gîndesc cu grabă, nici nu mă impresionez cu grabă. Cînd trebuie să mă supăr: « Aşteaptă puţin, îmi zic, să vezi, că poate nu trebuie să te superi ». Cu alte cuvinte, între cauză şi efect am pus o scadenţă, şi am învăţat asta de la poliţă. Meseria mea cea mai dragă, — am mai multe meserii, după împrejurări, — este să dau bani cu împrumut. Am avut ceea ce se numeşte geniul afacerilor precoce.

Cînd eram mic, — am acum, cei mulţi înnainte, şaizeci şi trei de ani, — îmi da tata cîte cincizeci de bani, duminica, pentru distracţii. Ce făceam eu? Păstram cincizeci de bani şi-i dam cu împrumut. Dam cinci parale luni, şi căpătam joi înnapoi zece bani. Această operaţie m-a învăţat cum se dublează capitalul. Dar ca să fiu sigur că iau capitalul înnapoi cu dobînda lui, ceream *Chimia* sau *Limba latină* şi o ţineam la mine în ghiozdan, pînă joi. Această operaţie m-a învăţat cum se ia o garanţie şi m-a familiarizat cu noţiunile de « client », de « termen » şi de « dobîndă », — şi totodată am învăţat şi scadenţa. Căci dacă în joia hotărîtă nu încasam (vezi noţiunea: *a încasa, incasso*), a doua zi, vineri, vindeam *Limba latină*

la anticar, luam pe ea un leu și nu mai dam nimic înnapoi. Și această operație m-a învățat ceva, cel mai important lucru din viața financiară: cum crește repede capitalul, fără noi investiri.

La vîrsta de douăzeci de ani aveam, prin urmare, un capital, care mi-a permis să pui o bază economică, sigură, vieții mele, și să mă îndrept cu pași mari către milioane. Împrumut, strîng dobînzile, cumpăr-vînd și trăiesc. Ceea ce este frumos în profesiunea mea e marfa: ce-i mai curat ca hîrtia de Bancă și mai ușor de purtat? Nu e nevoie de depozit, nu se strică, nu se umezește, nu are sezon. Și n-am prăvălie, n-am butoaie, mașini, nu-mi trebuie apă, ca să se facă noroi, nu e nevoie de cărbuni murdari. Fabrica mea e în cap, și marfa în buzunar. Sînt un intelectual.

Clientela mea e mare. Vine la mine o cucoană cu o broșe cu briliante și mărgăritare. « Nu-mi trebuie », zic. — « Ia-o, te rog, mă roagă, am mare nevoie. » — « Ei! fiindcă zici că ai copii, să văd: ce ai să ceri pe ea? » — « Mă costă o sută de mii de lei, îmi spune. » — « Bine, dar nu face atît: spune-mi dumneata, cine o cumpără, dacă, Doamne ferește, nu poți să o scoți. » — « O scot negreșit: e un suvenir de familie. » Și mă învoiesc să-i dau douăzeci de mii de lei.

Să vezi dumneata cît merge de frumos și de curat. Îi dau douăzeci de mii de lei, îmi dă broșa și o poliță cu gir, și scad dobînda pe un an de zile înnainte, șapte mii de lei. Cucoana ia treisprezece mii de lei și își poate face treburile și ea. Dacă aș fi pus grîu, trebuia să aștept un an de zile ca să încasez ceva. Cu amanetul, încasez înnainte: ai prins diferența? Și todeauna vînd amanetul, ca *Limba latină*, căci în afaceri nu e normal să aștepți două zile peste termen, — și iar sporesc

capitalul, și așa, din capital mic în capital mic, se face capitalul mare.

Am zis că sînt un om chibzuit și că nu mă supăr niciodată. Aș putea să fiu altfel, într-o profesiune care îți impune să faci bine tuturora, fără deosebire? Eu binele îl fac în toate formele, și cu bani și fără bani. Cînd dau bani, iau o mică dobîndă de treizeci și cinci la sută, pentru că riscurile sînt mari și-mi trebuie acoperire. Cînd nu dau bani și cînd dacă aș da bani nu iau în schimb o acoperire, atunci dau sfaturi și vorbe bune. Servitoarele mele se plîng că le congediez și nu le plătesc, că le țiu și nu le dau să mănînce, ca vitele, mult; dar care din vecinii mei le dă atîtea învățăminte și glumește cu ele ca mine? Dumneata știi că obrazul face mai mult ca banul și că vorba bună satură mai mult ca alimentele scumpe. Eu însumi consum foarte puțin căci cine pune preț pe mîncare e un materialist.

Am un băiat, un băiat ca o fată de sfiios. La optsprezece ani el știe tot ce am învățat eu, și, feciorelnic, aplică integral și sporirea capitalului și termenul scurt și amanetul. Are un mic defect, dar cine nu are un mic defect? se uită strîmb, și, deși se uită numai la rădăcina nasului, vede peste tot. L-am introdus, ca să lărgească cercul cunoștințelor și al afacerilor: face cronica dramatică la o mare gazetă, deocamdată gratuit. În schimb, mi-a adus cîțiva clienți de la teatru. Unul vrea leafa pe trei luni înnainte, alta vrea o rochie elegantă: artiștii au fel de fel de fantezii. Toată familia merge gratis la teatru, în lojă, și într-o seară am stat chiar lîngă loja regală.

Să nu te superi că te primesc în pat. Stau întins de douăsprezece zile, dar cred că mă simt ceva mai bine... Un nebun de client. Nu înțeleg ce i-a venit: asta mi s-a întîmplat întîia oară în lunga mea carieră. E o noțiune cu totul nepre-

văzută, o noutate modernă. M-a bătut o jumătate de ceas cu tot ce i-a venit la mînă, cu bastonul, cu geamantanul (avea un geamantan) şi cu picioarele. Şi unde crezi că s-a întîmplat această ticăloşie? Chiar în Palatul de Justiţie. Şi, culmea! nu a sărit nimeni în ajutor: le era frică de bătăuş... Ai venit să-ţi schimb poliţa? Nu obişnuiesc, dar o fac pentru dumneata: ai adus dobînda? Ştii că dobînda s-a indoit de-cînd Banca Naţională a micşorat-o: Bursa, piaţa.

— Fiul dumneavoastră ce mai face?

— E în odaia de alături... E şi el în pat... Un cot scrîntit şi două coaste rupte. Ştii, i-a fost foarte rău, are temperatură.

BIETUL OM

Îl cunoșteam suferind și mizer și ne obișnui-serăm cu forma lui socială definitiv trasată, ca o literă de alfabet. Împresurat de nevoi și reflectînd o mare tristețe, el nu știa să ne vorbească, de cîte ori îl întîlneam, decît de monotona lui nedreptate și de niște necazuri, dese și mlăștinoase ca niște gîrle, prin care zilnic trebuia să plece și să se întoarcă. Bietul Om era sau dascăl, sau funcționar, sau ziarist, sau individ fără o profesiune precisă: Bietul Om era divers și unanim, și pe toate dru-murile am dat zi cu zi de cîte un asemenea biet om, strivit între vagoanele deraiate ale vieții.

Într-o zi, pecînd asudam, pe jos, cu neamul nostru, făcînd o plimbare duminicală higienică, departe de oraș, Bietul Om a trecut pe lîngă noi într-o admirabilă limuzină cu cîte o tolbă de merin-de în spinare, distribuită familiei, înnecîndu-ne siluetele în leșia uscată a prafului de pe șosea și aproape să ne calce. Trecînd, Bietul Om ne-a văzut și s-a emoționat vizibil.

— Cine era în automobil? parcă ne-a salutat.

— Era Bietul Om, împovărat de mii de neno-rociri.

După cîteva zile, Bietul Om ne întîlnea pe jos, în cetate, gîrbovit, jerpelit, cu ochiul stins. Ducea subsuoară un ghiozdan burdușit cu cărți. El ne-a explicat, fără să-l întrebăm, cum de s-a găsit duminica trecută într-o mașină splendidă și ne-a

violentat cu insistența lui. Era mașina unui pri-eten bogat, care i-o pune cîteodată la îndemînă, ca să respire și progenitura lui cîte puţin aer de munte. Fugise pînă la Bușteni, ca să se folosească de prilej. Seara a fost înnapoi în București, și tare s-a temut să nu i se întîmple un accident; nu lui și tribului personal, dar mașinii. Noroc că a învățat să conducă și că este extrem de prudent. Ia vira-jele încet, și la răspîntii încetinează detot. Propri-etarul mașinii, care-i un bogătaș generos, i-a dat și benzina gratis, numai ca să-i facă plăcerea cît mai puțin costisitoare. Restul s-a petrecut ca și acasă: acasă Bietul Om nu tot mănîncă? Se transpune masa din capitală la munte.

Altădată, Bietul Om își construia o casă. L-am găsit poruncind cu vocea tare, printre căldări și gropi cu var, pe marginea unui trotuar, — și cam înjurînd de mamă. Ne-a văzut și a redevenit duios și dulce, ca și cum niște urechi, agresiv ciulite, i s-au lăsat brusc pe ceafă și i-au intimidat profilul. Bietul Om era sfiios, fără să fie încurcat. Bietul Om a socotit oportun să ne dea o explicaţie detaliată. Nevasta lui moștenise pe un fel de unchi depărtat, decedat fără urmași direcți. Suma căpătată era destul de modestă, dar a dat fami-liei curaj să-și aducă aminte că avea un prieten foarte bogat, care-i făgăduise, pe datorie, ca să fie plătită cînd se va putea, — nimeni nu-i pune sula în coastă, — o bucată de teren. Cărămizile le-a împrumutat de la un fabricant căruia îi mergea afacerea prost, și tot el i-a făcut rost și de lemnărie și de var. Ce s-a gîndit, Bietul Om? să înceapă să se încurce, căci de descurcat, cu voință și energie, și mai ales cu credință în Dum-nezeu, omul se descurcă. O cocioabă, după o viață de muncă, se cuvine fiecărui biet om. Tot construia o cocioabă: ca să poată plăti mai repede datoriile, a construit cocioaba mai mare.

— Nu te uita că are şapte apartamente, argumentează Bietul Om, căci totul e zidit cu o economie înspăimîntătoare şi cu materialele reduse la minimum strict.

Bietul Om ici, Bietul Om coleà, pretutindeni Bietul Om se străduiește să-și ușureze puțin mizeria, pe nişte vremuri de criză cum nu s-a mai pomenit. Pe nesimțite, el încetează de a mai fi biet om și devine om obraznic. El invocă, amenințînd, cinstea, economia, organizarea, munca, stăruința și toate virtuțile prin care Bietul Om își face o casă mare, un automobil mare, o moșie mare, o avere mare, candid cînd a furat, și îndrăzneț cînd a izbutit.

Bietul Om! face și el ce poate...

UN GOSPODAR

De grilajul grădinii stă răzimat într-un picior de lemn un domn voinic și bine îmbrăcat. El și-a ales locul cel mai populat și îl ocupă două ore pe zi cu demnitatea cîrmuitoare a unui acar. Toaleta lui foarte căutată se vădește deosebită pentru piciorul de lemn, expus ca de vînzare. Un lac proaspăt sticlește pe vîrful lung, dat la strung, ca o mòbilă cu șanțuri spirale. E marfa din vitrina lui. Se vinde continuu fără să scadă, și în fracțiuni. Ca să-l valorifice la maximum, l-a decorat cu patru brățări de alamă, ajustate simetric și frecate zilnic cu pastă de clanță. Piciorul de lemn ține loc de reclamă și e vorbitor de la sine.

Proprietarul lui nu colaborează decît cu expresia ochilor la efect. Nu rostește un cuvînt, nu întinde mîna, nu scoate șapca lui de birjar, cu cozorocul sticlos. Abia dacă uneori salută aproape militărește pe doamna care se apropie cu mîna îngropată în sacul de piele pentru căutarea mărunțișului celui mai mărunt. Cînd se ivește o trecătoare, șchiopul întoarce spre ceruri o căutătură de amorez; ochii cîntă « Slavă Ție » și « Mai am un singur dor », și sufletul lui scoate un imperceptibil oftat. Situația de om călcat de tren din imprudență a găsit desfacere comercială pe piața războiului, și politica omului de la grilaj este să exploateze imaginea eroului necu-

noscut, dînd să se înţeleagă din atitudini con‑centrate şi triste, că un picior i‑ar fi rămas la el. Războiul a izbucnit la timp, dar e profund recu‑noscător ţării şi steagului că l‑au purtat.

O singură dată entuziasmul lui devine zgo‑motos, atunci cînd trece garda de la Palat. El strigă: « Trăiască Armata! », şi trecătorii admiră în acest erou, căzut într‑o fericită zi de pace sub tramvai, dragostea lui de patrie, îi dau doi lei şi, turburaţi de dovada categorică a jertfei consimţite, intră în consideraţiuni şi generalizări.

În cîţiva ani după război, omul cu piciorul de lemn şi‑a cumpărat o proprietate, a pus pomi roditori, are treizeci de stupi, un cal, o gabrioletă, şi ziua întreagă se îndeletniceşte cu gospodăria. Trotuarului îi acordă două ore pe zi, după un program experimentat, şi numai în zilele de sărbătoare naţională iese dis‑de‑dimineaţă şi se întoarce pe înserat. La aceste date binecuvîntate, el aduce o basmà cu lei, devaluaţi desigur, însă lei orişicum şi lei care se grămădesc în cutia unui dulap. Cei care n‑au făcut războiul îi dau cu plăcerea că l‑au făcut alţii. Cei care s‑au ascuns de război îi dau, ca şi cei ce s‑au întors din răz‑boi valizi, pentru că au scăpat. Un căpitan bătrîn i‑a strîns mîna şi i‑a ţinut un discurs atît de simţit şi de adevărat, încît toată lumea, înţele‑gînd marele sentiment care a scăpărat între invalid şi veteran, s‑a îmbulzit să‑i dea, cu o lepă‑dare de sine emoţionantă.

Şchiopul nu este însă cu totul fericit. El are un detractor violent, pe invalidul adevărat, în uniformă verde zdrenţuită, cu pieptul îngre‑uiat de medalii, şi care, scurtat de război pînă la şolduri, îşi tîrăşte un sfert de trup pe o sanie fixată subt coapse ca o şea de lemn.

Acesta ocărăşte, înjură şi bate cu scăunelele, cu care îşi deplasează, sprijinit în mîini, bolo‑

vanul de carne olog, şi revolta lui vehementă înhaţă trecătorii, ameninţă cucoanele spilcuite, batjocoreşte fardul, minciuna şi credulitatea. Za-darnic. Nu-l miluieşte nimeni.

Solemn, tăcut, aristocratic şi salutat, şchiopul prin accident porneşte acasă.

UN CAZ

Cunosc un om al tuturor tragediilor. Fără să aibă aerul că suferă, judecînd după figura blîndă trandafirie, după zîmbetul optimist, el se chinu-iește, de douăzeci și cinci de ani, decînd îl știu, neschimbat, todeauna tînăr, și proaspăt ca o pră-jitură.

Nu știu de ce îi zic « domnule profesor », fără să cred că ar avea această nobilă meserie. Am apucat să-i zic decînd mi-a sau i-am fost prezintat. N-am vrut să întreb ce anume catedră ar putea să aibă, ca să nu cumva să dau de vreo surpriză, și m-am silit să-l deduc din imaginație. De àltfel, discreția lui m-a ajutat foarte mult să nu ajung la nicio încheiere.

Cred că în douăzeci și cinci de ani m-am întîlnit cu profesorul meu numai de vreo două-zeci de ori. Știți cum se petrece cu un domn profesor o întîlnire din întîmplare:

— A! Decînd gîndeam să-ți fac o vizită! Mi-e-ra dor de dumneata. Să nu crezi însă că nu te urmăresc cu atenție (și cu admirație.) Dar așa e viața noastră. . . (« Noastră » e un plural de amiciție și de colegialitate.) Dumneata cu conde-iul, alții cu școala. (« Alții » erau el și profesòrii.) Dar știi că nu te-ai schimbat deloc?

— Mă gîndeam de unde să te iau. Te credeam pe undeva prin Europa. (Presupunerea că un amic, pe care nu l-ai mai văzut demult, călăto-

reşte, face todeauna plăcere. De altfel, o funcţie importantă prin care, cu timpul, vor putea să treacă toţi camarazii, e aceea de ataşat de presă.) Auzisem că erai pe la Ankara, precizez oarecum.

— Ce mai e nou? Ce-ai mai făcut? Ce crezi despre evenimente? Cînd o să mai am bucuria să te văd? Mai dă şi dumneata, ce naiba, cîte un telefon. . .

Toate astea s-au grupat într-o convorbire de cîteva minute şi, la despărţire, tragedia:

— Ah! Scumpe amice, mi-e soţia pe moarte. . .

Ţi-aduci aminte că « soţia », cum zice profesorul, a mai fost pe punctul să sucombe de cîteva ori.

Pecînd asculţi lista simptomelor care vor face din el un mare nefericit, îţi revin în memorie gravele boli de care i-a mai scăpat nevasta: operaţia cezariană, fibromul, ulcerul. . . Toate afecţiunile extreme turbură periodic căsnicia bietului om, care suferă într-adevăr, de vreme ce ochii lui albaştri sînt înnecaţi de o lacrimă tremurată. Totuş, prea multe dureri, îţi zici, pentru un cap de femeie, desigur distinsă, şi prea rău aşezate, — şi prea multe torturi şi pe capul unui bărbat cu o splendidă frizură lăsată niţel, cu melancolie, pe o sprînceană.

Şi greu încercatul coleg (nu mă mai gîndeam să iscodesc ce fel de coleg) strînge mîna, pe jumătate întors din profil, şi fuge, ca să nu izbucnească într-un mare hohot de plîns şi să nu dea spectacolul unei crize, penibilă la un bărbat.

La ultima întîlnire « soţia » fusese operată de mastoidită. Intervenţia chirurgicală pentru asemenea boală se face cu dalta şi cu ciocanul, de-a dreptul pe osul din spatele urechii.

— « *L'échafaud qu'on bâtit n'a pas d'écho plus sourd* », mi s-a plîns profesòrul, citînd un vers lapidar.

Speța era foarte interesantă. Mă hotărîsem să culeg date despre profesor şi să descriu, cu titlul « Un om foarte nenorocit », un asemenea om. M-am dus pe la prietenii lui şi m-am informat. Unul mai psiholog mi-a dat amănunte:

— Tragedia lui cea mai adîncă, mi-a spus confidențial cel mai bun prieten al lui, e alta: că n-a avut și nu are nevastă.

OMUL LIBER

De la un timp, amicul nostru Preda, care-i un militant de berărie, s-a liniștit. De unde vocifera ca un precupeț, înjurînd pe toți cîți i se părea că-i împiedică viața de cetățean și de critic social și politic, în ultimele două săptămîni s-a potolit. S-a prins de sănătatea lui o aureolă îngerească.

Preda e un original nițel într-o ureche. Se crede obiectul tuturor măsurilor de ordine și prudență, luate cu caracter general, și poate că aderă la o ușoară manie a persecuției. Mă sună la telefon :

— Ai auzit ce s-a proiectat împotriva mea?... Nu?... Niciodată nu te-au interesat necazurile mele prea mult... Ești un egoist.

— Ce ți s-a mai întîmplat, dragul meu?

— Toată lumea știe, afară de unul singur, de dumneata. Nu mai am voie să circul pe stînga. Am ajuns o căruță. N-ai niciun cuvînt de protestare ?

Altădată, se plîngea că-i obligat să-și camufleze geamurile, să mănînce în loc de undelemn ulei, să se îmbrace în celofibră. Vrînd să-și cumpere ghete, n-a găsit ciorapi. Se urzea un complot împotriva lui. Mi-am permis, cînd mi se plîngea prea tare, să rîd, lovit de o ilaritate regretabilă.

— Îți vine să rîzi! mă mustra colegul Preda.

— Ordonanțele care te fac să suferi atît de mult, sînt pentru toți cetățenii, amice, i-am răspuns, dar nimeni nu pătimește ca tine. Fii om, ce naiba! Peste doi ani, o să mergi pe stînga, o să ai maioneză, pantaloni de șeviot, pantofi cu pingele etc.

— Pardon! stimate domn, m-a luat Preda de sus și ceremonios, ca să mă jignească. Dacă n-aș fi eu, nu s-ar gîndi nimeni la măsuri. Viața mea stingherește. Sînt om de convingeri libere, aș dori să mă-nțelegi mai bine, și nu mă codesc să spui lucrurilor pe nume. Vreau libertate, și asta nu place. Sînt om liber, sînt odios.

— Dacă ar fi așa, s-ar găsi o soluție mai simplă. Pentru unul singur, cum te pretinzi, nu e greu: te-ar închide și s-ar scăpa berăria de un apostol al adevărului pur.

— Crezi că îndrăznește cineva? scrîșni din dinți prietenul Preda.

— De frica Europei!

— Nu se mai găsesc nici ștreanguri ca lumea, șopti confidențial. Alaltăieri, am vrut să mă spînzur și am căzut din tavan. Sfoara era de hîrtie.

— Dacă nu mai trebuie la altceva, i se dau întrebuințări mai utile, zisei. Decît poezii, mai bine sfoară.

Preda mi-a închis telefonul brusc. Amicul e cam mojic. Dar îl suport. De ce? După două pahare, îmi recitează la ureche pe Aristofan în original. E *magna cum laude* de la Bordeaux, unde clasicismul se ia la întrecere cu vinul, și Dionisos umblă călare pe o àsină albă cu ochii de safir.

Reîntîlnindu-l după o absență, înseninat, nu l-am mai recunoscut. Era o transfigurare în personalitatea lui, ca și cum se pregătea să se înnalțe la cer. Descoperise ceea ce numea el « reacțiunea binefăcătoare ».

Ce era această reacţiune, am văzut la el acasă. Cumpărase două lopeţi de sită şi urmărea muştele cu ele.

— Îl vezi? strigă prietenul Preda. Şi se năpustea cu bătătoarea-n mînă, sfărîmînd un muscoi. L-am achitat! Aşa-mi ucid eu vrăjmaşii!

Cît am stat la el, a omorît douăzeci şi două de muşte. Oricine doboară douăzeci şi două de muşte. Dar fiecare muscă de-a lui Preda purta numele cîte unui mare om de ispravă, pe care, după limbajul lui, îl da gata şi-l achita.

E o răzbunare cu atît mai inocentă cu cît e mai inofensivă, dragă Cocò, şi, pînă una-alta, un surogat, care-i dă sensaţia că scrie, că gîndeşte şi că acţionează liber. Ce costă o muscă? E gratis

SĂRACUL POPESCU

Adică de ce oamenii, care-şi fac isprava lor cotidiană, necunoscută, neaşteptînd elogii şi recompense, nu sînt numiţi pe numele lor, ca oamenii politici şi ca actriţele? Este altceva să fii, de pildă, secretarul unui liceu, să ai o autoritate primită de la conştiinţă şi muncă, decît un regizor sau un şef de orchestră? Nu prea se pare. Înnainte de toate, lucrul de valoare de lucrul indiferent e deosebit de către omul care-l duce la capăt.

Aparenţele fugitive ale vieţii obşteşti, schimbate de la o zi la alta, de la o administraţie la alta, se deplasează ca norii tîrîţi pe pămînt, grei ca plumbul sau lini şi diafani. Suprafaţa e o continuă mişcare şi experienţă, la care numai destoinicia nu colaborează, şi, mutate din loc în loc, materialele de faţadă sînt uzate, şi clădirea s-ar prăbuşi, dacă temelia invizibilă n-ar opri-o să se răstoarne. Temelia e un om, cel mai obscur şi nebăgat în seamă dintre factori, şi totuş girantul sigur şi stabil al permanenţei. Pretutindeni l-am văzut pe acest om ducînd în spinare o Şcoală, o Primărie, o Percepţie, o Judecătorie, o Direcţie, ca furnica o povară cu mult mai mare ca ea.

Omul acela nu se plînge. El ştie că jalba e de prisos, dar dragostea lui de lucru şi simţul demnităţii-l împiedică să-şi facă un drept din

datoria altora față de el, călcată. L-am văzut pe acest om, capabil și răbdător, pretutindeni, la toate autoritățile și instituțiile, consilier și îndrumător al șefilor, care, lipsiți de sfatul lui, riscă să nu-și poată mișca mîna în iscălitură. El e legea, arhiva, regulamentul, enciclopedia, Domnul acela dintr-un biurou, liniștit, cuminte și binevoitor, centrul tuturor problemelor, colaboratorul tuturor caznelor, felicitat de șefi, curtenit, jignit, și haznaua tuturor elogiilor gratuite. Toate biurourile, serviciile, direcțiile-generale trag de el, ca de o funie cu douăzeci de cozi. « Să vie Popescu... » — « Poftește-l pe Popescu... » — « Cu chestia asta trebuie să mergem la Popescu... » — « Alo! Domnule Popescu, vă cheamă domnul secretar-general... » — « A, bine c-ai venit, Popescule, vrea să te vadă ministrul... »

Șefii lui succesivi, mai noi și orgolioși, l-au mutat, ca să se scape de competința lui, de vreo trei ori, l-au și dat afară, și a trebuit să-l aducă îndărăt. Cînd primește ordinul: « pleacă », Popescu își ia pălăria, fără să ție discurs de despărțire, și cînd e reintegrat se întoarce cu simplicitate, și nu reproșează nimănui nimic. Oftează din cînd în cînd, și atît. Nevastă-sa îl desconsideră că nu știe să se lase șperțuit: Popescu rabdă și de la nevastă.

La întoarcere în serviciul din care fusese scos, totul e dezorganizat și trebuie luat da capo. La cinci ani o gratificație, dacă face parte din învățămînt, e tot ce poate să aștepte Popescu, licențiat în cîteceva, cîteodată și doctor, uneori excelent cal de mare tracțiune fără titluri, muncind toată ziua la biurou și o parte din noapte acasă și povățuindu-și stăruitor copiii, alți Popești, la studii, pentru eternizarea speței subalterne, să fie cinstiți, conștiincioși, să sufere în frica lui Dumnezeu și să facă la rîndul lor, fiecare Popescu, alți Popești, licențiați, doctori, funcționari...

Săracule Popescule! cînd fiecare te vorbește de rău, cînd zeflemeaua se face ieftină, ca să coboare pînă la coatele tale cîrpite, cînd autorii fără inspirație validă tabără pe tine cu compoziția și stilul, tu ești o èlită și o aristocrație și cumințenia adîncă a unui neam.

Cetățeanul conștiincios, onest și simplu, dar împovărat, urmărit de haita evenimentelor minore de toată ziua, care-l înțeapă, îl latră și-l mușcă și rupe din el cîte o bucată, din suflet și din pantalon, mă întîlnesc cu el în tot locul.

Rabdă, tace și o duce, animalul corvezilor și întristatul tuturor decepțiilor cu putință, strigătul șefului, mojicia subalternului, disprețul mut al nevestei, opinia copiilor, grosolănia tuturora printre care se strecoară, frecîndu-se de blănuri, mantouri și vitrine, etern călător de-a lungul continentului unei zile, resemnat și obișnuit cu vrăjmășia destinului meschin, amara lui disciplină.

Brutalitatea vieții mișună împrejurul lui, cu inconștiența celeilalte mizerii, biruitoare, lamentabil ironică, de prost sarcasm și de suficiență nemotivată, și te supără pentru el pretutindeni, în piață, unde omul sărac și melancolic îndrăznește să întrebe de preț, în vagonul de tramvai ticsit. Nici la ghișeul poștei nu e primit cu mai puțină necuviință. Și-a încercat și el norocul cu o scrisoare gîndită și redactată de sute de ori pentru a fi mai convingătoare, către un fost coleg ajuns și indiferent. Își pune speranța în ipoteze, în combinații absurde, sporind în familia lui opinia mediocră și de atîtea ori agravată, despre incapacitatea lui de a face ca alții.

E funcţionar pe undeva. Nu poate să imite facilitatea celor mai înstăriţi ca el în cutezanţă şi neobrăzare. Mita îl înfioară, şperţul îl umileşte, zilnic şi-a îndoit silinţa datoriei, nebăgat în seamă. Viaţa lui se deapănă ca o lînă ruptă mereu, topită de vechime şi inconsistenţă.

Fac ce fac dar nu pot scăpa de obsesia fiinţei dumitale, iubitule, care pe gologanii de ziar preferi să cumperi tutun, ca să-ţi mai îngălbeneşti niţel mustaţa şi degetele prăjite de fumul mahorcii. Ţi s-au afumat cîte trei falange, şi unghiile-ţi sînt stacojii. Cîte ceasuri sînt? Se apropie prînzul, şi nu te-ai mai duce, ca să nu mai înfrunte căutătura dumitale blajină sentinţa mută a celor de acasă. Ai vrea să fii o mînă de praf şi să te spulbere vîntul. Nu-ţi mai vine să dai, nefericitule, ochii cu nimeni.

Ieri, te-am recunoscut după vocea moale, tărăgănată şi speriată. Căutam pe şeful dumitale la telefon, şi mi-ai răspuns în absenţa lui. Nu ştiai cine sînt, şi, terorizat de sfiială că trebuie să răspunzi numai accentului răstit al oamenilor mari, todeauna iritaţi, mi-ai spus: domnule ministru... domnule preşedinte... domnule general... domnule profesor...

Te-am identificat numaidecît. Erai Popescu. Erai tot acel Popescu care, punctual şi prezent în toate biurourile, la primărie, la percepţie, în ministere, duci în spinare şi pe brînci, fără să te plîngi, flămînd şi cîrpit, cu o ţigare lipită de buze, namila Statului monumentală.

Popescule, mă supără rînjetul cu care te întîmpină grimasa intelectuală. După cea mai primitivă etimologie, tu eşti fiul Popii, văr cu

Pop, frate cu Popa și tiz cu Proto și cu Potropopescu. În fel și chipuri ai ieșit din altar, ai dat și primit cuminecătură și dar. Ești ori nu ești o aristocrație a odăjdiilor și a ripìdei? Atunci de ce te batjocorește zeflemeaua Constantinescului, a Dumitrescului, a Ionescului, a Petrescului, care nu sînt moștenitori decît de Constantinești, Dumitrești, Ionești și Petrești? și de ce nu ți-ar fi mai plăcut și dumitale să te tragi din acești porecliți, și alergi la un adaos cu trăsură de unire, de nume de sat și de cătun? Crezi că ai făcut gaură în cer, dacă lîngă Popescu ai pus, de pildă, Mălăiescu, și îți închipui că ai salvat ceva și altceva decît o sfială proastă?

Vino încoace, Popescule, să-ți fac închinăciune. Dacă mă lași, te și sărut. Popescu e o drăgătorie. Odată și odată a fost în familia dumitale o barbă mare, răsfirată deasupra unei cruci cu lanțul de aur: familie sfințită, Popescule! Dacă n-au fost zale multe și coifuri și pieptare de fier în neamul tău, și strămoși încuiați cu cheia pe la spate într-o cutie de tablă, au fost izmene, Popescule, și ițari, Popescule. Nu ești mulțumit? Ai fi vrut cioareci de tinichea și oțel, și un cal cu valtrapuri grele? Te-ai fi simțit mai nobil turnat în metal de linguri și de furculițe?

Ridică, Popescule, capul. Capul ți-e frumos, nițel oacheș, cu ochii plini de licăr zăcut: gura ta place cucoanelor din toată Europa bălană. Care n-a poftit la crăpătura buzelor dumitale cu mustața întreagă și la surîsul ei cu zmalțul alb? Hai, cască-o oleacă, — nu ești la dentist, să te temi, — să-ți zăresc dinții. Ce mai măsele, mă! vere Popescule. Să poftească și ăi de au rude în Evul Mediu să și le arate. Ptiu! ce mai putregaiuri și ce de mai cauciuc! Și, de! nu se poate zice că tu nu știi să strîngi cum trebuie în brațe, cu brațele tale păroase. Dacă ai dezveli țărîna

și ai întreba ce-au zis odinioară grecoaicele, bulgarcele, sîrboaicele și unguroaicele, cîndva, cînd se vorbea românește Popescule, cu multă rușine și puțin, te-ai îmbăta în inima ta, — pentru că părerea lor ar fi la fel cu a nemțoaicelor și a franțuzoaicelor și englezoaicelor... Nu roșiți, rase fine și cu copita scumpă, încălțată într-o seară de teatru sau de bal, cu pantoful Louis Quinze: v-a emoționat Popescu!

Popescule, dumneata ești pămîntul, cu grîul, cu soarele și cu ciorile lui. Pămîntul nu e lucru de rîs și de murdărit: pe el n-au fost încă în stare să-l jignească milioanele de popoare, care au făcut o gaură în el și au stat omenește deasupra. Nu s-a supărat niciodată pe ele, pămîntul, Popescule; ba le-a înghițit la urmă detot și pe toate, — și tot nu s-a spurcat și nu s-a împuțit, nici de găuri nici de cimitire.

Inima sus, Popescule, Popescule de la Jii, de la Olt, de pe Ialomița, de pe Siret, de dincoace și de dincolo, și de pe toată Dunărea lată. Cu niște măsele ca ale dumitale ți-a dat Dumnezeu și o poftă de mîncare și o putere de mestecat fără păreche. Ai să mai mănînci! ascultă-mă pe mine, Popescule.

Ca să nu mint, peste o mie de ani o să se vorbească limba ta cine știe pînă unde, pînă la ce mare și pînă la ce munți, dacă numai în cinci sute de ani graiul, care-ți miroase a dulceață și must de razachie, se aude, mă băiete, cînd mai stropșit, cînd mai înghesuit, pe un bărăgan de hartă de o mie de kilometri pătrați...

Popescule, să trăiești!

UN ALTOI

Tînărul e un vlăstar de francez însurat cu o distinsă româncă, la Paris, acum vreo douăzeci şi cinci de ani. Educaţia de ţărancă moşierească, crescută laolaltă cu porumbul şi deprinsă cu imaginile care evocă mămăliga: fotele, brîul, opincile, ciutura, plosca şi cocenii, — s-a văzut brusc transplantată în atmosfera Capeţilor, a Enricilor, Ludovicilor şi catedralelor, ca dovleacul între ananaşi.

Intervenind foamea războiului, noua familie a operat o mişcare retractilă şi s-a întors la moşia din România, unde tot timpul furculiţele n-au stat în cutìa mesei şi vitaminele, distribuite Europei în fiole şi injecţii, circulau fără cartelă, în ambalajul lor primitiv: pătlăgelele vinete şi roşii, ardeii graşi, fasolea ţucără, cartofii, castraveţii. . .

Familia sporise cu o bucată de om: fiul, franco-român, « *roumain, ma chère* », la Paris, « *français, tu sais* », la Bucureşti. Împărechierea extremelor a dat un dezechilibru de individualitate şi un copil bătrîn, parcă născut la treizeci de ani.

Limbajul lui de maturitate comică tratează tot felul de chestii, formulează păreri de sceptic, nu se miră de nimic, cu un aer neprefăcut, de fost ministru în Indiile malarice. Tînărul afectează toate mişcările fotografice ale celebrităţilor politice din gazete. Se gîndeşte în cot la Europa,

cîntăreşte continentele legănîndu-şi piciorul încălecat peste genunchi, fără un dispreţ remarcat pentru nicio mare putere, dar versat în mecanismul secret al intereselor internaţionale. Nu se lasă sedus de aparenţe şi zice cîteodată: « Vai! » — pe franţuzeşte « *hélas!* » sau « *On va voir* »: « să vedem »...

Copiii din clasa lui îl cheamă la joacă şi-i zic: « mă! ». Barbara silabă n-are echivalent franţuzesc. Se-nghesuie-n el şi-i mai turtesc cîte puţin jobenul. În primele zile de liceu s-a prezintat cu o pălărie-gambetă, care nu se mai poartă, de semiceremonie, cravatat pe gulerul cu lustru şi parlamentar, ca la Palais Bourbon. De cîteva ori a trebuit să-şi zmulgă capul din ea, intrată pe urechi pînă la ceafă, ca dintr-o cutìe de conserve. Venea cu un baston de bambùs, cu noduri şi falange, flexibil, făcîndu-şi în curtea liceului o intrare de Charlie Chaplin, cu urale, foarte gustate de elevii *mal élevés*.

Într-o zi, s-a arătat, cu bastonul şi gambeta, pe bicicletă, şi a avut un succes *fou*. A rămas *étonné*. Colegii i-au desfundat pălăria, i-au înţepat cauciucurile bicicletei şi i-au aruncat bastonul în Cişmigiu.

Un an şi l-a *consacré* familiarizării în mediul copiilor, *des imbéciles*, cu limba rumènă, alegîndu-şi din toţi un cerc de trei amici mai interesanţi din punctul lui de vedere, şi în care şi-a pus încrederea şi speranţele că-i ascultat cu seriozitatea cuvenită aristocraticelor lui confidenţe.

Mărturisirile lui cotidiane erau seducătoare: tînărul *franco-roumain* îşi petrecea nopţile în intimitatea societăţii inaccesibile, prieten cu corpul diplomatic, avînd unchi miliardari, şi ştia tot. Antrenat fără voia lui, pînă noaptea tîrziu, a băut prea multă şampanie şi-l cam durea capul. De-abia i-a rămas timpul să dea fuga pînă acasă

cu automobilul unei legații, să-și lepede smochin-gul, să ia o dușe rece și să vie la liceu. . .

Dar adevăratele lui mari rubedenii erau în Franța, mătușa lui, contesa de Boailles, verii lui: marchizul de Gourdalès și vicontele de Phrazzes, care-i un tip *épatant*, a doua mătușe, la Princesse de Dordogne, și o mulțime de nobili cu nume istorice și cu portrete în armură seculară. Un strămoș i-a murit la Rocroi.

Toate astea se împleteau cu 3 la matematici, cu 2 la limba latină, cu o batistă cam cenușie, cu hainele șifonate, cu pantofii scîlcîi. Sosurile grase îi constelau pieptul hainei, cu toate că avea acasă o garderobă splendidă, în Bretagne un castel, un domeniu în Touraine, și altul, moștenit de la Richelieu, în Midi.

Din partea lor, nici colegii confidenți nu s-au lăsat mai prejos. Unul luase masa în ajun cu Radu Negru, în principatul familiei, de la Curtea de Argeș, altul stătuse de vorbă cîteva ore asu-pra evenimentelor mondiale cu fratele maică-si, Matei Basarab, abonatul ziarului *Le Temps* și al revistei *Revue des Deux-Mondes, un drôle de type celui-là.*

Aflînd ce era cu aceste rubedenii ale colegilor lui, tînărul franco-român s-a simțit ofensat, s-a îmbolnăvit și s-a retras de la o școală frecventată de atîți bădărani.

MONOLOG PLASTIC

Nu știu cum și nu știu de ce, dar sînt critic de artă, și nu sînt unul din criticii de artă, sînt criticul de artă (cu *ul*), adică Ăla, adică Ăsta, adică Eu. Sînt Cel Mai, sînt superlativ.

Criticii derînd, de artă, au o curioasă atitudine dinaintea unui tablou: îl analizează și vor să pară că-l înțeleg, ca și cum un tablou trebuie înțeles. Îl traduc în articole și studii, dar de multe ori sînt pictori și ei. N-au, adică, acel văz de ansamblu și de orizont, peste meserie, care slujea de criteriu selectiv atribuirii portofoliilor de odinioară. La Căile Ferate era numit un literat, la Instrucția Publică un proprietar de hoteluri, la trebile bisericești un inginer. Competința vie, de inițiativă, liberă de îngustimea profesională, cere la inginerie un dentist și la puericultură un fabricant de conserve.

Ați priceput vreodată ceva dintr-o critică plastică, de specialist? Considerații peste considerații, pedanterie obscură, închipuită aprofundare, aproape filosofică. Studiul e ca un bloc de plumb.

Eu altfel procedez. Eu zic: « Bine... »; « A evoluat... »; « E ceva... ». Zic: « Verdele e natural!... »; « Are aer... »; « Parcă-l vezi... »; « Numărul douăzeci și cinci promite... ». Zic: « Îmi place... ». Cititorul își dă seama numai-decît că am sezisat, gazeta mă apreciază și, din

etapă în etapă, s-ar putea crea pentru mine și o catedră. Știu să aștept. Criticul de artă adevărată se deosibește net de simplii amatori și diletanți.

Mă cam deservește, nu e vorbă, condeiul, ca și gramatica și propoziția simplă. Dar le-am eliminat. Ați văzut că stilul meu pune punct imediat după literă mare și că am adoptat în critică economia, ca un telegrafist. Nu mă încurc în fraze nici în probleme. Sînt lapidar ca-n inscripții: « La stînga »... « Sens unic »... « Intrarea oprită »... « Adăpost »... Nicio silabă mai mult decît necesarul, și, drept vorbind, niciun cuvînt nu e necesar. Aș semna, cu conștiința că sînt fundamental și concentrat, două coloane albe cu titlul *Cronica plastică*, sus.

Îmi zboară pe la ureche, în expoziții, cîte un crîmpei de conversație: « Idiotul ăla... », « Cretinul solemn... », « Imbecilul... », « Javra... », cîte și mai cîte. Nu cred că sînt eu, dar la urma urmei nici nu-i așa de rău... Mă simt chiar măgulit că se ocupă și artiștii de mine, și împăcat. Sînt Criticul cu Autoritate, fac parte din comisiuni, primesc însărcinări, semnez rapoarte, sînt audiat, consultat, sînt factor, sînt cultural... Dumnealor, ceilalți, ceilalți critici de artă, ce sînt? Nimic.

Și mă mai deservește nițel și capul meu de expresie. Natura m-a compus fără accentele unui relief proeminent, fără scobituri și cam plat, cam ca un basorelief cu zgîrci. Din față sînt cam din ceafă și din profil cam din călcîi. Sînt ceva ca un Prometeu lucrat cu calicie, ca un olac de om sărac. Umărul o cam ia încolo, omoplatul cam iese din plan, picioarele mi-s agățate de subsuori. Nici figura nu corespunde cu ceea ce ar trebui să fie. M-a întrebat aseară în tramvai, manipulantul: « Cît a ieșit pe ziua de azi? ». Mă asemuia cu plasatorul de la cinematograf.

Orișicum, modesta mea ținere de minte nu mă părăsește și am și un venin discret. Nu cine știe ce venin: un veninaș, zero virgulă doi la sută. Îl secretez pe furiș, în comisiile oficiale de cumpărare de tablouri. Între patru-cinci egali mă simt în element și devin, — auzi dumneata? — și sarcastic. Acolo îmi acord eu adevăratele satisfacții ale criticului de artă, admirativ și laudativ cînd iscălește la gazetă. Ce credeai dumneata?

DIALOG JUBILIAR

Mi-a venit aznoapte o idee. Nu mi-a venit, drept vorbind, de-a dreptul, ci prin nevastă. Ea îmi administrează și decorațiile, pergamentele, doctoratele de onoare. Mi-ar fi căutat și un titlu de marchiz în ascendență, cu o consonanță oportună: nu s-a găsit la niciun anticar.

Nevasta mi-a spus:

— Tu știi, Nicule, că ești o somitate?

I-am răspuns:

— Bunînțeles.

Mi-a spus:

— Ai parcurs o carieră strălucită. Ai făcut ce-ai făcut și te-ai distins cu toate stăpînirile. Cum înceta una, te îmbolnăveai la timp, ori plecai în streinătate, și te întorceai sănătos cu stăpînirea următoare.

— Vrei să mă dojenești, Didino? Am făcut-o pentru tine. Eu sînt modest...

— Dimpotrivă, te admir și te aprob. Un om ca tine se cade să fie întodeauna sus. Viața noastră de intelectuali e un continuu schimb de echilibru. De ce să fii jos, cînd e așa de bine sus? Te muți de pe un picior pe altul, de pe cel drept pe stîngul, și invers, dintr-o opinie într-alta. Noi, intelectualii, avem cîte șase și opt picioare, solide. Ceea ce-mi place la tine e că intri în toate fazele cu o convingere nestrămutată și că nu-ți mai aduci aminte absolut nimic din ziua de miercuri cînd apuci ziua de joi.

— Sînt, într-adevăr, convins prin temperament: e dinamismul meu. Mi s-a întîmplat că dimineața aveam o credință adîncă, și seara o altă credință, și mai adîncă. Eu, în realitate, nu mă mut și nu mă schimb, perforez, din adînc în mai adînc.

— Dacă aș vrea să glumesc, ți-aș spune, Nicule, că pe nesimțite ai putea să ajungi cu sonda convingerilor în partea de dincolo a planetei... Nu sînt răutăcioasă, repet că te admir. De asta cred că ești convins fără temperament.

— La ce vrei să ajungi? mi-am întrebat nevasta. Vrei să schimbi automobilul crem cu altul bej?

— Ce copil ești! mi-a răspuns... Aș vrea să începi să te cam sărbătorești. Un trecut ca al tău are dreptul la un jubileu pe lună și la cîte un banchet cu discursuri...

Ideea nevestii m-a lăsat visător.

— Știi că nevastă-mea are dreptate? Aș vrea să-mi organizezi dumneata surprizele acestea... Ești abil, inteligent și ai prestanță, domnule Seninu, și ești și îndrăzneț, într-o tonalitate de indiferență. E ceea ce trebuie... Știi că la servicii știu să răspund cu servicii... Ai relații. Și ai și stomacul bun; știi să digerezi, cu ochii deschiși bine și mirați în ochii zeflemelii. Ți-ai compus la timp o figură de *noli me tangere:* ești predestinat și un mare șiret, nu protesta... Dumneata să-mi propui din partea unui comitet... Eu o să refuz... Insistă și voi ceda. Deși sînt timpurile foarte grele, voi primi, făcînd, bineînțeles, dificultăți, dar nu voi avea ce să fac față de voința unanimă a colegilor dumitale, și mă supun... Îmi dai răspunsul disearä, domnule Seninu?

— Am înțeles, maestre, și cred că se va putea face. Acordați-mi douăzeci și patru de ore să întocmesc un program și să-mi pipăi camarazii...

— Ai tactica bună: începi prin a fi dificil... Mi se pare că e stilul strategiilor dumitale. Îţi prevăd un viitor!...

Peste două ore:

— Ascultă, dragă Filipo, distinsul nostru ramolò arde să fie sărbătorit. Trebuie să luăm iniţiativa noi... Ce zici? M-am gîndit să nu scăpăm ocazia.

— Ocazia găsesc şi eu că e bună, dar mă tem că o să ne rîdă lumea-n nas.

— Despre asta, las' pe mine. Camarazii înghit tot ce li se dă, şi am în presă trei admiratori. Pe unul am intervenit să-l treacă-n clasa patra, pe altul l-am plasat, şi celuilalt i-am promis... O să-i pui zilele astea să fie elogioşi... Într-o atmosferă de laude şi notiţe, întreprinderea noastră burlescă o să atragă atenţia mai puţin... Asta impresionează şi pe maestru. Politica notiţelor repetate e minunată. Mi-am şi trasat programul. Ştiu că e foarte penibil să scoatem ceva din acest mare nimic, dar fabricăm. Ni se pregătesc nişte posturi suplimentare neaşteptate la vîrsta noastră... Nu fi prost, măi băiete... Uite, împărţim subiectul în trei: eu vorbesc despre Savantul, tu vorbeşti despre Autorul, pe Zgabercea, care-i orator, îl punem să vorbească despre dragostea lui de oameni. Muzica va fi de Strauss: îi plac valsurile aproape ca murăturile. Dansatoarea de caracter va fi Balalaica...

În seara banchetului, la jubileul de cincizeci de ani, unul din oratori s-a încurcat într-o emoţie bizară, de delir, care consistă în a spune contrariul gîndului urmărit. Oratorul a declamat, ridicînd braţul ca Demostene:

— Onorate doamne, onorate maestre, domnilor colegi, sărbătorim azi cincizeci de ani de la moartea onoratului nostru maestru...

RÎNJITUL

Da, drăguțule, cu toate că nu ești prea drăguț cu rînjetul acela al dumitale, ca o gaură într-o cîrpă cu mustăți, existența sau inexistența lucrului făcut dă sau refuză dreptul de amestec în judecăți; e o chestie și de eleganță, nu numai de așa-numitul bun-simț comun.

Dumneata îi zici operă lucrului făcut, și rînjești. Și dacă n-ai rînji, cuvîntul e tot umflat și doctoral, dar nu el te face să rînjești, ci realitatea de dedesubt. Ești ca un băiat sărac, ajuns pe la patruzeci de ani fără nicio agonisită, și cînd te întreabă conștiința, căci eu nu te-am întrebat nimic, « Ce ai făcut? », scapi de dumneata luînd în batjocură agonisita celui care și-a trudit-o. « Nu-mi place grădina lui, că e prea îngrijită; nu-mi place maghernița lui cum e așezată. »

Nu-ți place? Parcă asta te doare pe dumneata. Te supără altceva: că pecînd matale rînjeai și jucai rișca pe măidan, celălalt, cu o hărnicie înceată dar neîntreruptă, își îngrădea locul, săpa o temelie, ridica o bîrnă și gătea pe dinafară și pe dinăuntru o casă, în care te-a poftit să bei o cană cu apă sănătoasă și în care ai rînjit. Ai rînjit la șervete, la țoale, la icoane, ai rînjit la florile din ogradă, ai rînjit la caișii din care ai mîncat pufuri de aur aduse într-o strachină zmălțuită.

Vrei să zici că rînjetul matale te satisface? Nu, vai de matale! Rînjești ca să fii văzut disprețuind, și ca să nu plîngi cînd te întreabă diavolul din dumneata :« Ce-ai făcut, că ți-ai prăpădit zilele pe care ți le-a dat Dumnezeu? ».

Te-ai întins, ai căscat, ai trîndăvit, și de la un timp încoace te-ai pus să rînjești. « Asta ți-e meseria? » te întreabă diavolul din matale. Asta nu-i o meserie. Te-ai uitat în oglindă? Cîrpa obrazului a început să ți se mototolească și ți-au căzut și vreo doi dinți. O să începi să rînjești cu gingiile, și rînjetul matale prost o să fie și hidos. Peste încă vreo cîțiva ani o să te apuce și pe matale scîrba de el, și fiindcă alții nu sînt nici înnăcriți, nici veseli la gură ca matale, o să le fie milă de zbuciumul ce se petrece în biata-ți ființă sufletească, atunci cînd singur îți vei spune: « E prea tîrziu ».

Pîn-acum ți-ai tărăgănat ceasul și ziua, ca să ți se facă săptămîni, și-s de-abia douăsprezece ceasuri muncitoare pe zi și cincizeci și două de săptămîni în anul pe care-l crîmpoțești. Ca un lucrător leneș, ai fugit de scule, de ciocanul care bate cuiul strîmb și te mai zdrelește și la falange, de fierăstrăul cu tăietura exactă, și pentru că ai luat cu brațele talajul de subt bancul de lucru al camarazilor și l-ai dus afară din atelier, ai crezut că ăsta e un meșteșug. Camarazii nu sînt înfumurați și pretențioși ca matale, ei ar fi mulțumiți să te vadă sîrguind cîte puțin prin atelier, cît de cît. Măcar să știi să faci o cutie ca lumea, bine încheiată. Ai văzut că în croitorie unul face mîneca, altul jiletca și altul pantalonul: nu e nevoie de mai mult, dar în bucata lui fiecare-i meșter. Dumneata vrei să ne-arăți că te pricepi la toate, și fiindcă nu izbutești nimic, de vreme ce nu începi nimic, rînjești.

Te mulțumești cu prea puțin, drăguțule. Mi-ar plăcea să te văd mai năzuros, întîi față de dumnea-

ta, și nu un strîmbăcios din buze și nas numai cu lucrul altuia. Asta-i cinstea în meșteșug, să te canonești pe sineți: nu te păcăli, că nu-ți mai rămîne timp de năzdrăvănii închipuite. Că, vezi, îmbătrînești. Să nu ne pomenim, tot rînjind, într-o bună zi, la rubrica gazetei, că te-a găsit spînzurat de cuier, lîngă pardesiu și pălărie. Ba ne mai dai de osteneală, să-ți citim o cuvîntare la cimitir. Ce o să spunem noi atunci despre matale? că ai rînjit? și că de fericit ce-ai fost ți-ai pus ștreangul de gît?

Ia seama, drăguțule. Tot timpul nu e trecut. La vîrsta matale, cu toate că s-a domolit avîntul, mai e o treabă de făcut. Apucă-te de ea și ai să vezi că sculele luate-n mînă serios nu-ți mai dau răgazul să rînjești la lucrul făcut.

ANONIMUL

Păduche cu psihologie, tu nici pînă în ziua de azi nu te-ai stîrpit.

A putut imaginea ta de fiară a părului creț putu-ros să fie strivită de scărpinarea inventatorului și a profetului, dar ai renăscut din mațele sale. Fuse-seși cu Crist pe valuri, cînd sfintei lui tălpi i se supunea, netezindu-se, Marea. Erai cu Cristofor Columb în corabie. Ai fost cu Galileu pînă la rug, — și ai fi scăpat neatins de jar și necarbo-nizat. Ești în Guvern, în Parlament, în Spital, în Biserică, în Politică, în Societate, în Literatură. Ești al doilea întodeauna, acolo unde se găsește unul și unicul, și ești al patruzeci și unulea în Academie. Agent ambigen, și mascul și femel, te produc Uni-versitatea, Teatrul și Muzica. Ești coleà lîngă mine și nu te vezi. Îți recunosc o dată firul de bale rupt, și o dată păinjenișul măturat.

Într-o dimineață de april, a fost găsit în biuroul lui de îndeletniciri suspecte, cadavrul unui colos, care a practicat, cu plată, meseria ta gratuită; căci în genul tău ești dezinteresat, mulțumindu-te sufletește cu micul excrement al unei situații fără localizare. Monumentala scîrnăvie zăcea cu gura gelatinată la soclul cassei de fier, de care fu-sese izbită cu gingiile și craniul. Un rîntaș negru îi mîzgălea figura, devastată de fanatismul unui asal-tator, și încălțămintea acestuia intrase în ea prin cîteva găuri derivate spontan. Semenul tău pro-

fesionist era o traducere aplicată a individualității tale abstracte. Separase cîteva rînduri de copii de părinții lor, stricase mai multe familii, pusese cîțiva oameni în pușcărie, și pe alții îi determinase să se sinucidă. Cartierul în care funcționa biuroul acestui preparator îi aflase meseria, și salutul lui era acceptat cu tot atîta spaimă și dezgust.

Cînd a fost găsit zgîrcit pe covor, oamenii poliției l-au transportat de-a dreptul în cimitir, și magistrații au interzis orice anchetă. Sfîrșitul era meritat, și omorîtorul executase o sentință colectivă. Nevasta hoitului n-avu o lacrimă, și copiii lui n-au avut oftat.

Tu poate crezi că te deosibești printr-o noblețe spirituală de acest meșteșugar cu salariu și tarif, care servește cu temperament egal pe un bărbat îndrăgostit de o cîntăreață și scîrbit de căsnicie, pe o soție sfiioasă să-și asasineze soțul direct, pe un adversar, pe un concurent. Te iluzionezi, potaie. Specia ta e cu o jumătate de grad mai abjectă, lipsindu-i și cinismul și necesitatea inexorabilă care a provocat profesionistul să se instaleze, înregistrînd o emblemă.

Ai încercat să te afirmi, și ai căzut. Te-ai aruncat cu intenția să zbori și să planezi, și ți-ai rupt coastele orgoliului pe rînd. Singură targa, pe care ai fost mișcat din locul accidentului la casa de sănătate, ți-a oferit plăcerea negativă că plutești, și, clapon destinat confecționării unui sempitern și monoton găinaț, tu nu te-ai resemnat încă să-ți împlinești rolul lîngă tîrn și coteț. Ai îngălbenit că șoimul suia la luceafăr, te-ai cufurit acid cînd a cîntat ciocîrlia, și ghemul de ace, pe care te-a silit înțelepciunea naturii să-l înghiți la naștere, te-a săgetat cu crampe și colici.

Zgîrie unghia ta în lut și izbutește să facă un crîmpei de mocirlă; tu doreai să taie-n marmură reliefuri. Ca să fii, ai crezut că este de ajuns să

voiești. Altora le-a fost de ajuns, ție nu. Mai trebuie să și poți, și nu ai putut. Ai simulat putința, înfumurîndu-ți existența, tăcînd în atitudini de creator factice, întristîndu-ți fotografia, sigilîndu-ți surîsul, care nu-ți este permis nici cît florilor fără sămînță, hibridizate la un polen corcit cu praf de băligar; strîngînd un pumn molîu și dezarticulat, pietrificînd aparent o mucava, catifelînd un cîlț. Chibriturile tale fără gămălie nu s-au aprins, trase pe granit și încercate pe agată.

Ești fără îndoială un nenorocit, dar un nenorocit fudul, pe care încă o speranță și o iubire de sine trădătoare l-au oprit și să aprobe hotărîrile destinului și să se arunce pe fereastră, în strada circulată de pași biruitori. Și, urmărind stolul zilelor de aur să se pogoare pe mărăcinișul prost al vegetației tale, ți s-a împuținat și viața, fără să o poți gusta cel puțin cît un scălîmb sau cît un cocoșat.

Mediocritatea, complicată cu sugestii care nu erau pentru tine, n-a putut ajunge să soarbă nici apa limpede, nici aerul azurat, nici sărutul plin. În izvor a zăcut cu burta-n sus broasca bubată a sufletului tău; șuierul văzduhului a mirosit a emanațiile tale; în gura fetei, care primise să te dezmierde, crescuseră ghimpi. Și ai crezut că unda pură e impură, că vîntul aduce natural duhoare, că dragostea nu o cunoaște nimeni. Timpul s-a deșirat întreg și l-ai pierdut.

Te ustură ficatul, te înjunghie rinichiul, limba ți-e grețoasă. Să reîncepi nu se mai poate. De ce ai căutat în cărți ceea ce ție cărțile îți refuză? Ce strîmbare a minții și ce apucătură fără sens te-au împins să cauți în semnele scrise și în sîmburii cuvintelor miezurile ce ți se ascund și-ți cad din pipăit? Aceste îndulciri sînt făcute numai pentru noi. Ingrata dumnezeire a născocit privilegiul și n-a socotit că tipografia va strămuta păduchele înnafară de ființa lui măsurată.

Mîna ta nu mai încearcă tremurătoarea vioară: lumina îţi fuge din coarde, cînd le atingi. Ai apăsat o clapă, și clavecinul a zbierat. Ai pus degetul pe cobză, şi cobza te-a înjurat scrîşnind. Ai dus cimpoiul la gură, şi a pleznit şi te-au bătut ţevile lui peste dinţi. Şi însăş flaşneta te-a batjocorit, înțepenindu-și manivela.

Dar ai utilizat condeiul şi singura lui inspiraţie cu putință. Astăseară, subt lampa ta chinuită, chemi din fantezie şi din posteritate atît cît ţi s-a cuvenit. Ultima şi singura ta carte e o carte de adrese, și singurele tale manuscrise sînt plicul şi cartonul poştal, poema degenerată, cîntecul epistolar. Astăseară, păduche, ai să expediezi opt scrisori anonime. . .

CAPUL TĂU ADEVĂRAT

De ce nu te ţii, amice, de cuvînt? E-aşa de greu? Unul minte ca să evite simpla şi cinstita sinceritate, şi altul din neputinţa de a se realiza în cea mai minoră gamă de personalitate. Ce folos că eşti binecrescut şi simpatic şi că timp îndelungat ai fost aproape îndatoritor, dacă atunci cînd te obligi să faci un lucru fugi? E de ajuns o muscă înnecată, ca să arunci o găleată cu lapte. Un ceas gol dărîmă un timp.

Ţi-am verificat schema în care te cuprinzi. Întîi uiţi, pe urmă ţi-aduci aminte că ai uitat, şi te sperii. De-aci-nnainte, între panică şi laşitate, nu mai găseşti nici sentimentul brut să te mărturiseşti: am uitat. Fiindcă trebuie să fii şi vanitos. Frica mişelului e o faţă a orgoliului ascuns. M-ai ocolit un an, şi cînd ai dat din nou cu ochii de mine, acelaş surîs de bunătate moliie ţi-a lăbărţat buzele galeş. Numaidecît, iarăş ai făgăduit ceva inutil, din nevoia nevolniciei slugarnice, dornică să contracteze obligaţii dar neliniştită că e datoare şi neputincioasă a împlini.

Iată, te număr cu gîndul în exemplarele tale ca în acelaş cotor recipisele neachitate. Eşti numeros, amice. Dau, fără să te caut, de tine pretutindeni. E felul tău de a fi în perpetuă activitate. Cineva te-a scuzat în deriziune: *promettre c'est noble*, şi de cîte ori minţi fără trebuinţă, te referi mental la principiu: francezul justifică un sud-est întreg.

Dacă ai fi unic sau dacă ar fi numai douăzeci ca tine, nu s-ar simți și ai fi chiar interesant, ca femeia cu barbete. Dar ai ajuns aproape o unanimitate: tu fixezi legile onoarei, cavalerismului și datoriei. Omul care-și ține cuvîntul dat, e pe cale să ajungă odios: el o ținea una, nerăsucit, și merge ca săgeata, drept, indiferent unde ajunge. Încă de mai demult omul de cuvînt e suspect și clasificat rigid, inelastic și incomod. Lipsa de cuvînt e o eleganță a mișcării în zigzag, a fugii de pe o linie pe alta, și mersul răscăcărat o estetică. Complectat cu deplasarea pe stomac, el e susceptibil de artă, și, complicat cu oleacă de literatură, atinge, chiar tîrîș, un apogeu.

Nu te poți hotărî, omule, să nu te mai dăruiești toată ziua, ca o țigare? Nimeni nu-ți cere nimic. Ce te face să te grăbești să te oferi? Pornirea e fără-ndoială bună, dacă te-ai putut ține de ea — bună și nu. Bună pentru tine, pentru că vrei să capeți o satisfacție personală, destul de inexplicabilă; unor consumatori le place să umble toată ziua cu scobitoarea-n dinți, de la masă, unii sug dintr-o pipă goală, în colțul gurii, ca niște mateloți, unii vor să-ți citească versuri de ale lor. Și e rea pentru că te tocești, ca o monetă, trecînd din valoarea ei istorică la prețul pe kilogram, și din arta gravurii la dentist. Cei de o factură cu tine sînt și mai simțitori la dezordinea morală a semenului lor identic, autori ai reputației tale.

De ce nu poți răspunde niciodată: nu? De ce ești întodeauna da? Nițel curaj, dragă băiete, nu prea mult, ca să nu te înfricoșezi de el. Două litere și-atît: o consună — ne — și o vocală — u — și ai dezlegat o problemă gravă, ai devenit un om liber. Nu mai fùgi, nu te mai întorci din drum, nu-ți mai ascunzi ochii, nu te mai tragi înnapoi din dreptul geamului superbei tale limuzine. Poți ieși pe stradă cu capul tău adevărat.

« N-AM VREME »

« N-am vreme. Sînt foarte ocupat. »

N-are vreme. E foarte ocupat. Dar ce face Domnul? căci mi se pare că împotriva tuturor vehementelor măsuri bombastice, care elimină săracii şi păstrează pe boierii cumulului, Domnul ia o sumedenie de lefuri. Ieri avea cîteva milioane venit anual, şi abia a scăzut la jumătate. Ce face? L-ai văzut făcînd ceva, justificînd cumva scandaloasa lui covîrşitoare zero personalitate?

Nu. Într-un an, în doi, în cinci, în zece, el a iscălit şi s-a răstit. A iscălit şi a înjurat. Nu era de ajuns o maşină de semnături mînată cu piciorul unui servitor cu nasturii galbeni, de la uşe. De zece ani, el nu şi-a permis o idee, o sugestie, o concepţie, un mîrîit cerebral, o cît de slabă originalitate, de care face dovadă orice tîmplar şi lăcătuş.

Să-mi daţi voie, Domnule, să n-am nicio stimă pentru oamenii împărechiaţi cu puternicia, incapabili să ne ofere putinţa unui control. Anonimi şi absenţi, viermii aceştia aristocratici fac pîntece, şolduri, şi ouă în cărţile şi pîinea noastră. Niciodată ei nu s-au supus obligaţiunii care cere imperativ fiecăruia un act precis în privelişte. Sau cînd a cutezat insul să o expuie, lucrarea lui era furată, nici măcar dintr-un autor marcat de o preferinţă, care şi ea constituia un indiciu; furată banalului aport de gunoi în circulaţie.

Oricine ar fi el, să saluți, Domnule, pe gazetarul care zilnic are o idee și o permanentă originalitate. Fără să fie un cvadruplu sau cvintuplu răsfățat al unui bugèt, gazetarul își cunoaște datoria lucrului întreg, variat și personal, apanaj al vieții și al inteligenții. De cîteva sute de ori pe an în fiece zi, el se supune controlului și îl provoacă, din cinste și conștiinciozitate. Cititorul îi poate da oricînd un epitet, măgulitor sau de osîndă, și într-o zi poate, măsurîndu-l ostenit, să-l desființeze.

Gazetarul e ziaristul, dar și cîntărețul, acrobatul, actorul, pictorul, compozitorul... Toți acești ziariști ai unei meserii lucrează și trec prin vitrina publică o dată pe zi. Ce faci dumneata, aș vrea să știu, dumneata, Domnule de colo, care n-ai niciodată vreme și ești todeauna ocupat, ca o cabină cu lanț și canal.

Domnii aceștia ocupați ar primi să li se brodeze și două nule pe reversul gulerului, lîngă cravată. Numai să nu li se împuțineze salariile, tantiemele, consiliile, comitetele, expertizele...

PERSONAJ PE NEŞTIUTE

M-am întîlnit cu cineva, pe care nu-l mai văzusem demult. Mărturisesc că nu ştiu nici cum îl cheamă nici ce treabă face, dar îl cunosc. Nici de unde îl cunosc nu ştiu. Unii, acum vreo douăzeci de ani, parcă spuneau că-i scriitor, un fel de scriitor, într-o specialitate de fracţiuni. Cîţiva ziceau că ar fi un învăţat în oarece. S-ar fi zis că e ceva ca un filosof, ceva fără mutră, cu figură sfrijită de salahor de poveri groase. Parcă era periat pe hainele cu genunchi, de nişte var, de nişte ipsos, din care avea ca o reminiscenţă calcaroasă şi la colţurile gurii. Cred că erau mai repede urmele unei salive uscate albe, pe care o secretează buzele tărîţoase cu crăpături de mucava. Mîini înnodate şi o expresie cam de flaşnetar, care cînd îi cîntă dulapul de spinare, cu sonorităţi aproximative de pian, învîrtit cu manivela de un tovarăş, el bate din toba tamburinei, subt ferestre, la unguroaice, după gologani.

Ochi proşti la bietul om, în pleoape ostenite, roşii, şi un obraz jerpelit, ca muşamaua veche, şi o voce, proastă şi ea, fără inflexiuni, ca un băţ, ca o jumătate de par; o voce ca o bîtă, ca un bolovan într-o ladă, care-ţi înjunghie auzul. Grai monosilabic, cu tendinţa de a transforma toate sunetele în *mă, bă, gă, dă*... Făcea greu propoziţia simplă, căutînd ca-n nişte cioburi un

subiect, urmat imediat, în sintaxă, nu în timp, de un predicat scormonit, și răsturnînd o grămadă de spărturi și o saltea aruncată, pînă să o reușească. Avea întodeauna o intenție, pe care nu ajungea să o exprime. Îți făcea impresia unui om care umblă pe doage și cercuri și pe greble, pe care le călca din greșeală și-l izbeau în gură.

Odată, tot așa, nevăzut demult, mi-a spus că o să fie trimis ministru pe undeva, nu știu pe unde, pe la Madrid, la Berna, la Belgrad... Vasăzică e un personaj, mă gîndeam... Ale naibii personaje! cum se nasc ele și se fac, așa, pe neștiute... Atunci am întrebat pe alt cunoscut, care trecuse odată pe lîngă noi, cum sta la vorbă, adică de nimic, eu ascultîndu-l degeaba, el încercînd să formuleze oarece vag, poate ca un elogiu, fără să-l nimerească:

— Ascultă, poți să-mi spui ce-i cu băiatul ăsta?... De bleg e bleg, dar mi se pare că are pretenții. Parcă și scrie, nu știu ce scrie, parcă ar vrea să dea și judecăți, dar pare hotărît, cu mijloacele pe care i le văd, să îndrepte țara... Aș fi auzit că e filosof. De rîndul trecut mi-a spus că pleacă în diplomație, cu o misiune, nu mai țiu minte unde, la Stockholm, la Cracovia, și văd că n-a mai plecat. Știi ce aer are? că trăiește cu o slujnică, la care doarme noaptea, cînd nu-l văd stăpînii, și că mănîncă resturile de la masă. Spune-mi ce-i cu el.

— Are trei clase primare, făcute la o școală din Obor, mi-a răspuns întrebatul.

— Zău?... Auzisem că e, domnule, doctor...

Convorbitorul rîse.

— Ar fi putut să fie un autodidact. Nici asta nu-i. E un tîmpit cu fuduliile refulate.

Cu această fișe, l-am întîlnit, cum zisei, după multă vreme, dăunăzi, adăpostit de ploaie într-un

pasaj, unde m-am refugiat și eu. Ne-am găsit față-n față, el cu aceeaș piele roasă cu care-l știam. Numai că ceva mai vînăt și mai zgîit, și mai supt, între maxilare și nas.

Evident: « Ce mai faci? » — « Mulțumesc bine. Dar dumneata?... Nu te-am văzut de-mult »... Etc.

Pînă-n gangul ferit de ploaie, nu știam că bietul om, sărac la trup și minte, e rău și veninos, mîncat de șancăr sufletesc. Doamne! ce răi sînt proștii. Așa cum s-a priceput el, sărind din « este » în « pentru că » șovăind între « ăla » și « mă-nțelegi », a izbutit să-mi dovedească, după grele munci, parcă ducînd scînduri lungi în spinare, cu care nu putea să intre de-a curmezișul, cît poate urî, cu cîtă vocație și patimă de asasinat, pe un om deștept, pe care mi-l murdărea. Acolo-n gang, în silabele lui, împiedicate de o sfoară, care-l ținea de minte și de limbă, priponit ca un țap bătrîn, cu coarnele rupte.

PALMA SALVATOARE

Te-am ascultat un ceas. Ai isprăvit? Abia ești la început. O să vorbești pînă diseară. Ai mai vorbit și altădată, de multe ori, cîte cîteva ceasuri, şi tot la început ai rămas. Ești ca o ştofă, debitată pe fir deslînat: firul curge fără sfîrşit şi nu se vede ştofa, care piere pe măsură ce depeni.

Din cînd în cînd m-am uitat la ceas: nici n-ai băgat de seamă. Ești încurcat în ața pe care o deșiri. Numai cînd ai venit m-ai întrebat: « Nu cumva aveai treabă? ». Pe urmă n-ai mai întrebat nimic. Apune soarele peste noi. E adevărat că nu mă brodești întodeauna acasă. Baţi la uşa mea şi mă ascund. « Iar a venit ăla », mi se spune: ăla ești dumneata, duiosule imbecil. « I-ai spus că sînt acasă? » — « I-am spus că să văd. »— « Nu știi că pentru ăla nu sînt nici-odată acasă? »

Totuș, dacă mă găsești în dreptul uşii, nu mă mai pot piti. Ți-am răspuns odată, din prag, că nu sînt acasă, și nu m-ai crezut, și ai rîs. Mi-ai spus: « Glumeşti ». Nu glumeam, şi a trebuit să par că glumesc.

M-am întrebat ce să fac și cum să scap de dumneata. M-am gîndit să ung uşa şi clanțele cu catran, ca să te mînjești, elegant și cochet cum ești. Ar fi trebuit să te speli tot la mine, și asta ducea convorbirea de la patru ore la opt. Am căutat altceva, ca la vînătoarea de urşi: să

fac o groapă mascată cu paie, în care să cazi, să-ți rupi un picior, să ți se strîmbe nasul, maxilarul, să ții minte. Ar fi trebuit o groapă cît un puț, ca să nu mai dau de tine, căci tot eu aș fi fost obligat să te scot, să te curăț și să te dreg. În cele din urmă m-am hotărît să te împușc. Dar voiam să te împuşc, nu pe furiş, din față — să vezi că eu te-am împuşcat și, în sfîrşit, să înțelegi. M-am temut că nu te nimeresc exact şi că, rănindu-te, convorbirile în loc să se isprăvească vor spori, pe patul tău de invalid, îngrijit de mine: casă, masă, țigări, bani de buzunar. . .

Cineva mi-a sugerat o idee: « Arde-i cîteva palme ». Palmele astea se ard peste figură. Am șovăit. . . Mi-e groază să mă gîndesc că o față de om poate să fie pălmuită, singura lui piele neîncălțată și goală, masca și identitatea lui. Odată n-am putut să mai rabd. Mi-a scăpat singură mîna din cutìa cu tutun şi s-a îndreptat către una din fălcile tale bucălate. Te-am văzut așa de suav şi de dulce şi de bălai, surîzînd ca un miosotìs, încît mi s-a oprit laba în aer. Şi m-am justificat: « Aveai o muscă la nas și ți-a zburat ».

Numai eu știu ce sete mi-era să ți-o strivesc pe portret şi să mai dau o dată.

VALETUL ARTIST

E om de aparențe modeste dar de realități ascunse considerabile: valet de încredere. Un valet servește de regulă un om: el slujește douăzeci, cinzeci, o sută, după evenimente, un clan; se adaptează varietăților de stăpîni solidari, gelatină însuflețită, cu plastica facilă. Slujește și colectiv și pe fiecare în parte, slujindu-se și pe sine, prin ciupire, și făcîndu-și dintr-o sută de porții porția lui, mai mare. Metoda de acumulare prin fracțiuni, a slugilor trimise-n piață, divide pierderile, repartizate pe mărfuri, neobservate, și dă periodic milionari.

Te uiți la îmbrăcămintea lui de om sărac. Hainele, ieșite de timp, se asortează cu o fizionomie oarecare, derînd: frunte îngustă, gură strînsă, căutătură insignifiantă dar acră. Cuvintele, puține, îi sînt pe jumătate șterse, parcă scrise cu tibișir, de o cîrpă uscată. Deslușești ceva, nu știi ce. A învățat de la boierii lui o strîngere de mînă mată, pe care nu o reușește: ți-o dă și o și trage. Îl stingherește ceva. Ar vrea să spuie oarece, dar văzînd mai mulți stăpîni pe zi, în treizeci de ani și-a făcut un vocabular, din care nu poate să iasă, ca un șchiop din piciorul lui de lemn, călcînd numai bont, și nu știe să te asorteze cu limbajul.

Te-aude că n-ai avea părerile lui despre stăpînii care-l utilizează și vătaf și agent. Ochiul

lui de găină e aprovizionat demult cu aspecte, adunate într-o memorie strîmbă, care le organizează. E nițel stropit de vărsat, bălan pe la bărbie, și buzele i se cojesc de o febră a judecății comparative: nu-i place că nu-i venerezi coconașii, a priceput că nu-i admiri calitatea de valet, tocmai cînd avea speranța să te facă un valet mai mic și un subaltern și al lui. Ar fi voit să te comande, și l-ai comandat dumneata pe el: desigur că, ascultînd din obișnuință, s-a supus, și asta i-a plictisit prestigiul personal. El își luase sarcina discretă să te bage la ai lui, căci e și valet diplomatic. Din vînzarea ta el trebuia să aibă un cîștig. S-a stricat formula, lua-o-ar Dracul, chiar în momentul psihologic.

Faza următoare e mai clară. A obținut de la stăpîni autorizația să te «frece». «O să-i arăt eu lui, acum, cine sînt», și-a zis, frecîndu-și deocamdată palmele sale. Dar s-a înșelat și asupra bunei păreri ce i s-ar fi năzărit că trebuia să o aibă despre sine cînd e autorizat. «Cine sînt!» a văzut că nu e nimic. I-ar fi trebuit, în examenul de adversitate, imaginație, inteligență; cînd să le activeze, i-au lipsit. Frecătura i-a tîrșit pumnul la încheieturi, ca un zid cu zgrăbunțe. Ai rîs și s-a încruntat. Și-a încercat dibăciile tiptil, pe furiș. S-a dus după sfaturi, a cerut instrucțiuni, a insistat: tocmindu-l peste mături și spălătoare, stăpînii cereau de la slugă și abilitate politică, și s-au mirat, cînd și-au pierdut-o pe-a lor, că n-o mai găsesc nici la servitori.

Ți-ai încurcat boierii, pe care nu-i mai poți descurca, domnule Valet. La întorsătura delicată le-ai dărîmat castelul improvizat și șubred, de cărți poștale cu ilustrațiile eroice de altădată. Nu era mai bine să rămîi valet smerit pînă la sfîrșit, să-ți încasezi din treizeci de locuri mici dividendele, să le pui teancuri, și să continui să treci

pe sala lungă, lipit de părete și confundat în culoarea lui, salutînd respectuos din capul tău incolor, din umerii frînți, din genunchii nițel încovoiați a metanie şi din tălpile tîrîte? Ai vrut să joci, şi tu, un « rol », odată, ca un portar de teatru, apucat la uşa unde a stat o viaţă, de un sentiment întîrziat, de dramaturgie, — şi te-ai prezintat cu nasturi și șapcă și cu mătura în mînă. Îmi pare rău.

CANALIA BLAJINĂ

A venit Domnul. Vine rar, Domnul. E mare Domnul, gras, e rumen, luciu la bulbucări, parcă uns cu o pomadă. I se deschide gura ca o crăpătură de pepene cu un sîmbure de aur. Are o pomadă și pentru păr și o țigare de foi în buze. E solemn. Ce are să spuie la ureche? Vine de undeva și știe ceva, ceva pe care îl știe de patru zile toată lumea. Face vizite politice. Aduce păreri. Toate launloc nu fac două parale, și pentru slujba asta de manechin primește salariu și crede că nu e plătit de ajuns. Ar vrea mult mai mult, ar vrea să ia locul stăpînului, pe care, surîzînd, îl cariază pe dedesubt.

Îmi place privirea lui de pește mort, căreia îi dă un ton, clipind a pricepere specială.

— Am să-ți mai spui ceva! te ia deoparte. A fost internat Mussolini.

A nimerit-o: Mussolini era liber de patru zile. Redactorii rîd: numai el nu știe de ce, și are o mirare de bleg.

— A! bunădimineața, Domnule. Ce mai e nou? Ai vizitat cîteva personalități. Ia spune-ne și nouă, nu ține totul pentru dumneata.

— Nu e bine!... răspunde el din gușa lui.

— Zău?

— E chiar rău... nu se poate mai rău.

— Ce spui? Dă ceva amănunte...

— Nu se știe ce face Turchia!

Colegii fac haz, și lipsa lor de seriozitate față de el îl nemulțumește. Își ia pălăria. N-a stat jos, ca să nu-și mototolească pantalonii. Dă o mînă moale, de păpușe, umflată, de cîrpă.

Dar Domnul, mare și prostănac, are veleități secrete, chibzuiește judiciar, uneltește, spionează, se duce la advocat, vrea să-și dezechilibreze stăpînul care îl hrănește, cu forme uneltite, cu timbre, cu dosare. Urmărește, pușlamaua, un plan, adună, încet, hîrtii, dovezi în sensul unei chibzuințe, ia petice cocoloșite din coșul biuroului, le netezește, le interpretează. Îi pregătește patronului, cu care dă mîna în fiecare zi și pe care îl scutură pe guler și-l informează, o lovitură diplomatică, și cinica lui naivitate crede că nu știe nimic. Colegii nu-i acordă nici beneficiile temerii de perfidie, marelui prost. Îl lasă în observație, nesimțitor în blindajul lui, ca porcii cu slănina profundă, în care își fac loc și galerii, pe subt șorici, șobolanii, fără să știe că găurile se văd cu șoaricele înnăuntru.

Canalia sufletească e potolită și blajină, dar cariera oricărei categorii de canalii trebuie să sfîrșească într-un singur fel: douăzeci și patru de labe.

MORAL ŞI IMORAL

Pentru unele probleme magnaţii din lagăr îşi alegeau cîte un confident, neavînd, dintr-un exces de prudenţă, încredere în hotărîrile lor personale.

Un cunoscut editor din Bucureşti, cu preferinţe pentru parfumele violente, cu care îşi inunda personalitatea, rasă zilnic şi pudrată, era un mare emotiv. Nu putea să intre în cabinetul colonelului comandant fără să plîngă, înnainte de a termina prima frază laborios pregătită, timp de cîteva zile.

— ... Am onoare, domnule colonel.

Colonelul îi întindea mîna şi-l poftea să stea pe scaun.

— Iar vă deranjez în legătură cu... ştiţi, cum mi-am mai permis să... şi izbucnea în plîns.

— Mă intimidez, spunea editorul. Cînd mă găsesc în faţa unei autorităţi, îmi pierd curajul. Ştiţi, todeauna scufundat în manuscrise (săracul!), mi-am făcut o a doua natură...

A doua natură a editorului dispărea, ca şi cum nici n-ar fi fost, dacă, dimpotrivă, editorul discuta cu un autor, care nu putea să fie o autoritate.

Ca să poată pleca din lagăr, în permisie, la « instituţia » lui, el plătea unui mare personaj de la Ministerul de Interne, prin advocat, o sută de mii de lei pe zi, şi ieşea din lagăr pentru

cîte trei zile. Dar a doua zi dis-de-dimineață se întorcea ca să economisească două sute de mii de lei!

Făcînd toate diligențele pentru a fi pus în libertate definitivă, s-a fixat un tarif, tratat de un samsar în știința Dreptului. A venit într-o seară lîngă mine, pe banca unde mă strîngeam în scurteică, urmărind linia violetă pe orizontul muntelui Retezatul.

— Mi se cer două milioane și jumătate, ultimul preț. Ce mă sfătuiești să fac? Aș da pînă la unul jumătate. Cred că e destul de bine plătit.

— Cît cîștigă pe lună întreprinderea dumneavoastră? l-am întrebat.

— Puțin, mi-a răspuns editorul: trei milioane.

El cîștiga în realitate de vreo două ori mai mult și ceva.

— Păi, socoteala e simplă. Dați două milioane, chiar și încă o jumătate, și vă rămîne un profit, o dată pentru todeauna mai mic. Dar sînteți acasă, și inițiativele dumneavoastră sînt sigur că vor recupera pierderile înzecit.

Editorul a cam zbîrcit din nas. El făcea socoteala pierderilor, la o pungă cu care se născuse și pe care o luase cu ajutorul tirajelor măsluite și a drepturilor înjumătățite, din buzunarele « distinșilor » lui colaboratori, autorii.

— Uite, i-am mai spus: Cei doi frați, care joacă toată noaptea *remy*, se vor libera, — mîine cel mai mare, care a plătit trei milioane, și sîmbătă cel mai mic, care și-a cumpărat și o cetățenie turcească pe patru milioane.

— Ceea ce mă revoltă, mi-a replicat avariția editorului, e că e imoral.

Două milioane și jumătate erau imorale. Un milion era moral.

Tg. Jiu, 1943

PEDEPSE DE PE PĂMÎNT

M-am uitat la tine, omule, și nu te-am mai cunoscut. Cum ai îmbătrînit! În cîteva săptămîni, obrazul tău s-a lăbărțat ca o mască de cîrpă, în care ai petrecut prostește pînă la ziuă. Sufletul tău a mustit otrava încet. Te-a scuipat în ochi moartea, cu mîzgă, și țînțarul ei, mușcîndu-te de buze, ți-a învinețit galbenul chip. Mustața și părul ți-s ca varul murdar, pleoapele ți-s tăbăcite, și, arsă de sudori cenușii, gura ți s-a strîmbat. Veselia ta e amară, bucuria tristă. Măcinate de putregai, casele și-au pierdut țurloiul, schela de zgîrci se înmoaie. O duhoare rîncedă este duhul tău, și colțurile ochilor mucegăiesc, pecît le ștergi cu o batistă de mătase.

Tu ești mîndrul stăpîn, care a strîns legile ca niște cătușe de picioarele oamenilor din horă, și găurile flautului le-a pecetluit. Ți-ai pus potcoavele de piatră pe grumazul meu, m-ai prigonit, m-ai bătut. Tu, stîrpitură veche? Pe tine te-a jignit cugetul meu și te-a mîniat dragostea mea!

Decînd ți-ai pus dinți și măsele noi, rînjetul tău e mai mare decît încăperea gurii. Parc-ai îmbucat un colț din piatra viitorului tău mormînt. Și ți-ai întinerit odată cu surîsul și mustața. Ți-ai împuternicit spinarea cu o mașinărie, ceafa ți-ai încremenit-o într-un guler de os. Ți s-au ridicat umerii către urechi și o cocoașă iese din piept.

Te-ai jucat cu sîngele meu; mai ai în tine și tu atîta sînge cît să-l dai afară prin bășică.

Trebuie să te întîlnească scăpărarea ochiului meu și să te rușineze, fără să vrei, deznădăjduit că sînt martorul încetei tale prăbușiri mute. Te încovoi și te desfaci de măruntaie. La ce ți-au folosit cruzimea și puternicia?

Ai voit să te oprești, și, mustrat, să-mi ceri iertare în ceasul cînd săgeata sufletului meu oprită în sîrmele tale a biruit. Ai voit, ai șovăit. Mi-am întors fața de la tine. Ai vrea să nu mori neiertat, și nu te iert.

Tu mi-ai silit copiii să suspine și să plîngă, purtîndu-mă în lanțuri pentru că am iubit pe Dumnezeu. Tu ai trimis hingherii tăi să le fure pîinea albă, merele și zmochinele. Mi-ai ciuntit pana și ai intrat cu labele în tihna mea, chiorule cu două sticle pe nasul tău puturos, urît în holdele noastre, pripășit cu guzganii.

Ochiul meu se ține după tine, te urmărește și-ți pune o arsură de dogoare pe pielea spinării. Ochiul meu îți spune: te văd. E pedeapsa mea, mai crîncenă decît ura veninului tău încleit de odinioară, neiertătoare. Și știu că agonia ta va să fie lungă, și că în muncile tale din urmă te va împiedica să te liniștești aducerea-aminte.

Mai ai un timp. Picioarele tale vor fi înlocuite, și subsuorile tale vor trebui răzimate; înnainte de-a coace pe cîrji, hoitul tău trebuie cărat un timp într-o trăsură.

Ieri te-am văzut zgîrcit din mers în mijlocul unei scări de marmură și gemînd. Și m-ai văzut și tu, scoborîndu-mă liniștit. . .

HOȚUL CU CONDEIUL

Cultură, de vreme ce-i cultură. Una spune, alta crede: una scrie, alta face. Am ajuns ca fiecare din noi să fie în loc de unul doi și mai mulți.

Cu seninătate, porcul sufletesc se multiplică în personaje contradictorii, de contrast, și cinismul cu care totuș joacă îngerește pe troacă, e cîteodată admirabil. Dai mîna cu unul, și el e altul. Îi citești slova severă, și el e o secătură, o canalie a sensibilității, un escroc, un tîlhar, sau toate laolaltă. Vrea binele public, și el îl hotește. L-ai văzut că fură, el știe că l-ai văzut, dar îți pune dinainte, în fiecare zi, candoarea lui virginală. E scriitor. E mîndru, e demn, e orgolios, dar cerșește, se tîrăște, linge, — iar cînd nu capătă ce vrea, redevine senin. E agresiv și caută pe întuneric beregata. Are în călimară șpiraclul pe care-l învîrtește în cerneală.

Ochiul nefericitului cititor e cast, auzul îi e pur, inima e naivă. Cititorul mai crede în cuvîntul tipărit și în vorba rostită, în atitudini. Bietule de cititor, de cîte ori te murdărește pana pe care o urmărești, glasul în care, la disperare, te încăpățînezi să te bizui, ca pe o speranță personală! Tu nu crezi că abjecțiunea poate să ofteze, să geamă și să plîngă, — și să ia totul în deșert. O auzi vorbind de neam, de țară, de norod, ca și cum ar fi tatăl și muma ei. Ia te uită la ăla, cum

se frămîntă și cum se bate-n piept. Firma jertfelor, mereu făcută de ocară, prinde mereu, și tu nu poți gîndi că scamatoria poate să varieze pe temele sacre.

Ba te ține și de scurt, țiganul. Te dăscălește, te amenință, îți explică Sfintele Taine, știind mai bine ca toți ce face Dumnezeu: ca să te fure mai bine. Din copilăria ta sufletească face bani, cumpără, capătă. Nu e unul, nu sînt doi, sînt o mie. Au învățat unul de la altul. De la mai vîrstnicii meseriei metoda a trecut la cei mai din urmă veniți, — și toți izbutesc. Cînd unuia nu-i reușește, aceluia din întîmplare i-a mai rămas o fărîmă de putere de a fi scîrbit din timp în timp de murdăria în care asudă gras.

Ai văzut de ce atacă pe un negustor? Ca să se împace cu el după ce l-a mînjit. Nasul lui nu e a doua zi mai scurt: nu i-a scăzut nici de un centimetru: profetul și-a construit capul necesar. A doua zi are pe listă pe altul, și toată tactica lui de hingher e amestecată cu literatură, cu păr peste cap, cu cravată, cu estetică, cu puncte de vedere și cu spirit critic, mă rog. Tot el afirmă că la condei, dacă nu se răspunde cu bancnote, se răspunde cultural, cu condeiul. Cititorule, nu te împiedica de erori: dă bătaie, răspunde cu bastonul, trimite pe mînuitorul de șpiraclu intelectual la spital pentru cîteva săptămîni, ca să reflecteze subt pătură, cu falca sfărîmată, la o îndreptare pe calea cea bună. El poate deveni un bun lustragiu pe o catedră cît un scăunel.

Te miri, cititorule, că pușcăriile sînt pline de hoți. Nepricepuții n-au înțeles că tîlhăria cu condeiul dă imunitate. Hoția condeiului nu prezintă risc hoților, amicii mei. Faceți ca mine. Înnainte de prima lovitură deprindeți-vă pana, și nu mai aveți nevoie să vă riscați liniștea și pielea.

Dacă vreţi, deschid pentru voi, subt planşeul din faţa Palatului Justiţiei, ca o replică binecuvîntată, o universitate a condeiului aplicat, care înlocuieşte cu succes toate sculele de forţat uşile şi de spart cassele de bani. Pentru taxe ne înţelegem: cincizeci la sută din beneficii.

NĂPÎRCA

Îmi dai tîrcoale, năpîrcă. Te simt alunecîndu-mi primprejur, strecurată prin hîrtii. Mi-ai furat o foaie şi te-ai dus cu ea, unde nu ştiu, înfăşurată pe unul din ouăle tale. M-ai pîrît, trăitorule din murdărie şi pîră, şi mi-ai stat în drum, pe furiş, vreme-ndelungată. Ai socotit că nu te-am băgat de seamă, — te-am văzut şi te văd şi acum, cînd mă citeşti. Despre tine-i vorba, năpîrcă, deschide ochii bine, nu te-ai înşelat, şi poţi şi să ţi-i închizi.

Năpîrcă ţi-e numele colectiv, omule netrebnic, repetat în feţe multe, de la şarpele spîn la şarpele flocos, de la vierme la rîmă, muşiţă, larvă şi lindin. Ce dulce te apropii şi ce surîsuri îţi dilată guriţa! ţie, celui cu ochelari de urechi, care ţi-ai făcut un cap de copil idiot la patruzeci de ani, eczematos, zgîit în două lentile de miop. Ce dulce şi ce cald eşti, cînd vrei să minţi, şi ce plină ţi-e emoţia de admiraţie şi de citate, una din năpîrci.

Celălalt, ai dus ghiozdanul unui învăţat, i-ai răbdat scuipatul şi piciorul, i-ai supt guturaiul din batistă, şi adunîndu-i pèticele dintr-un ungher, care purtau din fiinţa lui o ştersătură, le-ai pus în rame de bronz, ca să-i flatezi vanitatea şi să afle că şi ce arunca din el îţi era scump. L-ai hoţit şi l-ai tîlhărit fără să ştie, ai adunat avere şi-i mai mulgi şi astăzi mormîntul. Tu ai în tine, năpîrcă, mai multe jivine, şi dihòrul şi hiena şi un păduche. Te aştept să te retez în două cu

nuiaua, tăvălit. Citește: șira spinării ți se va rupe cu nuiaua asta. Poți începe să te frămînți de pe acum.

Altul, ai înțeles de unde-ți vine primejdia ticăloșiei și ai vrea să te îngrădești cu măsuri, cu garduri putrede și cu suliți ruginite. Ai vrea să pui la remorca fricii, care te muncește ca o energie, puterile altora, plictisiți de mișeleasca ta stăruință. Te mai mîngîiai cu visul că oamenii nu te-au cîntărit și că i-ai mai putea stăpîni cu o teroare meșteșugită. Ai simțit că s-a schimbat ceva?

Timpul te înghesuie și te strînge tot mai tare și te lichidează treptat. Cauți în van să scapi de frînghia lui, care-ți înnoadă coada și-ți curmă gîtlejul. Nu mai e mult și ai să dansezi în văzduh, în luptă cu ștreangul. Ești în convulsia finală: o singură ultimă bucurie nu pot să ți-o iau, că, scuturat în mădulări, vei încerca spasmul fericit al tuturor spînzuraților.

Știu ce spaimă ascunsă te înneacă: te cunosc. Bravura ta de afiș e masca unei puturoase lașități. Ți-o mai cunosc și alții, și călăul care va trage de funie la bătaia a treia de tobă. Îi vezi cum rîd?

Ai vrea și tu, altă năpîrcă, să fugi de pedeapsă dar n-ai unde scăpa. Drumurile ți s-au strîmbat, pămîntul se leagănă și se ridică și te întoarce de unde pleci. O să-ți cerșești patul, blidul și țigarea de la cel la care ai slugărit cu șoapta neagră și cu iscoada, dar care, nemaiavînd trebuință de Iudă, te aruncă înnapoi cu ciubota. În ogradă, te așteaptă gîdele liniștit, cu frînghia. El știe cînd ai să pici.

Decînd te rabdă țărîna, vînătă năpîrcă, cu capete multe! Te-a lăsat să te umfli, să crești și să te înnalți pe spinările celor doborîți de tine. M-ai făcut să te îndur, să te miros, să te aud, să te rabd. Ți-ai pus bucile pe obrazul meu de fecior răstignit.

Ți-a sunat ceasul, năpîrcă. Îl asculți? A bătut ceasul tău din cimitir.

ZBORUL ÎN SUS

Sufletul zboară cîteodată sus, de nu-l mai vezi, cu penele lui albăstrui, din azur. Și cînd se-ntoarce, miroase a stele și alb: a trecut prin steagurile cerului și pe lîngă stele adormite. Ce voios și fraged se întoarce în colivia lui!

Alteori, stă cu nasul vîrît în pene, posomorît și mut. Nu-i prinde unghia piciorului de nimic, cobește a ploaie și a întuneric, ca o cucuvaie. De două ori pe zi e sprinten, și de zece ori întunecat.

— Ce ai?

— Nu-l întreba, că nu răspunde.

S-a petrecut ceva. O nimica toată îl face să jubileze, și o nimica toată îl demoralizează. Dacă ar avea de furcă măcar cu evenimentele, dacă ar avea de dat și de dus o luptă, o împotrivire, pe care să o-nfrunte. Nu. Împotrivirile se fac amabile și mici, ca niște fluturi, ca niște surîsuri, și surîsul vine lin la el, ca un păduche. Dacă nu l-ai mai văzut și nu te-ai mai scărpinat de el, nici n-ai ști ce-i, l-ai crede o fărîmă de scrum din lumînarea aprinsă la icoana de argint a Sfintei Fecioare. Atîtu-i de nevinovat.

Ah, Doamne, te întreabă sufletul meu, uitîndu-se la tine chiorîș, de ce-ai făcut și lucrurile mici, mai ales gîndurile mici? Că tot lucruri sînt și ele, lucrușoare. Mă copleșești cu secunde și pulberi. Molecula mă sperie mai mult ca viscolul și furtuna, care-mi dă aripa peste cap. Și de ce ai

lăsat tu pe lume slugărnicia lucrului minuscul? Se apropie de mine dulce și parcă m-ar mîngîia, parcă m-ar unge cu mirodenii, și mă pomenesc cu păduchele în creastă, acolo unde mă ajung luminile tale, dar unde eu nu mă pot ajunge.

De ce îmblînzești tu lucrurile la suprafață și le lași pe dinlăuntru găunoase? Ce rău ai făcut că te-ai răzgîndit de la un timp? N-ai mai dat drumul din mîinile tale giganților de odinioară, care se izbeau în coarne, în copite și măsele, de suna pămîntul. Ai pus pe lume corcituri, diminutive și aproximații. Pe vremuri, păduchele trebuie să fi fost cît vulpea: îl vedeai. Ai dat toate tiparele înnapoi și le-ai chircit, ca să ne chinui de-a surda cu zdrențe de firimituri.

Vrei să știi cu cine te măsori, și, de-abia te răscolești, că dai de-o caricatură, care te îmbunează cu un sărut ori tremură de spaimă, și trebuie să te scuzi că ai greșit, că te-ai înșelat, să te ticăloșești în treceri cu vederea, în reticențe și concesii. Uite-l, palidul și vînătul ăla se ploconește și-mi face loc să trec. Frumosul celălalt îmi aduce miere: de ce-ai făcut mierea și nu te-ai oprit, Doamne, la ciupercă? Mi-e groază că nu pot nici să mă feresc, nici să mă apăr, nici să atac, și că trebuie să-mi fie milă, milă, milă de vierme, de muscă, de păduche.

CUPRINSUL

PROFILURI

Redactor responsabil: GHEORGHE PIENESCU
Tehnoredactor: MINA CANTEMIR

Dat la cules 13. 03. 1967. Bun de tipar 23. 04. 1968. Tiraj 12180 leg. 1/1 pînză. Hîrtie specială cu filigran de 90 g/m². Format 800×920/32. Coli ed. 10,35. Coli tipar 8,63. A. nr. 1064/1967. C.Z. pentru bibliotecile mari şi mici 859-0.

Întreprinderea Poligrafică „Arta Grafică" Calea Şerban Vodă nr. 133, Bucureşti — Republica Socialistă România
Comanda nr. 104